

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”
Publication Series “Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”

ขบวนการ คอมมิวนิสต์เวียดนาม Communist Movement in Vietnam

เชิดเกียรติ อัดถากร
Cherdkiat Atthakor



บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจณี ละอองศรี
Editors : Charnvit Kasetsiri - Kanchanee La-onsri



สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND



มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

Publication Series “Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม

Communist Movement in Vietnam

เชิดเกียรติ อัทธakor

Cherdkiat Atthakor

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจนี ละอองศรี

Editors : Charnvit Kaset Siri - Kanchanee La-ongsri



สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND



มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม

Communist Movement in Vietnam

ชื่อเดิมแปลมาจาก

ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม ค.ศ.1925-1945

Communist Movement in Vietnam, 1925-1945

ผู้แต่ง

เชิดเกียรติ อัทธากร

Cherdkiat Atthakor

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจน์ ละอองศรี

Editors : Charnvit Kasetsiri - Kanchanee La-onsri

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

Publication Series “Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”

พิมพ์ครั้งแรก : ธันวาคม 2540

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

ISBN 974-89554-9-4

ราคา 240 บาท

แบบปกและรูปเล่ม

อำนวยการพิมพ์ เพชรเลิศอนันต์

ถ่ายภาพ เพชรแสงสว่าง

จัดพิมพ์โดย



สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

THE THAILAND RESEARCH FUND

ชั้น 19 อาคารมหานครบิซซั่ม 539/2 ถนนศรีอยุธยา แขวงถนนพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400
19th Floor, Gypsum Metropolitan Tower, 539/2 Sri-Ayudhya Road, Rajdhavee, Bangkok 10400

Tel : 642-5186-9 Fax : 642-5190 BBS : 642-5235 E-mail : vicharn@m Mozart.inet.co.th

Home Page : <http://www.inet.co.th/org/trf>



มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

413/38 ถนนอรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

413/38 Arun-amarin Road, Bangkok 10700, Tel : 424-5768 Fax : 433-8713

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำ



สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

หนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เป็นชุดหนังสือที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมมือกับมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ จัดพิมพ์ขึ้นโดยคัดสรรจากวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยหลายแห่งของเราในประเด็นความรู้ต่างๆ หลายสาขา และปรับปรุงให้เหมาะแก่การเผยแพร่ทั่วไป ในการที่ สกว. ให้ทุนสนับสนุนการปรับปรุงดังกล่าวมีความมุ่งหวังว่า ความรู้ต่างๆ ไม่ว่าจะเจาะจงเฉพาะประเทศเดียว หรือที่สัมพันธ์กับประเทศไทยที่มีอยู่แล้วบ้างก็ตาม จะได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง และเป็นสะพานให้เกิดการตื่นตัวของการศึกษาเกี่ยวกับประเทศต่างๆ หรือที่เรามักจะเรียกกันว่า “วิเทศคดีศึกษา” และ “อาณาบริเวณศึกษา” มากกว่าที่ผ่านๆ มา

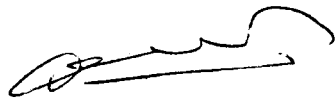
ในอดีตเรามัวแต่แสวงหาและช่วยกันกระจายความรู้เกี่ยวกับประเทศต่างๆ ทั้งในแถบตะวันออกและตะวันตกที่ค่อนข้างจะเป็นแดนไกล ความรู้จากแดนใกล้ที่เป็นประโยชน์แก่เราโดยตรงและประโยชน์ร่วมของทั้งสองฝ่ายแถบนี้ถูกมองข้ามมาเป็นเวลานาน สกว. จึงหวังว่า หนังสือชุดนี้คงพอจะทดแทนสิ่งที่ไม่รู้จักกันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านของเรา และนำ

(4)

จะเป็นกึ่งก้านที่รอกการแตกขยายให้เกิดการวิจัยเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน
อย่างสร้างสรรค์ยิ่งขึ้น และชัดเจนเวลาที่ล่วงไปแล้วได้บ้าง

การผลิตงานจำนวนถึง 20 เรื่อง ในชุดนี้คงไม่สามารถสำเร็จลงได้อย่าง
น่าชื่นชม หากมิได้มีความคิดริเริ่มจาก รศ.ดร. บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา
อดีตผู้อำนวยการฝ่ายสนับสนุนการวิจัยด้านความสัมพันธ์ข้ามชาติและทางเลือกใน
การพัฒนา ของ สกว. ความรอบรู้และเชี่ยวชาญของ ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
แห่งมูลนิธิโครงการตำราฯ หัวหน้าโครงการนี้ ความช่วยเหลือของคณะ
กรรมการบริหารโครงการท่านอื่นๆ อีก 6 ท่าน คือ รศ. สีดา สอนศรี
รศ. รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ รศ.ดร. ธีระ นุชเปี่ยม ผศ.ดร. ชาศริต ชุ่มวัฒนะ
ผศ.ดร. สุเนตร ชุตินทรานนท์ และ ผศ. กาญจณี ละอองศรี กรรมการและ
เลขานุการของโครงการ และที่ปรึกษาอีกหลายท่านที่มีได้เอ่ยนาม ซึ่งได้ช่วย
อ่านและให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุงงานของนักศึกษาอย่างจริงจัง สกว. จึง
ขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง

สกว. หวังว่าหนังสือเล่มนี้ ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์ของ สกว. ที่ว่า
“สร้างสรรค์ปัญญา เพื่อพัฒนาประเทศ” จะให้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ทั้งในเชิง
การพัฒนางานวิจัย การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ และการนำเสนอความรู้ทั่วไป
แก่ ครู อาจารย์ นักบริหาร นักธุรกิจ นักวิชาการ นักศึกษา นักวิจัย นักท่องเที่ยว
สื่อมวลชน และประชาชนผู้ใฝ่รู้เกี่ยวกับประเทศอื่น



ศ.นพ. วิจารณ์ พานิช

ผู้อำนวยการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(6)

- | | | |
|-------------------|----------------|---------|
| 15. ศ.ดร. ปรีดา | วิบูลย์สวัสดิ์ | กรรมการ |
| 16. รศ.ดร. กุศลธร | ศิลปบรรเลง | กรรมการ |
| 17. รศ.ดร. วิโรจ | อิมพิทักษ์ | กรรมการ |
| 18. ดร. สัจจา | บุญยฉัตร | กรรมการ |

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

- | | | |
|-------------------|-------|---------------------|
| 19. ศ.นพ. วิจารณ์ | พานิช | กรรมการและเลขานุการ |
|-------------------|-------|---------------------|

คำแถลง



มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2509 ด้วยความร่วมมือร่วมใจกันเองเป็นส่วนบุคคล ในหมู่ผู้มีความรักในภารกิจ บริหารการศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ เมื่อเริ่มดำเนินงาน โครงการตำรามีฐานะ เป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ก่อนที่จะมีฐานะ เป็นมูลนิธิเมื่อต้นปี พ.ศ. 2521 ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือด้านทุนทรัพย์ จากมูลนิธิร็อกกี้ เฟลเลอร์ เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขั้นต้น เป้าหมาย เบื้องแรกของมูลนิธิโครงการตำราก็คือ ส่งเสริมให้มีตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพ เฉพาะในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้ต่างก็เห็นพ้องต้องกันใน ระยะนั้นว่า คุณภาพหนังสือตำราไทยระดับอุดมศึกษาแขนงวิชาดังกล่าวยังไม่ สูงพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้นย่อมมีส่วนช่วยยกระดับมาตรฐาน การศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยโดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยการสร้างสรรค์ปัญญา ความคิดริเริ่ม และความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองโดยรวม

พร้อมกันนี้มูลนิธิโครงการตำราฯ ก็มีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่ เป็นที่ชุมนุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อ

(8)

ให้ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ออกไปโดยทั่วถึงในหมู่ผู้สอน ผู้เรียน และผู้สนใจงานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการตำราฯ มุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้างยิ่ง ๆ ขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านการกำหนดนโยบายสร้างตำรา การเขียน การแปล และการใช้ตำรานั้น ๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึงปรารถนา ตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำราฯ คือ ส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการจัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภท ทั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปลเรียบเรียง งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่งและงานวิจัย ในช่วงแรก ๆ เราได้เน้นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ตำราประเภทอื่น ๆ ด้วย นับแต่ได้ก่อตั้งโครงการตำราฯ มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการหลายสถาบัน สามารถส่งเสริม-กลั่นกรอง-ตรวจสอบ และจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมาย เจตนารมณ์ และนโยบาย ได้ครบทุกประเภท และมีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ถึง 8 สาขาดังต่อไปนี้คือ (1) สาขาวิชาภูมิศาสตร์ (2) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (3) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ (4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (5) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (6) สาขาวิชาปรัชญา (7) สาขาวิชาจิตวิทยา (8) สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี นอกจากนี้เรายังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะ ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินงาน และยังสามารถขยายงานให้มีการแต่งตำราเป็น “ชุด” ซึ่งมีเนื้อความคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น “ชุดชีวิตและงาน” ของบุคคลที่น่าสนใจ ดังที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วบางเล่ม

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการตำราฯ ยังคงมีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะขยายงานของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้จะประสบอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของเราไม่ใช่กิจการแสวงหากำไร หากมุ่งประสงค์ให้นักศึกษาและประชาชนได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำราฯ ในราคาย่อมเยาพอสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำราฯ ยินดีน้อมรับคำแนะนำและคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ท่านผู้อ่านทุกท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครงการตำราฯ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนแนะนำอยู่ห่าง ๆ ช่วยแต่ง แปล เรียบเรียง หรือ รวบรวมตำราสาขาวิชาต่าง ๆ ให้เรา หรือเข้ามาร่วมบริหารงานร่วมกับเรา

เสน่ห์ จามริก

ประธานคณะกรรมการบริหาร

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

**รายนามคณะกรรมการบริหาร
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**

นายเสน่ห์	จามริก	ประธาน
นางเพ็ชรี	สุมิตร	รองประธาน
นางสาวกุสุมา	สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายธเนศ	อาภรณ์สุวรรณ	กรรมการ
นายรังสรรค์	ธนะพรพันธุ์	กรรมการ
นายสุลักษณ์	ศิริรักษ์	กรรมการ
นายวิทยา	สุจริตธนารักษ์	กรรมการ
นายเกริกเกียรติ	พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการ
นายอุทัย	ดุลยเกษม	กรรมการ
นางสุวรรณมา	สถาอานันท์	กรรมการ
นางปรีดา	เฉลิมเผ่า กอนันตกุล	กรรมการ
นางสาวศุภลักษณ์	เลิศแก้วศรี	กรรมการและเหรัญญิก
นายชาญวิทย์	เกษตรศิริ	กรรมการและเลขานุการ
นายทรงยศ	แวหวงษ์	กรรมการและผู้จัดการ

คำนำ



โครงการหนังสือชุด

“ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

คำว่า “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เป็นคำใหม่ในภาษาไทยและเป็นคำที่ยังไม่ลงตัว จะเห็นว่ามีการใช้ในแบบต่าง ๆ กัน บ้างก็ใช้ว่า “เอเชียอาคเนย์” บ้างใช้ว่า “อุษาคเนย์” อย่างไรก็ตามเพราะฝรั่งก็มี คำนี้เราแปลมาจากภาษาอังกฤษแบบอเมริกันอีกทีหนึ่ง คือ Southeast Asia ซึ่งในภาษาอังกฤษแบบอังกฤษก็ใช้ในลักษณะที่แยกคำ คือ South-East Asia ดังจะเห็นได้จากชื่อหนังสือของปรมาจารย์ชาวอังกฤษ D.G.E. Hall ที่ให้ชื่อหนังสือเล่มคลาสสิกของท่านว่า *A History of South-East Asia* (1955) ในขณะที่ปรมาจารย์อเมริกัน George Mct. Kahin ตั้งชื่อหนังสือที่ถือได้ว่าเป็นงานบุกเบิกเล่มสำคัญของท่านว่า *Governments and Politics of Southeast Asia* (1959)

สำหรับในทวีปเอเชีย แต่เดิมมีคำที่อาจจะมีความหมายใกล้เคียงกับคำนี้อยู่บ้าง เช่นจีนใช้คำว่า “น่านยาง” ซึ่งแปลตรงตัวว่าทะเลใต้ อันหมายถึงดินแดนที่อยู่ทางใต้ของจีน แต่ไม่รวมมหาสมุทรอินเดียและไม่รวมออสเตรเลีย

ญี่ปุ่นรับคำนี้มาจากจีน แล้วออกเสียงว่า “นานโย” ส่วนในวรรณกรรมอินเดีย ก็มีคำที่หมายถึงดินแดนแถบนี้เช่นกัน คือคำว่า “สุวรรณภูมิ” ที่ไทยนำมาแปลและแปลงว่า “แหลมทอง” อีกทอดหนึ่ง อย่างไรก็ตามแนวความคิดว่าด้วยหน่วยหนึ่งทางภูมิศาสตร์ของเอเชียนี้ ยังมีได้มีการศึกษาโดยละเอียดนัก (อย่างน้อยก็ในภาษาไทย) และการใช้คำต่าง ๆ เหล่านี้ก็เป็นที่ไปอย่างกว้าง ๆ

โดยทั่วไปในวงวิชาการตะวันตกถือว่าคำว่า “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ถือกำเนิดขึ้นมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อ ลอร์ด หลุยส์ เมท์แบดตัน ตั้งกองบัญชาการของท่านขึ้นในเกาะลังกา โดยใช้ชื่อว่า South-East Asia Command แต่อันที่จริงแล้วสหรัฐอเมริกา นั่นแหละ ที่ทำให้คำนี้ (โดยเปลี่ยนเขียนเป็นแบบอเมริกัน) กลายเป็นศัพท์แพร่หลายไปทั่ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของสงครามเย็น หรือกล่าวโดยเฉพาะเจาะจงก็คือ ภายหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนประสบความสำเร็จในการปลดปล่อยประเทศเมื่อปี 2492/1949 นโยบายสกัดกั้น (Containment Policy) ของสหรัฐฯ ทำให้ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” กลายเป็นดินแดนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในทางยุทธศาสตร์ ดังนั้นสถานะทางภูมิรัฐศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็นำมาซึ่งความพยายามที่จะศึกษาและเข้าใจในดินแดนประชากร เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม อันเป็นที่มาของวิธีการศึกษาในลักษณะของ area studies (หรือที่เรากำลังพยายามทำและแปลออกมาว่า “อาณาบริเวณศึกษา” บ้าง “วิเทศศึกษา” บ้าง) และนี่ก็เป็นที่มาของ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” หรือ Southeast Asian Studies

ในช่วงของทศวรรษ 1950 และ 1960 (ซึ่งตรงกับช่วงรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม-สฤษดิ์ ธนะรัชต์-ถนอม กิตติขจร) “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา”

ในสถานะของ “สหสาขาวิชา” (Interdisciplinary) เพียงพอน่าจะมาก ศูนย์ศึกษาใหญ่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล (ตั้ง Southeast Asia Program 2494/1951) มหาวิทยาลัยเยล มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน มหาวิทยาลัยฮาวาย ตลอดจนวิทยาเขตต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยคาลิฟอร์เนีย ฯลฯ ต่างก็ทั้งเรียน ทั้งสอน ทั้งวิจัย และทั้งมีส่วนพัวพันกับนโยบายของรัฐบาลอเมริกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสงครามเวียดนาม-ลาว-กัมพูชา จนกระทั่งบางวงวิชาการและนักวิชาการบางคนถูกประณามว่าทำงาน “จารกรรม” ให้กับรัฐบาล

สหสาขาวิชา “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” ซึ่งส่วนใหญ่การจัดการเรียนการสอนจะเป็นระดับปริญญาโทและปริญญาเอกนั้นได้แพร่ขยายไปทั่วเช่นในยุโรปทั้งในอังกฤษและภาคพื้นทวีป (แน่นอนเจ้าอาณานิคมเดิมในยุโรป เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส หรือเนเธอร์แลนด์ ต่างก็มีการศึกษาในลักษณะคล้ายคลึงกันนี้ และบางแห่งก็มีมาก่อนอเมริกันด้วยซ้ำไป) และก็ขยายไปสู่ประเทศที่อยู่ในเขตอิทธิพลทางการเมืองของอเมริกา เช่นในออสเตรเลีย หรืออย่างในกรณีของญี่ปุ่นเป็นต้น (มหาวิทยาลัยเกียวโตได้รับเงินทุนช่วยเหลือจากอเมริกันในการจัดตั้ง Center for Southeast Asian Studies 2508/1955)

สำหรับในประเทศไทย (ซึ่งรวมทั้งประเทศบางประเทศในภูมิภาคนี้) “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในสถานะทางวิชาการและสถานะทางภูมิรัฐศาสตร์ จะเป็นผลผลิตทั้งทางตรงและทางอ้อมของสหสาขาวิชาและนโยบายทางยุทธศาสตร์ของอเมริกา การเกิดขึ้นของวิชาใหม่ ๆ เช่น ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเมืองการปกครองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สังคมและวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฯลฯ ในมหาวิทยาลัยชั้นนำของไทยในช่วง

ปลายทศวรรษ 1950 และมาเฟื่องฟูอย่างมากในทศวรรษ 1960 นั้นมีส่วนเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับนโยบายของอเมริกาในเอเชีย หนังสือตำราในด้านนี้ค่อย ๆ ทอยออกมาก โดยเริ่มต้นจากงานแปลจากภาษาอังกฤษ (อเมริกัน) เรื่อยไปจนเกิดตำราแบบประเภท “แนะนำ” โดยนักวิชาการไทย (ซึ่งส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งหลักฐานข้อมูลจากตำราของอเมริกัน-อังกฤษอยู่เป็นส่วนใหญ่)

ในเวลาเดียวกัน “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในสถานะของความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ต่อนโยบายของสหรัฐฯ ก็ทำให้รัฐบาลในหลายประเทศในแถบนี้ถูกอิทธิพลดังกล่าวดูดเข้าไปอยู่ในวงจรของการเมืองระหว่างประเทศของสงครามเย็น (ซึ่งถ้าจะพูดให้ตรงความหมายที่เดิวนั้น สงครามเย็นเป็นความเย็นสำหรับมหาอำนาจมากกว่า เพราะไม่ต้องรบสงครามในบ้านของตนเอง ไม่ว่าจะเป็ในยุโรปหรืออเมริกา ในขณะที่ทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลับเป็นสงครามที่มีความรุนแรงและความหายนะอย่างสูง มีลักษณะของสงครามร้อนเสียยิ่งกว่าร้อน) ในระยะเวลาดังกล่าวเกิดความพยายามที่จะสร้าง “ความร่วมมือส่วนภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” โดยเฉพาะในกลุ่มค่าย “โลกเสรี” ที่จะเผชิญหน้ากับ “ค่ายคอมมิวนิสต์”

แน่นอนในระยะเริ่มแรก “ความร่วมมือส่วนภูมิภาค” นี้ก็ตกอยู่ภายใต้ “ร่มเงา” ของมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งนำโดยสหรัฐฯ อย่างในกรณีขององค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ สปอ. (The Southeast Asia Collective Defence Treaty Organization - SEATO) ปี 2497/1954 ที่มีสำนักงานอยู่ที่กรุงเทพฯ (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของส่วนหนึ่งของกระทรวงการต่างประเทศ) เรื่อยมาจนมีสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาสา (Association of Southeast Asia - ASA) ที่กลายมาเป็น

สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือที่รู้จักกันว่า อาเซียน (The Association of Southeast Asian Nations - ASEAN) ในที่สุดในปี 2510/1967 และก็เกิดกิจกรรมต่าง ๆ เสร็จขึ้นมาเพื่อสร้าง “ความร่วมมือส่วนภูมิภาค” อาทิเช่น กีฬาแหลมทอง (Southeast Asian Peninsular Games - SEAP Games) อันเป็นที่มาของซีเกมส์ (Southeast Asian Games - SEA Games) ในปัจจุบัน หรือกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมที่ขึ้นชื่อลือชาและฟูฟ่องอย่างมากคือ รางวัลนักเขียนซีไรท์ (Southeast Asian Write Award - SEA Write) ฯลฯ

กล่าวโดยย่อ แม้ว่าแนวความคิด แนวศึกษา ตลอดจนกิจกรรมทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะได้รับอิทธิพลและแรงกระตุ้นจากโลกตะวันตก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐฯ) ก็ตาม แต่แนวความคิดดังกล่าวได้กลายเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติกันใน “ภูมิภาค” นี้ และที่สำคัญก็คือได้เกิด “หน่ออ่อน ๆ” ของวิชาการ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” ขึ้นในมหาวิทยาลัยไทยบางแห่ง เช่น ปริญญาโททางด้านประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2517/1974 ซึ่งในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาจนถึงปี 2538/1995 ได้ผลิตมหาบัณฑิตออกมาแล้ว 78 คน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตว่าวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ของมหาบัณฑิตนี้ส่วนใหญ่กลับกลายเป็นเรื่องเกี่ยวกับไทยศึกษามากกว่าจะเป็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา อันอาจเนื่องมาจากข้อจำกัดของความรู้ว่าด้วยภาษาที่จะทำงานค้นคว้าในภาษาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยตรงก็เป็นได้

สำหรับที่มหาวิทยาลัยมหิดล มีสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท ตั้งเป็นทางการ 2524/1981 (แต่มีสถานะเป็นโครงการมาก่อน

ตั้งแต่ปี 2517/1974 (ไล่เรียกกันกับมหาวิทยาลัยศิลปากร) สถาบันฯนอกจาก จะทำการวิจัยเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว ยังจัดหลักสูตรการเรียนการสอนระดับปริญญาโทและเอกอีกด้วย (อย่างไร ก็ตามหลักสูตรปริญญาเอกซึ่งเริ่มในปี 2535/1992 ยังไม่มีผู้จบการศึกษา)

น่าสนใจและน่าแปลกใจที่นอกเหนือจาก “หน่ออ่อนทางวิชาการ” ของ สองมหาวิทยาลัยข้างต้น ไม่มีมหาวิทยาลัยระดับนำของไทยจัดการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นในระดับปริญญาตรี หรือในระดับหลังปริญญาตรี และก็ไม่มี หน่วยงานที่ทำการศึกษารหัสวิจัยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยตรง แม้ว่าที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะมีสถาบันเอเชียศึกษามาตั้งแต่ 2528/1985 (เป็น โครงการมาตั้งแต่ 2510/1967) ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็มีการจัดตั้ง สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาขึ้นมาในระยะหลัง อย่างไรก็ตามก็เป็นที่น่าสนใจ ได้ทั้งในความสัมพันธ์ทางด้านภูมิรัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่ทั้งสอง สถาบันนี้จะให้น้ำหนักของการทำงานวิจัยค้นคว้าในส่วนที่เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียง ใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนและญี่ปุ่น มากกว่าบรรดา “ประเทศเล็กประเทศน้อย” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (แม้ว่าโดยความเป็นจริงแล้วทางจุฬาให้ความ สนใจและผลิตผลงานทางด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่น้อยก็ตาม)

โดยรวมแล้วก็อาจกล่าวได้ว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาก็ยังคง สภาพของการเป็น “หน่ออ่อน ๆ” ทางวิชาการอยู่ ยังเป็น “หน่ออ่อน” ทั้งใน ด้านการเสริมสร้างสถาบัน ทั้งในด้านบุคลากรทางวิชาการ (หรือที่เราเรียกกัน ว่าเชี่ยวชาญ) ทั้งในด้านหนังสือ ตำรา และทั้งในด้านความรู้ของมหาชนโดย ทั่วไป

แต่แล้วในช่วงประมาณ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา เกิดปรากฏการณ์ที่สำคัญในระดับการเมืองของโลก อันมีผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือ นับตั้งแต่การประท้วงของสหรัฐฯในอินโดจีนตั้งแต่ปี 2518/1975 ตามติดมาด้วยปรากฏการณ์ที่ไม่ค่อยจะมีใครคาดคิด คือการล่มสลายของอุดมการณ์และเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ซึ่งมีผลเป็นรูปธรรมในการพังทลายของกำแพงเบอร์ลินกับการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ซึ่งก็หมายถึงการสิ้นสุดของสงครามเย็น (หรือจะเรียกว่าสงครามร้อนในมุมมองของเอเชียก็ตาม) ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 เป็นผลให้ดูเหมือนว่ากระแสใหญ่ ๆ ในโลกนี้เหลืออยู่เพียง 2 กระแสนั้นเอง คือ กระแสหนึ่งเป็นด้านการเมืองและเป็นเรื่องของ “กระบวนการประชาธิปไตย” (democratization) อีกกระแสหนึ่งทางด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นเรื่องของ “เศรษฐกิจการตลาดเสรี” (free market economy)

ดังนั้น สภาพการของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เคยแบ่งเป็นค่ายเป็นกลุ่ม กลับกลายเป็นคล้าย ๆ กับ “โลกที่ไร้พรมแดน” หรือเรียกตามศัพท์ที่แสนจะได้รับความนิยมแห่งยุคใหม่นี้ว่า “โลกาภิวัตน์” ดูประหนึ่งว่าไม่ว่าประเทศใดจะปกครองด้วยระบบการเมืองแบบใด ต่างก็ดูเหมือนจะสามารถอยู่ร่วมกันและติดต่อสัมพันธ์กันได้

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างมหาศาล ทั้งในระดับของรัฐบาลในแง่ของ “ความร่วมมือส่วนภูมิภาค” ที่กล่าวแล้วข้างต้น รวมทั้งความพยายามที่จะขยายขอบเขตความร่วมมือของสมาคมอาเซียนให้มีสมาชิกครบ 10 ประเทศ รวมไปถึงจนถึงภาคเอกชนซึ่งความสำเร็จในระยะหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย นับ

(18)

ตั้งแต่เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจเมื่อปี 2504/1961 โดยยึดระบบเศรษฐกิจ การตลาดเสรี เกาะกลุ่มมากับสหรัฐฯและญี่ปุ่น ทำให้เศรษฐกิจไทยประสบความสำเร็จอย่างมหาศาลจากทศวรรษ 1960 เฟื่องฟูเป็น “เศรษฐกิจฟองสบู่” ในทศวรรษ 1980 จนกระทั่งมาเริ่มถดถอยเอาในตอนต้นทศวรรษ 1990 และเกิดวิกฤตเศรษฐกิจและค่าของเงินบาทในปี 2540/1997 ความสำเร็จชั่วระยะเวลาหนึ่งของเศรษฐกิจไทยที่ทำให้ภาคเอกชนให้ความสนใจต่อทรัพยากรและ แรงงานราคาถูกของประเทศข้างเคียง โดยเฉพาะประเทศที่ใช้ระบบสังคมนิยม และ “ล้มเหลว” ทางเศรษฐกิจอย่างในอินโดจีนและพม่า

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในสภาพการณ์ใหม่ข้างต้น ทำให้เกิดความสนใจ และความสำคัญของการที่ไทยจะต้อง “รู้เขารู้เรา” รู้จักประเทศเพื่อนบ้านหรือ ประเทศข้างเคียงโดยตรง ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่คุ้นเคย อยู่กับการติดต่อแต่กับชาติมหาอำนาจ เพียงแต่อาจชิงตัน ลอนดอน ปารีส โตเกียว หรือที่เปลี่ยนไปหน่อยก็คือกับปักกิ่ง กลับต้องให้ความสนใจต่อ “ประเทศเล็กประเทศน้อย” ต้องติดต่อกับอย่างกุ่ม เวียงจันทน์ พนมเปญ ฮานอย จาการ์ตา ฯลฯ ดังคำกล่าวของ ดร. สิปปนนท์ เกตุทัต (วิเทศคดีศึกษา สกว. 2538) ที่ว่า

สังคมไทยจะต้องปรับตัวเองให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้สร้าง ปัญญาขึ้นให้กว้าง ให้รอบรู้เรา-รู้เขามากขึ้น จะต้องรู้จักคู่ค้า-คู่แข่ง มากขึ้น จะต้องเรียนรู้การหาความพอดี ระหว่างความร่วมมือและการแข่งขัน เรียนรู้การอยู่ร่วมกับธรรมชาติมากขึ้น และการรักษา ไว้และการพัฒนาซึ่งความเป็นไทยในสังคมโลก จะต้องเป็นทั้ง ผลเมืองไทยและผลเมืองโลก

ความตื่นตัวสนใจต่อประเทศข้างเคียง ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน แม้จะมีกลิ่นอายของยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ประเภทของการ “การเปลี่ยนแปลงรูปให้เป็นตลาดการค้า” ประเภทของการมองหาช่องทางผลประโยชน์ที่จะได้ทั้งตลาด ทั้งแรงงานและทั้งทรัพยากรราคาถูกก็ตาม แต่ก็ส่งผลให้เกิดความตื่นตัวในวงการศึกษาที่จะมี “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” ในรูปต่าง ๆ ทั้งในระดับของทบวงมหาวิทยาลัยที่ต้องการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ภาษาของประเทศเพื่อนบ้านให้มากขึ้น ทั้งในหมู่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่มีโครงการประเภท “ภูมิภาคศึกษา” “พม่าศึกษา” “อินโดจีนศึกษา” หรือ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” โดยตรง (แม้ว่าส่วนใหญ่ยังมีสภาพเป็นแผนงานอยู่ บางส่วนก็เป็น “หน่อวิชาการ” เล็ก ๆ ยังต้องรอกาลเวลาที่พิสูจน์ว่าจะเติบโตออกดอกออกผลหรือไม่ก็ตาม)

และจากบริบทดังกล่าวนี้เอง เป็นที่มาของโครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” โครงการหนังสือชุดนี้มุ่งที่จะกระตุ้นให้เกิดความสนใจต่อ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” มุ่งที่จะสนับสนุนผลงานทางด้านนี้ที่เขียนโดยคนไทยด้วยกัน ดังนั้น โครงการจึงมุ่งไปที่การเลือกสรรผลงานวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ในระดับปริญญาโทของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เพราะลักษณะงานกลุ่มนี้มักอยู่ในข่ายงาน ริเริ่มสร้างสรรค์ หรือบุกเบิกในการศึกษาค้นคว้า อาจในแง่ฐานข้อมูลขั้นต้น การประมวลประเด็นศึกษา ตลอดทั้งมุมมองในการศึกษา วิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์เหล่านี้ ได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะที่จะตีพิมพ์เป็นหนังสือเพื่อใช้ในการเรียนการสอน หรือสำหรับบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในด้านนี้

ในการดำเนินดังกล่าวนับตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2538 เมื่อได้รับอนุมัติเงินทุนสนับสนุนโครงการจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ก็ได้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นมา 8 ท่าน คือ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (ธรรมศาสตร์) บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา (สกว.) อีระ นุชเปี่ยม (ศิลปากร) สีดา สอนศรี (ธรรมศาสตร์) สุเนตร ชุตินธรานนท์ (จุฬาฯ) ชาคริต ชุ่มวัฒนะ (ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร) โดยมี ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (ธรรมศาสตร์ เป็นประธาน) และ กาญจณี ละอองศรี (ธรรมศาสตร์ เป็นกรรมการและเลขานุการ) คณะกรรมการได้พิจารณาวิทยานิพนธ์เป็นจำนวนมาก และในที่สุดจากข้อเสนอแนะของผู้อ่านต้นฉบับหรือ reader (ที่ได้ขอให้ช่วยพิจารณาเป็นกรณีพิเศษ) ประกอบกับความเห็นของกรรมการเอง ก็ได้ดำเนินให้มีการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์สารนิพนธ์ซึ่งแล้วเสร็จจัดการตีพิมพ์ได้ในชุดนี้จำนวน 20 เรื่อง

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ทั้ง 20 เรื่องนี้ เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเป็นการให้ฐานข้อมูลและความรู้ต่อความเข้าใจเรื่องราวของภูมิภาคนี้ทั้งในเรื่องนโยบายการต่างประเทศ การก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ปัญหาชายแดน ปัญหาชนกลุ่มน้อย ประวัติศาสตร์บางช่วงเวลาของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ ตลอดเรื่องราวทางวัฒนธรรม คติชนวิทยา โลกทัศน์และภูมิปัญญา ฯลฯ โดยมีความคาดหวังว่า โครงการหนังสือชุดนี้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจต่อ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” ขึ้นในบ้านเราทั้งในหมู่นักวิชาการและมหาชนทั่วไป เป็นการขยายพรมแดนของความรู้และวิชาการให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ช่วยส่งเสริมให้เกิดนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญรุ่นใหม่ ๆ ขึ้น และที่สำคัญคือ กระตุ้นให้เกิดทั้งการเรียนการสอน การค้นคว้าวิจัย การสร้างสถาบัน การสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีลักษณะเป็น critical mass ขึ้นในประเทศไทยอันเป็นส่วนหนึ่ง

และส่วนที่สำคัญของ “ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เวลาของ “การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เอง แทนที่จะเป็นในอเมริกา ในยุโรป ในออสเตรเลีย ในญี่ปุ่น ในจีน น่าจะมาถึงแล้ว

สำหรับเรื่อง “ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม” ของ *เชิดเกียรติ อรรถากร* แก้วใจปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเศรษฐกิจ และนโยบายต่างประเทศของเวียดนาม ภายหลังการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ ครั้งที่ 6 (ค.ศ.1986)” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการระหว่างประเทศและการทูต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535) หนังสือเล่มนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงพื้นฐานความเป็นมา การกำเนิด พัฒนาการของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 ตลอดจนบทบาทในการต่อสู้กับขบวนการชาตินิยมอื่น ๆ และระบบอาณานิคม จนประสบความสำเร็จในการประกาศเอกราชเมื่อปี ค.ศ.1945 หนังสือเล่มนี้นับว่าเป็นฐานข้อมูลที่ทำให้เข้าใจระบบคอมมิวนิสต์เวียดนาม และยังคงดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก

ท้ายที่สุดนี้บรรณาธิการต้องขอขอบคุณบุคคลจำนวนมากที่ช่วยทำให้เกิดโครงการหนังสือชุดใหญ่นี้ขึ้นมา (หลายท่านอาจดำรงความเป็นนิรนามอยู่ต่อไป) ขอขอบคุณ *สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)* ที่ช่วยเหลือในด้านทุนทั้งการดำเนินการเลือกสรรและทุนการจัดพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิจารณ์ พานิช ผู้อำนวยการ กับ ดร. โชคชัย สุทธาเวช ฝ่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติ สกว. และขอขอบคุณ ดร. บุญรักษ์ บุญญะเขตมมาลา อดีตผู้อำนวยการฝ่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติ สกว. เป็นกรณีพิเศษ ที่เล็งเห็นความสำคัญของ “วิเทศคดีศึกษา” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” ผลักดันให้เกิดผลงานทางวิชาการด้านนี้ทั้งในแง่ของเอกสาร

(22)

สิ่งพิมพ์ ทั้งในแง่ของการสัมมนาและการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติหลายครั้งหลายคราด้วยกัน

ขอขอบคุณมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ที่มีศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก เป็นประธาน ที่ร่วมในการดำเนินการจัดพิมพ์เผยแพร่ครั้งนี้ ขอขอบคุณกรรมการตามรายนามที่กล่าวข้างต้นที่ช่วยในการคัดเลือก ขอขอบคุณต่อผู้อ่านต้นฉบับหลายท่าน (ที่นิรนาม) ขอขอบคุณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ซึ่งอนุญาตให้นำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ในโครงการนี้มาตีพิมพ์ ขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่ทั้งอนุญาตให้นำผลงานมาตีพิมพ์ ทั้งอดทนและมานะในการแก้ไขต้นฉบับอีกครั้งแล้วครั้งเล่า ขอขอบคุณอาจารย์ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ และ คุณถ้ายวน เพชรแสงสว่าง ที่ช่วยในการดำเนินการให้หนังสือเป็นรูปเล่ม ขอขอบคุณ คุณเพลิน เทียนขวัญ และคุณปรารถนา ศรีวิศาลศักดิ์ ที่ช่วยในด้านธุรการเป็นอย่างดีจนสิ้นสุดโครงการฯ

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

กาญจณี ละอองศรี

2 ตุลาคม 2540

คณะกรรมการบริหารโครงการผลิตหนังสือด้านวิเทศศึกษา
ชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

- | | | |
|----------------------------------|--------------|---------------------|
| 1. อาจารย์ ดร. ชาญวิทย์ | เกษตรศิริ | ประธาน |
| 2. รองศาสตราจารย์ ดร. บุญรักษ์ | บุญญะเขตมาลา | กรรมการ |
| 3. รองศาสตราจารย์สีดา | สอนศรี | กรรมการ |
| 4. รองศาสตราจารย์รังสรรค์ | ธนะพรพันธุ์ | กรรมการ |
| 5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อีระ | นุชเปี่ยม | กรรมการ |
| 6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชาคริต | ชุ่มวัฒนะ | กรรมการ |
| 7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุนทร | ชุตินธรานนท์ | กรรมการ |
| 8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจณี | ละอองศรี | กรรมการและเลขานุการ |



ภาพปก

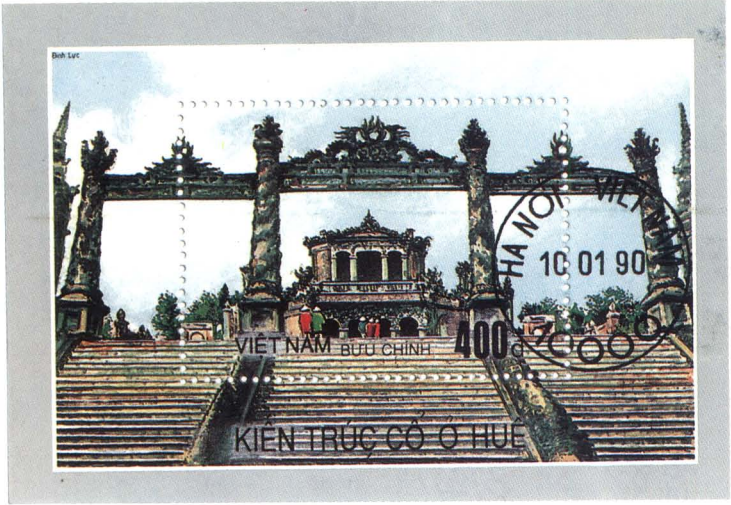
เวียดนามสูญเสียเอกราชตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสตั้งแต่ปี ค.ศ.1883 หลังจากนั้นชาวเวียดนามผู้รักชาติได้ต่อสู้เพื่อเอกราชในรูปแบบต่าง ๆ แต่ก็ถูกฝรั่งเศสปราบปรามด้วยความรุนแรง กระทั่งพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ภายใต้การนำของโฮจิมินห์ สามารถสร้างองค์การต่อสู้และระดมความสนับสนุนจากประชาชนได้อย่างกว้างขวาง จนสามารถประกาศเอกราชเวียดนามได้เมื่อวันที่ 2 กันยายน ค.ศ.1945 หรือเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงในแถบเอเชีย แต่ฝรั่งเศสได้พยายามกลับเข้ามาปกครองดินแดนอาณานิคมแห่งนี้อีกครั้ง กระทั่งกองทัพของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามมีชัยชนะในการรบกับฝรั่งเศสที่ยุทธภูมิตีเยนเบียนฟูเมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1954 ทำให้มีการเจรจาสันติภาพและแบ่งเวียดนามออกเป็น 2 ส่วนที่เส้นขนานที่ 17 เวียดนามเหนือเป็นประเทศเอกราชภายใต้การปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม เมืองหลวงคือ ฮานอย เวียดนามใต้ได้ยกเลิกระบอบจักรพรรดิในปี ค.ศ.1955 โดยปกครองแบบสาธารณรัฐมีประธานาธิบดีเป็นประมุขฝ่ายบริหาร โดยมีประเทศสหรัฐอเมริกาเจ้าอาณานิคมรุ่นใหม่นับสนับสนุน เมืองหลวงคือ ไซ่ง่อน การต่อสู้ของประชาชนเวียดนามเพื่อเอกราชอันสมบูรณ์และรวมเวียดนามเป็นหนึ่งเดียวยังคงดำเนินต่อไป กระทั่งประสบความสำเร็จเมื่อ 30 เมษายน ค.ศ.1975 เมื่อกองทัพพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเดินทัพเข้าสู่เมืองไซ่ง่อนในฐานะผู้ชนะ

ภาพปก ปี ค.ศ.1989 ทหารเวียดนามอำลาทัพชากลับบ้าน นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1978 ที่กองทัพเวียดนามได้เข้าไปรุกรานและอยู่เกี่ยวกับการเมืองภายในของประเทศกัมพูชา

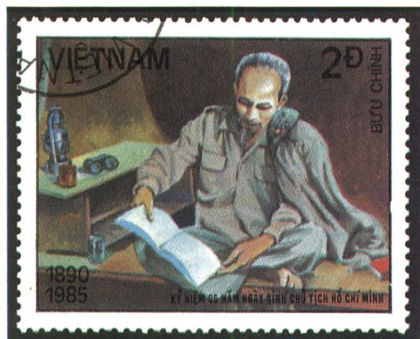


อนุสาวรีย์โฮจิมินห์ หน้าศาลาว่าการนครโฮจิมินห์ (ไซ่ง่อน)

ภาพ : ชาญวิทย์ เกษนครศิริ



แสดมบ่เวียดนาม ชุดสถานที่สำคัญยุคโบราณ







ภาพสีน้ำ ชุดชีวิตและการต่อสู้เพื่อเอกราชเวียดนาม

(ภาพโปสเตอร์เวียดนาม พิมพ์ปี ค.ศ.1970)



ภาพสีน้ำ ชุติชีวิตและการต่อสู้เพื่อเอกราชเวียดนาม

(ภาพโปสเตอร์เวียดนาม พิมพ์ปี ค.ศ.1970)



ภาพสีน้ำ ชุขชีวิตและการต่อสู้เพื่อเอกราชเวียดนาม

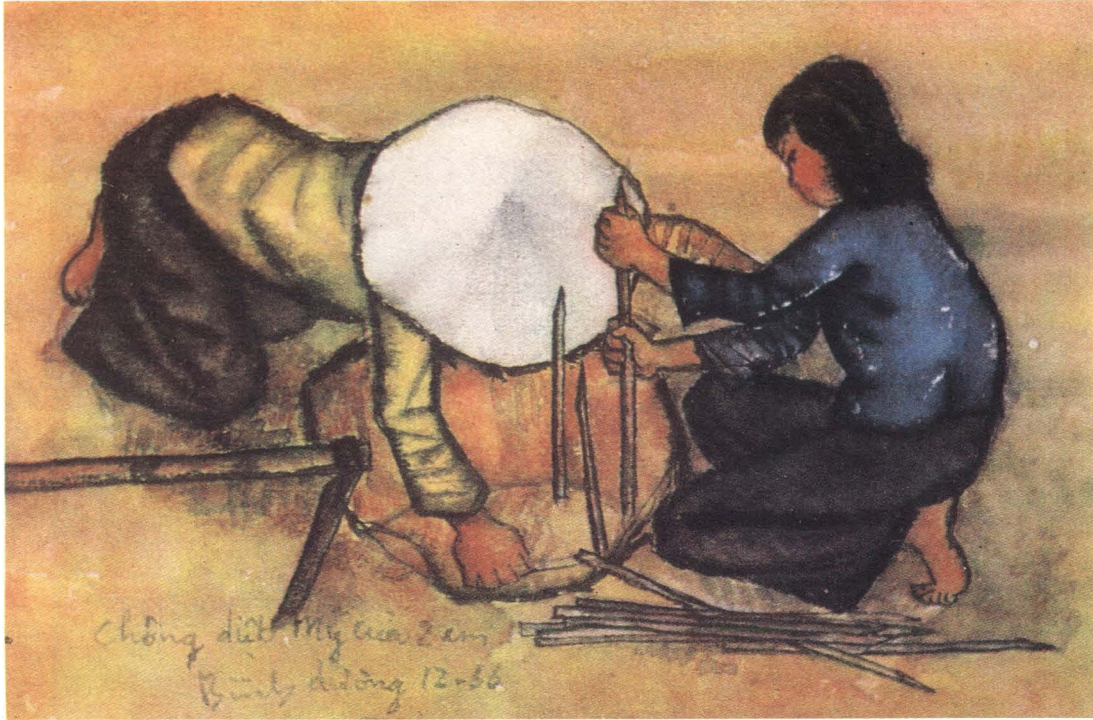
(ภาพไปสการ์เวียดนาม พิมพ์ปี ค.ศ.1970)



ภาพสีน้ำ ชุติชีวิตและการต่อสู้เพื่อเอกราชเวียดนาม (ภาพโปสเตอร์เวียดนาม พิมพ์ปี ค.ศ.1970)



ภาพสีน้ำ ชุติชีวิตและการต่อสู้เพื่อเอกราชเวียดนาม (ภาพโปสเตอร์เวียดนาม พิมพ์ปี ค.ศ.1970)



ภาพสีน้ำ ชุดชีวิตและการต่อสู้เพื่อเอกราชเวียดนาม

(ภาพโปสเตอร์เวียดนาม พิมพ์ปี ค.ศ.1970)

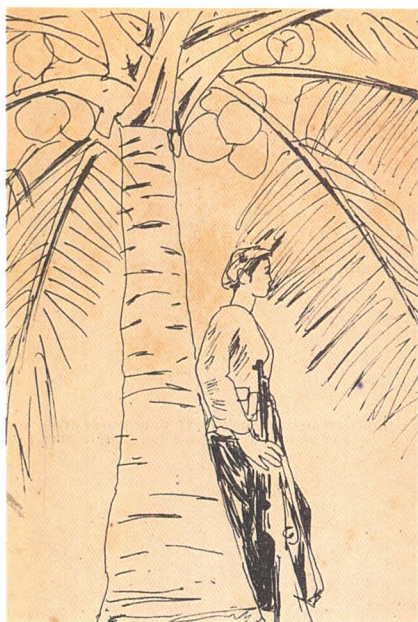


ภาพสีน้ำ ชุมชีวิตและการต่อสู้เพื่อเอกราชเวียดนาม

(ภาพโปสเตอร์เวียดนาม พิมพ์ปี ค.ศ.1970)



ภาพสีน้ำ ชุติชีวิตและการต่อสู้เพื่อเอกราชเวียดนาม (ภาพโปสเตอร์เวียดนาม พิมพ์ปี ค.ศ.1970)



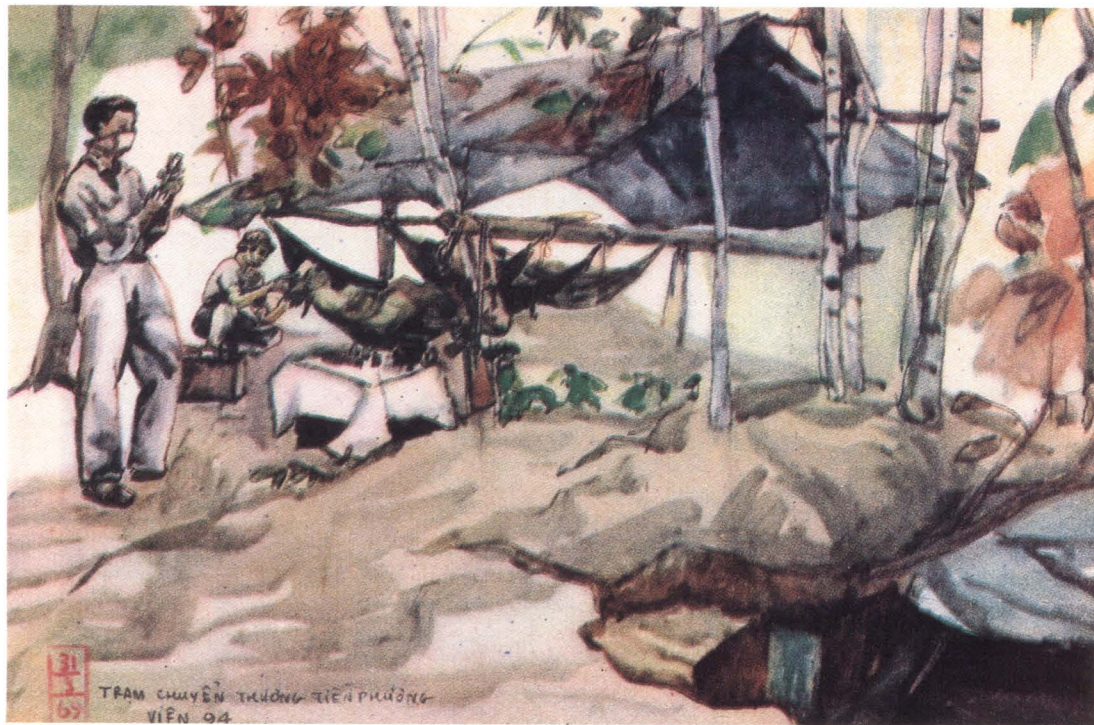
ภาพสีน้ำ ชุติชีวิตและการต่อสู้เพื่อเอกราชเวียดนาม

(ภาพโปสเตอร์เวียดนาม พิมพ์ปี ค.ศ.1970)



ภาพสีน้ำ ชุดชีวิตและการต่อสู้เพื่อเอกราชเวียดนาม

(ภาพไปรษณีย์เวียดนาม พิมพ์ ค.ศ.1970)



ภาพสีน้ำ ชุตชีวิตและการต่อสู้เพื่อเอกราชเวียดนาม

(ภาพโปสเตอร์เวียดนาม พิมพ์ปี ค.ศ.1970)



ภาพสีน้ำ ชุดชีวิตและการต่อสู้เพื่อเอกราชเวียดนาม (ภาพไปสการ์เวียดนาม พิมพ์ ค.ศ.1970)

สารบัญ

	หน้า
คำนำสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย	(3)
รายนามคณะกรรมการนโยบายกองทุนสนับสนุนการวิจัย	(5)
คำแถลงมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	(7)
รายนามคณะกรรมการบริหาร มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	(10)
คำนำโครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”	(11)
รายนามคณะกรรมการบริหารโครงการฯ	(23)
คำนำ	(45)
ประวัติผู้แต่ง	(47)
บทคัดย่อ	(48)
บทนำ	1
บทที่ 1 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์	13
บทเรียนจากประวัติศาสตร์สมัยจารีต	
: สำนักการต่อต้านต่างชาติ	13
การเข้ามาของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส	
และความเปลี่ยนแปลงในสังคมเวียดนาม	22

บทที่ 2	การก่อตัวของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม	44
	การต่อต้านฝรั่งเศสในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20	
	และการเข้ามาของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์	44
	การจัดตั้งขบวนการทางการเมืองของคอมมิวนิสต์	67
	- การจัดตั้งขบวนการแทนท์เนียน	71
	- การจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์	81
บทที่ 3	พัฒนาการของขบวนการคอมมิวนิสต์	87
	ขบวนการคอมมิวนิสต์ในช่วงของการแสวงหาแนวทาง	
	การปฏิวัติ ค.ศ.1930-1939 (พ.ศ.2473-2482)	94
	- กบฏโซเวียต-เหงะดินห์	94
	- ความขัดแย้งเกี่ยวกับแนวทางการปฏิวัติ	
	: สตาลินหรือทรอตสกี	102
	ขบวนการคอมมิวนิสต์ในช่วงของแนวร่วมมวลชนเพื่อเอกราช	
	ค.ศ.1940-1945 (พ.ศ.2483-2488)	114
	- การเข้ามาของญี่ปุ่นและผลกระทบ	114
	- ขบวนการเวียดมินห์	120
	- การปฏิวัติเดือนสิงหาคม ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488)	
	และการประกาศเอกราช	133
บทที่ 4	บทสรุป	141
	ลำดับเหตุการณ์สำคัญ	150
	บรรณานุกรม	155

Contents

<i>Preface from The Thailand Research Fund</i>	(3)
<i>Board of The Thailand Research Fund</i>	(5)
<i>Preface from The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects</i>	(7)
<i>Board of The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects</i>	(10)
<i>Preface from the editors</i>	(11)
<i>Board of the Publication Series</i>	
<i>“Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”</i>	(23)
<i>Preface from the author</i>	(45)
<i>About the author</i>	(47)
<i>Abstract</i>	(50)
Chapter:	
Introduction	1
1. Historical Background	13
Lesson from History : Anti-Foreign Consciousness	13
The Coming of French Colonialism and Changes in Vietnamese Society	22

2. Formation of Vietnamese Communist Movement	44
Resistance to the French in Early 20th Century and the Emergence of Communist Ideology	44
Formation of Communist Political Movement	67
- Establishment of the Thanh Nien Movement	71
- Establishment of the Communist Party	81
3. Development of Communist Movement	87
Search for Revolutionary Path 1930-1939	94
- The Soviet - Nghe Tinh Rebellion	94
- The Ideological Conflict : Stalinists and Trotskyists	102
Communist Movement and Popular Front for Independence 1940-1945	114
- Japanese Presence and its Impact	114
- Viet Minh Movement	120
- August 1945 Revolution and the Declaration of Independence	133
4. Conclusion	141
Chronology	150
Bibliography	155

คำนำ

การสิ้นสุดของสงครามเย็นและการล่มสลายของค่ายสังคมนิยมในยุโรป ตะวันออกในช่วงปลายทศวรรษ 1980 เป็นเสมือนประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของโลก ฟรานซิส ฟูกูยามา (Francis Fukuyama) นักวิชาการชาวอเมริกา ได้ชี้ว่า ปัจจุบันประวัติศาสตร์ได้มาถึงจุดสิ้นสุดด้วยชัยชนะของเสรีนิยม และประเทศต่าง ๆ ไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากรูปแบบทางการเมืองและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม เวียดนามเป็นประเทศหนึ่งในจำนวนไม่กี่ประเทศที่พรรคคอมมิวนิสต์ยังคงมีอำนาจทางการเมืองและชี้นำการพัฒนาเศรษฐกิจได้ ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่าเหตุใดระบอบคอมมิวนิสต์ในเวียดนามจึงยังสามารถดำรงอยู่ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบคอมมิวนิสต์เวียดนามในปัจจุบัน มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงต้นกำเนิด พื้นฐานความเป็นมา ตลอดจนพัฒนาการของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัว การศึกษาของหนังสือเล่มนี้ได้ให้ความสำคัญกับการก่อตัวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในเวียดนามในช่วง ค.ศ.1925 (พ.ศ.2468) และการต่อสู้กับขบวนการชาตินิยมอื่น ๆ และระบบอาณานิคม จนประสบความสำเร็จในการประกาศเอกราชเมื่อ ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) ด้วยหวังว่า การพิจารณาประเด็นดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานให้เราเข้าใจระบอบคอมมิวนิสต์เวียดนามซึ่งสืบทอดอำนาจมาจนปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น

ในการศึกษาเรื่องนี้ ผู้เขียนได้รับความช่วยเหลือและข้อคิดเห็นจากนักวิชาการหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รศ.ดร. ธีระ นุชเปี่ยม

(46)

มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ให้คำปรึกษาและการชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์
อย่างมากนับแต่เริ่มศึกษาเรื่องนี้ และอาจารย์เหวียน กี ธง (Nguyen Ky
Thong) นักวิชาการสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะกรรมการ
สังคมศาสตร์เวียดนามได้ให้ข้อมูลและชี้แนะการออกเสียงภาษาเวียดนาม
นอกจากนี้ ข้อคิดเห็นที่มีคุณค่าของคุณเพลินพจน์ อัครถาวร ได้ช่วยให้
หนังสือเล่มนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ประวัติผู้แต่ง

เชิดเกียรติ อัดถากร

การศึกษา

- 2527 อักษรศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยศิลปากร
- 2533 อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้)
มหาวิทยาลัยศิลปากร
- 2535 รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การระหว่างประเทศและการทูต)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 2538 M.A. (Development Studies) Institute of Social Studies,
The Netherlands

การทำงาน

เป็นข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 ช่วงปี พ.ศ.2537-2538 เป็นเลขานุการโท สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา และ พ.ศ.2539 ถึงปัจจุบัน เป็นเลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์

บทคัดย่อ

งานศึกษาเรื่อง “ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม ค.ศ.1925-1945” ชิ้นนี้ เน้นศึกษาถึงการก่อตัวและพัฒนาการของขบวนการคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1925 จนถึง ค.ศ.1945 เมื่อประเทศได้รับเอกราช งานชิ้นนี้แบ่งออกเป็น 4 บทด้วยกัน คือ

บทที่ 1 ช่วยให้ผู้อ่านได้เข้าใจในจารีตประเพณีของเวียดนามในการต่อต้านผู้รุกรานจากต่างประเทศ ตลอดจนถึงสภาพการณ์ของการปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศส บทแรกนี้บรรยายถึงขอบเขตและกระบวนการของจารีตประเพณีที่มีผลกระทบต่อการต่อสู้กับอำนาจของตะวันตกในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20

ในบทที่ 2 จะแสดงให้เห็นถึงแนวทางและการก่อตัวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม นับตั้งแต่การจัดตั้งขบวนการแทนท์เนียนในปี ค.ศ.1925 จนถึงการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ.1930 บทนี้มุ่งตรวจสอบว่าอุดมการณ์คอมมิวนิสต์เข้ามาในเวียดนามได้อย่างไร ทำไมชาวเวียดนามจึงตอบรับต่ออุดมการณ์นี้ นอกจากนี้ ยังรวมถึงการศึกษาประเด็นของการที่ขบวนการคอมมิวนิสต์ก้าวขึ้นสู่อำนาจอีกด้วย

ส่วนบทที่ 3 จะเกี่ยวกับพัฒนาการของขบวนการคอมมิวนิสต์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะเวลาด้วยกัน

ระยะปี ค.ศ.1930-1935 กล่าวถึงการกบฏ “ไซเวียด-เหงะดีนห์” และความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ของแนวทางสำคัญ 2 แนวทาง คือ ฝ่ายสายลีนกับฝ่ายทรอตสกี

ระยะปี ค.ศ.1940-1941 อธิบายถึงการเข้ายึดครองของญี่ปุ่นในเวียดนาม และผลกระทบนั้น ตลอดจนถึงบทบาทของขบวนการคอมมิวนิสต์ที่ได้ชัยชนะในเอกราชเมื่อปี ค.ศ.1945

ส่วนข้อสรุปในบทสุดท้ายนั้น ว่าด้วยเรื่องของการต่อสู้กับฝรั่งเศสและญี่ปุ่นในระหว่างครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 นั้น เป็นส่วนหนึ่งของจารีตประเพณีของเวียดนามในการต่อต้านที่มีมาในประเทศเป็นเวลาหลายศตวรรษ ในขณะที่กลุ่มนักชาตินิยมอื่น ๆ ล้มเหลวในการยึดอำนาจ ฝ่ายคอมมิวนิสต์กลับทำการได้สำเร็จ ซึ่งเป็นผลมาจากความสามารถในการดำเนินการและดึงดูดความสนับสนุนจากประชาชนได้เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ขบวนการก็ยังเผชิญกับความไร้เสถียรภาพ และต้องต่อสู้ในสงครามอันยาวนานกับฝรั่งเศสที่พยายามจะกลับมาครอบครองเวียดนามอีก จนกระทั่งเมื่อปี ค.ศ.1975 ที่เวียดนามประสบชัยชนะในบั้นปลายในการต่อต้านการครอบงำของอาณานิคม

Abstract

The study of “Communist Movement in Vietnam, 1925-1945” concentrates primarily on the formation and development of the communist movement in Vietnam since 1925 until 1945 when the country regained its independence. It is divided into four chapters as follows:

The first chapter provides the readers with understanding of Vietnam’s tradition of resistance against foreign invaders and the situations under the French colonial rule. This part explains how and to what extent tradition has an impact on the struggle against western power during the 19th and 20th centuries.

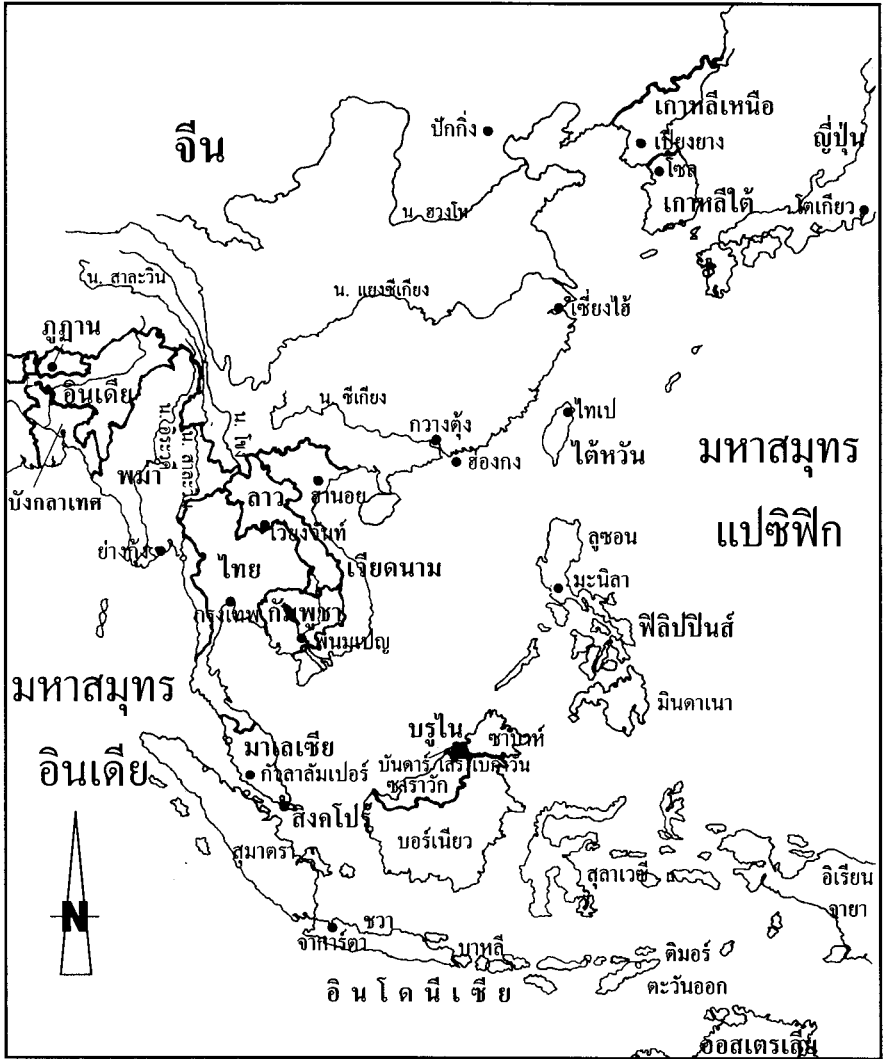
The second chapter demonstrates the path and the formation of the communist movement in Vietnam: from the establishment of the Thanh Nien Movement in 1925 to the Indochinese Communist Party in 1930. It aims to examine how the communist ideology made its way into Vietnam and why Vietnamese people were receptive to that ideology. Besides, the issue of the communist movement rising to power is also included.

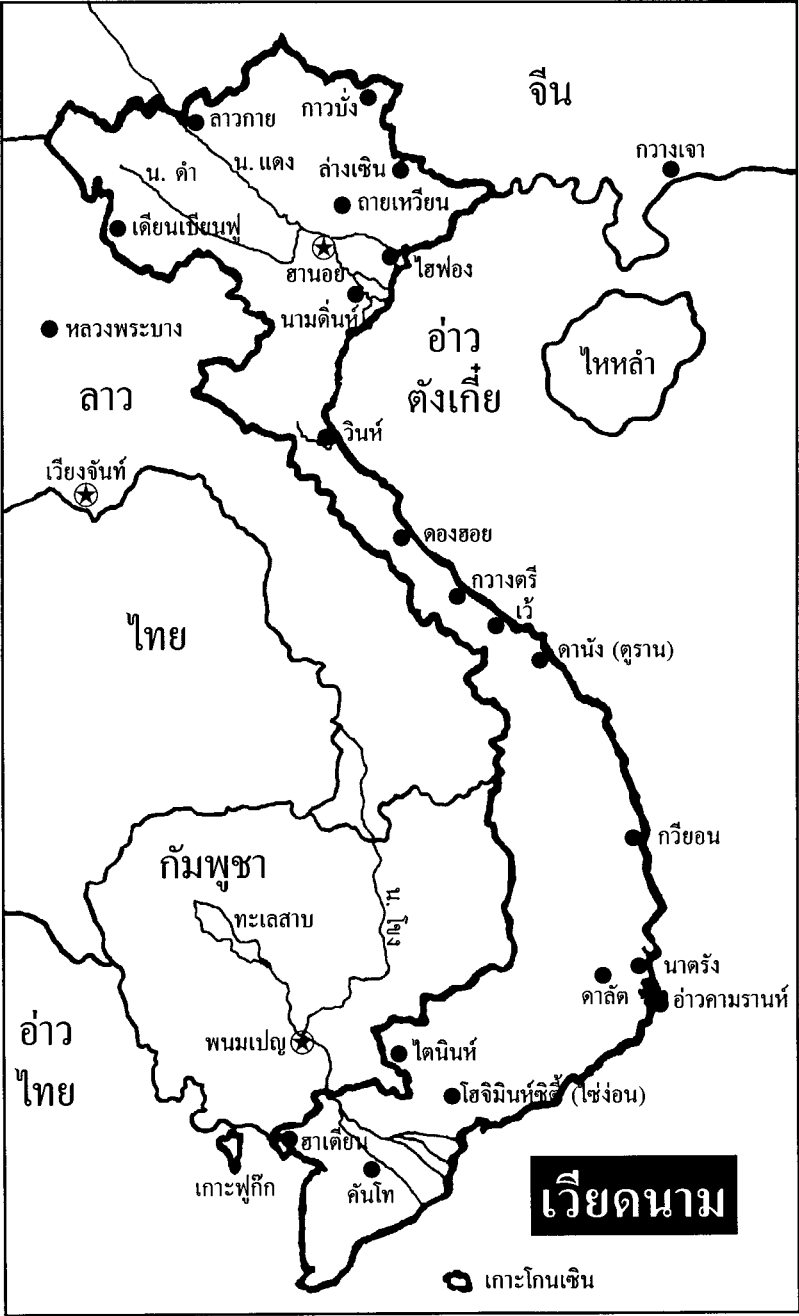
The third chapter is concerned with the development of the communist movement which is divided into two consecutive periods:

- The period 1930-1935 encompasses the Soviet - Nghe Tinh rebellion and the ideological conflict between two major communist lines Stalinists and Trotskyists;

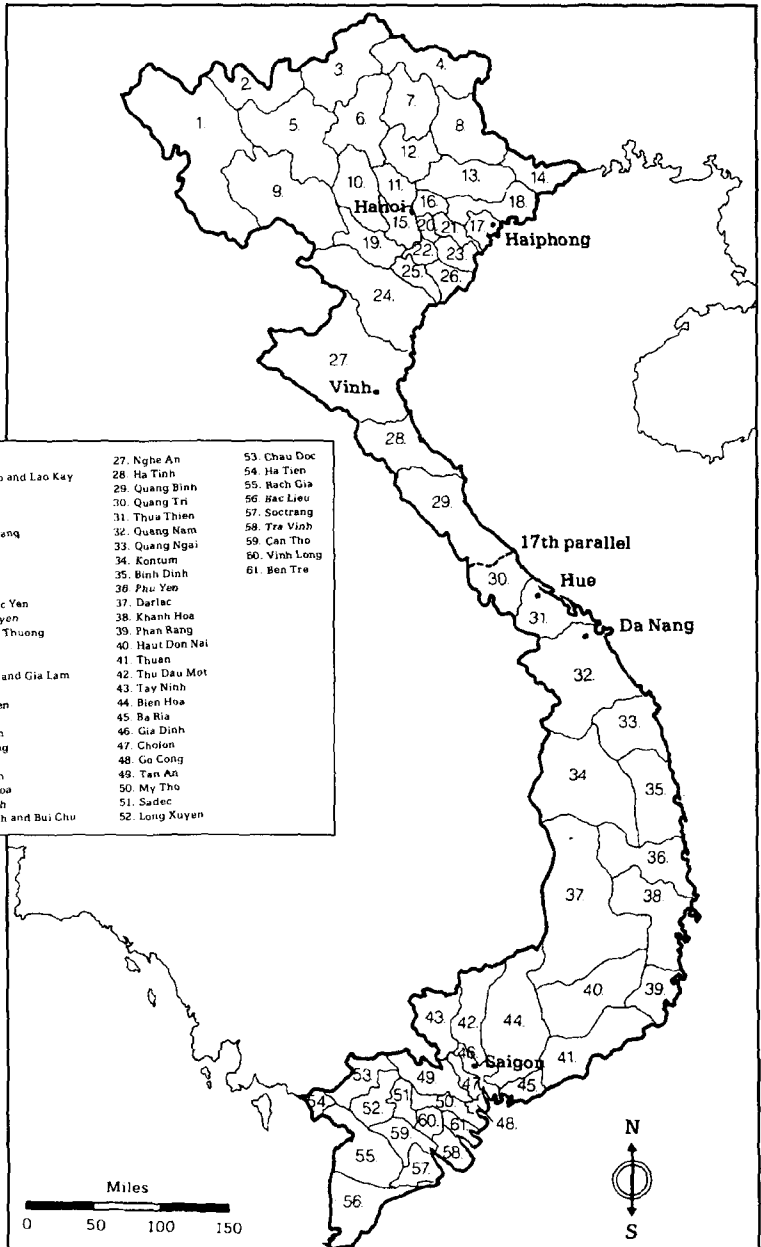
- The period 1940-1941 explains the Japanese occupation in Vietnam and its impact while the role of communist movement until it eventually won independence in 1945 is also included.

It is concluded in the final chapter that the fighting against France and Japan during the first half of the 20th century was part of Vietnamese tradition of resistance which existed in the country for many centuries. While other nationalist groups failed to gain power, the communists managed to succeed, apparently due to their ability to manipulate as well as to attract massive support from the people. However, the movement still faced instability and had to engage in another long war with France who endeavored to reassert control of Vietnam. It was not until 1975 that Vietnam finally won in its struggle against colonisation.



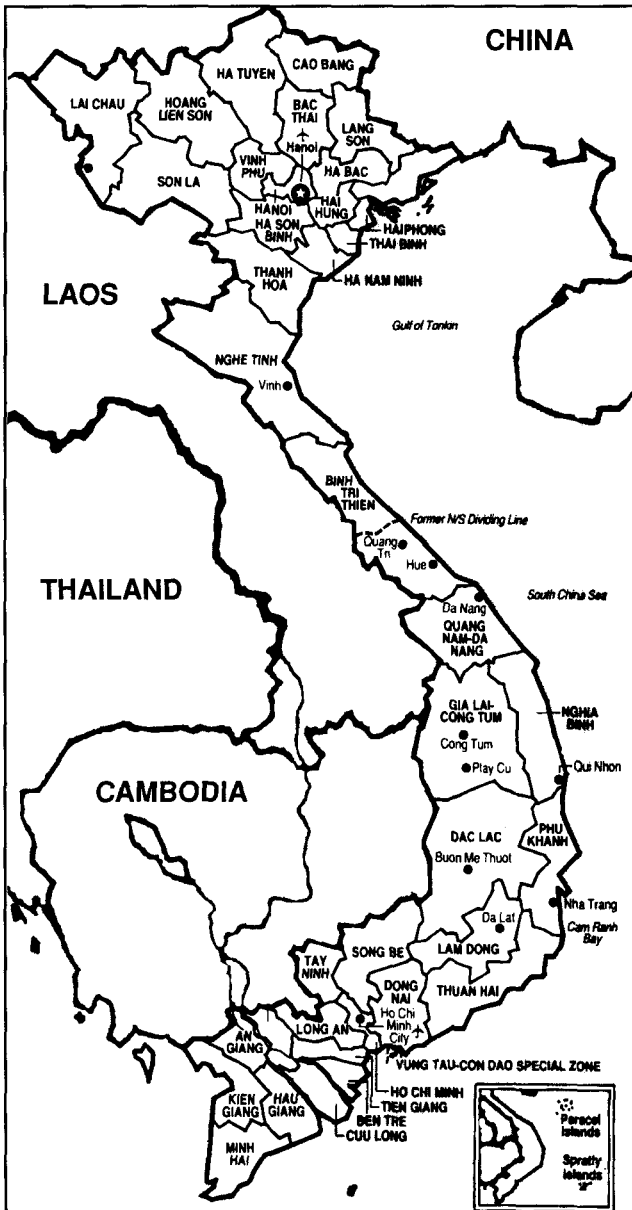


แผนที่จังหวัดเวียดนามสมัยอาณานิคม



ที่มา : The Vietnam Experience : Setting the Stage

แผนที่เขตการปกครองเวียดนามปัจจุบัน





Khong co gi quy hon doc lap tu do

“ไม่มีอะไรมีค่ายิ่งกว่าเอกราชและเสรีภาพ

โฮจิมินห์

บทนำ

อุดมการณ์คอมมิวนิสต์เริ่มปรากฏตัวในเวียดนามราวปลายทศวรรษ 1910 ภายหลังจากการปฏิวัติของบอลเชวิคในโซเวียต ดังปรากฏหลักฐานว่า โฮจิมินห์เริ่มศึกษางานของมาร์กซ์-เลนินอย่างเป็นระบบตั้งแต่ปลาย ค.ศ.1919 (พ.ศ.2462)¹ และในปีต่อมามีรายงานว่าฝรั่งเศสเนรเทศชาวโซเวียตออกนอกอินโดจีนเพราะนำแนวความคิดมาร์กซ์-เลนินเข้ามาเผยแพร่ในไซ่ง่อน² หลังจากนั้นอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ก็แพร่หลายในหมู่ชาวเวียดนามมากขึ้น จนกระทั่งใน ค.ศ.1925 (พ.ศ.2468) มีการจัดตั้งขบวนการคอมมิวนิสต์ขึ้นเป็นครั้งแรกคือ *ขบวนการแทนท์เนียน* ภายใต้งานนำของโฮจิมินห์

ใน ค.ศ.1929 (พ.ศ.2472) เกิดความแตกแยกภายในขบวนการแทนท์เนียน ดังนั้น *ขบวนการโคมินเทิร์น* จึงมอบหมายให้โฮจิมินห์สร้างความปรองดองในขบวนการคอมมิวนิสต์ดังกล่าว และจัดตั้ง *พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม* ขึ้นเมื่อ ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473) ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น *พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน*

ในช่วงเดียวกันนั่นเอง พรรคคอมมิวนิสต์เข้าไปมีส่วนร่วมกับการกบฏโซเวียต-เหงะดีน ซึ่งเป็นการลุกฮือของชาวนาและกรรมกรครั้งใหญ่ ถึงแม้การก่อกบฏครั้งนี้จะแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว แต่ก็ถูกฝรั่งเศสใช้กำลังปราบปรามอย่างโหดร้ายจนราบคาบในปีถัดมา ผลของความล้มเหลวในการ

¹ Douglas Pike, *Vietnam and the Soviet Union: Anatomy of an Alliance* (Boulder : Westview Press, 1987), p. 5.

² Ton That Thien, "Moscow's Shadow over Vietnam: a Historical Perspective", *Indochina Report* 14 (Jan-Mar 1988), p. 3.

ก่อนกฎดังกล่าว ทำให้สถานะของพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งเพิ่งตั้งขึ้นใหม่ตกต่ำลงอย่างมาก ดังนั้นในช่วงทศวรรษที่ 1930 จึงเป็นทศวรรษของการแสวงหาแนวทางการต่อสู้ที่เหมาะสมกับเวียดนาม

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ในขณะที่ญี่ปุ่นเข้ามามีอิทธิพลในอินโดจีนมากขึ้นตามสนธิสัญญาที่ทำกับรัฐบาลวิคซี (Vichy) ของฝรั่งเศส พรรคคอมมิวนิสต์ได้จัดตั้ง *ขบวนการเวียดนามห์* ขึ้นเมื่อ ค.ศ.1941 (พ.ศ.2484) เพื่อเป็นแกนกลางของนักชาตินิยมเวียดนามไม่ว่าชนชั้นใดในการต่อสู้เพื่อเอกราชช่วงปลายสงครามญี่ปุ่นเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ขบวนการเวียดนามห์จึงเร่งทำการปฏิวัติยึดอำนาจเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) และประกาศเอกราชในเดือนถัดมา

การปฏิวัติเดือนสิงหาคม ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) เป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่อชาวเวียดนาม เพราะนอกจากจะปลดปล่อยประเทศออกจากระบบอาณานิคมและนำอิสรภาพมาสู่ชาวเวียดนามแล้ว ยังเป็นความสำเร็จของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามในการขึ้นสู่อำนาจปกครองประเทศเป็นครั้งแรก ซึ่งขบวนการนี้ได้ต่อสู้และปกครองเวียดนามมาจนกระทั่งปัจจุบัน

การขึ้นสู่อำนาจของคอมมิวนิสต์เวียดนาม ได้รับความสนใจจากนักวิชาการอย่างกว้างขวาง มีความพยายามอธิบายด้วยแง่มุมต่าง ๆ ว่าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นได้อย่างไร อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้คอมมิวนิสต์ประสบความสำเร็จ ทำไมชาวเวียดนามจึงตัดสินใจสนับสนุนขบวนการคอมมิวนิสต์ ทั้งที่ในช่วงนั้นยังมีขบวนการชาตินิยมอื่น ๆ เกิดขึ้นมากมาย ตลอดจนการขึ้นสู่อำนาจของขบวนการคอมมิวนิสต์ส่งผลต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเวียดนามอย่างไร

ดูเหมือนว่า คำอธิบายที่แพร่หลายมากที่สุดจะเน้นอยู่ที่ความสามารถของโฮจิมินห์ และพัฒนาการของขบวนการคอมมิวนิสต์ โดยถือว่า *“ประธานาธิบดีโฮจิมินห์ คือผู้จุดประกายแก่เส้นทางการปฏิวัติของชาวเวียดนามด้วยแสง*

แห่งลัทธิมาร์กซ์-เลนิน ตลอดจนนำทางให้พรรคและประชาชนของเราทั้งมวลมีเอกภาพเสมือนคนเดียวกัน ในอันที่จะต่อสู้อย่างห้าวหาญ...และนำประเทศของเราไปสู่ยุคเอกราช เสรีภาพ และสังคมนิยม”³ ดังนั้นจึงมีผู้ศึกษาบทบาทของเขา โดยเฉพาะในขบวนการคอมมิวนิสต์อย่างลึกซึ้ง เนื่องจาก “เขาเป็นผู้ตื่นแล้วในขณะที่คนอื่นยังหลับไหล”⁴ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวอาจจะเสนอภาพของตัวแสดงสำคัญในประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจน แต่ถึงอย่างไร การให้ความสำคัญแก่บุคคลหรือองค์กรอย่างมากนี้ก็ทำให้ผู้ศึกษาขาดความเข้าใจที่แท้จริงต่อภาพการเคลื่อนไหวของสังคมน ไม่สามารถอธิบายการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาวเวียดนามได้มากไปกว่าความสามารถและบารมีของโฮจิมินห์หรือพรรคคอมมิวนิสต์ ภาพที่หายไปจากการตีความประวัติศาสตร์คือ ผู้คนนับล้าน ขบวนการรักษาดินต่าง ๆ นอกเหนือจากพรรคคอมมิวนิสต์ของโฮจิมินห์ ตลอดจนสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่น ๆ ที่ถูกมองข้ามไปเพียงเพราะคิดว่าไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับผู้นำหรือพรรค⁵

ความจริงแล้ว ความสำเร็จของโฮจิมินห์และพรรคคอมมิวนิสต์มิได้เกิดขึ้นมาโดยลำพัง หากแต่ยังมีความสัมพันธ์กับพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ

³ Our President Ho Chi Minh (Hanoi: Foreign Languages Publishing House, 1970), p. 57.

⁴ Jean Lacouture, *Ho Chi Minh: A Political Biography* (New York: Vintage Books, 1968), p. 4.

⁵ หนังสือที่ศึกษาถึงบทบาทของโฮจิมินห์มีมากมาย เช่น Charles Fenn, *Ho Chi Minh: a Biographical Introduction*, (London: Studio Vista, 1973); David Halberstam, *Ho*, (London: Barrie & Jenkins, 1971); Jean Lacouture, *Ho Chi Minh*, Trans. by Peter Wiles. (London: Allon Lane the Penguin Press, 1968); Milton Osborne, *Ho Chi Minh*, (St. Lucia: University of Queensland Press, 1982); N. Khac Huyen, *Vision Accomplished?: the Enigma of Ho Chi Minh*. (New York: Macmillan, 1971).

และสังคมในสมัยนั้นด้วย ดังนั้นจึงไม่อาจศึกษาแต่เพียงประวัติของโฮจิมินห์ และพัฒนาการของพรรคคอมมิวนิสต์ หากแต่ต้องศึกษาในบริบทที่กว้างขวางมากขึ้นว่า การขึ้นสู่อำนาจของคอมมิวนิสต์เวียดนามมีความเกี่ยวข้องกับพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมอย่างไร ตลอดจนมีการอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวเช่นใด

หากเราสำรวจแนวความคิดที่พยายามอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว จะพบว่า มีผู้เสนอแนวการวิเคราะห์ไว้มาก แต่ก็อาจจำแนกได้ 3 ด้านคือ ด้านประวัติศาสตร์การเมือง ด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง และด้านสังคม-ภูมิปัญญา

ในการศึกษาด้านประวัติศาสตร์การเมือง ผู้ศึกษาพยายามอธิบายถึงการก่อตัวของขบวนการชาตินิยมในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 และการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างขบวนการเหล่านั้น ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ในช่วงดังกล่าวมีขบวนการชาตินิยมเกิดขึ้นหลายขบวนการ ทำไมขบวนการชาตินิยมที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์จึงประสบความล้มเหลวในการขึ้นสู่อำนาจ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ทำไมพรรคคอมมิวนิสต์จึงประสบความสำเร็จในการปฏิวัติเดือนสิงหาคม ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) และประกาศเอกราชในเวลาต่อมา

ในทัศนะของโจเซฟ บัตตินเจอร์ (Joseph Buttinger) เห็นว่า ขบวนการคอมมิวนิสต์เหนือกว่ากลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ 2 ประการ คือ (1) พวกเขาได้รับการฝึกด้านการปฏิวัติใต้ดิน สถานที่ฝึกที่สำคัญคือมอสโกและภาคใต้ของจีน (2) พวกเขามียุทธวิธีที่เข้าหามวลชน โดยเน้นการต่อสู้เพื่อเอกราชและเป้าหมายทางอุดมการณ์ จึงได้รับการสนับสนุนจากมวลชนระดับล่าง เช่น ชาวนาและกรรมกรอย่างกว้างขวาง⁶

⁶ โจเซฟ บัตตินเจอร์, ประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนาม, แปลจาก Vietnam: a Political History โดย ม.ร.ว.แสงโสม เกษมศรี (บรรณาธิการ), (กรุงเทพฯ: มุกนิธิโรงการตำราฯ, 2522), หน้า 132.

นอกจากนี้ *เฮวียน คิม แคนห์* (Huynh Kim Khanh) ยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ความสำเร็จของพรรคคอมมิวนิสต์สืบเนื่องมาจากการปรับเทคนิคการต่อสู้ให้ยืดหยุ่น โดยเฉพาะการปรับแนวทางของพรรคในการตั้งขบวนการเวียดนามที่เน้นการต่อสู้เพื่อชาติโดยรวมมือกับทุกชนชั้น รวมทั้งชนชั้นนายทุนที่เคยเป็นศัตรูทางอุดมการณ์แต่เดิม จากการปรับแนวทางดังกล่าวทำให้พรรคได้รับการสนับสนุนจากมวลชนต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงชนชั้น⁷

สำหรับกรณีวิเคราะห์ในด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองนั้นมีการศึกษาที่น่าสนใจ 3 แนวทางคือ แนวทางมาร์กซ์-เลนิน แนวทางการฟังฟัง และแนวทางชาวนาศึกษา

คำอธิบายของ *แนวทางมาร์กซ์-เลนิน* ซึ่งให้เห็นถึงการต่อสู้ทางชนชั้น การต่อต้านจักรวรรดินิยม ตลอดจนเส้นทางสู่สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามรับแนวความคิดนี้มาทั้งในด้านการวิเคราะห์สังคมนิยมและการปฏิวัติสังคมนิยม แต่ก็ได้ปรับแนวความคิดเชิงทฤษฎีให้เหมาะสมกับสังคมนิยม โดยวิเคราะห์ว่าสังคมนิยมเป็น “ระบบอาณานิคมกึ่งศักดินา” (colonial and semi-feudal system)⁸ ทั้งนี้เพราะภายใต้อาณานิคมฝรั่งเศส แม้ทุนนิยมจะเริ่มพัฒนา แต่ก็ยังมีร่องรอยของระบบศักดินาปรากฏอยู่หลายประการ ดังนั้น “ชาวนาได้รับความทุกข์ยากและอดอยากภายใต้การกดขี่จากทั้งระบบอาณานิคมและศักดินา”⁹ การปฏิวัติของชาวเวียดนามจึงมี 2 ลักษณะคือการปฏิวัติต่อต้านจักรวรรดินิยมเพื่อล้มล้างการครอบงำของระบบอาณานิคม

⁷ Huynh Kim Khanh, *Vietnamese Communism, 1925-1945* (Ithaca: Cornell University Press, 1982), p. 337.

⁸ Truong Chinh and Vo Nguyen Giap, *The Peasant Question* (Ithaca: Cornell University Press, 1974), p. 1.

⁹ *Ibid.*, p. 4.

และการปฏิวัติสังคมนิยมเพื่อนำที่ดินของเจ้าที่ดินในระบบศักดินามาแจกจ่ายแก่ชาวนา¹⁰ ซึ่งการปฏิวัติเดือนสิงหาคม 1945 (พ.ศ.2488) นั้น ประสบความสำเร็จเพียงการต่อต้านจักรวรรดินิยม แต่ลักษณะความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบศักดินายังดำรงอยู่ จึงจะต้องทำการปฏิวัติทางสังคมนิยมต่อไป

ลักษณะการวิเคราะห์ในแนว “ระบบอาณานิคมกึ่งศักดินา” ดูจะใกล้เคียงกับแนวการวิเคราะห์สังคมนิยมเรื่อง “กึ่งเมืองขึ้น-กึ่งศักดินา” ของเหมาเจ๋อตุง (Mao Tse-tung) ซึ่งเน้นถึงสังคมในช่วงคาบเกี่ยวระหว่างสองวิธีการผลิตอย่างไรก็ตามยังคงมีข้อโต้แย้งในประเด็นดังกล่าวว่า สังคมในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อย่อมมีวิธีการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิตผสมผสานกันหลายแบบทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ แต่ที่สำคัญคือ ต้องมีวิธีการผลิตหลักครอบงำสังคมนั้นอยู่ หากจะพิจารณาว่าวิธีการผลิตหลักเป็นแบบไหน นอกจากจะพิจารณาถึงความสัมพันธ์การผลิตว่าเป็นอย่างไร ยังต้องดูว่าชนชั้นใดครอบครองอำนาจรัฐ (ศักดินาหรือเจ้าอาณานิคม) วิธีการผลิตจะต้องเป็นอย่างไรอย่างหนึ่ง ไม่ใช่ลักษณะ “กึ่ง” เช่นนี้ อันอาจทำให้เกิดความสับสนคลุมเครือในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์และสังคม¹¹

แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่อง “การพึ่งพิง” (Dependency) มีรากฐานมาจากแนวความคิดมาร์กซ์เช่นกัน แต่ก็ได้ขยายขอบเขตการวิเคราะห์ให้กว้างขวางขึ้น โดยอธิบายถึงการที่รัฐขอบนอก (periphery) ถูกดึงเข้าสู่ระบบทุนนิยมโลก (core) เจมส์ เพทราส (James Petras) ได้นำแนวคิดนี้มาวิเคราะห์การปฏิวัติเวียดนาม โดยชี้ว่า การปฏิวัติเวียดนามเกิดขึ้นจากการเข้า

¹⁰ Truong Chinh, *Primer for Revolt: the Communist Take over in Viet-Nam* (New York: Frederick A. Praeger, 1963), p. 44.

¹¹ ดูข้อถกเถียงในประเด็นดังกล่าวใน ทรงชัย ณ ะลา, *วิาทะว่าด้วยสังคมนิยมกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินาของไทย* (กรุงเทพฯ: น้้าหยาด. 2524) หน้า 19-20.

มาของ 3 มหาอำนาจจักรวรรดินิยม คือ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และสหรัฐฯ แต่ละมหาอำนาจต่างต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมเวียดนามให้เป็นไปตามที่ตนต้องการ ดังเช่น ฝรั่งเศสต้องการขูดรีดทางเศรษฐกิจจากสินค้าการเกษตรและเหมืองแร่ ตลอดจนจนถึงเศรษฐกิจเวียดนามเข้าผูกพันกับระบบทุนนิยมโลก ซึ่งทำให้เกิดชนชั้นกรรมาชีพทั้งในเมืองและชนบทอันเป็นแกนสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์ ส่วนญี่ปุ่นต้องการเสียดายเพื่อเตรียมขยายอิทธิพลเข้าไปในภาคพื้นทวีปของเอเชียมากขึ้น จึงแสวงหาผลผลิตส่วนเกินจำนวนมากและแน่นอนจากผู้ผลิตสินค้าพืชผลรายย่อย (petty commodity producer) ผลที่ตามมาคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงในชนบท เพราะทุนนิยมเข้าไปมีอิทธิพลมากขึ้น ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามก็ต้องปรับตัวเช่นกันโดยจัดตั้งองค์กรทางการเมืองใหม่ (เวียดมินห์) เพื่อให้มวลชนเป็นผู้ผลิตสินค้าพืชผลรายย่อยเข้าร่วมด้วย ต่อมาเมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามได้เปิดโอกาสแก่พรรคคอมมิวนิสต์ในการสถาปนาอำนาจในเมืองเช่นเดียวกับในชนบท สำหรับสหรัฐฯซึ่งเป็นประเทศทุนนิยมใหญ่ระดับโลก ต้องการขจัดอุปสรรคการค้าในประเทศต่าง ๆ จึงต่อต้านความเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในแต่ละประเทศ รวมทั้งในเวียดนาม¹²

แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่อง “การฟุ้งฟิง” ได้ให้ความสำคัญแก่ปัจจัยภายนอกโดยเฉพาะอิทธิพลของจักรวรรดินิยมจนดูราวกับว่า พัฒนาการประวัติศาสตร์ของเวียดนามในช่วงศตวรรษที่ 20 เช่น การขยายตัวของคอมมิวนิสต์ การประกาศเอกราชใน ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) ฯลฯ เป็นผลมาจากพลังผลักดันของจักรวรรดินิยมมากกว่าพลังผลักดันจากภายในสังคมเวียดนามเอง การอธิบายโดยให้ความสำคัญแก่ปัจจัยภายนอกเช่นนี้ จึงทำให้มองข้ามศักยภาพในสังคมเวียดนาม ทั้งที่ในความเป็นจริง ศักยภาพภายใน

¹² James Petras, “Toward a Theory of Twentieth Century Socialist Revolutions,” *Journal of Contemporary Asia*, 8,2 (1978), pp. 167-195.

ดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการปฏิวัติเช่นกัน นอกจากนี้ การที่ เจมส์ เพทราส ได้เน้นบทบาทของชนชั้นกรรมาชีพนั้น แม้ว่าในความเป็นจริงการพัฒนาศาสนากรรมของฝรั่งเศสในเวียดนามจะก่อให้เกิดชนชั้นกรรมาชีพขึ้น แต่ก็ยังมีจำนวนไม่มากและยังรวมตัวกันได้ยาก แกนสำคัญของขบวนการคอมมิวนิสต์คือปัญญาชนและชาวนามากกว่า

สำหรับแนวทางชาวนาศึกษา เน้นว่า ความสำเร็จของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสืบเนื่องมาจากการสนับสนุนของชนชั้นล่างโดยเฉพาะชาวนาเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงควรศึกษาเรื่องราวของชาวนากับการเข้าร่วมขบวนการปฏิวัติอย่างลึกซึ้ง นักวิชาการที่ศึกษาเรื่องราวชาวนาเวียดนามที่สำคัญคือ *เจมส์ ซี สก็อต* (James C. Scott) และ *ซามูเอล แอล พ็อปกิน* (Samuel L. Popkin)

เจมส์ ซี สก็อต ได้เสนอการวิเคราะห์แนว “เศรษฐกิจศาสตร์เชิงสำนึก” (moral economy) เขาเห็นว่า การเข้ามาของระบอบอาณานิคมฝรั่งเศสและทุนนิยมโลกส่งผลให้วิถีการดำรงชีพของชาวนาเวียดนามเปลี่ยนแปลงไป แต่เดิมชาวนาสามารถพึ่งตนเองตามระบบเศรษฐกิจแบบพอยังชีพ สิ่งที่ชาวนากังวลมากที่สุดคือ ทำอย่างไรจึงจะมีหลักประกันว่าไม่อดตาย สก็อตกล่าวว่า หลักประกันของชาวนาดังกล่าวมี 2 ประการคือ (1) สิทธิที่จะมีพอกิน (rights to subsistence) โดยอาจจะเรียกร้องให้ผู้มีฐานะดีกว่าช่วยเหลือคนยากจนในยามไม่มีกิน หรือการเรียกร้องว่าชนชั้นนำจะไม่เก็บผลประโยชน์จากชาวนาจนไม่เหลือพอกิน และ (2) การเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน (norm of reciprocity) คือการเกื้อกูลกันภายในสังคมระหว่างผู้มีฐานะดีกับผู้มีฐานะยากจนตามระบบอุปถัมภ์ แต่เมื่อระบอบอาณานิคมเข้ามาได้ทำลายหลักประกันนี้เสีย ชาวนาจึงรู้สึกว่าคุณไม่มีเสถียรภาพในการยังชีพ จึงลุกฮือขึ้นทำการปฏิวัติต่อต้านอาณานิคม¹³

¹³ James C. Scott, *The Moral Economy of the Peasant* (New Haven: Yale University Press, 1976).

ซามูเอล แอล พ็อปกิ้น วิจารณ์สก็อตว่า มองภาพสังคมชาวเวียดนามในช่วงก่อนอาณานิคมตีเกินไป เขากล่าวว่า ความจริงความขัดแย้งในสังคมชาวนาได้เกิดขึ้นมานานแล้ว การเข้ามาของระบบอาณานิคมเป็นเพียงแต่ขยายความเหลื่อมล้ำและการแข่งขันที่มีอยู่ก่อนหน้านั้นให้มากขึ้น เขาเห็นว่าชาวนาเข้าร่วมการปฏิวัติก็ต่อเมื่อมีองค์กรและผู้นำที่มีประสิทธิภาพเสนอประโยชน์และสิ่งจูงใจแก่ชาวนา¹⁴ (ซึ่งขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามได้เสนอประโยชน์สูงสุดแก่ชาวนา จึงได้รับการสนับสนุนในการปฏิวัติ) อย่างไรก็ตามแนวการวิเคราะห์ของพ็อปกิ้นก็ถูกโต้แย้งว่า มนุษย์ไม่ใช่สัตว์เศรษฐกิจที่จะทำเพื่อประโยชน์สูงสุดเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังมีปัจจัยอื่น ๆ เช่น โลภทัศน์ ความเชื่อ ศาสนา ฯลฯ เป็นตัวกำหนด¹⁵

แนวการศึกษาด้านสุดท้ายคือ *ด้านสังคม-ภูมิปัญญา* ผลงานการศึกษาที่เด่นที่สุดก็คือผลงานของ *อเล็กซานเดอร์ บี วูดไซด์* (Alexander B. Woodside) และ *เดวิด จี มาร์* (David G. Marr)

อเล็กซานเดอร์ บี วูดไซด์ เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่อง “ประชาคมจัดตั้ง” (organized community) โดยชี้ให้เห็นว่า สภาพของประชาคมเวียดนามเดิมมีลักษณะอ่อนแอเกินไป จนทำให้ชาวเวียดนามโดยเฉพาะปัญญาชนไม่พึงพอใจต่อสภาพประชาคมของตน ดังนั้นพวกเขาจึงมองหาประชาคมใหม่ที่มีความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่ง

¹⁴ Samuel Popkin, *The Rational Peasant: The Political Economy of Rural Society in Vietnam* (Berkeley: University of California Press, 1979).

¹⁵ ดูข้อถกเถียงระหว่าง Popkin - Scott ใน อนุญญา กุซงคกุล, “อะไรกำหนดพฤติกรรมชาวนา? วิพากษ์หลักเกณฑ์การวิเคราะห์ของเจมส์ ซี สก็อต และ ซามูเอล แอล พ็อปกิ้น”, *วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์* 5,1 (มี.ค.2530) หน้า 88-28; David Feeny, *The Moral or the Rational Peasant?: Competing Hypothesis of Collective Action* (Hamilton, Ontario: McMaster University, 1980).

ขบวนการคอมมิวนิสต์ได้เสนอการจัดตั้งประชาคมที่มีประสิทธิภาพมากกว่า
กลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ ชาวเวียดนามจึงสนับสนุนในการปฏิวัติและจัดตั้งประชาคม
ใหม่ขึ้นมา¹⁶

เดวิด จี มาร์ กล่าวถึงผลงานของวูตไซด์ว่า “เป็นหนังสือที่ลุ่มลึก โดย
เฉพาะอย่างยิ่ง ควรยกย่องในความเข้าใจอย่างลึกซึ้งด้านสังคม-วัฒนธรรม
(socio-cultural insights)” อย่างไรก็ตาม เขาตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมจาก
แนวความคิดของวูตไซด์ว่า ก่อนที่ชาวเวียดนามนึกถึงการจัดตั้งประชาคมใหม่
ชาวเวียดนามจะพยายามแสวงหาโลกทัศน์ใหม่ (new world view) ขึ้นก่อน
อย่างน้อยก็ในหมู่ปัญญาชนในทศวรรษ 1920-1930¹⁷

สาระสำคัญที่มาร์พยายามเสนอก็คือ การศึกษาพัฒนาการทั้งหมดของ
ประวัติศาสตร์เวียดนามในคริสต์ศตวรรษที่ 20 นั้น จะต้องเข้าใจถึงการ
เปลี่ยนแปลงพื้นฐานทางจิตสำนึกทางการเมืองและสังคมของกลุ่มปัญญาชน
ชาวเวียดนามในช่วง ค.ศ.1920-1945 (พ.ศ.2463-2488) ที่สามารถชี้แนะและ
ระดมความคิดเห็นของคนในสังคม การศึกษาประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของมาร์
ได้ชี้ว่า ชาวเวียดนามมีการเปลี่ยนแปลงทางจิตสำนึกที่ต้องการให้เวียดนาม
เป็นชาติศิวิไลซ์ (van minh) ถึงแม้ว่าความคิดนี้จะแตกต่างกันไปตามทัศนะ
ของแต่ละคน แต่โดยทั่วไปหมายถึง ความสามารถของชาวเวียดนามที่จะ
ยืนขึ้นอย่างภาคภูมิใจท่ามกลางประชากรโลก¹⁸ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทาง
ภูมิปัญญานี้เองเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยอธิบายถึงการเข้าร่วมการปฏิวัติของ

¹⁶ Alexander B. Woodside, *Community and Revolution in Modern Vietnam* (Boston: Houghton Mifflin Company, 1976).

¹⁷ David G. Marr, *Vietnamese Tradition on Trial, 1920-1945* (Berkeley: University of California Press, 1981), p. 436.

¹⁸ *Ibid.*, p. 2.

ชาวเวียดนามในช่วง ค.ศ.1920-1945 (พ.ศ.2463-2488)

จากที่กล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายของแง่มุมในการอธิบายการขึ้นสู่อำนาจของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม ความหลากหลายดังกล่าวสืบเนื่องมาจาก “องค์ความรู้” ที่แตกต่างกัน ซึ่งนำไปสู่การเน้นตัวแปรที่แตกต่างกันด้วย ปัญหาสำคัญของแนวการวิเคราะห์ข้างต้น โดยเฉพาะการศึกษาของแนวทางมาร์กซ์-เลนิน แนวทางการพึ่งพิง และแนวทางชาวนาศึกษา คือมิได้ให้ความสำคัญต่อมุมมองในเชิงความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ระยะยาว (long-term historical perspective) และไม่ให้ความสนใจเพียงพอต่อภูมิหลังทางวัฒนธรรม และความคิดของชาวเวียดนาม ภาพประวัติศาสตร์จึงมีลักษณะเหมือนภาพนิ่ง เน้นให้เห็นถึงปรากฏการณ์ (phenomenon) มากกว่ากระบวนการ (process) อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้มิได้พยายามหาข้อสรุปของ “องค์ความรู้” ที่ถูกต้องที่สุดในการอธิบายประวัติศาสตร์ของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 และคงไม่อาจกระทำได้ ไม่ว่าจะใช้ความพยายามเพียงใดก็ตาม แต่หนังสือเล่มนี้พยายามตั้งคำถามและพยายามทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากแง่มุมของบุคคลที่อยู่ภายนอกเหตุการณ์แล้วมองย้อนเข้าไปในประวัติศาสตร์ โดยไม่อาจปฏิเสธได้ว่า เราไม่สามารถกระทำตนเสมือนอยู่ในเหตุการณ์จริงได้ดังที่นักประวัติศาสตร์บางสำนักพยายามเสนอ ความพยายามทำความเข้าใจประวัติศาสตร์จากสายตาของผู้อยู่นอกเหตุการณ์ ทำให้มีข้อจำกัดในการศึกษาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ที่สำคัญที่สุดคือ ข้อจำกัดด้านข้อมูล แม้ผู้ศึกษาได้พยายามใช้เอกสารหลายแหล่ง ทั้งจากสำนักประวัติศาสตร์ทางการเวียดนามและนักวิชาการตะวันตก แต่สิ่งที่ควรตระหนักคือ ข้อมูลแต่ละแหล่งนั้นเป็นข้อมูลที่อยู่บนพื้นฐานของการสร้าง “การยอมรับ” (recognition) จากผู้อ่านที่แตกต่างกัน เช่น สำนักประวัติศาสตร์ทางการ จะพยายามอธิบายเหตุการณ์

เพื่อให้ผู้อ่านยอมรับภาพทางประวัติศาสตร์ชุดหนึ่งที่เน้นความสามารถของ โสจิมินท์และความสำเร็จของพรรคคอมมิวนิสต์ ในขณะที่นักวิชาการตะวันตก จะสร้างภาพ โดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เพื่อตอบสนองต่อ “องค์ความรู้” ที่หลากหลายของตน และหนังสือเล่มนี้อาจเป็นส่วนหนึ่งของกระแสการสร้างภาพทาง ประวัติศาสตร์ขึ้นมา อย่างไรก็ตามผู้เขียนยังมีความเชื่อว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ เราจะตีความภาพทางประวัติศาสตร์อย่างไรจึงจะทำให้เราเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ และความเข้าใจเหตุการณ์ช่วงหนึ่งจะทำให้เราเข้าใจเหตุการณ์ใน ภาพกว้างมากขึ้น และบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า เหตุการณ์ในอดีตจะมีความ สืบเนื่องต่อมาถึงปัจจุบัน จึงหวังว่า ความเข้าใจประวัติศาสตร์การก่อตัวของ ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามใน ค.ศ.1925-1945 (พ.ศ.2468-2488) จะ ทำให้เราเข้าใจภาพรวมของประวัติศาสตร์การต่อสู้ของเวียดนาม ตลอดจน การดำรงอยู่ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในปัจจุบัน ท่ามกลางกระแส การเปลี่ยนแปลงของโลกที่ขบวนการคอมมิวนิสต์อื่น ๆ ได้เสื่อมถอยและ สัมสลาย

บทที่ 1

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์

บทเรียนจากประวัติศาสตร์สมัยจารีต : สำนักการต่อต้านต่างชาติ

บนเส้นทางอันยาวนานของประวัติศาสตร์เวียดนาม ได้บันทึกเรื่องราวของการต่อสู้เพื่อให้หลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของชนต่างชาติครั้งแล้วครั้งเล่า เพื่อรักษาความเป็นเวียดนามไว้อย่างภาคภูมิใจ ภาพของวีรบุรุษที่เสียสละชีวิตในการต่อสู้กับชนต่างชาติได้รับการถ่ายทอดมายังชนรุ่นหลังโดยผ่านทางประวัติศาสตร์นิพนธ์และวรรณกรรมต่าง ๆ จนสามารถหล่อหลอมจารีตการต่อต้านต่างชาติไว้ในจิตใต้สำนึกของชาวเวียดนาม ซึ่งเป็นพลังสำคัญที่ผลักดันให้ชาวเวียดนามลุกขึ้นต่อต้านชาติตะวันตกในเวลาต่อมา



ภาพตำนานการต่อสู้ครั้งยิ่งใหญ่ ที่แม่ทัพ โจ เกวียน (Ngo Quyen) สามารถทำลายกองทัพเรือของจีนในบริเวณใกล้เมืองไฮฟองเมื่อปี ค.ศ.938 อันทำให้เวียดนามมีเอกราช หลังจากตกอยู่ใต้การปกครองของจีนนับพันปี (ภาพจากหนังสือ The Vietnam Experience : Setting the Stage, ไนโรบุปปีพิมพ์)

จีนเป็นชาติแรกที่รุกรานเวียดนาม ภาพการต่อสู้ของชาวเวียดนาม เพื่อให้หลุดพ้นจากการครอบงำของจีนเริ่มต้นตั้งแต่ช่วงก่อนคริสต์ศักราชหลายร้อยปี ซึ่งหมายความว่าบรรพบุรุษของชาวเวียดนามทำการต่อสู้กับชนต่างชาติตั้งแต่ก่อนที่ฝรั่งเศสจะสถาปนาชาติของตนเสียอีก แต่เรื่องราวระยะต้นดูจะเป็นนิทานปรัมปราเกี่ยวกับวีรบุรุษมากกว่าเรื่องสมจริง อย่างไรก็ตาม นักโบราณคดีหลายคนพยายามนำหลักฐานทางโบราณคดีมาพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของเรื่องเล่าเหล่านั้น¹ ซึ่งไม่ว่าหลักฐานทางโบราณคดีจะมีน้ำหนักยืนยันถึงความน่าเชื่อถือของเรื่องเล่าในประวัติศาสตร์หรือไม่ก็ตาม สิ่งนั้นไม่สำคัญเท่ากับการที่ชาวเวียดนามได้รับรู้ภาพนั้นว่าเป็น “ประวัติศาสตร์ของชนชาติตน”² โดยเฉพาะเป็นภาพประวัติศาสตร์ที่บันทึกสืบต่อมาหลายชั่วอายุคนเกี่ยวกับการรักษาดินแดนของชาวเวียดนามไว้จากการรุกรานของต่างชาติ

ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาในเบื้องต้นก็คือ เวียดนามเป็นรัฐที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรม สังคม ทฤษฎีการเมือง การปกครองและวิทยาการต่าง ๆ จากจีนอย่างมาก ยิ่งไปกว่านั้น เวียดนามเคยถูกจีนปกครองมานานนับพันปี แต่ทำไมชาวเวียดนามจึงสามารถสร้างภาพความเป็นเวียดนามที่แตกต่างจากจีน

¹ นักโบราณคดีได้พยายามนำหลักฐานโบราณคดีมาอธิบายให้สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ของเวียดนาม เช่น สันนิษฐานว่าเรื่องราวของกษัตริย์ฮุง (Hung-vuong) อยู่ในช่วงวัฒนธรรมฟุงเหวียน (Phung-nguyen) คือประมาณ 2000 ปีก่อนคริสต์ศักราช ซึ่งมีนัยสำคัญที่ยืนยันว่าชาวเวียดนามมีอาณาจักรของตนก่อนที่จะถูกจีนครอบครองครั้งแรกในช่วง 111 ปีก่อนคริสต์ศักราชดูรายละเอียดเกี่ยวกับข้อถกเถียงทางโบราณคดีใน Jeremy H.C.S. Davidson, “Archaeology in Northern Viet-Nam Since 1954”, *Early Southeast Asia*, (New York: Oxford University Press, 1979), pp. 112-115.

² ประเด็นการยอมรับภาพในอดีตภาพหนึ่งเป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติตนนั้น มีความสำคัญอย่างมากในการสร้างความรู้สึกชาตินิยม คำถามที่ตามมาคือ ทำไมคนกลุ่มหนึ่งจึงยอมรับภาพนั้นว่าเป็นประวัติศาสตร์ของตนมากกว่าภาพอื่น เช่น ชาวเว้จะรู้สึกว่าเป็นประวัติศาสตร์ของทางการฮานอยเป็นประวัติศาสตร์ของตนมากกว่าประวัติศาสตร์จามปาเป็นต้น

และถือว่าจีนคือต่างชาติผู้รุกราน

นักวิชาการปัจจุบันพยายามอธิบายว่า การมองภาพเวียดนามเป็นเขตอิทธิพลจีน หรือ “มังกรน้อย” เป็นการพิจารณาที่ผิวเผินเกินไป เวียดนามมีลักษณะเฉพาะซึ่งทำให้อิทธิพลของวัฒนธรรมจีนไม่อาจกลมกลืนกับสังคมเวียดนามได้อย่างสิ้นเชิง ถึงแม้เราไม่อาจจะปฏิเสธอิทธิพลของจีนต่อเวียดนามได้เปรียบเสมือน “ลูกไม้ที่สุกงอมและหล่นจากต้นแม่เพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ต่างหาก โดยยังมีความเกี่ยวพันกันอยู่”³ แต่หากเราพิจารณาอย่างลึกซึ้งจะพบว่า จีนไม่อาจถ่ายทอดวัฒนธรรมเข้าสู่เวียดนามได้อย่างสมบูรณ์ เพราะในขณะเดียวกัน เวียดนามก็ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

กล่าวได้ว่าอิทธิพลของจีน โดยเฉพาะลัทธิขงจื้อมีบทบาทสูงในราชสำนัก แต่อำนาจของราชสำนักเพื่ออิทธิพลเข้าไปในหมู่บ้านได้อย่างจำกัดเพียงแค่ว่า “รั้วไม้ไผ่” ของหมู่บ้านเท่านั้น ดังที่มีสำนวนท้องถิ่นว่า “พระบรมราชโองการสู้จารีตประเพณีของชาวบ้านไม่ได้” และ “หมู่บ้านคือราชสำนักเล็ก ๆ”⁴ สังคมหมู่บ้านของชาวเวียดนามโดยทั่วไปมีแบบแผนการปฏิบัติที่เป็นตัวของตัวเอง เช่น การจัดรูปแบบการปกครองกันเองโดยอาศัยประเพณีดั้งเดิมเป็นหลัก มีผู้อาวุโสเป็นผู้นำ และมีสภาหมู่บ้านทำหน้าที่ดูแลกิจการต่าง ๆ เป็นต้น⁵

³ Alexander B. Woodside, *Vietnam and the Chinese Model*, (Massachusetts: Harvard University Press, 1971), p. 297.

⁴ *Ibid.*, p. 154.

⁵ อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า การที่อำนาจของจักรพรรดิมาถึงเพียงแค่วั้วไม้ไผ่ของหมู่บ้าน แต่เชื่อว่าหมู่บ้านจะมีอิสระจากอำนาจรัฐโดยสิ้นเชิง โดยความเป็นจริงแล้ว จักรพรรดิจะมีพระบรมราชโองการในสิ่งใด เช่น เรียกเก็บภาษีของหมู่บ้าน หรือเกณฑ์แรงงานจากหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้านจะรับสนองพระบรมราชโองการมาปฏิบัติ กระนั้นก็ตาม แต่ละหมู่บ้านมีอิสระกำหนดวิธีการของตนเองโดยที่รัฐจะไม่แทรกแซง กล่าวโดยสรุปคือ หมู่บ้านเป็นอิสระในแนวนโยบายการบริหารเพียงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่รัฐต้องการเท่านั้น ดูรายละเอียดใน Eric Wolf, *Peasant Wars of Twentieth Century*, (London: Faber and Faber, 1968), p. 172.

ถึงแม้ลัทธิขงจื้อจะมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน แต่บทบาทของลัทธิขงจื้อไม่ได้โดดเด่นหรือมากกว่าความเชื่อเรื่องภูติผีวิญญูณ ซึ่งฝังรากลึกในสังคมเวียดนามมานาน ดังที่มีผู้กล่าวว่า ความเชื่อที่แท้จริงของชาวเวียดนามก็คือการนับถือภูติผีวิญญูณ⁶

นอกจากนี้ ยังมีลักษณะทางสังคมหลายประการที่สะท้อนให้เห็นว่าจีนไม่อาจกลืนวัฒนธรรมเวียดนาม อาทิ ภายในสังคมเวียดนามจะยกย่องฐานะของสตรีสูงกว่าสังคมจีน ดังเช่น ใน*กฎหมายห่งดึก* (Hong Duc) ได้ยืนยันถึงสิทธิสตรีในการครอบครองที่ดิน ทรัพย์สิน และการรับมรดก⁷ นอกจากนี้ชาวเวียดนามยังรู้จักใช้ช่างให้เป็นประโยชน์ในการทำงานและการทำสงคราม ขณะที่จีนนิยมใช้ม้า ภาษาเวียดนามก็ต่างจากภาษาจีน แม้บางคำจะมีรากศัพท์เดียวกันแต่ก็ออกเสียงต่างกัน และประการสุดท้าย ชาวเวียดนามมีวัฒนธรรมการกินหมากและมีพันคำแบบชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น⁸

ความแตกต่างโดยพื้นฐานนี้ส่งผลให้มีช่องว่างระหว่างเวียดนามกับจีนและนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกัน อาทิ ครั้งหนึ่งราชวงศ์หมิงเคยมีบัญชาให้บังคับชาวเวียดนามจ่ายภาษีแก่จีนจำนวนมากเกินไป ผู้ชายเวียดนามต้องตัดผมแบบจีน ผู้หญิงเวียดนามต้องสวมชุดแบบจีน การเคี่ยวหมากเป็นสิ่งผิดกฎหมาย⁹ ฯลฯ ซึ่งก่อให้เกิดกระแสการต่อต้านในเวลาต่อมา

⁶ ประทุม น้อยวัน, “บทบาทและอิทธิพลของลัทธิขงจื้อที่มีต่อพัฒนาการทางการเมืองและวัฒนธรรมของเวียดนามในสมัยจารีต,” (สารนิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร) 2529, หน้า 72.

⁷ Stephen B. Young, “The Law of Property and Elite Prerogative,” *Journal of Asian History*, 9 (1975), pp. 1-47.

⁸ Alexander B. Woodside, *op.cit.*, pp. 21-22.

⁹ David Marr, *Vietnamese Anticolonialism, 1885-1925*, (Berkeley: University of California, 1971), p. 14.

น่าสังเกตว่า ถึงแม้เวียดนามจะต่อต้านจีน แต่เวียดนามก็มักจะยึดถือจีนเป็นแม่แบบเปรียบเทียบกับตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้ หากศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์ของเวียดนาม จะพบว่าผลงานเหล่านั้นได้สร้างภาพพื้นฐานสำนึกการต่อต้านจีนไว้ 2 ประการ คือ “เวียดนามมีความทัดเทียมจีน” และ “เวียดนามมีความต่างจากจีน”

ความพยายามสร้างภาพว่า เวียดนาม*ทัดเทียม* กับจีน ปรากฏอย่างชัดเจนในการย้อนประวัติศาสตร์ให้เก่าแก่ร่วมสมัยกับจีน โดยถือว่าทั้งสองชาติมีบรรพบุรุษร่วมกัน ดังที่พงศาวดารไต่เวียดชื่อก็ตวนทือ (Dai Viet Su Ky Toan Thu) กล่าวถึงต้นกำเนิดของชาวเวียดนามว่า สืบเชื้อสายแยกมาจากเทพเจ้าของจีนที่ชื่อ ถิ่นนง (Than Nong) ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งการเกษตร ทั้งนี้ ึงซิเลียน (Ngo Si Lien) นักประวัติศาสตร์ผู้เขียนพงศาวดารเล่มดังกล่าวในคริสต์ศตวรรษที่ 15 กล่าวว่า

*บิดาผู้สร้างพวกเราสืบเชื้อสายมาจากลูกหลานของเทพเจ้าแห่งการเกษตร พระองค์คืออมตเทพโดยการคุ้มครองของสวรรค์
ดังนั้นพระองค์จึงสามารถเป็นจักรพรรดิของภูมิภาคหนึ่ง (เวียดนาม)
ขณะที่ราชสำนักทางเหนือ (จีน) เป็นอีกภูมิภาคหนึ่ง¹⁰*

พงศาวดารลินห์นัมจิกควาย (Linh Nam Chich Quai) ได้เชื่อมโยงเรื่องราวของเทพเจ้าถิ่นนงของจีนกับประวัติศาสตร์เวียดนามว่า ผู้สืบเชื้อสายของเทพเจ้าถิ่นนงคนหนึ่งชื่อกษัตริย์คินห์เยือง (Kinh Duong Vuong) คือผู้ปกครองคนแรกของเวียดนาม โดยได้สถาปนาอาณาจักรชิกควาย (Xich Quai) ผู้สืบเชื้อสายต่อมาจากผู้ปกครององค์นี้คือ “เด็กทั้งร้อย” ซึ่งตามตำนานเชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษของชนเผ่าเหวย (Yueh) ทั้งร้อยเผ่า และหนึ่งใน

¹⁰ Woodside, op.cit., p. 20.

ผู้นำเผ่าทั้งร้อยนั้นคือ กษัตริย์ฮุง (Hung-vuong) ผู้สถาปนาอาณาจักรวันลาง (Van Lang) ซึ่งเป็นอาณาจักรยุคแรกของเวียดนาม¹¹

การที่ชาวเวียดนามยอมรับเทพเจ้าเถื่อนงั้นนั้น อาจสะท้อนแนวความคิดในอุดมคติเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับจีน โดยชาวเวียดนามถือว่าตนมีรากเหง้าเดียวกันกับจีน แต่สืบเชื้อสายแตกแยกออกมาและมีประวัติศาสตร์ที่เป็นอิสระของตนเอง ดังนั้นจีนจึงไม่มีสิทธิครอบงำทางการเมืองเหนือเวียดนาม¹²

สำหรับการสร้างภาพว่า เวียดนามแตกต่าง จากจีน ชาวเวียดนามได้อ้างถึงอาณัติสวรรค์ที่กำหนด “ชะตาที่แตกต่าง” (separate destiny) ระหว่างชนทางใต้ (เวียดนาม) กับชนทางเหนือ (จีน) ข้ออ้างนี้ชี้ให้เห็นถึงสิทธิธรรมของชาวเวียดนามที่จะปกป้องดินแดนของตนในทางใต้ ดังปรากฏในบทกวีนิพนธ์อันมีชื่อเสียงของลีเถื่องเกียด (Ly Thuong Kiet) ซึ่งปลุกใจทหารให้ต่อต้านการรุกรานของราชวงศ์ซ้องใน ค.ศ.1076 (พ.ศ.1619) ว่า

จักรพรรดิทางใต้มีอำนาจปกครองเหนือท้องน้ำและ
ขุนเขาแห่งอาณาจักรทางใต้
ชะตานี้ถูกจารึกเป็นอาณัติแห่งสวรรค์
เจ้าทาสขบถถือได้อย่างไรจึงละเมิดสิ่งนี้
เจ้าจะต้องพ่ายแพ้ย่อยยับอย่างไม่ต้องสงสัย¹³

¹¹ Esta S. Ungar, “Vietnamese Perception of Polity in the 14th Century,” The Symposium on Southeast Asia in the 9th to 14th Centuries, (Canberra: Australian National University, 1984), p. 5.

¹² Marr, op.cit., p. 9.

¹³ Keith Taylor, “The Rise of Dai Viet and the Establishment of Thang-Long,” History: the Origins of Southeast Asian Statecraft, ed. by Kenneth R. Hall and John K. Whitmore (California University Press, 1983), p. 180

นอกจากชาวเวียดนามจะอ้างความแตกต่างตามอาณัติสวรรค์แล้ว เวียดนามยังมีความแตกต่างจากจีนทางสภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และ ประเพณี ดังเช่นในการต่อต้านกองทัพของราชวงศ์หมิงเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 15 *เหวียนต๋ราย* (Nguyen Trai) กล่าวปลุกใจทหารว่า

*ความจริงรู้ได้เวียตของเรามีวัฒนธรรมและสถาบันที่รุ่งเรือง
ขุนเขาและท้องน้ำของเรามีลักษณะเฉพาะ
อุปนิสัยและประเพณีไม่เหมือนกับทางเหนือ¹⁴*

ความแตกต่างดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าดินแดนทางเหนือกับดินแดนทางใต้มี ลักษณะที่เหมาะสมกับดินแดนตนโดยเฉพาะ ดังนั้นจึงไม่ควรรุกรานหรือเข้ามา ครอบงำซึ่งกันและกัน เปรียบเสมือนกับ “ต้นไม้แต่ละพันธุ์ต่างมีความพอ เหมาะของตนเอง หากไม่ใช่ดินที่เหมาะสมกับธรรมชาติ ก็จะไม่สามารถปลูก ต้นไม้เหล่านั้นได้...เขตแดนประเทศของเราก็เช่นกัน เราอยู่ภูมิภาคทางใต้¹⁵

ลักษณะของความเป็นเวียดนามข้างต้นคือพื้นฐานสำคัญในการสร้าง สำนึกการต่อต้านต่างชาติ อย่างไรก็ตาม นำสังเกตว่าเวียดนามไม่ได้มีท่าที แข็งกร้าวต่อจีนตลอดเวลา ในยามสงบ เวียดนามจะยอมส่งบรรณาการแก่จีน หรือยอมรับสาส์นตราตั้งเป็นจักรพรรดิในดินแดนทางใต้จากจักรพรรดิจีน ทั้งที่ ในช่วงก่อนหน้านั้น เวียดนามเป็นฝ่ายชนะสงครามก็ตาม เหตุที่เวียดนาม ยอมเช่นนี้ ก็เพื่อสร้างหลักประกันว่าจีนจะไม่ก่อกวนความสงบในเวียดนาม

¹⁴ Truong Buu Lam, *Pattern of Vietnamese Response to Foreign Intervention: 1858-1900*, (Michigan: Yale University, 1967), p. 55.

¹⁵ Woodside, *op.cit.*, p. 15.

ชาวเวียดนามรู้แก่ใจว่า บรรณาการที่ส่งให้จีนนั้นเป็นเพียงภาพลวงตา แต่อิสรภาพที่แท้จริงของเวียดนามยังคงอยู่ ดังที่นักประวัติศาสตร์เวียดนามได้เรียกนโยบายต่างประเทศของเวียดนามว่า “*ทาสในจินตนาการ อิสรภาพในความเป็นจริง*”¹⁶

ประวัติศาสตร์การต่อต้านจีนได้สร้างวีรบุรุษจำนวนมาก จนกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์สมัยจารีตของเวียดนามคือ ประวัติศาสตร์การยกย่องวีรบุรุษ ซึ่งลักษณะการยกย่องนี้สอดคล้องกับประเพณีการเคารพบรรพบุรุษของลัทธิขงจื้อ ที่ถือว่าวีรบุรุษคือบรรพบุรุษผู้มีบุญคุณต่อชาติ

พงศาวดารเวียดนามได้บันทึกประวัติศาสตร์การคุกคามจากจีนไว้มากมาย แต่แต่ละครั้งจะกล่าวถึงวีรบุรุษผู้ต่อต้านจีน และอธิบายความชอบธรรมของชาวเวียดนามในการปกครองดินแดนของตน อาทิ สองวีรสตรีตริงตริง (Trung Trac) และตริงหญี่ (Trung Nhi) ขับไล่ข้าหลวงจีนจอมละโมภใน ค.ศ.40 (พ.ศ.583) แล้วประกาศตนเป็นอิสระจากจีน แต่จีนก็ส่งแม่ทัพมาหย่วน (Ma Yuan) เข้าปราบได้อย่างราบคาบในสามปีต่อมา หลังจากนั้นใน ค.ศ.1285 (พ.ศ.1828) ราชวงศ์หยวน (มองโกล) ยกทัพเข้ายึดเมืองหลวงของเวียดนาม วีรบุรุษเตรินฮึงเด๋า (Tran Hung Dao) ได้วางยุทธศาสตร์ขับไล่จีนได้สำเร็จ นอกจากนี้ในช่วง ค.ศ.1407-1427 (พ.ศ.1950-1970) เลเหล่ย (Le Loi) ได้นำทหารขับไล่ทหารของราชวงศ์ซ้อง เป็นต้น

ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาก็คือ ในการต่อต้านต่างชาติสมัยจารีต ชาวเวียดนามมักจะมองย้อนกลับไปถึงความสงบสุขรุ่งเรืองในอดีตช่วงก่อนที่

¹⁶ Tran Quoc Vuong, “Traditions-Acculturation-Renovation: Evolutional Pattern of Vietnamese Culture,” *The Symposium on Southeast Asia in the 9th to 14th Centuries*, (Canberra: Australian National University, 1984), p. 3.

จะถูกคุกคามจากภายนอก ดังนั้นเป้าหมายหลักของการต่อสู้ก็คือ พยายามเปลี่ยนแปลงสังคมเวียดนามที่ถูกคุกคามนี้ให้กลับไปสงบสุขเช่นเดิม ดังที่นักปราชญ์เวียดนามในคริสต์ศตวรรษที่ 15 เคยกล่าวภายหลังจากที่ขับไล่กองทัพราชวงศ์หมิงไว้ว่า

ดินเป็นดินของรัฐทางใต้อีกครั้ง
 ประชาชนเป็นประชาชนของเผ่าเวียดอีกครั้ง
 เสือ กระบอง และประเพณีเหมือนเช่นในอดีต
 กฎแห่งศีลธรรมและการเมืองกลับมั่นคงดังเดิม¹⁷

จารีตการต่อต้านต่างชาติดังกล่าวได้ถ่ายทอดผ่านประวัติศาสตร์นิพนธ์และวรรณกรรมต่าง ๆ จากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง จนสามารถปลูกฝังสำนึกการต่อต้านต่างชาติในหมู่ชาวเวียดนาม โดยเฉพาะกลุ่มปัญญาชน ดังนั้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อฝรั่งเศสเริ่มคุกคามเวียดนาม ปัญญาชนได้มองย้อนกลับไปยังอดีต และนำบทเรียนทางประวัติศาสตร์การต่อต้านจีนมากล่าวอ้างอีกครั้งเพื่อยืนยันถึงความเป็นเจ้าของดินแดน ตลอดจนปลูกเร้าความรู้สึกหวงแหนแผ่นดินของตน ภาพที่สะท้อนการเรียนรู้บทเรียนจากประวัติศาสตร์การต่อต้านต่างชาติได้ดีอีกภาพหนึ่งก็คือ งานเขียนของฟานดินห์ฟุ้ง (Phan Dinh Phung) ปัญญาชนในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งชี้ว่า ในอดีตราชวงศ์ซัน ซ้อง หยวน และหมิง ต่างไฝ่ฝันที่จะรวมประเทศเวียดนามและจัดแบ่งการปกครองตามระบบของจีน แต่จีนไม่เคยสามารถทำได้สำเร็จ เขากล่าวว่า

¹⁷ Woodside, op.cit., p. 21.

ในเมื่อแม้แต่จีนซึ่งมีพรมแดนติดกับเรา
 และมีอำนาจมากกว่าเวียดนามนับพันเท่า
 ยังไม่สามารถอาศัยความแข็งแกร่งกลืนชาติเราได้
 ก็ย่อมแสดงว่าชะตาของประเทศเรา
 ถูกกำหนดโดยเจตจำนงแห่งสวรรค์¹⁸

อย่างไรก็ตาม สภาพแวดล้อมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 แตกต่างจากในอดีตอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคล่าอาณานิคมของตะวันตก ดังนั้นการที่ชาวเวียดนามยังยึดติดกับภาพอันประทับใจเกี่ยวกับความรุ่งเรืองหรือความภูมิใจในชัยชนะและความกล้าหาญของวีรบุรุษในอดีต ทำให้ประเมินสถานการณ์ผิดพลาดและมีการปรับความคิดล่าช้าไป จึงไม่สามารถเผชิญหน้ากับภัยคุกคามของฝรั่งเศสได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเข้ามาของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส และความเปลี่ยนแปลงในสังคมเวียดนาม

การเข้ามาของระบบอาณานิคมฝรั่งเศสในคริสต์ศตวรรษที่ 19 แตกต่างจากการรุกรานของจีนในอดีต กล่าวคือ แนวความคิดระบบบรรณาการของจีนเน้นการยอมรับอำนาจทางการเมืองเป็นสำคัญ เมื่อกองทัพจีนปราบกองทัพเวียดนามได้แล้วก็ส่งข้าหลวงมาปกครองดูแลไม่ให้ออกกบฏเท่านั้น เครื่องราชบรรณาการของเวียดนามที่ส่งไปจีนก็มีคุณค่าในเชิงสัญลักษณ์มากกว่าในเชิงเศรษฐกิจ แต่แนวความคิดอาณานิคมฝรั่งเศสเกิดขึ้นภายหลังจากที่ฝรั่งเศส

¹⁸ Truong Buu Lam, op.cit., p.125.



จักรพรรดิโต๊ดัก (Tu Duc) ทรงประทับและแวดล้อมด้วยขุนนางราชสำนัก รัชสมัยอันยาวนานของพระองค์ (ค.ศ.1848-1883) เป็นรัชสมัยที่เน้นปิดประตูประเทศเพื่อสกัดกั้นอิทธิพลยุโรป ทั้งก็ดักกันคริสต์ศาสนาและใช้ความรุนแรงในการปราบปรามบาทหลวงฝรั่งเศส อันประจวบเหมาะกันโยบายของรัฐบาลฝรั่งเศสที่ต้องการยึดดินแดนเป็นอาณานิคม จึงใช้เหตุเหล่านี้เป็นข้ออ้างรุกรานเวียดนาม หลังจากจักรพรรดิโต๊ดักสวรรคตเมื่อกรกฎาคม ค.ศ.1883 ในเดือนถัดมา ฝรั่งเศสประสบความสำเร็จในการบังคับให้จักรพรรดิพระองค์ใหม่ยอมรับอำนาจของฝรั่งเศส ซึ่งก็คือ เวียดนามสูญเสียเอกราช

(ภาพจากหนังสือ The Vietnam Experience : Setting the Stage, ไม่ระบุปีพิมพ์)

ก้าวเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม การเข้ามายึดครองทางการเมืองในเวียดนามก็เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ¹⁹

นอกจากนี้ ถึงแม้จีนจะได้รับการยกย่องว่าเป็นมหาอำนาจ แต่จีนก็ไม่ได้มีเทคโนโลยีโดยเฉพาะในด้านการทำสงครามที่ดีกว่าเวียดนามมากนัก และในบางครั้งชาวเวียดนามกลับภูมิใจว่า ตนมีเทคโนโลยีสูงกว่าจีน เช่น การนำขังมาใช้ในสงคราม²⁰ เป็นต้น ดังนั้นชาวเวียดนามจึงสามารถขับไล่จีนออกไปได้ครั้งแล้วครั้งเล่า แต่สำหรับฝรั่งเศสนั้นมีเทคโนโลยีสูงกว่าเวียดนามมาก และศักยภาพของเรือปืนฝรั่งเศสเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เวียดนามต้องพ่ายแพ้ แม้จะพยายามต่อต้านอย่างเด็ดเดี่ยวเพียงใดก็ตาม

หากเรามองย้อนอดีตจะพบว่า ฝรั่งเศสเริ่มเข้ามาในเวียดนามตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 (ช่วงปลายราชวงศ์เล - Le) เพื่อเผยแผ่คริสต์ศาสนา แต่ความพยายามดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขณะนั้นเกิดความไม่สงบภายในเวียดนาม นับแต่สงครามกลางเมืองระหว่างตระกูลเหวียน (Nguyen) และตริन्ह (Trinh) ตลอดจนกบฏไต่เซิน (Tay Son) ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 ต่อมาในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ฝรั่งเศสเริ่มมีบทบาทสูงขึ้นเมื่อบาทหลวง ปีโย เดอ บาแอนน์ (Pigneau de Bahaine) นำกองทหารของฝรั่งเศสช่วยเหลือ เหวียนแอนห์ (Nguyen Anh) ปราบกบฏไต่เซินได้สำเร็จ และเหวียนแอนห์สามารถสถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิ

¹⁹ มีกรวิเคราะห้ถึงมูลเหตุจูงใจที่ฝรั่งเศสเข้ามายึดครองเวียดนามว่านอกจากความ ต้องการวัตถุดิบและตลาดในเวียดนามแล้ว ฝรั่งเศสยังต้องการใช้เวียดนามเป็นทางผ่านเข้าสู่จีน เสมือน “หนุ่ไต่ซาซัง” โดยใช้แม่น้ำโขง เนื่องจากจีนจะเป็นตลาดที่ใหญ่กว่าและเป็นที่สนใจ ของชาติตะวันตกในขณะนั้น ดูรายละเอียดใน Ken Post, *Revolution, Socialism and Nationalism in Vietnam, Vol I.* (Hants: Dartmouth, 1989) p. 20.

²⁰ Woodside, *op.cit.*, p. 24.

ยาลอง (Gia Long) แห่งราชวงศ์เหงียนใน ค.ศ.1802 (พ.ศ.2345)

ในสมัยจักรพรรดิยาลอง เวียดนามได้ตอบแทนบุญคุณของฝรั่งเศส ด้วยการอนุญาตให้เผยแพร่คริสต์ศาสนาอย่างกว้างขวาง ปรากฏว่าชาวเวียดนามหันไปเข้ารีตจำนวนมาก จึงเกิดความขัดแย้งทางความคิดในสังคมเวียดนาม โดยเฉพาะในรัชสมัยต่อมาของจักรพรรดิมีนหม่าง (Minh Mang) จักรพรรดิและขุนนางมีทัศนคติว่าคริสต์ศาสนาเป็นของ “ต่างชาติ” และแตกต่างจากพื้นฐานทางสังคมหรือวัฒนธรรมเวียดนาม

นอกจากนี้ การเผยแพร่คริสต์ศาสนายังอาจส่งผลกระทบต่อทางการเมือง เนื่องจากแต่เดิมอุดมการณ์ขงจื้อยกย่องจักรพรรดิเป็นประมุขทั้งทางโลกและทางธรรมโดยไม่มีองค์กรทางศาสนามายุ่งเกี่ยว แต่คริสต์ศาสนาแบ่งแยกประมุขทางโลกกับทางธรรมออกจากกัน โดยเฉพาะประมุขทางธรรมคือสันตะปาปาซึ่งอยู่ที่วาติกัน ทำให้จักรพรรดิมิได้มีฐานะสูงสุดแต่ผู้เดียวอีกต่อไป ยิ่งไปกว่านั้น คริสต์ศาสนาพยายามรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนและมีอิทธิพลขยายกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ผู้นำเวียดนามจึงเกรงว่า หากปล่อยให้ศาสนาของต่างชาติเติบโตก็จะเป็นภัยต่อความมั่นคงของเวียดนาม

จักรพรรดิเวียดนามดำเนินการต่อต้านการเผยแพร่ศาสนาของฝรั่งเศสอย่างจริงจังจนนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรง จนกระทั่งใน ค.ศ.1847 (พ.ศ.2390) รัชสมัยของจักรพรรดิตูต็อก (Tu Duc) ฝรั่งเศสโจมตีเมืองตูราน (Tourane - ดานัง (Danang) ในปัจจุบัน) เป็นแห่งแรก และนับแต่ ค.ศ. 1858 (พ.ศ. 2401) เป็นต้นมา ฝรั่งเศสเริ่มยึดครองดินแดนของเวียดนามเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในที่สุดเวียดนามต้องลงนามในสนธิสัญญายอมรับอำนาจฝรั่งเศสในดินแดนของตนใน ค.ศ.1883 (พ.ศ.2426)

การเข้ามาของระบบอาณานิคมฝรั่งเศสมิได้เป็นเพียงการเข้ามาของผู้ปกครองใหม่ หากแต่ยังเป็นการเข้ามาของระบบทางการเมือง การศึกษา

วัฒนธรรม และค่านิยมแบบตะวันตก ตลอดจนนำระบบเศรษฐกิจของเวียดนามเข้าไปผูกพันกับเศรษฐกิจโลก ดังนั้นแม้ช่วงระยะเวลายึดครองของฝรั่งเศสจะไม่นานนักเมื่อเทียบกับจีน แต่ก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงในเวียดนาม

กล่าวได้ว่า นโยบายของฝรั่งเศสในเวียดนามเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดกระแสการต่อต้านการปกครองของระบบอาณานิคม ทั้งนี้เพราะ นอกจากนโยบายของฝรั่งเศสจะทำให้ชาวเวียดนามส่วนใหญ่ไม่พอใจต่อการเปลี่ยนแปลงในอาณานิคม ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมแล้ว ยังส่งผลกระทบทางอ้อมให้ชาวเวียดนามได้รับแนวทางการต่อสู้ต่างชาติแบบใหม่จากตะวันตกโดยผ่านทางการศึกษา ดังนั้นในการศึกษาถึงกระบวนการชาตินิยมเวียดนามจึงไม่อาจละเลยความสำคัญของนโยบายของฝรั่งเศสในอาณานิคม

ในด้านการเมืองการปกครอง ฝรั่งเศสได้ผนวกดินแดนลาวและกัมพูชา รวมกับเวียดนามเรียกว่า “อินโดจีนฝรั่งเศส” (French Indochina) โดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของประชาชนในชาติเหล่านี้ จากนั้นฝรั่งเศสก็แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 แคว้น ได้แก่ โคชินจีน อันนัม ดังเกี๋ย ลาว และ กัมพูชา แคว้นโคชินจีนอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสโดยตรง ในขณะที่แคว้นอื่น ๆ เป็นรัฐอารักขาขึ้นต่อรัฐบาลกลางที่โคชินจีน การปกครองส่วนกลางที่โคชินจีนมีข้าหลวงเป็นผู้นำ และมีองคมนตรีกับสภาอาณานิคมทำหน้าที่เป็นสภการบริหารและสถานิติบัญญัติตามลำดับ โคชินจีนแบ่งเขตการปกครองออกเป็นจังหวัด แต่ละจังหวัดมีเจ้าหน้าที่บริหารชาวฝรั่งเศสดูแล ส่วนในอันนัมและดังกี๋ย ฝรั่งเศสจัดการปกครองทางอ้อมโดยส่งผู้สำเร็จราชการไปดูแล แต่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นดำเนินการบริหารภายใต้การแนะนำของชาวฝรั่งเศส และฝรั่งเศสจะไม่พยายามแทรกแซงโดย

ตรงนอกเสียจากว่าเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะในอันนัม ฝรั่งเศสยังคงรักษาสถาบันจักรพรรดิ ราชสำนัก และขุนนางไว้ ควบคู่กับการบริหารของผู้สำเร็จราชการ ดังนั้นในระยะแรกที่ฝรั่งเศสมีเจ้าหน้าที่จำกัด ขุนนางท้องถิ่นจึงมีอำนาจพอสมควร²¹

การที่ฝรั่งเศสจัดการปกครองแบบทางตรงและทางอ้อมนั้น อาจสืบเนื่องมาจากฝรั่งเศสไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงในเขตรัฐอารักขาอย่างรวดเร็วจนเกินไป อันจะทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้าน นอกจากนี้ดินแดนที่ปกครองโดยตรงเป็นเขตที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของฝรั่งเศส ในขณะที่ดินแดนห่างออกไปมีผลประโยชน์น้อยลง ฝรั่งเศสจึงจัดการปกครองทางอ้อมซึ่งสิ้นเปลืองน้อยกว่าอย่างไรก็ตาม เมื่อฝรั่งเศสมีความพร้อมที่จะเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์จากดินแดนรอบนอก การปกครองทางอ้อมก็ค่อย ๆ เสื่อมลงเหลือเพียงรูปแบบตามทฤษฎีปกครองเท่านั้น ผู้ปกครองเดิมต้องสูญเสียอำนาจอิสระทางการเมืองและการปกครอง สถาบันจักรพรรดிகลายเป็นสัญลักษณ์ที่ตกต่ำ เพราะไม่อาจปรับตัวให้เข้ากับระบบการบริหารแบบใหม่ของฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสนำโครงสร้างการปกครองแบบตะวันตกสมัยใหม่เข้ามาแทนที่โครงสร้างของชนพื้นเมือง การปกครองอาณานิคมแบบใหม่ต้องการบุคลากรชาวพื้นเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานบริหารระดับต่ำ ซึ่งต้องทำหน้าที่ภายในกรอบแบบแผนของตะวันตกอย่างแท้จริง ทั้งนี้ไม่คำนึงถึงภูมิหลังทางสังคมและงานเดิม หากแต่คำนึงถึงคุณสมบัติและประสิทธิภาพการทำงานเป็นสำคัญ ผลที่ตามมาคือ ผู้ที่เคยมีฐานะสูงในสังคมแต่เดิมเกิดความรู้สึกไม่พอใจที่ถูก

²¹ ดี. จี. อี. ฮอลล์, ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 2, แปลจาก A History of Southeast Asia, โดยคุณวรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, (กรุงเทพฯ: โครงการตำราฯ 2522), หน้า 912-913.

ลดบทบาทลง โดยเฉพาะบรรดาขุนนางขงจื้อ กลายเป็นกลุ่มที่แยกตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยวทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรม²²

ความต้องการบุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ ของระบบอาณานิคม ทำให้มีความจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมแบบตะวันตก มีการตั้งโรงเรียนและมหาวิทยาลัยแบบใหม่ ซึ่งเปิดสอนโดยคณะมิชชันนารีหรือรัฐบาลของระบบอาณานิคม ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบการศึกษาของเวียดนามคือ เจ้าหลวงใหญ่ ปอล โบว์ (Paul Beau) ซึ่งวางระบบการศึกษาแบบใหม่ด้วยการจัดตั้งสภาส่งเสริมการศึกษาพื้นเมืองเมื่อ ค.ศ.1906 (พ.ศ.2449) ในปีต่อมา รัฐบาลอาณานิคมตั้งมหาวิทยาลัยฮานอยซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงสุดในอินโดจีน และใน ค.ศ.1915 (พ.ศ.2458) ได้ล้มเลิกระบบการสอบชิงตำแหน่งขุนนางตามประเพณีเดิม ผลที่ตามมาของระบบการศึกษาแบบใหม่ก็คือ กระแสชาตินิยมแพร่หลายอย่างรวดเร็วในหมู่นักศึกษา ดังนั้นฝรั่งเศสจึงจำเป็นต้องควบคุมการศึกษาอย่างเข้มงวด อาทิ การสั่งปิดมหาวิทยาลัยฮานอยชั่วคราวใน ค.ศ.1908 (พ.ศ.2451) เป็นต้น²³ นอกจากนี้ น่าสังเกตว่า การศึกษาของฝรั่งเศสไม่ได้ขยายตัวอย่างทั่วถึง ผู้ที่มีโอกาสเรียนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยเป็นเพียงส่วนน้อยของสังคมเท่านั้น ขณะที่ยังมีคนจำนวนหนึ่งที่ผ่านระบบการศึกษาแบบเก่า จึงไม่อาจทำงานภายใต้ระบบอาณานิคม บรรดาปัญญาชนขงจื้อที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับการปกครองของฝรั่งเศสเหล่านี้ ได้กลายเป็นผู้นำขบวนการชาตินิยมต่อต้านฝรั่งเศสในเวลาต่อมา

²² จอห์น แบสดิน และแฮร์เจ เบนดา, ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่, แปลจาก A History of Modern Southeast Asia โดย ชื่นจิตต์ อ่ำไพพรรณ และ ภรณ์กาญจน์ยงจิติ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 85-87.

²³ ดี.อี.จี.ฮอลล์, อ้างแล้ว, หน้า 914-915.



ภาพวาดการประหารบาดหลวงฝรั่งเศส 3 รูป เมื่อปี ค.ศ.1840 โดยคำสั่งของจักรพรรดิ
 มินหม่าง (ครองราชย์ ค.ศ.1820-1841) ซึ่งพระองค์ทรงเริ่มใช้นโยบายก้าวจัดคริสเตียน ฟื้นฟู
 ลัทธิขงจื้อและวัฒนธรรมดั้งเดิม อันนำมาสู่การแก้แค้นโดยกำลังทหารของฝรั่งเศสในระยะต่อมา
 (ภาพจากหนังสือ The Vietnam Experience : Setting the Stage, ไม่ระบุปีที่พิมพ์)

ในด้านเศรษฐกิจ ฝรั่งเศสดึงเวียดนามเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลก มีการขยายการลงทุนทั้งในด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม โดยเน้นการผลิตเพื่อการส่งออก ตลอดจนจัดหาวัตถุดิบและผลผลิตเพื่อรองรับความต้องการของเมืองแม่ ดังนั้นเศรษฐกิจในเขตอินโดจีนฝรั่งเศสทั้งหมดจึงตอบสนองความต้องการของฝรั่งเศสเป็นหลัก

น่าสังเกตว่าความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในเวียดนามไม่ได้เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน ในช่วงแรกฝรั่งเศสยังไม่อาจจัดระบบเศรษฐกิจให้ชัดเจน จนกระทั่งหลังจาก ค.ศ.1900 (พ.ศ.2443) เป็นต้นมา ระบบทุนนิยมได้มีอิทธิพลในเวียดนามอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะบริเวณโคชินจีนซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ขณะที่รัฐอารักขาครอบนอกได้รับอิทธิพลน้อยกว่า

ในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นช่วงที่ฝรั่งเศสสามารถยึดครองโคชินจีน ดังนั้นฝรั่งเศสจึงพยายามจัดสรรระบบที่ดินใหม่เพื่อให้ชาวฝรั่งเศสมีสิทธิครอบครองที่ดินมากขึ้น ใน ค.ศ.1863 (พ.ศ.2406) ฝรั่งเศสประกาศให้ชาวเวียดนามที่ย้ายถิ่นกลับไปยังภูมิภาคเดนมาร์กเดิมของตนภายในเวลาที่กำหนด ถ้าหากที่ดินใดไม่มีผู้อ้างเป็นเจ้าของก็จะถูกริบคืนแผ่นดิน แต่ผลในทางปฏิบัติปรากฏว่าแม้ชาวเวียดนามกลับสู่ดินแดนของตนภายในเวลาที่กำหนด ก็พบว่ากรรมสิทธิ์ได้ตกแก่ชาวฝรั่งเศสก่อนหน้านั้นแล้ว สำหรับดินแดนในตั้งเกี้ยวและอันนัม ฝรั่งเศสให้จักรพรรดิออกพระราชกฤษฎีกาเมื่อ ค.ศ.1888 (พ.ศ.2431) ยกเลิกข้อบังคับที่จำกัดการครอบครองที่ดินของชาวฝรั่งเศสไว้ไม่เกิน 100 เฮกเตอร์ ส่งผลให้ชาวฝรั่งเศสเข้าไปครอบครองที่ดินในรัฐอารักขาดังกล่าวอย่างกว้างขวาง บางคนครอบครองที่ดินถึง 1,000-30,000 เฮกเตอร์²⁴

²⁴ Ngo Vinh Long, *Before the Revolution: The Vietnamese Peasants Under the French*, (Massachusetts: The MIT Press, 1973), pp. 11-13.

เมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 20 การลงทุนในเวียดนามขยายตัวทั้งด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม เช่น เมืองถ่านหิน เมืองแร่ดีบุก เมืองสังกะสี โรงงานปูนซีเมนต์ โรงกลั่นเบียร์ โรงงานยาสูบ โรงงานไม้ขีดไฟ เขตนิคมเกษตร (plantation) เพาะปลูกยางพารา กาแฟ ชา เป็นต้น

การขยายตัวของทุนนิยมส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพอย่างรุนแรง แต่เดิมชาวเวียดนามจะทำการผลิตพืชหลาย ๆ ชนิดเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน เมื่อระบบเศรษฐกิจผูกพันกับตลาดโลก ชาวเวียดนามหันไปผลิตสินค้าไม่กี่ชนิดตามความต้องการของตลาด เช่น ข้าว ยางพารา อุตสาหกรรมพื้นบ้านลดความสำคัญลง แต่ไม่ถึงกับถูกทำลายไปทั้งหมด เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยากจนเกินกว่าที่จะหาซื้อสินค้าอุตสาหกรรมของฝรั่งเศส

แม้การจัดระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ของฝรั่งเศสจะทำให้การผลิตของเวียดนามสูงขึ้น เพราะฝรั่งเศสได้สร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจไว้หลายด้าน เช่น ถนน การชลประทาน ตลอดจนการตั้งสถาบันเพื่อพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับการเกษตรและสถาบันการเงิน อาทิ ธนาคารอินโดจีน เพื่อเป็นแหล่งสินเชื่อ เป็นต้น²⁵ แต่ชาวเวียดนามกลับได้ผลประโยชน์เพียงเล็กน้อย การลงทุนทางอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมส่วนใหญ่ตกอยู่ในมือของฝรั่งเศส ชาวเวียดนามจำนวนมากกลายเป็นชาวนาที่ดองเช่าที่ดินผู้อื่น หรือกรรมกรในโรงงานของชาวฝรั่งเศส

นอกจากนี้ระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ยังส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจแบบ “ศักดินา” (feudal) ในอดีต จักรพรรดิและขุนนางจะเป็นเจ้าที่ดิน

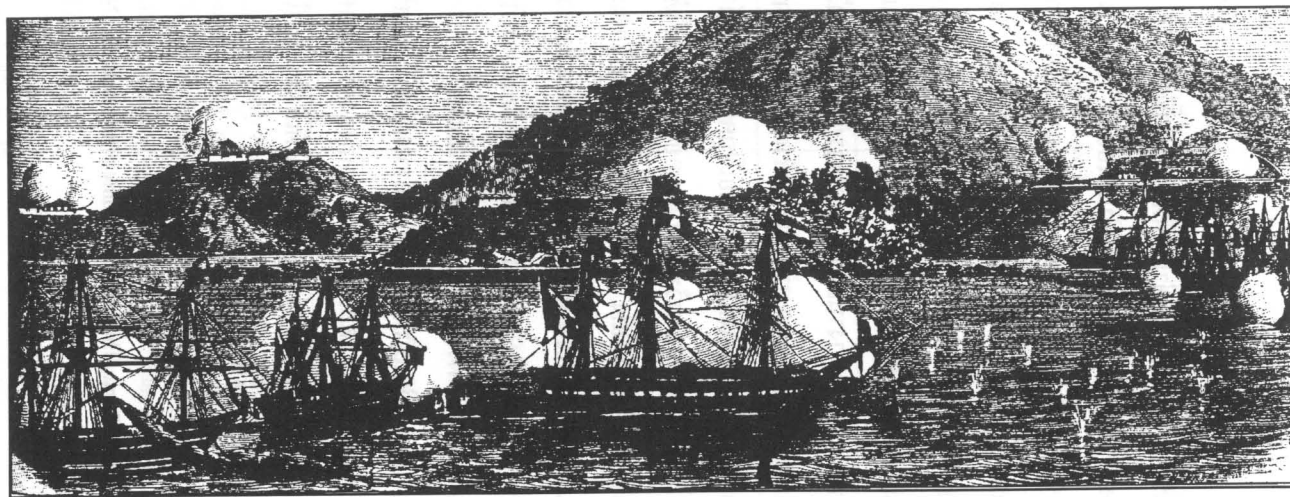
²⁵ Pham Cao Duong, *Vietnamese Peasants Under French Domination : 1861-1945*, (Berkeley: University of California, 1985), pp. 8-19.

แต่เมื่อฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง ที่ดินได้เปลี่ยนมือไปเป็นของชาวฝรั่งเศส หรือชาวเวียดนามที่ร่ำรวยมากขึ้น โดยฝรั่งเศสจะยังคงรักษาโครงสร้างระบบเจ้าที่ดินไว้เพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์หรือเก็บภาษีต่อไป ซึ่งชนชั้นเจ้าที่ดินมีเพียง 3-5% ของประชาชนทั้งหมด แต่ครอบครองที่ดินราวครึ่งหนึ่ง²⁶ (ดูตารางที่ 1)

ปัญหาที่ดินกลายเป็นปัญหาใหญ่สำหรับชาวเวียดนาม ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าที่ดินกับผู้เช่าได้เปลี่ยนไปในลักษณะที่ขัดแย้งกันมากขึ้น เพราะเจ้าที่ดินมุ่งเก็บค่าเช่าให้มากที่สุดและจำนวนแน่นอนที่สุด เนื่องจากเจ้าที่ดินมีอำนาจต่อรองสูงกว่าจึงสามารถกำหนดค่าเช่าในลักษณะที่เอื้อประโยชน์แก่ตน เช่นการเก็บค่าเช่าคงที่ (fixed rent) เป็นสิ่งที่ทำรุนแรงที่สุดในสายตาของชาวเวียดนามที่มีผลผลิตไม่แน่นอน ในปีที่ผลิตได้มากผู้เช่าน่าจะจะมีรายได้สูง แต่ปีที่ผลิตได้น้อยผู้เช่าก็จะต้องจ่ายค่าเช่าสูงเท่าเดิมแม้ครอบครัวจะต้องอดอยากก็ตาม ซึ่งในทางปฏิบัติ มีเพียงบางปีเท่านั้นที่นาจะได้ผลดี ชาวนาจึงกลายเป็นผู้มีหนี้สินมาก ชาวนาที่เคยมีที่ดินแปลงเล็กแปลงน้อยก็กลายเป็นชาวนาผู้ไร้ที่ดิน ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาจึงตกต่ำโดยลำดับ

ความทุกข์ยากของชาวเวียดนามถูกซ้ำเติมด้วยระบบภาษีของรัฐบาลที่เก็บเป็นเงินสดในอัตราที่แน่นอน โดยไม่ผ่อนปรนให้ชาวนาในยามที่เกิดทุกข์ภัย ดังนั้นยิ่งรัฐบาลกลางสามารถขยายขอบข่ายอำนาจรัฐเข้าสู่ชนบทมากเท่าใด ชาวนาก็จะเดือดร้อนมากขึ้นเท่านั้น ภาษีของรัฐบาลอาณานิคมมี 3 ประเภท คือ ภาษีส่วย ภาษีที่ดิน และภาษีการผูกขาดเหล้า-เกลือ ซึ่งอัตราภาษีมักมีแนวโน้มสูงขึ้น ไม่ว่าจะราคาของผลผลิตตกต่ำลงหรือไม่ก็ตาม จากภาวะ

²⁶ Nguyen Khac Vien, *Vietnam: A Long History*, (Hanoi: Foreign Languages Publishing House, 1987) p. 192.



กองเรือรบฝรั่งเศส 14 ลำ และกำลังทหาร 25,000 คน ได้รับคำสั่งให้ยึดเมืองคูราน และยึดได้เมื่อ 1 กันยายน ค.ศ.1858 เป้าหมายต่อไปคือการเคลื่อนพลยึดเมืองหลวงเว้โดยทางบก แต่ด้วยอุปสรรคทางภูมิอากาศ ความร้อนและโรคภัยไข้เจ็บ กองเรือรบฝรั่งเศสจึงย้ายเป้าหมายมายึดดินแดนทางตอนใต้ของเวียดนาม และยึดเมืองไซ่ง่อนได้ในต้นเดือนกุมภาพันธ์ในปีถัดมา

(ภาพจากหนังสือ The Vietnam Experience : Setting the Stage, ไนระบุปีพิมพ์)

ภาพที่หนักเช่นนี้ หากปีใดถูกซ้ำเติมด้วยการที่ผลผลิตตกต่ำ ชาวนา ก็จะสูญเสียที่ดินของตน

ในขณะที่ชาวนาได้รับความกดดันจากค่าเช่าที่ดินและภาษีของรัฐ แต่กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เคยช่วยการยังชีพแต่เดิมกลับมีน้อยลง เช่น เดิมชาวนาเคยหาของป่าหรือจับสัตว์น้ำในหนองบึง แต่เมื่ออาณานิคมเข้ามา ก็ประกาศเป็นทรัพย์สินของรัฐและให้สัมปทานแก่นายทุนเพื่อทำประโยชน์ ดังนั้นชาวนาจำนวนมากจึงตัดสินใจเข้าไปแสวงโชคเป็นกรรมกรในเมือง²⁷

สังคมเมืองไม่ใช่ถิ่นที่น่าอยู่สำหรับชาวเวียดนาม แม้ว่าจะมีคนจำนวนหนึ่งได้รับผลประโยชน์จากฝรั่งเศสโดยทำงานเป็นล่าม อาจารย์ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับฐานะของชาวฝรั่งเศสแล้ว ชาวเวียดนามมีสถานะด้อยกว่ามาก (ดูตารางที่ 2) จนดูเหมือนจะกลายเป็นคนแปลกหน้าในประเทศของตนเอง เช่น ยามเฝ้าประตูมหาวิทยาลัยฮานอยชาวฝรั่งเศสได้รับเงินเดือนสูงกว่าศาสตราจารย์ชาวเวียดนามถึง 3 เท่า กรรมกรชาวเวียดนามก็ได้รับความกดดันจากค่าแรงที่ต่ำ นอกจากนี้ยังไม่มียกกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ไม่มีเสรีภาพในการจัดตั้งสหภาพแรงงาน การนัดหยุดงานทุกครั้งจะถูกลงโทษเสมือนเป็นอาชญากร เช่น การจำคุก การทรมาน และการเนรเทศ²⁸

ในด้านสังคม ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมดังกล่าวส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมของเวียดนามเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เศรษฐกิจของเวียดนามเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดชนกลุ่มใหม่ที่มีความสำคัญในเวลาต่อมา คือ ชนชั้นกลางและกรรมาชีพ

²⁷ ดูรายละเอียดใน James C. Scott, *The Moral Economy of the Peasant*, (New Haven: Yale University Press, 1976), pp. 56-113.

²⁸ Nguyen Khac Vien, op.cit., pp. 190-196.

ตารางที่ 1 การถือครองที่ดินในเวียดนาม (ค.ศ. 1931)²⁹

ภาค	ผู้ถือครอง ที่ดิน รายย่อย (1-5 Ha.)	พื้นที่	ผู้ถือครอง ที่ดิน ขนาดกลาง (1-10, 10- 15 Ha.)	พื้นที่	ผู้ถือครอง ที่ดิน ขนาดใหญ่ (มากกว่า 50 Ha.)	พื้นที่
เหนือ	91.43	36.5	8.46	26.5	0.11	17.0
กลาง	93.80	36.7	6.0	21.7	0.05	16.6
ใต้	71.73	12.0	25.77	41.0	2.46	44.0

ตารางที่ 2 โครงสร้างรายได้ประชากร (ค.ศ. 1931)³⁰

กลุ่มประชากร	จำนวนคน	รายได้รวม (ล้านเปียด)	รายได้ต่อหัว (เปียด)
ข้าราชการยุโรป (พลเรือน)	13,400	66	5,000
ข้าราชการยุโรป (ทหาร)	10,500	6	600
คนรวยพื้นเมือง	9,000	55	6,000
คนชั้นกลางพื้นเมือง	920,000	153	168
คนยากจนพื้นเมือง	9,600,000	470	49
รวม	10,553,000	750	71

²⁹ Feray Pierre-Richard, *Le Vietnam, Que-sais je?* (Presses Universitaires de France, 1984) p. 44. มีข้อน่าสังเกตว่า นักวิชาการบางคนได้ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับความถูกต้องในการเก็บข้อมูลโดยฝรั่งเศส การใช้ข้อมูลทางสถิติในหนังสือนี้ เพียงเพื่อให้เห็นภาพโดยสังเขปเท่านั้น ดู Nguyen Ngoc Luu, *Peasants, Party and Revolution: the Politics of Agrarian Transformation in Northern Vietnam, 1930-1975*, (University of Amsterdam, 1987), p. 5.

³⁰ Devillers Philippe, *Histoire du Viet-Nam de 1940 a 1952*, (Editions du Seuil, 1952), p. 47.

น่าสังเกตว่า ในระยะแรก ชนชั้นกลางของเวียดนามไม่เข้มแข็งเท่าใดนัก เพราะต้องเผชิญกับระบบการผูกขาดของฝรั่งเศสและการแข่งขันกับนายทุนชาวจีน กลุ่มชนชั้นกลางมี 3 ประเภทคือ นายทุนชาติ ที่ต้องการลงทุนทำการผลิตหรือการค้าแต่ประสบกับอุปสรรคการบริหารของรัฐบาล นายทุนกลุ่มนี้จึงไม่พอใจและหันมาสนับสนุนฝ่ายต่อต้านฝรั่งเศสในเวลาต่อมา ชนชั้นกลางอีกประเภทหนึ่งคือ นายทุนนายหน้า (comprador) ซึ่งแสวงหาผลประโยชน์จากการติดต่อกับฝรั่งเศส ส่วนใหญ่เป็นคนจีนอพยพหรือคนเวียดนามเชื้อสายจีน ดังนั้น พวกนี้จึงให้การสนับสนุนระบบอาณานิคมสำหรับชนชั้นกลางประเภทสุดท้ายคือ ชนชั้นนายทุนน้อย (petty-bourgeoisie) ซึ่งเป็นพ่อค้ารายย่อย นักศึกษาและปัญญาชน ชนกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งจะได้รับแนวความคิดก้าวหน้ามาจากฝรั่งเศส³¹

สำหรับกลุ่มกรรมกรวิชาชีพจะเป็นกรรมกรที่ทำงานในโรงงานหรือลูกจ้างในเขตเพาะปลูกขนาดใหญ่ กลุ่มนี้มักมีการศึกษาต่ำและเคยเป็นชาวนามาก่อน ภายใต้กฎหมายที่เข้มงวดของฝรั่งเศส กลุ่มกรรมกรวิชาชีพขาดพลังที่เข้มแข็งในการรวมกลุ่มและต่อรองกับรัฐบาล ยิ่งไปกว่านั้น กรรมกรบางกลุ่มยังเป็นกรรมกรชั่วคราวเฉพาะยามนอกฤดูกาลเพาะปลูกเท่านั้น เมื่อฤดูกาลเพาะปลูกมาถึงพวกเขาจะกลับไปทำนาดังเดิม จึงทำให้การสร้างสำนึกร่วมกันของกรรมกรเกิดขึ้นได้ยาก

จากที่กล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การจัดตั้งระบบอาณานิคมของฝรั่งเศสก็คือการสถาปนา “ประชาคม” (community) แบบใหม่ในเวียดนาม ซึ่งมีลักษณะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเปลี่ยนแปลงไป ลักษณะของประชาคมที่ฝรั่งเศสจัดตั้งขึ้นนั้นได้เอื้อประโยชน์แก่ชาวฝรั่งเศสและชาว

³¹ Ibid, p. 197.

เวียดนามบางกลุ่ม ในขณะที่ชาวเวียดนามโดยทั่วไปไม่พอใจสภาพความเป็นอยู่ภายใต้ระบอบใหม่นี้ ดังนั้น จึงเกิดกระแสการต่อต้านขึ้น

กระแสการต่อต้านในระยะแรกจะนำโดยกลุ่มปัญญาชนขงจื้อเป็นส่วนใหญ่ นำสังเกตว่าปัญญาชนขงจื้อเป็นกลุ่มที่มีโอกาสได้รับการถ่ายทอดสำนึกการต่อต้านต่างชาติผ่านทางประวัติศาสตร์นิพนธ์มากที่สุด นอกจากนี้ระบบการบริหารของฝรั่งเศสได้ส่งผลกระทบต่อสถานะของกลุ่มปัญญาชนขงจื้อโดยตรง เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปจากระบบอุปถัมภ์ระหว่างขุนนางขงจื้อกับสามัญชน เป็นระหว่างเจ้าอาณานิคมกับชาวพื้นเมือง ปัญญาชนขงจื้อจึงกลายเป็นผู้เสียผลประโยชน์จาก “ระบอบใหม่” ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส

แนวทางการเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสระยะแรก จะเน้นการโค่นล้มระบอบการปกครองแบบใหม่ของฝรั่งเศส และฟื้นฟูระบอบการปกครองภายใต้จักรพรรดิแบบเดิมขึ้นมาอีกครั้ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แนวความคิดของการต่อต้านในระยะแรกยังจำกัด ปัญญาชนขงจื้อเชื่อว่าการต่อสู้แบบเดิมยังมีประสิทธิภาพอยู่ จึงมิได้แสวงหาแนวความคิดในการต่อสู้แบบใหม่ที่ต่างออกไป

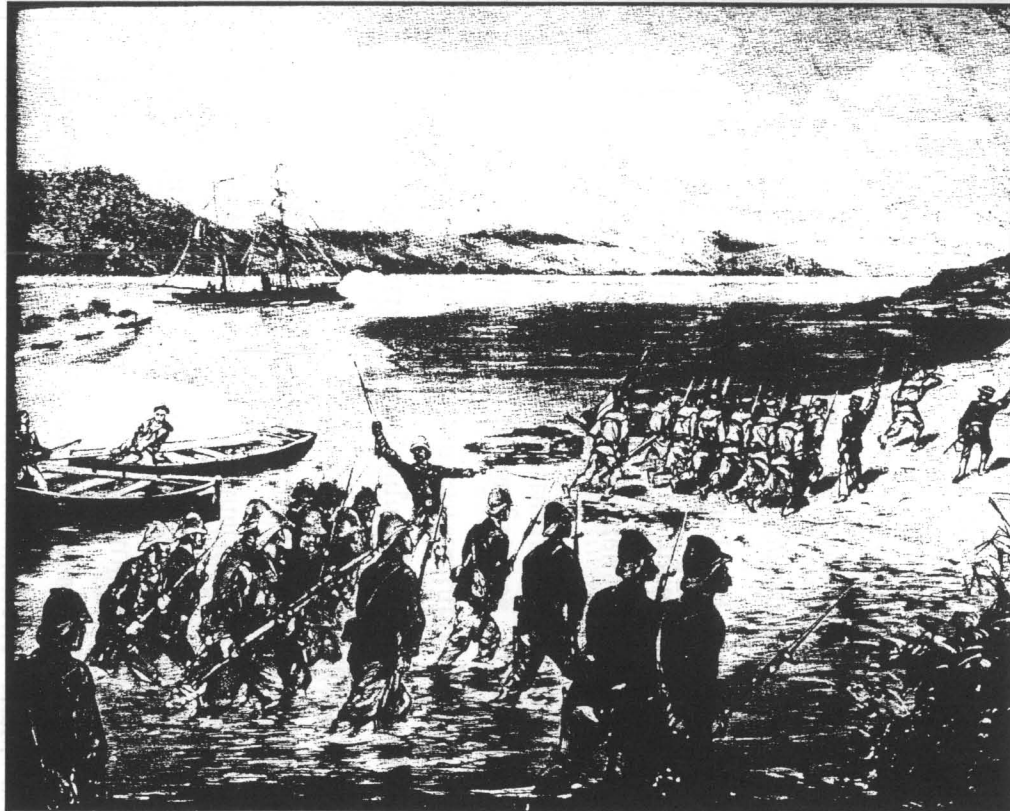
ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสที่สำคัญคือ “ขบวนการเกินเวือง” (Can Vuong Movement) ซึ่งนิยมกษัตริย์ ขบวนการนี้ก่อตัวขึ้นเนื่องมาจากเหตุการณ์การสวรรคตของจักรพรรดิที่ตือต๊กใน ค.ศ.1883 (พ.ศ.2426) ฝรั่งเศสได้แต่งตั้งจักรพรรดิปกครองเวียดนามสืบต่อกันในระยะเวลานั้น ๆ 3 องค์³² จนกระทั่งใน ค.ศ.1884 (พ.ศ.2427) ได้สถาปนาเจ้าชายहांมจี

³² ได้แก่ (1) ต๊กต๊ก (Duc Duc) หลานของจักรพรรดิที่ตือต๊ก, (2) เฮียบหว่า (Hiep Hoa) น้องชายคนสุดท้องของจักรพรรดิที่ตือต๊ก และ (3) เกียนเฟือก (Kien Phuoc) หลานอีกคนซึ่งเป็นญาติห่าง ๆ แต่ละคนครองราชย์เพียงระยะเวลานั้น ๆ

(Ham Nghi) ขึ้นเป็นจักรพรรดิขณะที่มีพระชนมายุเพียง 12 ปี ในรัชสมัยนี้ขุนนางผู้ใหญ่ของราชสำนักเวียดนามนำโดย โตนทัตเทวียด (Ton That Thuyet) ก่อปฏิกริยาต่อต้านฝรั่งเศสจึงถูกกวาดล้างอย่างรุนแรงเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1885 (พ.ศ.2428) จักรพรรดิห่ามเงีหนีออกมาอยู่ในป่าเหงะอาน (Nhge An) บริเวณกวางบิन्ह (Quang Binh) และกวางตรี (Quang Tri) แล้วประกาศเรียกร้องให้ “ผู้นิยมกษัตริย์” ทั่วประเทศต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศส ผลปรากฏว่าเกิดกระแสการต่อต้านขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ จากเหนือจรดใต้ เช่น การลุกฮือภายใต้การนำของมายชวนเทือง (Mai Xuan Thuong) ที่ภาคใต้ของอันนัม ดินห์กงจ้าง (Dinh Cong Trang) ในบริเวณบาदिन्ह (Ba Dinh) และเหงียนเทียนถวต (Nguyen Thien Thuat) บริเวณลุ่มแม่น้ำแดง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ฝรั่งเศสก็ได้พยายามปราบปรามกบฏทั้งหมดรวมทั้งสามารถจับจักรพรรดิห่ามเงีได้เมื่อ ค.ศ.1886 (พ.ศ.2429) และเนรเทศไปอยู่อัลจีเรีย

การจับกุมจักรพรรดิห่ามเงีไม่สามารถยุติความเคลื่อนไหวของผู้รักชาติชาวเวียดนามได้ ความนิยมกษัตริย์ยังฝังรากลึกในหมู่ประชาชนและปัญญาชนบางกลุ่ม ดังนั้นจึงเกิดการลุกฮือขึ้นอีกในหลายจังหวัด เช่นที่ทันหัว (Thanh Hoa) ภายใต้การนำของต่งยวีเติน (Tong Duy Tan) ที่ฮาดิन्ह (Ha Tinh) ภายใต้การนำของฟานดิन्हฟุง (Phan Dinh Phung) และที่เอียนเท้ (Yen The) ภายใต้การนำของของหวางฮวาท้ำม หรือ เดทัม (Hoang Hoa Tham หรือ De Tham) ปรากฏว่าเมื่อถึง ค.ศ.1887 (พ.ศ.2430) มีเพียงเอียนเท้เท่านั้นที่ยังเป็นฐานต่อสู้กับฝรั่งเศส แต่ก็อ่อนแอลงมาก ขณะที่การลุกฮือในเขตอื่น ๆ ประสบความล้มเหลว

การต่อต้านฝรั่งเศสระยะแรกในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีข้อนำสังเกดดังนี้



ปี ค.ศ.1883 กองกำลังฝรั่งเศสบุกโจมตีเมืองเว้ ศูนย์กลางการปกครองของเวียดนาม และกลางปีถัดมา ฝรั่งเศสก็ผนวกเวียดนามทั้งประเทศให้เป็นอาณานิคมของตน (ภาพจากหนังสือ The Vietnam Experience : Setting the Stage, ไบรอนบิวพิมพ์)

ประการแรก การต่อสู้ในระยะกว่า 30 ปีแรกภายหลังการยึดครองของฝรั่งเศสนั้น เป็นช่วงที่ประชาชนยังอยู่กับความพ่ายแพ้ และผูกติดกับระบบเดิม ดังนั้น “โลกทัศน์” ของการต่อสู้จึงจำกัดอยู่ที่การขับไล่ฝรั่งเศสและฟื้นฟูระบบเดิม

ประการที่สอง จุดอ่อนที่สำคัญของการต่อต้านฝรั่งเศสก็คือ ขาดศูนย์กลางในการดำเนินการ ปัญญาชนที่รักษาติต่างรวมกลุ่มของตนเองก่อกบฏเป็นจุด ๆ โดยไม่ประสานงานกัน จึงทำให้ฝรั่งเศสปราบปรามได้ง่าย ดังเช่นที่ เทรื่องบัวเลิม (Truong Buu Lam) กล่าวว่า ในภาคใต้มีผู้นำที่สำคัญ 3 คน ในภาคกลางและภาคเหนือมีผู้นำกว่า 39 คน ถึงแม้บางคนจะมีความสัมพันธ์ต่อกัน แต่ไม่มีใครมีอิทธิพลมากพอที่จะรวมขบวนการเหล่านี้ให้อยู่ภายใต้คำสั่งเดียว³³

ประการที่สาม จักรพรรดิและขุนนางปัญญาชนเวียดนามไม่สามารถแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนระดับล่างได้อย่างกว้างขวาง เมื่อเทียบกับความสำเร็จของขบวนการชาตินิยมในสมัยต่อมา เพราะระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์แต่เดิมมีความแปลกแยก (alienation) จากประชาชนอย่างมาก ด้วยเกรงว่าประชาชนระดับล่างจะโค่นล้มระบบ โดยเฉพาะภายหลังจากที่ราชวงศ์เวียนปราบกบฏชาวนาไตเซินได้สำเร็จ ช่องว่างระหว่างราชสำนักกับชาวนานั้นกว้างเกินกว่าจะร่วมมือกันได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อต้องการต่อต้านฝรั่งเศส

ประการที่สี่ โทมัส ฮอดกิน (Thomas Hodgkin) วิจารณ์ เดวิด มาร์ (David Marr) ว่าเข้าใจผิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำในการ “เร้าระดม” (mobilization) ชาวนาให้เข้าร่วมในการต่อสู้หรือสนับสนุนด้านเสบียง

³³ Truong Buu Lam, op.cit., p. 34.

ฮอดกินเห็นว่าชาวนาไม่ได้เข้าร่วมเพียงเพราะถูกผู้นำชักจูงเท่านั้น แต่ชาวนาสามารถ “เร้าระดม” ตนเองได้พอ ๆ กับถูก “เร้าระดม”³⁴ ประเด็นการถกเถียงนี้สะท้อนถึงข้อโต้แย้งทางแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่อง “การแปรจิตสำนึกชาวนา” ซึ่งเป็นปัญหาที่น่าสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับชาวนาที่ว่า ชาวนาสามารถแปรจิตสำนึกจากผู้ยอมรับระบบมาเป็นผู้ต่อต้านระบบได้ด้วยตัวเอง หรือต้องมีผู้ชี้นำ นักวิชาการส่วนหนึ่งเห็นว่า แม้ชาวนาจะมีบทบาทสำคัญในการปฏิวัติเพียงไร แต่ชาวนาไม่เคย “สร้างการปฏิวัติ” ได้ด้วยตนเอง หากแต่ต้องมีการชี้นำจากชนชั้นอื่นและการจัดตั้งองค์กร³⁵ ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า การชี้นำจากปัญญาชนมีความสำคัญมากที่ทำให้ชาวนาเวียดนามเข้าร่วมการต่อต้านฝรั่งเศส แต่สิ่งนั้นคงไม่ใช่เหตุผลเพียงประการเดียว หากแต่ยังมีปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความกดดันทางเศรษฐกิจที่ผลักดันให้ชาวนาเข้าร่วม ซึ่งจะเห็นได้ว่าในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ความกดดันทางเศรษฐกิจยังไม่มากนัก เพราะฝรั่งเศสยังไม่สามารถจัดระบบได้เต็มที่ ชาวนาจึงไม่ได้เข้าร่วมจำนวนมากเหมือนเช่นสมัยต่อมา

ประการที่ห้า การดำรงอยู่ของสถาบันจักรพรรดิอาจส่งผลให้ผู้นิยมราชวงศ์เดิมพยายามใช้จักรพรรดิเป็นศูนย์รวมจิตใจในการต่อต้านฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม ฝรั่งเศสมักจะเลือกเชื้อพระวงศ์ที่ด้อยคุณภาพมาเป็นจักรพรรดิและอาศัยสถาบันนี้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ในเวียดนาม จึงทำให้ความศรัทธาในจักรพรรดิเสื่อมลงทุกขณะ จนกระทั่งไม่สามารถเป็นศูนย์รวมจิตใจประชาชนได้อย่างมั่นคงต่อไป

³⁴ Thomas Hodgkin, *Vietnam: The Revolutionary Path*, (Hong Kong: the MacMillan Press, 1981), p. 171.

³⁵ Nguyen Ngoc Luu, op.cit, p. 21.

ประการสุดท้าย โจเซฟ บัตตินเจอร์ เชื่อว่าการต่อต้านในช่วงที่ผ่านมา เป็น “ความสูญเปล่าทางการเมือง” (political futility)³⁶ แต่ความจริงแล้ว ขบวนการเกินเวืองได้สืบต่อจารีตการต่อต้านผู้รุกรานต่างชาติ ผู้นำขบวนการเกินเวืองหลายคนตระหนักดีว่าเขาอาจตายก่อนที่จะเห็นประเทศได้เอกราช แต่พวกเขาก็ยังหวังว่า ชนรุ่นหลังจะสืบทอดเจตนารมณ์นี้ต่อไป ดังมีคำกล่าว ว่า “หากพวกเราล้มลงก็ต้องมอบหมายต่อไปยังลูกของเรา”³⁷

การต่อต้านฝรั่งเศสในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เริ่มเปลี่ยนแปลงไป เมื่อชาวเวียดนามได้รับบทเรียนจากอดีตในช่วงที่ผ่านมาว่า การต่อสู้ด้วยจารีต เดิมนั้นไม่ประสบความสำเร็จ เพราะการเข้ามาของฝรั่งเศสแตกต่างจากจีนมาก ดังนั้น พวกเขาจึงพยายามมองหาแนวทางการต่อสู้แบบใหม่ อันนำไปสู่การ ก่อตัวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในเวลาต่อมา

³⁶ Joseph Buttinger, *Vietnam: A Dragon Embattled*, Vol. 1, (New York: Fredrick A. Praeger, 1967), p. 138.

³⁷ Thomas Hodgkin, *op.cit.*, p. 172.



ชาย : ข้าหลวงใหญ่แห่งอินโดจีนฝรั่งเศส อัลแบร์ ซาร์โรต์ (Albert Sarraut) นั่งเคียงข้างจักรพรรดิไคดินห์ (Khai Dinh ครองราชย์ ค.ศ.1916-1925) ทรงสวมชุดประจำชาติแต่รองเท้าตะวันตก โดยประทับอย่างสงบบเสถียร

(ภาพจากหนังสือ The Vietnam Experience : Setting the Stage, ไม่วะบุปปีพิมพ์)

บทที่ 2

การก่อตัวของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม

การต่อต้านฝรั่งเศสในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 และการเข้ามาของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์

ความล้มเหลวครั้งแล้วครั้งเล่าของขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นบทเรียนที่มีค่ายิ่งของชาวเวียดนาม ปัญญาชนจำนวนหนึ่งเริ่มตั้งคำถามว่าทำไมราชวงศ์เหวียนจึงไม่สามารถรักษาอำนาจได้ สถาบันการปกครองของเวียดนามในช่วงก่อนตกเป็นอาณานิคมมีข้อบกพร่องอันใดและจะสามารถแก้ไขได้หรือไม่ ชาวเวียดนามควรจะร่วมมือกับฝรั่งเศสหรือต่อต้านต่อไป ถ้าหากต่อต้านจะดำเนินการวิธีใดจึงจะประสบผลสำเร็จ ฯลฯ คำถามดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าพวกเขาได้ตระหนักถึงความขาดประสิทธิภาพของแนวทางการต่อสู้แบบเดิม และพยายามทำความเข้าใจสภาพความเป็นจริงมากขึ้น

จากความเข้าใจสภาพที่เป็นจริงในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทำให้โลกทัศน์ของปัญญาชนเวียดนามเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ในอดีตพวกเขาเคยคิดว่าคนมีศักยภาพทัดเทียมกับฝรั่งเศส¹ จึงกล้าเผชิญหน้าด้วยกำลังโดยตรงเช่นเดียวกับที่เคยต่อต้านจีนมานานับพันปี พวกเขาเคยคิดว่าระบบของประชาคมเวียดนามแต่เดิมมีคุณค่าควรแก่การรักษาไว้ จึงพยายามต่อสู้เพื่อเรียกร้อง

¹ ดู Truong Buu Lam, op.cit., p. 7.

ประชาคมแบบเดิมกลับคืนมา โดยเฉพาะประชาคมที่อยู่ภายใต้การปกครองของจักรพรรดิชาวเวียดนาม แต่เมื่อเวลาผ่านไปพร้อมกับความล้มเหลวของขบวนการต่อต้านฝรั่งเศส ปัญญาชนรุ่นใหม่เริ่มตระหนักว่า ฝรั่งเศสมีอำนาจและความก้าวหน้าเหนือกว่าเวียดนาม ระบบของเวียดนามแต่เดิมเป็นระบบที่ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก ตลอดจนการต่อสู้ตามแนวทางเดิมไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ดังนั้นพวกเขาจึงมองหาแนวทางใหม่ซึ่งไม่ใช่เพียงเพื่อขับไล่ฝรั่งเศสออกไปเช่นในอดีตเท่านั้น หากยังเป็นแนวทางที่สถาปนาประชาคมเวียดนามในรูปแบบใหม่ด้วย

ความจริงแล้วชาวเวียดนามมีโอกาสรับรู้แนวความคิดและเรื่องราวเกี่ยวกับการต่อต้านระบอบอาณานิคมจากภายนอกน้อยมาก เพราะฝรั่งเศสพยายามปิดกั้นทางปัญญาโดยไม่ยอมให้แนวความคิดหรือทฤษฎีใด ๆ ที่อาจเป็นภัยต่อระบอบอาณานิคมแพร่หลาย เช่น เมื่อ ค.ศ.1890 (พ.ศ.2433) เจ้าหน้าที่ระดับสูงของตั้งเกียเสนอข่าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสว่า ไม่ควรอนุญาตให้ชาวเวียดนามเรียนประวัติศาสตร์และวรรณกรรมฝรั่งเศส ด้วยเกรงว่าความรู้สึกรักชาติและเสรีภาพจะตื่นตัวในเวียดนาม² อย่างไรก็ตาม ปัญญาชนเวียดนามก็สามารถเรียนรู้แนวความคิดตะวันตกเหล่านั้นโดยผ่านช่องทางอื่น ๆ ช่องทางที่สำคัญคือ การเรียนรู้ผ่านงานเขียนของปัญญาชนชาวจีนที่เข้าสู่เวียดนามทางเหนือ โดยฝรั่งเศสไม่สามารถกวดขันได้เคร่งครัด และการเรียนรู้จากการที่ชาวเวียดนามได้เดินทางไปสัมผัสกับตะวันตกโดยตรง การที่มีโอกาสรับรู้แนวความคิดของตะวันตกทั้ง 2 ช่องทางหลักนี้ นำไปสู่การเกิดกลุ่มปัญญาชนผู้รักชาติเวียดนามรุ่นใหม่ที่มี “มุ่งสู่ตะวันออก” เช่น ฟานโบยเจิว (Phan Boi

² Mai Ho, *The Struggle against Illiteracy* (Hanoi: Foreign Languages Publishing House, 1983), pp. 9-10.

Chau) ฟานจู่ตริงห์ (Phan Chu Trinh) และ “มุ่งสู่ตะวันตก” เช่น พรรครัฐธรรมนูญนิยม ขบวนการคอมมิวนิสต์

ความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์และความผูกพันทางวัฒนธรรมที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ทำให้ปัญญาชนผู้รักชาติชาวเวียดนามส่วนใหญ่ซึ่งมักผ่านการศึกษาตามแบบดั้งเดิม (ลัทธิขงจื้อ) มุ่งความสนใจไปยังตะวันออกเป็นหลัก โดยเฉพาะจีนและญี่ปุ่น ปัญญาชนเหล่านั้นมีโอกาสศึกษาแนวความคิดตะวันตก เช่น รุสโซ มองเตสกีเออ อริสโตเติล สเปนเซอร์ ดาร์วิน ตลอดจนศึกษาประวัติของนักปฏิวัติคนสำคัญ เช่น นโปเลียน มาชชินี กัลลิบัลดี วอชิงตัน อาภินันโด โดยผ่านงานแปลภาษาจีน นอกจากนี้ยังศึกษางานเขียนของนักปฏิรูปชาวจีนโดยตรงอีกมากมาย ซึ่งในทัศนะของปัญญาชนชาวเวียดนาม การศึกษางานเหล่านี้เป็นเสมือนการค้นพบจักรวาลใหม่ที่เปิดภูมิปัญญาของพวกเขาให้กว้างขวางและชี้แนะทางการต่อสู้แบบใหม่

แนวความคิดของนักปฏิรูปชาวจีนที่มีอิทธิพลต่อปัญญาชนชาวเวียดนามมากที่สุดคือ แนวความคิดของ *คังยู่เหวย* (K'ang Yu-wei) และ *เหลียงฉี่เฉา* (Liang Ch'i-ch'ao) ทั้งคู่มาจากครอบครัวปัญญาชนขุนนางในกวางตุ้ง (ซึ่งมีความใกล้ชิดทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญากับเวียดนาม) และมีคำถามเช่นเดียวกับนักปฏิรูปในเอเชีย-แอฟริกาอื่น ๆ ว่า จะต้องสร้างประชาคมขึ้นมาใหม่ด้วยแนวทางใดเพื่อให้ชาติรอดพ้นจากอิทธิพลของจักรวรรดินิยมตะวันตก *คังยู่เหวย* เคยเสนอโครงการปฏิรูปต่อจักรพรรดิจีนเมื่อ ค.ศ.1898 (พ.ศ.2441) โดยยึดถือแบบอย่างตามวัฒนธรรมตะวันตก โครงการดังกล่าวเสนอว่าจีนควรมีรัฐธรรมนูญและรัฐสภาแห่งชาติเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ประเทศตามความเข้าใจของเขา ชาติตะวันตกเข้มแข็งเพราะมีทั้งสองสิ่งนี้ เขาเห็นว่าทั้งรัฐธรรมนูญและรัฐสภาจะเป็นกลไกสำหรับการชักจูงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง รัฐสภาจะเป็นสถานที่ที่ “เจ้าและประชาชน” จะมา

ถกเถียงเกี่ยวกับรัฐบาลและกฎหมายของประเทศ นำสังเกตว่า แนวความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยของเขาไม่ตรงกับแนวความคิดประชาธิปไตยของตะวันตกเสียทีเดียว เช่น เขาไม่เห็นว่ารัฐสภาควรจะเป็นที่ประชุมของตัวแทนประชาชน ตลอดจนเขาเห็นความสำคัญของชนชั้นเจ้าที่จะบริหารประเทศต่อไป ซึ่งสะท้อนลักษณะอนุรักษนิยมในแนวความคิดปฏิรูปของเขา *สำหรับเหลียงฉีเฉา* ก็มีแนวความคิดเชิงประชาธิปไตยเช่นกัน เขาเห็นว่า การรวมกลุ่มของประชาชนนับแต่สโมสร สมาคม และพรรคการเมือง มีความสำคัญเช่นเดียวกับความผูกพันแน่นแฟ้นระหว่างเชื้อสายหรือเพื่อนบ้าน ทั้งนี้ไม่อาจอธิบายระบบการเมืองจีนด้วยแนวความคิดอาณัติจากสวรรค์เท่านั้น แต่ดินแดนแห่งชาติจีนได้สร้างสรรค์ขึ้นมาจากการรวมตัวของกลุ่มต่าง ๆ ภายในสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง มนุษย์คือผู้สร้างระบบการเมืองขึ้นมา นั่นเอง แนวความคิดของเขา สะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างแนวความคิดอธิปไตยเป็นของปวงชนกับแนวความคิดของสัญญาประชาคมไว้ด้วยกัน³

สำหรับญี่ปุ่น ถึงแม้จะไม่ปรากฏแนวความคิดของปัญญาชนคนใดที่มีอิทธิพลอย่างเด่นชัดต่อความคิดของปัญญาชนเวียดนาม แต่ชาวเวียดนามก็ประทับใจในความสำเร็จของการปฏิรูปสมัยเมอิจิ (Meiji) ค.ศ.1868 (พ.ศ.2411) จนสามารถพัฒนาประเทศให้ทันสมัยและมีศักยภาพทางการทหารสูง โดยระบบระบองทัพเรือของรัสเซียใน ค.ศ.1904-1905 (พ.ศ.2477-2478)

นำสังเกตว่า ในขณะที่ปัญญาชนเวียดนามเปิดรับแนวความคิดจากภายนอกมากขึ้น แนวความคิดเรื่องความรักชาติและชาตินิยมภายในเวียดนามก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป แต่เดิมชาวเวียดนามจะแสดงความรู้สึกในลักษณะของ

³ Frederic Wakeman, *The Fall of Imperial China* (New York: The Free Press, 1975), p. 201.



ผู้สอบชิงตำแหน่งขุนนางเวียดนาม ซึ่งเป็นวิธีคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการแบบจีน โดยในเวียดนามมีการสอบคัดเลือกแบบนี้ครั้งสุดท้าย
เมื่อปี ค.ศ.1919 หลังจากนั้นฝรั่งเศสเจ้าอาณานิคมเน้นการตั้งโรงเรียนและมหาวิทยาลัยเพื่อรับข้าราชการแบบใหม่

(ภาพจากหนังสือ The Vietnam Experience : Setting the Stage, ไม่ระบุปีพิมพ์)

“ความจงรักภักดีต่อกษัตริย์” (trung quan) ขณะที่ “ชาติ” (quoc) ก็เป็นส่วนหนึ่งของกษัตริย์ เพราะกษัตริย์เป็นเจ้าของประเทศ ดังนั้น เมื่อจงรักภักดีต่อกษัตริย์ก็เท่ากับรักชาติด้วย แต่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 กษัตริย์มีความสำคัญลดลง ขณะที่ความรู้สึก “รักชาติ” (ai quoc) เข้ามาแทนที่โดยมีความคิดว่า กษัตริย์เป็นเพียงผู้นำที่มีอำนาจ เมื่อสิ้นอำนาจ กษัตริย์หรือผู้นำนั้นก็ต้องจากไป หากแต่ชาติจะต้องดำรงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง⁴

ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้เกิดขบวนการชาตินิยม ความเข้าใจ “ชาติ” แบบใหม่เกิดขึ้นมากมาย ผู้นำขบวนการผู้รักชาติในระยะแรกมักจะเป็นผู้ที่เคยอยู่ร่วมสมัยกับเหตุการณ์ต่อต้านฝรั่งเศสของขบวนการเกิ่นเวืองหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้นำเหล่านี้เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างการต่อต้านฝรั่งเศสในรูปแบบเก่ากับรูปแบบใหม่ ผู้นำคนสำคัญและเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากที่สุดคือ ฟานโบยเจิว เขาเกิดมาในครอบครัวปัญญาชนขงจื้อ จึงได้รับการศึกษาแบบขงจื้อเช่นเดียวกับบิดา เมื่อครั้งที่เกิดเหตุการณ์ลุกฮือของขบวนการเกิ่นเวือง เขาก็เป็นหนึ่งที่รวบรวมบรรดานักศึกษาจำนวน 60 คน โดยหวังยึดที่ทำการของจังหวัดแต่ไม่สำเร็จ ความล้มเหลวของขบวนการเกิ่นเวืองทำให้เขาต้องกลับมาทบทวนว่า แนวทางการต่อสู้แบบเดิมมีประสิทธิภาพเพียงใด ในช่วงทศวรรษ 1900 เขาเริ่มปรับแนวทางการต่อสู้ใหม่โดยจัดตั้ง *ขบวนการยวีเตินเห้ย* (Duy Tan Hoi) เมื่อ ค.ศ.1904 (พ.ศ.2477) มีเจ้าชายเกื่องเดะ (Cuong De) เป็นประธาน เพื่อต่อต้านอาณานิคม นำสังเกตว่า ฟานโบยเจิวเลือกเชื่อพระวงศ์มาเป็นผู้นำขบวนการก็เพราะ

⁴ Huynh Kim Khanh, *Vietnamese Communism, 1925-1945* (Ithaca: Cornell University Press, 1982), p. 29. นำสังเกตว่า มีการกล่าวถึงแนวความคิด “รักชาติ” ตามความเข้าใจในปัจจุบันนี้เป็นครั้งแรกในขบวนการต่อต้านอาณานิคมยวีเตินเห้ย (Duy Tan Hoi)

ต้องการได้รับการสนับสนุนจากบรรดาเชื้อพระวงศ์และขุนนางเก่า แต่มิได้หมายความว่าเราจะนิยมกษัตริย์เหมือนเช่นขบวนการเกินเวืองในอดีต

ในระบอบนั้นฟานโบายเจิวเริ่มศึกษางานเขียนของคังยูเหวย เหลียงฉีเฉา และดาร์วิน ถึงแม้เขาจะยอมรับแนวความคิดของคังยูเหวยและเหลียงฉีเฉา หลายประการ แต่เขาก็ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดปฏิรูป เขาเห็นสอดคล้องกับดาร์วินเรื่อง “การต่อสู้เพื่อความอยู่รอดภายในโลก” ดังนั้นการต่อต้านฝรั่งเศสจึงต้องใช้การปฏิวัติด้วยกำลัง เขาเห็นว่า “ความรักชาติ” คือพลังที่เข้มแข็งกว่า “ความจริงรักภักดีต่อกษัตริย์” และเพื่อความอยู่รอดของเวียดนาม ต้องเปลี่ยนแนวทางการต่อสู้⁵

เนื่องจากกลุ่มของฟานโบายเจิวประสบปัญหาทางการเงินในการต่อต้านฝรั่งเศส ฟานโบายเจิวจึงแสวงหาความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ชาติแรกที่เขานึกถึงคือจีน แต่เนื่องจากจีนเองต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากตะวันตก เช่นกัน ดังนั้นเขาจึงเบนความสนใจไปยังญี่ปุ่น ซึ่งมีความเข้มแข็งและทันสมัยขึ้นมากหลังจากการปฏิรูปสมัยเมจิใน ค.ศ.1905 (พ.ศ.2448) ฟานโบายเจิวเดินทางไปญี่ปุ่นเพื่อขอความช่วยเหลือในการปฏิวัติภายในเวียดนาม และได้พบกับเหลียงฉีเฉาซึ่งเป็นผู้ที่ให้คำเตือนว่า ความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น เป็นเสมือนดาบสองคม เพราะญี่ปุ่นจะสนับสนุนเวียดนามทางทหารก็ต่อเมื่อ ญี่ปุ่นต้องการทำสงครามกับฝรั่งเศส และถ้าญี่ปุ่นแทรกแซงเข้าไปแล้วก็จะไม่ถอนตัวออกมา เหลียงฉีเฉาเสนอว่าเวียดนามควรพัฒนาความเข้มแข็งภายในของตนมากกว่า อย่างไรก็ตาม เหลียงฉีเฉาก็ได้จัดให้ฟานโบายเจิวพบกับนักการเมืองญี่ปุ่นที่ชื่อ โอคุมา (Okuma Shigenobu) ซึ่งก็ได้ให้คำตอบว่า

⁵ William J. Duiker, *The Rise of Nationalism in Vietnam, 1900-1941* (Ithaca: Cornell University Press, 1976), pp. 32-37.

ญี่ปุ่นจะช่วยเหลือได้แต่เพียงการรับนักศึกษาเวียดนามเข้าเรียนในญี่ปุ่น ทั้งนี้ โอคุมากกล่าวในลักษณะเดียวกันกับเหลียงฉีเฉาว่า“พระเจ้าจะช่วยผู้ที่ช่วยตนเอง”⁶

ช่วงระหว่างที่พำนักในญี่ปุ่น ฟานโบ้ยเจิวเขียนหนังสือเป็นจำนวนมาก เพื่อส่งกลับมาเผยแพร่ในเวียดนาม งานเขียนดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าฟานโบ้ยเจิว ต้องการสร้างสรรค์ “เวียดนามใหม่” (Tan Viet Nam) ให้เป็นรัฐที่ทันสมัย และรุ่งเรืองตามแบบตะวันตก มีรัฐสภา ประชาชนทั่วไปมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง มีการเก็บภาษีที่ยุติธรรม มีกฎหมายที่เป็นธรรม มีกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ อำนาจอธิปไตยอยู่ที่สภาผู้แทนราษฎร (สภาล่าง) อุตสาหกรรมและการค้ารุ่งเรือง มีความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและสังคมมีโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาค ตลอดจนมีการประกันสังคม

ขณะเดียวกัน ฟานโบ้ยเจิวรวบรวมคนหนุ่มที่เข้าไปศึกษาและลี้ภัยใน ญี่ปุ่นเพื่อจัดตั้ง *ขบวนการดงยู* (Dong Du) ซึ่งแปลว่า *มุ่งสู่ตะวันออก* น่าสังเกตว่า ขบวนการของฟานโบ้ยเจิวจะเน้นการเผยแพร่ความคิดและแนวอุดมการณ์ใหม่ เป็นสำคัญ อาทิ ขบวนการดงยูเป็นเสมือนเวทีทางความคิดของนักศึกษาตินิยม เวียดนามในญี่ปุ่น แต่ในด้านปฏิบัติการนั้น ขบวนการของฟานโบ้ยเจิวยังเน้น การต่อสู้ด้วยวิธีลুকฮือแบบเก่าโดยไม่มีการจัดระบบองค์กรที่ดี ราวปลายค.ศ.1907 (พ.ศ.2450) ขบวนการยวีเดินเห้ย (Duy Tan Hoi) ได้ตัดสินใจก่อความไม่สงบครั้งใหญ่โดยขอความร่วมมือจากหว่างฮวาท้าม (Hoang Hoa Tham) ซึ่งเป็นผู้นำกองกำลังที่เคยร่วมขบวนการเกิ่นเวืองที่เอียนเท้ (Yen The) หลังจากที่ต้องเลื่อนกำหนดการหลายครั้ง ในที่สุดตกลงจะปฏิบัติการในวันที่ 27 มิถุนายน ค.ศ.1908 (พ.ศ.2451) แต่ฝรั่งเศสรู้เสียก่อนจึงปราบปรามได้ทัน ผู้นำขบวนการยวีเดินเห้ยหลายคนถูกจับ สำหรับหว่างฮวาท้าม แม้จะยังไม่ได้

⁶ Ibid., p. 41.

เริ่มลงมือก่อการ แต่ฝรั่งเศสก็ไม่ไว้วางใจมากขึ้น ใน ค.ศ.1909 (พ.ศ.2452) ฝรั่งเศสเร่งโจมตีเอียนเท่ และในที่สุด หว่างฮวาท้ามถูกฆ่าตาย ส่วน ฟานโบ้ยเจิวลี้ภัยอยู่ในญี่ปุ่น

หลังจากนั้นไม่นาน ญี่ปุ่นได้จับฟานโบ้ยเจิวออกนอกประเทศเนื่องจาก ต้องการกู้เงินจากฝรั่งเศสซึ่งตั้งเงื่อนไขว่า ญี่ปุ่นต้องยอมรับฐานะของฝรั่งเศส ในเอเชีย ดังนั้นญี่ปุ่นจึงต้องยุติการสนับสนุนกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสในประเทศ ตน ฟานโบ้ยเจิวได้ย้ายมาอยู่ในประเทศไทยระยะหนึ่งก่อนที่จะไปตั้งหลักใน กวางตุ้ง เขาจัดตั้ง *สมาคมเวียดนามกวางฝุกโฮย* (Viet Nam Quang Phuc Hoi) ขึ้นเมื่อ ค.ศ.1912 (พ.ศ.2455) พร้อมทั้งประกาศก่อตั้งสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย โดยมีเจ้าชายเกื่องเตะ (Cuong De) เป็นประธานาธิบดี ส่วนฟานโบ้ยเจิวเป็นรองประธานาธิบดีและรัฐมนตรีต่างประเทศ สมาคมของเขาก่อการจู่โจมหลายครั้งในตังเกี๋ย แต่ก็ถูกฝรั่งเศสปราบลงได้ทุกครั้ง

ตลอดระยะเวลาเกือบ 20 ปี ฟานโบ้ยเจิวได้ทุ่มเทชีวิตให้กับการ ต่อต้านฝรั่งเศสด้วยวิธีรุนแรง และเป็นบุคคลที่ฝรั่งเศสถือว่าเป็นนักปฏิวัติที่มี อันตรายมากที่สุด⁷ ทั้งนี้เพราะการก่อความไม่สงบในช่วง ค.ศ.1907 (พ.ศ.2450) จนกระทั่งปลายสงครามโลกครั้งที่ 1 อาจกล่าวได้ว่า แทบทุกแผนจะได้รับความช่วยเหลือจากฟานโบ้ยเจิวไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม เช่น การวางระเบิด ในไซ่ง่อนและฮานอย การลอบสังหารผู้ร่วมมือกับฝรั่งเศส การโจมตีเจ้าหน้าที่ เภณภัททหาร เป็นต้น ใน ค.ศ.1913 (พ.ศ.2456) เขาถูกขุนศึกจีนที่ชื่อลุงชีกวน (Lung Chi-kung) จับตัวเพื่อเรียกเงินจากฝรั่งเศส แต่ขุนยัดเขนก็สามารถ

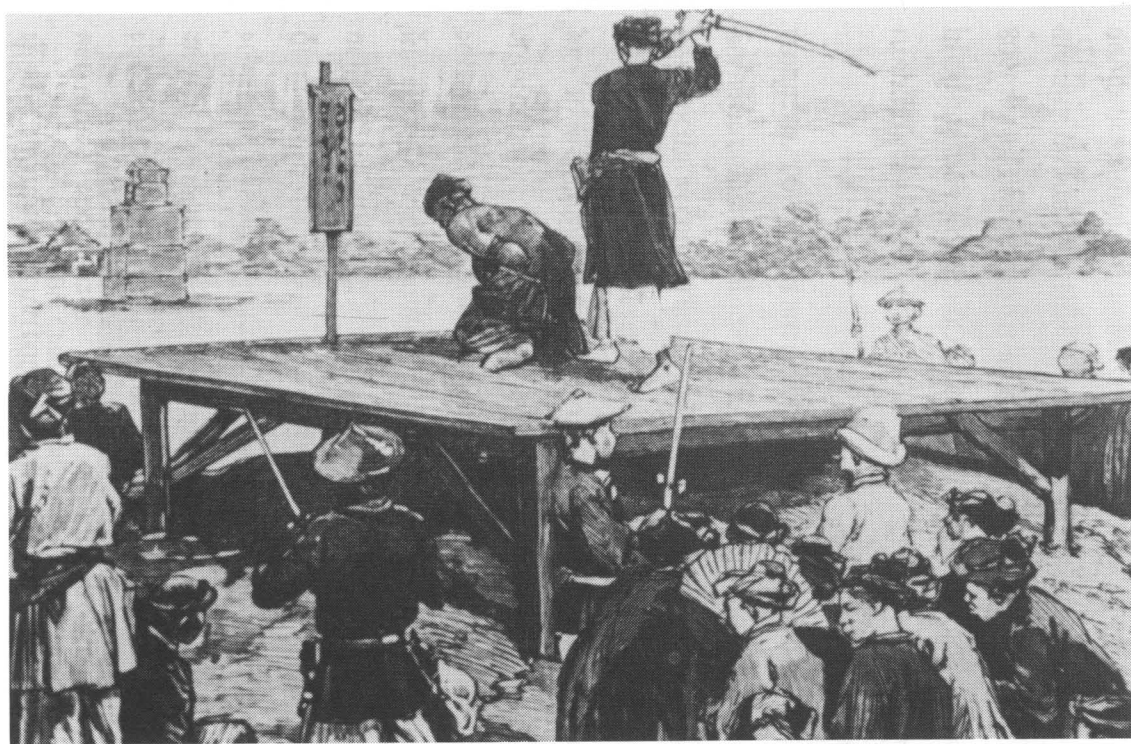
⁷ โจเซฟ บัตดินเจอร์, ประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนาม แปลจาก Vietnam: a Political History โดย ม.ร.ว. แสงโสม เกษมศรี บรรณาธิการ, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราฯ, 2522) หน้า 118.

ช่วยเหลือให้เขาเป็นอิสระใน ค.ศ.1917 (พ.ศ.2460) หลังจากนั้น บทบาท การปฏิวัติของเขาก็ลดน้อยลง

ขณะที่ขบวนการผู้รักชาติของฟานโบ้ยเจิวต้องการใช้กำลังรุนแรง แต่ก็ ยังมีบางกลุ่มเห็นว่าควรจะร่วมมือกับฝรั่งเศสเพื่อพัฒนาเวียดนามทั้งในด้าน การเมืองและสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ชาวเวียดนามส่วนใหญ่จะ คัดค้านการปกครองของต่างชาติ แต่ก็เชื่อว่าทุกคนจะเข้าร่วมในการต่อสู้เพื่อ เอกราชด้วยกำลังรุนแรง บุคคลที่มีบทบาทสำคัญคือ ฟานจูดรินห์ (Phan Chu Trinh) เขาเป็นเพื่อนของฟานโบ้ยเจิวและเคยไปที่ญี่ปุ่นด้วยกัน ถึงแม้ทั้ง สองจะมีเป้าหมายเหมือนกันคือเอกราชและการเปลี่ยนแปลงให้เวียดนามทันสมัย แต่ฟานจูดรินห์ก็ไม่เห็นด้วยกับการต่อสู้ด้วยกำลังรุนแรง ในทัศนะของเขาเห็นว่าการปฏิรูปโดยร่วมมือกับฝรั่งเศสเป็นหนทางที่ดีที่สุด เพราะเวียดนามยังมี ระดับวัฒนธรรมที่ต่ำกว่ายุโรป การที่จะนำระบบประชาธิปไตยมาใช้ในเวียดนาม ดูจะเป็นเสมือน “การให้กระดูกแก่เด็กที่ฟันยังไม่แข็งแรงแล้วบังคับให้เขาเคี้ยว การเขียนให้เขาวิ่งขณะที่ขายังไม่มั่นคง”⁸ ดังนั้น ทราบไตที่ฝรั่งเศสยังคง ต่อต้านราชสำนักที่เว้ และสัญญาว่าจะปฏิรูปเวียดนามตามแนวทางที่เขา ต้องการ ชาวเวียดนามก็ควรจะร่วมมือกับฝรั่งเศส ใน ค.ศ.1906 (พ.ศ.2449) ฟานจูดรินห์ ทำหนังสือเปิดผนึกถึงข้าหลวงใหญ่โปล โบว์ เพื่อเรียกร้องให้ ฝรั่งเศสทำการปฏิรูปในเวียดนาม แต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนองใด ๆ ความ พยายามปฏิรูปเวียดนามโดยร่วมมือกับฝรั่งเศสไม่ประสบความสำเร็จ เพราะ ฟานจูดรินห์เชื่อใจฝรั่งเศสมากเกินไปว่าจะนำความศิวิไลซ์มาสู่เวียดนาม โดยมีได้แยกแยะระหว่างฝรั่งเศสที่เป็นแม่แบบของศิลปวิทยาการ สิทธิมนุษยชน และวรรณกรรม กับฝรั่งเศสที่เป็นเจ้าอาณานิคม กดจี และต่อต้าน

⁸ Duiker, op.cit., p. 53.





การประหารผู้นำชาวเวียดนามที่ต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศสในช่วงแรก ๆ ที่ผู้ต่อต้านเหล่านี้เน้นการโค่นล้มระบอบการปกครองแบบใหม่ของฝรั่งเศส เพื่อฟื้นฟูระบอบการปกครองภายใต้จักรพรรดิแบบเดิมขึ้นมาอีกครั้ง (ภาพจากหนังสือ The Vietnam Experience : Setting the Stage, ไน้ระบุปีพิมพ์)

ประชาธิปไตยในประเทศที่อยู่ภายใต้การปกครอง เขาเข้าใจผิดว่าข้าหลวงใหญ่ชาวฝรั่งเศสที่ปกครองเวียดนามจะมีแนวความคิดแบบเดียวกับมองเตสกิเออหรือรูสโซ ตลอดจนเขาไม่เข้าใจพื้นฐานของลัทธิจักรวรรดินิยมดีพอ และขาดความไว้วางใจในศักยภาพของชาวเวียดนามในการก่อการปฏิวัติ ใน ค.ศ.1908 (พ.ศ.2451) เขาถูกจับเข้าคุกที่เกาะโกนด่าว (Con Dao) ต่อมาถูกส่งตัวไปอยู่ปารีสช่วง ค.ศ.1911-1925 (พ.ศ.2454-2468) และเสียชีวิตในปีถัดมา หลังจากกลับไปเวียดนามไม่นาน

จากที่กล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ในช่วงทศวรรษ 1900 กระแสการต่อต้านต่างชาติปรากฏอย่างชัดเจนในหมู่ปัญญาชนแล้ว กระแสความรู้สึคนิยมที่เพิ่มสูงขึ้นในช่วงดังกล่าวทำให้ปัญญาชนเหล่านั้นแสวงหาแนวความคิดในการต่อต้านอาณานิคมแบบใหม่ ตลอดจนมีการจัดตั้งองค์กรซึ่งมีระบบและเป็นขบวนการมากกว่าเดิม ทั้งที่ปฏิบัติการเปิดเผยและปฏิบัติการใต้ดิน แต่นักชาตินิยมในระยะแรกประสบความล้มเหลวก็เพราะ ประการแรก กลไกการปราบปรามของฝรั่งเศสมีประสิทธิภาพสูง เป้าหมายสำคัญของการปกครองอาณานิคมก็คือ การรักษาเสถียรภาพของระบอบให้มั่นคงต่อไป ดังนั้นถึงแม้ในบางช่วงข้าหลวงใหญ่ของฝรั่งเศสจะเป็นผู้มีแนวความคิดเสรีนิยม เช่น ปอล โบว์ (Paul Beau) หรือ อัลแบร์ ซาร์โรต์ (Albert Sarraut) แต่ฝรั่งเศสก็ไม่ดำเนินนโยบายผ่อนคลายนอกจากจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการปกครอง ดังจะเห็นได้ว่า ปอล โบว์เคยสั่งปิดมหาวิทยาลัยฮานอยเพราะเกรงว่าจะเป็นแหล่งเผยแพร่สำนักชาตินิยม และจับกุมตัวฟานจูดรินห์ซึ่งเสนอแนวทางการปฏิรูปโดยสันติวิธี เป็นต้น ประการที่สอง ถึงแม้การจัดองค์กรของนักชาตินิยมในช่วงนี้จะมียุทธศาสตร์มากกว่าขบวนการเกินเวียง แต่ถึงอย่างไรก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่เพียงพอที่จะท้าทายอำนาจอาณานิคม เพราะยังไม่สามารถสร้างฐานสนับสนุนในหมู่ชาวเวียดนามได้อย่างฝังรากลึก ตลอดจน



ฟานโบ่วเจิว (Phan Boi Chau) ผู้นำกลุ่มปัญญาชนรักชาติเวียดนามรุ่นใหม่ ที่ฝรั่งเศส เห็นว่าเป็นนักปฏิวัติที่มีอันตรายมากที่สุด ฟานโบ่วเจิวเกิดเมื่อปี ค.ศ.1867 ในเขตเหงฮาน ศูนย์กลางการกบฏต่อต้านฝรั่งเศส เขาถูกฝรั่งเศสจับกุมตัวได้ในช่วงปลายปี ค.ศ.1925 และ ถูกกักขังให้อยู่ในเขตบ้านพักที่กรุงเว้จนสิ้นชีพเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม ค.ศ.1940

(ภาพจากหนังสือ The Vietnam Experience : Setting the Stage, ไม่ระบุปีพิมพ์)

ยังได้รับอิทธิพลแนวทางการต่อสู้แบบดั้งเดิมที่เน้นการลุกฮือเป็นจุด ๆ มากกว่าการวางแผนปฏิบัติการทั่วประเทศอย่างมีระบบ⁹

ขณะที่นักชาตินิยมในช่วงแรกมุ่งสู่ตะวันออก ยังมีชาวเวียดนามอีกกลุ่มหนึ่งที่มีโอกาสศึกษาแนวความคิดตะวันตกจากหนังสือที่ลักลอบส่งมาจากยุโรป หรือได้เดินทางไปสัมผัสกับตะวันตกโดยตรง เช่น กลุ่มนักศึกษาที่ไปเรียนในฝรั่งเศส ทหารที่ถูกเกณฑ์ไปสงครามโลกครั้งที่ 1 ในยุโรป ตลอดจนชาวเวียดนามที่ทำงานให้กับฝรั่งเศสและมีโอกาสเดินทางไปต่างประเทศ จากการเรียนรู้แนวความคิดที่กว้างขวางขึ้นของตะวันตก พวกเขาจำนวนหนึ่งต้องการให้เวียดนามได้รับเอกราชและก้าวหน้าแบบตะวันตก เช่น ความพยายามก่อกบฏของทหารที่ผ่านสงครามในยุโรปเมื่อ ค.ศ.1916 (พ.ศ.2459) แต่ฝรั่งเศสรู้แผนการเสียก่อนจึงปราบลงได้ หรือการที่ บุษกวางเจี้ยว (Bui Quang Chieu) ผู้จบการศึกษาจากฝรั่งเศสจัดตั้งพรรครัฐธรรมนูญนิยมขึ้นใน ค.ศ.1919 (พ.ศ.2462) เรียกร้องให้มีการปฏิรูป แต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควรจากฝรั่งเศส

⁹ น่าสังเกตว่าขบวนการชาตินิยมในยุคนั้นมีจุดร่วมกันที่แนวความคิดรัฐประชาธิปไตย แต่กลุ่มชาตินิยมสายปฏิรูปได้เน้นใช้กระบวนการสร้างประชาธิปไตยเป็นเงื่อนไขในการรวมและพัฒนารัฐ ในขณะที่กลุ่มชาตินิยมสายปฏิวัติ โดยเฉพาะขบวนการคอมมิวนิสต์ มองกลับกันว่าจะต้องมีรัฐชาติที่ทันสมัยเท่านั้นจึงจะทำให้มีการพัฒนาประชาธิปไตย กลุ่มแรกหวังได้รับความร่วมมือจากฝรั่งเศสในการพัฒนาประชาธิปไตย แต่ก็พบความผิดหวัง ส่วนกลุ่มที่สองได้รับบทเรียนจากกลุ่มแรก และเลือกใช้กลยุทธ์ที่ยืดหยุ่น โดยอาศัยการวิเคราะห์สถานการณ์ ทั้งนี้มีความเชื่อว่า ในทุกรูปแบบมีเพียงระบอบคอมมิวนิสต์เท่านั้นที่มีการจัดตั้งรัฐที่มีพรรคเดียวถืออำนาจ (party state) มีการจัดตั้งองค์กร (state organisation) เป็นอย่างดี ที่จะสามารถสร้างและพัฒนาชาติได้ แนวความคิดนี้ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยจะเห็นได้ว่าเวียดนามพยายามสร้างรัฐที่เข้มแข็ง (การเมืองแบบรวมศูนย์) และพยายามพัฒนาเศรษฐกิจสังคม นับว่าเพื่อสร้างประชาธิปไตย

กลุ่มนักชาตินิยมที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งคือ *ขบวนการคอมมิวนิสต์* ซึ่งมีผู้นำคนสำคัญและเป็นที่รู้จักในหมู่นักชาตินิยมปฏิวัติคือ *โฮจิมินห์* ถึงแม้กลุ่มนี้จะรวมตัวกันเป็นองค์กรในช่วง ค.ศ.1925 (พ.ศ.2468) แต่อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ได้เข้าสู่เวียดนามก่อนหน้านั้นแล้ว โดยมีองค์กรคอมมิวนิสต์สากลหรือโคมินเทิร์น (Comintern) เป็นผู้ประสานงานที่สำคัญ

ปัญหาที่ควรพิจารณาคือ อุดมการณ์คอมมิวนิสต์เข้าสู่เวียดนามเมื่อใด ประวัติศาสตร์ของทางการเวียดนามได้ย้อนรอยของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในเวียดนามว่ามีรากฐานมาตั้งแต่ ค.ศ.1903 (พ.ศ.2446) เมื่อมีการประชุมพรรคกรรมกรสังคมนิยมประชาธิปไตยรัสเซีย (The Russian Social Democratic Workers Party) เพราะการประชุมครั้งนี้ “เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในประวัติศาสตร์การปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพและผู้ใช้แรงงานในรัสเซีย ตลอดจนในโลกทั้งหมด รวมทั้งเวียดนาม...”¹⁰ อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏหลักฐานว่าอุดมการณ์คอมมิวนิสต์มีอิทธิพลในเวียดนามอย่างชัดเจนก่อนการปฏิวัติบอลเชวิคใน ค.ศ.1917 (พ.ศ.2460)

หลักฐานเท่าที่สืบค้นได้ชี้ว่า โฮจิมินห์น่าจะเริ่มศึกษาแนวความคิดมาร์กซ์-เลนินอย่างเป็นระบบตั้งแต่ปลาย ค.ศ.1919 (พ.ศ.2462) ระหว่างที่อยู่ในฝรั่งเศส เพื่อจะเตรียมตัวเข้าร่วมประชุมสมัชชาพรรคสังคมนิยมฝรั่งเศสที่เมืองตูร์ (Tours) ในปีถัดมา ซึ่งหมายความว่าชาวเวียดนามเริ่มรู้จักลัทธิมาร์กซ์-เลนินในช่วงปลายทศวรรษ 1910 เป็นอย่างช้า อย่างไรก็ตาม หลักฐานที่ยืนยันว่าอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ได้เข้าสู่ดินแดนเวียดนามอย่างแน่นอนก็คือรายงานของทางการฝรั่งเศสที่ว่า ใน ค.ศ.1920 (พ.ศ.2463) ฝรั่งเศสได้

¹⁰ Douglas Pike, *Vietnam and the Soviet Union: Anatomy of an Alliance* (Boulder: Westview Press, 1987), p. 4.

เนรเทศชาวรัสเซียออกนอกอินโดจีน เพราะนำแนวความคิดมาร์กซ์-เลนินเข้าไปเผยแพร่ในไซ่ง่อน¹¹ กล่าวได้ว่า แนวอุดมการณ์คอมมิวนิสต์เข้าสู่เวียดนามอย่างเป็นทางการเป็นระบบในช่วง ค.ศ.1920 (พ.ศ.2463) เป็นต้นมา ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ การขยายตัวของแนวความคิดสากลนิยมในขบวนการคอมมิวนิสต์ยุโรป และความพยายามแสวงหาแนวทางการต่อสู้แบบใหม่ของนักชาตินิยมเวียดนาม

ในช่วงก่อนหน้าสงครามโลกครั้งที่ 1 ขบวนการคอมมิวนิสต์ในยุโรปไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ดินแดนอาณานิคมเท่าใดนัก พวกเขาส่วนใหญ่เชื่อว่าการปฏิวัติจะเกิดขึ้นในยุโรปเพราะมีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นอย่างชัดเจน ขณะที่ดินแดนอาณานิคมยังล้าหลังและเป็นเพียงแหล่งผลประโยชน์ของทุนนิยมอย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดการปฏิวัติบอลเชวิคในรัสเซียเมื่อ ค.ศ.1917 (พ.ศ.2460) ได้เริ่มมีการทบทวนแนวความคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของทุนนิยมและการปฏิวัติโลกว่าเป็นการเคลื่อนไหวของสากลนิยม นับเป็นครั้งแรกที่ขบวนการคอมมิวนิสต์ให้ความสนใจกับ “ตะวันออก” ในฐานะพลังใหม่ของการปฏิวัติในระดับโลก

แนวทฤษฎีของเลนินมีอิทธิพลอย่างมากต่อพัฒนาการของแนวความคิดสากลนิยมนี้ ความจริงเขาเสนอแนวความคิดดังกล่าวครั้งแรกตั้งแต่ ค.ศ.1916 (พ.ศ.2459) ในหนังสือเรื่อง “จักรวรรดินิยม” ขั้นตอนสูงสุดของทุนนิยม (Imperialism: The Highest Stage of Capitalism) โดยให้ความสำคัญแก่บทบาทของ “ตะวันออก” ในการปฏิวัติโลก ตามทัศนะของเขา การต่อสู้ของกลุ่มชาตินิยมในอาณานิคมก็มีส่วนสำคัญในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการต่อต้านทุนนิยมทั่วโลกเช่นกัน¹² ต่อมาเมื่อบอลเชวิคประสบความสำเร็จในการ

¹¹ Ton That Thien, “Moscow’s Shadow over Vietnam: a Historical Perspective,” *Indochina Report*, 14(Jan-Mar 1988), p. 3.

¹² Huynh Kim Khanh, *op.cit.*, p. 55.

ปฏิวัติเดือนตุลาคมในรัสเซีย เลนินพยายามกระตุ้นให้แนวความคิดสากลนิยมแพร่หลายมากขึ้น ใน ค.ศ.1919 (พ.ศ.2462) ผู้นำโซเวียตเป็นแกนนำจัดตั้งองค์การคอมมิวนิสต์สากล หรือ โคมินเทิร์น มีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงมอสโก ตามหลักการแล้ว องค์การนี้จะเป็นสถาบันส่งเสริมการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ทั่วโลก โดยแต่ละแห่งมีอำนาจปกครองตนเอง แต่ในทางปฏิบัติ องค์การนี้คือเครื่องมือของผู้นำโซเวียตที่จะควบคุมการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ทั่วโลก¹³

เมื่อ ค.ศ.1920 (พ.ศ.2463) โคมินเทิร์นจัดการประชุมสมัชชาครั้งที่ 2 ระหว่างการประชุม เลนินเสนอ “แนวความคิดเกี่ยวกับปัญหาแห่งชาติและอาณานิคม” (Theses on the National and Colonial Questions) โดยกล่าวว่า การปฏิวัติอาจเกิดขึ้นในยุโรปเป็นแห่งแรก แต่ถ้าการปฏิวัติในยุโรปไม่ประสบผลสำเร็จอย่างรวดเร็ว ก็ต้องปรับยุทธศาสตร์โดยสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชในอาณานิคมต่าง ๆ หลังจากนั้น ขบวนการคอมมิวนิสต์ก็ตื่นตัวหันมาสนใจการต่อสู้ของขบวนการชาตินิยมในอาณานิคมมากขึ้น ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1921 (พ.ศ.2464) พรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสตกลงจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาเกี่ยวกับอาณานิคม (Comité d'Etudes Coloniales) ในคณะกรรมการกลางพรรคตามข้อเรียกร้องของโคมินเทิร์น ในเดือนต่อมา คณะกรรมการนี้ได้ตั้งสหภาพของอาณานิคม (Union Inter-coloniale) เพื่อทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในอาณานิคม

ขณะที่กระแสความคิดสากลนิยมกำลังขยายตัวในยุโรป นักชาตินิยมเวียดนามก็กำลังแสวงหาแนวทางการต่อสู้แบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม เพื่อโค่นล้มระบบอาณานิคม ซึ่งปรากฏว่าแนวอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ก็เป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับความสนใจ การที่นักชาตินิยมมีโลกทัศน์ใหม่ในการ

¹³ Pike, op.cit., p. 14.

แสวงหาแนวทางการต่อสู้ดังกล่าวนับเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของการปฏิวัติ
ในเวียดนาม

น่าสังเกตว่า นักชาตินิยมรุ่นหนุ่มในช่วงทศวรรษ 1920 มักจะไม่ได้อยู่
ร่วมสมัยกับเหตุการณ์ลุกฮือของขบวนการเกิ่นเวือง จึงไม่มีความรู้สึกผูกพัน
กับแนวทางการต่อสู้ของปัญญาชนขงจื้อมากนัก ยิ่งไปกว่านั้น พวกเขายัง
มองว่าจารีตของขงจื้อแต่เดิมกำลังเสื่อมลงและไม่สามารถชี้นำการพัฒนาของ
เวียดนามในอนาคต นอกจากนี้ นักชาตินิยมบางคนยังไม่มี ความจงรักภักดีต่อ
กษัตริย์เพราะเห็นว่าเป็นสถาบันที่ไม่อาจปกป้องเอกราชของชาติ พวกเขา
ต้องการแนวทางการต่อสู้แบบใหม่ที่ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวพันกับแนวทางในอดีต
แต่มีศักยภาพเพียงพอต่อการโค่นล้มระบบอาณานิคม

นักชาตินิยมเหล่านี้มีโลกทัศน์ที่กว้างขวางมากกว่าเดิม และผูกติดกับ
ร่องรอยจากอดีตน้อยกว่าขบวนการชาตินิยมที่มุ่งสู่ตะวันออก (เช่น ฟานโบ๋ยเจิว
ฟานจูดรินห์) ขณะเดียวกันแนวความคิดสากลนิยมก็แพร่หลายขึ้นจนทำให้
กล้ารับแนวความคิดที่เป็นของต่างชาติแม้จะขัดแย้งกับพื้นฐานสังคมเดิม สิ่งนี้
คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้อุดมการณ์คอมมิวนิสต์เป็นที่ยอมรับในหมู่นักชาตินิยม

ในบรรดานักชาตินิยมที่รับอิทธิพลแนวความคิดคอมมิวนิสต์ *โฮจิมินห์*
คือบุคคลที่โดดเด่นที่สุด¹⁴ เขาเกิดมาในครอบครัวของปัญญาชนขงจื้อ บิดา
ของเขาสำเร็จการศึกษาชั้นฝอบัง (pho bang) แต่ปฏิเสธที่จะรับราชการใน
ราชสำนักแห่งกรุงเว้ เขาได้รับการศึกษาตามระบบใหม่ (โรงเรียนก๊กหอก -
Quoc Hoc) ในเมืองเว้ จนกระทั่งจบการศึกษาชั้นมัธยมก็สมัครเป็นครูสอน

¹⁴ โฮจิมินห์เปลี่ยนชื่อหลายครั้ง เช่น Nguyen Tat Thanh, Nguyen Ai Quoc, Ho
Quang, Thau Chin, Ly Thuy, Vuong Son Nhi, Truong Nhuoc Trung, Nilovsky, Tong
Van So, Ho Khach Minh, Hong Quoc Tuan เป็นต้น เพื่อไม่ให้สับสน ในที่นี้จะเรียก
เฉพาะชื่อ โฮจิมินห์ ซึ่งเป็นชื่อที่แพร่หลายที่สุด



โฮจิมินห์ (Ho Chi Minh ค.ศ.1890 - 3 กันยายน ค.ศ.1969) ขณะอายุ 22 ปี เดินทางเรียนรู้ตะวันตกโดยการเป็นคนทำอาหารบนเรือ และ
ปรากฏต่อมามีเขาเป็นผู้นำนักศึกษาอินโดจีนเวียดนามในฝรั่งเศสในการประชุมสันติภาพแวร์ซายส์เมื่อปี ค.ศ.1919 ในภาพ โฮจิมินห์เข้าร่วม
ประชุมสมัชชาพรรคสังคมนิยมฝรั่งเศส ที่เมืองตูร์ ปี ค.ศ.1920 (ภาพจากหนังสือ The Vietnam Experience : Setting the Stage, ไนระบุปีพิมพ์)

ในโรงเรียนประถมแห่งหนึ่งแถวหมู่บ้านชายทะเล ต่อมาบิดาของเขาถูกจับเนรเทศไปอยู่เกาะโกนดัวเพราะเข้าร่วมขบวนการของฟานจูดรินท์ โฮจิมินห์ จึงลาออกจากอาชีพครูโดยมีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมขบวนการต่อต้านฝรั่งเศส และเมื่อบิดาของเขาได้รับการปล่อยตัวออกมาเมื่อ ค.ศ.1910 (พ.ศ.2453) ได้ฝากโฮจิมินห์ให้ทำงานกับเรือลา ทูช เทอริลล์ (La Touche Treville) ระหว่างนี้เขาได้เดินทางไปต่างประเทศและเรียนรู้แนวความคิดใหม่ ๆ ที่กว้างขวางขึ้น

บทเรียนทางการเมืองที่สำคัญของโฮจิมินห์มี 2 ช่วง *ช่วงแรก* คือระหว่างที่อยู่ในฝรั่งเศส ค.ศ.1919 (พ.ศ.2462) ที่เขาได้ยื่น “*ข้อเรียกร้องของชาวอันนัม*” (Revendications du Peuple Annamite) ต่อที่ประชุมสันติภาพแวร์ซายส์ภายหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง ข้อเรียกร้องของเขาได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือเลอเป็ปปี้ (Le Peuple - ประชาชน) แต่การประชุมของมหาอำนาจที่แวร์ซายส์ก็ได้สนใจคำเรียกร้องของประชาชนในอาณานิคมแต่อย่างใด เขาจึงได้ข้อสรุปว่าจะไม่มีความประนีประนอมระหว่างเจ้าอาณานิคมและดินแดนอาณานิคม ตลอดจนการโค่นล้มระบอบอาณานิคมจะต้องใช้มาตรการรุนแรง

ช่วงที่สอง คือ เมื่อเขาเข้าร่วมประชุมสมัชชาพรรคสังคมนิยมฝรั่งเศสที่เมืองตูร์ (Tours) ในเดือนธันวาคม 1920 (พ.ศ.2463) ในการประชุมครั้งนี้มีการถกเถียงกันระหว่างฝ่ายเสียงส่วนใหญ่ที่จะจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสและเข้าร่วมกับสากลนิยมที่สาม¹⁵ กับฝ่ายเสียงส่วนน้อยที่จะยังคงใช้

¹⁵ สากลนิยมที่ 1 จัดตั้งขึ้นโดยคาร์ล มาร์กซ์ เพื่อรวมคอมมิวนิสต์ อนาคิสต์ และฝ่ายซ้ายอื่น ๆ เข้าด้วยกัน จัดการประชุมครั้งแรกเมื่อ ค.ศ.1865 (พ.ศ.2408)

สากลนิยมที่ 2 เริ่มขึ้นเมื่อ ค.ศ.1889 (พ.ศ.2432) โดยอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มสังคมนิยมประชาธิปไตยสายกลางซึ่งอุทิศตนเพื่อความสำเร็จของสังคมนิยมด้วยวิถีทางประชาธิปไตย (ไม่เน้นความรุนแรง)

ชื่อพรรคสังคมนิยมและยึดถือแนวทางสากลนิยมที่สองตามเดิม โฮจิมินห์เห็นด้วยกับเสียงส่วนมาก และได้ร่วมเป็นสมาชิกผู้ก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสที่แยกตัวออกจากพรรคสังคมนิยม ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะความเข้าใจความแตกต่างระหว่างฝ่ายสังคมนิยมประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์ แต่หากเป็นเพราะ “สากลนิยมที่สามให้ความสนใจต่อปัญหาอาณานิคม...ขณะที่สังคมนิยมที่สองไม่เคยกล่าวถึงแม้แต่เคราะห์กรรมของอาณานิคม ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงเลือกสากลนิยมที่สาม”¹⁶

โฮจิมินห์ยอมรับว่า เขาประทับใจเลนินในฐานะที่เป็นผู้รักชาติที่ยิ่งใหญ่ โดยไม่ได้อ่านงานเขียนของเลนินมาก่อน อย่างไรก็ตามใน ค.ศ.1920 (พ.ศ.2463) เขาเริ่มศึกษางานของเลนินเป็นครั้งแรก ปรากฏว่า “แนวความคิดเกี่ยวกับปัญหาแห่งชาติและอาณานิคม” มีอิทธิพลต่อแนวความคิดของเขาอย่างมาก หลังจากนั้นเขาก็ร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสจัดตั้งสหภาพของอาณานิคม และเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ชื่อ *เลอ ปารีอา* (Le Paria) เมื่อ ค.ศ.1921 (พ.ศ.2464) เพื่อเผยแพร่อุดมการณ์มาร์กซ์-เลนินในหมู่ชาวอาณานิคม โดยเฉพาะชาวเวียดนามในฝรั่งเศส

น่าสังเกตว่าการเผยแพร่อุดมการณ์มาร์กซ์-เลนินในระยะแรกจำกัดอยู่เพียงในหมู่ชาวเวียดนามที่รู้ภาษาฝรั่งเศส และยังไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการแปลแนวอุดมการณ์ดังกล่าวเป็นภาษาเวียดนามแล้วส่งกลับมาเผยแพร่ในประเทศเวียดนาม จนกระทั่งในช่วงกลาง ค.ศ.1923 (พ.ศ.2466) โฮจิมินห์

¹⁵ (ต่อ) สากลนิยมที่ 3 จัดตั้งขึ้นโดยเลนินเมื่อ ค.ศ.1919 (พ.ศ.2462) โดยปฏิเสธแนวทางสังคมนิยมประชาธิปไตย หากมีแนวคิดที่ พรรคคอมมิวนิสต์ทุกพรรคต้องอุทิศตนเพื่อเป้าหมายการปฏิวัติโลก ดูรายละเอียดใน Henry Christman, *Communism in Action: a Documentary History* (New York: Bantam Book, 1969), p. 61.

¹⁶ Huynh Kim Khanh, op.cit., p. 61.

ลอบเข้าไปในไซเวียดโดยผ่านทางเยอรมันเพื่อร่วมประชุมชาวนาชาวไร่สากลที่กรุงมอสโก ในระหว่างการประชุม เขาได้รับเลือกเป็นตัวแทนชาวนาในอาณานิคม และแปลคำประกาศของการประชุมเป็นภาษาเวียดนามแล้วส่งกลับไปประเทศเวียดนาม หลังจากนั้น เขาได้เขียนบทความเป็นภาษาเวียดนามอีก 2 ชิ้นใน ค.ศ.1924 (พ.ศ.2467) จึงอาจกล่าวได้ว่า แนวความคิดคอมมิวนิสต์เพิ่งเริ่มเผยแพร่อย่างจริงจังในเวียดนามราวกลางทศวรรษ 1920 นั้นเอง¹⁷

เนื่องจากเรื่องราวชีวิตประวัติของโฮจิมินห์ได้รับการกล่าวถึงอย่างโดดเด่น โดยเฉพาะจากสำนักประวัติศาสตร์ของทางการเวียดนาม จนบดบังภาพของนักชาตินิยมอื่น ๆ ที่รับอิทธิพลของคอมมิวนิสต์พร้อม ๆ กันกับโฮจิมินห์ในช่วงที่อยู่ในปารีส อย่างไรก็ตาม ชีวิตประวัติของโฮจิมินห์ก็อาจสะท้อนแนวทางการรับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ของนักชาตินิยมอีกหลายคน que เริ่มต้นจาก “ความรู้สึกรักชาติ” แล้วจึงแสวงหาแนวทางที่จะบรรลุเป้าหมายเอกราชของชาติ ซึ่งโจเซฟ บัตดินเจอร์ วิเคราะห์ว่า “คำถามที่ว่าจะได้เอกราชอย่างไร กลายเป็นเครื่องตัดสินใจขาดแนวความคิดทางการเมืองของชาวเวียดนาม ขณะที่อุดมการณ์ทางการเมืองที่จะใช้ในการต่อสู้มีความสำคัญรองลงมา”¹⁸

ถึงแม้แนวอุดมการณ์คอมมิวนิสต์กระแสหลักจะเข้าสู่เวียดนามโดยผ่านขบวนการโคมินเทิร์นและโฮจิมินห์ แต่มิได้หมายความว่าอุดมการณ์คอมมิวนิสต์จะเข้าสู่เวียดนามเพียงช่องทางเดียว ดังปรากฏหลักฐานว่าอย่างน้อยในขบวนการเดินเหียด (Tan Viet) หรือพรรคปฏิวัติใหม่ ก็ได้รับแนวอุดมการณ์ของมาร์กซิสต์เช่นกันโดยไม่ผ่านโคมินเทิร์น แต่ก็เป็นารับรู้ที่

¹⁷ Alexander B. Woodside, *Community and Revolution in Modern Vietnam* (Boston: Houghton Mifflin Company, 1976), p. 166.

¹⁸ โจเซฟ บัตดินเจอร์, อ้างแล้ว, หน้า 132. ข้อวิเคราะห์นี้ตรงกับที่โฮจิมินห์ประกาศตัวในขณะนั้นว่าเป็น “ผู้รักปิตุภูมิ” (Patriotic) ไม่ใช่คอมมิวนิสต์

จำกัดมากเพราะฝรั่งเศสกดขันอย่างเข้มงวดเพื่อป้องกันไม่ให้เอกสารของ มาร์กซิสม์เข้าสู่อาณานิคม หนังสือพิมพ์ไม่ได้รับอนุญาตให้ลงข่าวการปฏิวัติ บอลเชวิคหรือสถานการณ์ในไซเวียด ดังนั้นช่องทางอื่นนอกจากการเผยแพร่ ของโคมินเทิร์นก็คือ การลักลอบส่งหนังสือพิมพ์จากชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ใน ต่างประเทศเข้าไปในเวียดนาม¹⁹ อย่างไรก็ตาม เมื่อโฮจิมินห์จัดตั้งองค์กรของ ขบวนการคอมมิวนิสต์ขึ้นครั้งแรกในดินแดนตอนใต้ของจีนโดยได้รับการ สนับสนุนจากโคมินเทิร์น อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ก็มีโอกาสเผยแพร่สู่ชาว เวียดนามได้กว้างขวางขึ้น

การจัดตั้งขบวนการทางการเมืองของคอมมิวนิสต์

ปลาย ค.ศ.1924 (พ.ศ.2467) โฮจิมินห์เดินทางจากไซเวียดเข้าสู่ ประเทศจีนที่มณฑลกุ้ยชางตั้งอย่างลับ ๆ ในฐานะกรรมการขององค์การ คอมมิวนิสต์สากลภาคตะวันออก ในปีถัดมา เขาจัดตั้ง “สันนิบาตเพื่อการ ปฏิวัติของกลุ่มคนหนุ่มเวียดนาม” หรือ แทนท์เนียน (Viet Nam Thanh Nien Cach Menh Dong Chi Hoi - Thanh Nien) เพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ และฝึกอบรมชาวเวียดนามให้กลับไปปฏิบัติการในประเทศ และเมื่ออุดมการณ์ คอมมิวนิสต์แพร่หลายมากขึ้น จึงมีการจัดตั้งเป็น พรรคคอมมิวนิสต์ ใน ค.ศ. 1930 (พ.ศ.2473)

การจัดตั้งองค์กรของขบวนการคอมมิวนิสต์นับเป็นพัฒนาการที่มีความ สำคัญยิ่งสำหรับการต่อต้านอาณานิคม แต่เดิมอุดมการณ์คอมมิวนิสต์เป็น

¹⁹ William J. Duiker, *The Communist Road to Power in Vietnam* (Boulder: Westview Press, 1981), pp. 12, 17.

เพียงแนวความคิดที่เผยแพร่ในหมู่ชาวเวียดนามจำนวนน้อย และเป็นการรับรู้ในลักษณะปัจเจกชน โดยมีได้มีการรวมกลุ่มเพื่อการปฏิวัติในเวียดนามอย่างชัดเจน โฮจิมินห์ตระหนักดีว่า การปฏิวัติจะเกิดขึ้นได้ยากภายใต้สภาวะดังกล่าว เพราะ “การปฏิวัติไม่ใช่ภารกิจของคนเพียงสองสามคน แต่จะต้องเป็นสหภาพของปัจเจกชนนับพัน ๆ คน” เขากล่าวว่า “หากปราศจากการจัดตั้งองค์กรก็ จะไม่มีการปฏิวัติ”²⁰ ดังนั้นเขาจึงเห็นความจำเป็นของการจัดตั้งองค์กรของขบวนการคอมมิวนิสต์ภายใต้การชี้นำของโคมินเทิร์น

การก่อตัวของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามช่วง ค.ศ.1925-1930 (พ.ศ.2468-2473) คือการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของประวัติศาสตร์การต่อต้านอาณานิคมฝรั่งเศส เพราะนอกจากขบวนการนี้จะเสนอแนวอุดมการณ์ใหม่แล้ว ยังมีวิธีการต่อสู้ที่ชัดเจนกว่าขบวนการชาตินิยมอื่น ๆ ในช่วงที่ผ่านมาในอดีต แนวความคิดของตะวันตกที่ผ่านเข้าสู่เวียดนามไม่ว่าจะด้วยช่องทางใด อาจสร้างความประทับใจแก่ปัญญาชนผู้รักชาติในฐานะที่เสนอแนวความคิดใหม่ของการต่อสู้ แต่เมื่อเวลาผ่านไปพร้อมกับความล้มเหลวของการก่อกบฏครั้งแล้วครั้งเล่า จึงเป็นที่ประจักษ์ว่า พวกเขาไม่สามารถปรับแนวความคิดให้เกิดผลทางปฏิบัติได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง พวกเขามีภาพที่คลุมเครือเกี่ยวกับ “ความเป็นเอกภาพระหว่างแนวความคิดกับการปฏิบัติ” (tri hanh hop nhat) สมมติฐานกว้าง ๆ ของพวกเขาก็คือ ถ้าคนส่วนใหญ่เชื่อในเรื่องอิสรภาพ ความเท่าเทียม ความยุติธรรม และความศิวิไลซ์ สิ่งนั้นก็เกิดขึ้นมาได้ ดังนั้นจึงเน้นการเผยแพร่ความคิดเป็นสำคัญ อาทิ ฟานโบ้ยเจิมมองว่าแนวความคิดคือเครื่องมือของการดำเนินงานทางการเมือง แนวความคิดจึงมีความสำคัญ

²⁰ James P. Harrison, *The Endless War: Fifty Years of Struggle in Vietnam* (New York: Macmillan Publishing, 1983), pp. 139-140.

สำหรับการวางแผนต่อต้านอาณานิคม ฟานโป่ยเจิวได้เน้นการเผยแพร่ความคิดโดยจัดตั้งขบวนการ “มุ่งสู่ตะวันออก” ของนักศึกษาเวียดนามในญี่ปุ่น เพื่อถ่ายทอดแนวความคิดไตรภาคี ดังนั้นขบวนการของฟานโป่ยเจิวจึงเป็นเวทีถกเถียงทางความคิดของผู้ที่มาจากพื้นฐานต่างกัน แต่ในด้านการปฏิบัติ ฟานโป่ยเจิวยังดำเนินตามแนวทางเดิมคือ ร่วมมือกับผู้รักชาติหรืออดีตผู้นำขบวนการเกินเวืองก่อความไม่สงบเป็นครั้งคราว อย่างไรก็ตาม ใน ค.ศ.1919 (พ.ศ.2462) ฟานโป่ยเจิวเริ่มยอมรับความล้มเหลวและยุติการเสนอแนวความคิดใหม่ ๆ เขาหันมาแนะนำปัญญาชนรุ่นหลังให้เห็นความสำคัญในเรื่องศักยภาพของการผสมผสานระหว่างแนวความคิดกับการปฏิบัติ มากกว่าเน้นเพียงด้านความคิดและทฤษฎีอย่างเดียว²¹

การจัดตั้งองค์การของขบวนการแทนห์เนียนเมื่อ ค.ศ.1925 (พ.ศ.2468) คือความสำเร็จขั้นแรกของการผสมผสานระหว่างแนวความคิดกับการปฏิบัติ ดังจะเห็นได้ว่า 2-3 ปีต่อมา ชาวเวียดนามประมาณ 300 คนที่ผ่านอบรมถ่ายทอดแนวความคิดจากกวางตุ้ง ได้เดินทางกลับไปปฏิบัติการในประเทศ และเริ่มต้นจัดตั้งองค์การในโรงเรียน โรงงานเหมือง และเขตนิคมเกษตร (plantation) อย่างรวดเร็ว ต่อมาใน ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473) สมาชิกของขบวนการแทนห์เนียนได้จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้น และขยายฐานปฏิบัติการกว้างขวางกว่าเดิม

ความสำเร็จของขบวนการคอมมิวนิสต์นอกจากจะสืบเนื่องมาจากความชัดเจนของทฤษฎีมาร์กซ์-เลนินที่เน้นการปฏิบัติ (การปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพ การจัดตั้งมวลชน ฯลฯ) ดังที่กล่าวถึงข้างต้น ยังสืบเนื่องมาจากความสามารถ

²¹ David G. Marr, *Vietnamese Tradition on Trial, 1920-1945* (Berkeley: University of California Press, 1981), p. 373.

ของนักปฏิวัติชาวเวียดนามที่จะปรับแนวความคิดมาร์กซ์-เลนินให้สอดคล้องกับพื้นฐานทางสังคมเวียดนาม การปรับแนวความคิดให้สอดคล้องกับการปฏิบัติที่สำคัญก็คือ ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามจะเน้นในเรื่องคุณธรรมอย่างมาก ลักษณะดังกล่าวคล้ายคลึงกับขบวนการคอมมิวนิสต์ของจีน เพราะทั้งสองมีประวัติศาสตร์การรับอิทธิพลของขงจื้อมายาวนาน ตามความเชื่อของขงจื้อ บุคคลผู้มีความดีสูงสุดเท่านั้นจึงจะก่อตั้งหรือปกครองประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการฝึกอบรมสมาชิกของขบวนการจึงเน้นที่ความมั่งคั่ง ความยุติธรรม ความไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ความถ่อมตนและจิตสำนึกแห่งการเสียสละ ในค.ศ.1925 (พ.ศ.2468) ขบวนการแทนที่เขียนประกาศว่า สมาชิกของขบวนการต้องปฏิบัติตามว่าจะเสียสละเจตจำนงส่วนตัว ผลประโยชน์ส่วนตัว และชีวิตของตน เพื่อการปลดปล่อยชาติเป็นอันดับแรก (โค่นล้มระบบอาณานิคมฝรั่งเศสและนำเอกราชมาสู่ประชาชน) และการปฏิวัติโลกเป็นอันดับต่อไป (โค่นล้มระบบทุนนิยมและสถาปนาระบบสังคมนิยม)²²

การปรับแนวความคิดให้สอดคล้องกับการปฏิบัติที่สำคัญประการต่อมาคือ ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามไม่เน้นเรื่องการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพอย่างเคร่งครัดตามทฤษฎี ขบวนการคอมมิวนิสต์ถือว่า การปฏิวัติเวียดนามจะต้องปฏิวัติทั้งทางด้านการเมือง (ต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติ) และสังคม (คืนที่ดินให้แก่เกษตรกร) ซึ่งสะท้อนลักษณะการผสมผสานระหว่างชาตินิยมและสังคมนิยมไว้ด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องจากในระบายนั้น ผู้นำมาร์กซิสต์เชื่อว่า เวียดนามยังไม่พร้อมที่จะปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพทันที ความจำเป็นในทางปฏิบัติของเวียดนามคือ ปัญหาเอกราชและปัญหาความทุกข์ยากของประชาชน เมื่อขบวนการคอมมิวนิสต์เสนอประเด็นดังกล่าวจึงได้รับความสนับสนุนจาก

²² Harrison, op.cit., p. 138.

ชนชั้นล่างของสังคม และแนวความคิดการปฏิวัติทั้ง 2 ด้านข้างต้นได้พัฒนาเป็นแนวความคิด “การปฏิวัติทวิภาค” (Dual Revolution) ซึ่งเป็นแนวทางหลักของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามมิได้ขึ้นอยู่กับศักยภาพภายในองค์กรเท่านั้น หากแต่ยังสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของเวียดนามในช่วงนั้นด้วย โดยเฉพาะการแข่งขันกับขบวนการชาตินิยมอื่น และการเผชิญหน้ากับกลไกรายปรามของรัฐบาลอาณานิคม

การจัดตั้งขบวนการแทนห์เนียน

ขบวนการแทนห์เนียนเป็นเสมือนก้าวแรกของขบวนการคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม อย่างไรก็ดี ขบวนการแทนห์เนียนก็ยังไม่ใช่รูปแบบของขบวนการคอมมิวนิสต์ตามแนวความคิดของเลนินอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะในทัศนะของโคมินเทิร์นประเมินว่า ช่วงกลางทศวรรษ 1920 เวียดนามยังขาดศักยภาพในการปฏิวัติ ภายในเวียดนามไม่มีแม้แต่ขบวนการชาตินิยมที่เข้มแข็ง เช่น พรรคทองเกรสในอินเดีย หรือพรรคก๊กมินตั๋งในจีน ดังนั้น เวียดนามจึงยังไม่พร้อมที่จะจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ตามแนวความคิดของเลนิน โคมินเทิร์นเห็นว่าภายใต้สถานะที่มีข้อจำกัดเช่นนี้ เวียดนามควรจัดตั้งองค์กรใดองค์กรหนึ่งขึ้นมาก่อน โดยมีผู้นำเป็นพวกมาร์กซิสต์ แต่มีเป้าหมายแสวงหาความร่วมมือจากทุกชนชั้นในเวียดนาม²³

ปลาย ค.ศ.1924 (พ.ศ.2467) โฮจิมินห์เดินทางไปกวางตุ้งเพื่อเป็น

²³ William J. Duiker, “Vietnamese Revolutionary Doctrine in Comparative Perspective,” *Vietnamese Communism in Comparative Perspective* ed. by William S. Turley, (Boulder: Westview Press, 1980), p. 46.

นำมาให้กับคณะผู้แทนของโบโรดิน (Mikhail Borodin) ทูตโซเวียตผู้ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาพิเศษของ ดร.ซุนยัตเซน ในขณะเดียวกัน เขาก็ได้รับมอบหมายภารกิจจากโคมินเทิร์น 2 ประการคือ ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างองค์กรคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีศูนย์กลางใหญ่อยู่ที่มอสโกและสำนักงานในตะวันออกเฉียงใต้ที่เซียงไฮ้ ตลอดจนทำหน้าที่ให้คำแนะนำในการจัดตั้งองค์กรคอมมิวนิสต์ขึ้นเป็นครั้งแรกในอินโดจีน²⁴

ในทางดั่ง โซจินินห์เริ่มศึกษาและทำความเข้าใจสถานการณ์ภายในประเทศของตน ช่วงดังกล่าวกระแสต่อต้านฝรั่งเศสรุนแรงมากขึ้น เช่น ค.ศ. 1923 (พ.ศ.2466) ชนชั้นกลางในไซ่ง่อนต่อต้านแผนการของฝรั่งเศสที่ผูกขาดการนำเข้า-ส่งออกในท่าเรือไซ่ง่อน การเรียกร้องของพรรครัฐธรรมนูญที่จะให้ฝรั่งเศสปฏิรูปการปกครองอาณานิคม และที่สำคัญคือการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ซึ่งมีทั้งภาษาเวียดนามและภาษาฝรั่งเศสในหมู่กรรมกรและนายทุนน้อยชาวเวียดนาม เพื่อกระตุ้นความรู้สึกรักชาติ ตลอดจนถ่ายทอดความรู้ทางวิทยาศาสตร์และการเมืองสมัยใหม่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

บรรดาองค์กรต่อต้านฝรั่งเศสในช่วงดังกล่าว โซจินินห์ให้ความสนใจในองค์กรตามตามซำ (Tam Tam Xa) เป็นพิเศษ องค์กรนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ.1923 (พ.ศ.2466) ที่บริเวณตอนใต้ของจีน ผู้ก่อตั้งคือกลุ่มปัญญาชน 7 คน ซึ่งส่วนใหญ่เคยเป็นครูอยู่ในเขตเหงะดืन्ह (บ้านเกิดของโซจินินห์) พวกเขาเดินทางไปจีนเพื่อแสวงหาแนวทางการต่อสู้กับฝรั่งเศส โดยจัดตั้งองค์กรซึ่งแตกต่างจากกลุ่มต่อต้านอื่น ๆ ถึงแม้จะปรากฏหลักฐานว่ากลุ่มนี้ชื่นชมอุดมการณ์สังคมนิยม แต่ก็ไม่เป็นที่ทราบแน่ชัดว่ามียุทธศาสตร์ทางการเมืองแนวอุดมการณ์ และแนวทางปฏิบัติอย่างไร

²⁴ Duiker, *The Rise of Nationalism*, pp. 199-200.

เดือนมิถุนายน ค.ศ.1924 (พ.ศ.2467) องค์กรนี้ส่ง ฟ้ามห่งถ่าย (Pham Hong Thai) ไปลอบสังหารข้าหลวงใหญ่เมอแลง (Governor-General Merlin) ของฝรั่งเศส ในขณะที่เขาอยู่ในบริเวณทางตอนใต้ของจีนและกำลังมุ่งหน้าไปญี่ปุ่น แต่ปรากฏว่าปฏิบัติการครั้งนี้ล้มเหลว กลุ่มติดตามฆ่าจึงต้องลี้ภัยอยู่ในบริเวณกว้างตั้งต่อไปโดยไม่ประสบความสำเร็จในการจัดตั้งรากฐานภายในประเทศ

โฮจิมินห์รายงานไปยังโคมินเทิร์นเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ.1924 (พ.ศ. 2467) ว่า องค์กรเหล่านี้ “มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเมืองน้อยมาก และไม่สนใจการจัดตั้งมวลชน”²⁵ อย่างไรก็ตามโฮจิมินห์ก็สนใจที่จะร่วมมือกับขบวนการตามตามชาเพื่อให้เป็นกำลังสำคัญในการจัดตั้งองค์กรของคอมมิวนิสต์ หลังจากที่โฮจิมินห์ติดต่ออยู่ระยะหนึ่งก็รายงานกลับไปโคมินเทิร์นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1925 (พ.ศ.2468) ว่า เขาได้จัดตั้งองค์กรขึ้นเป็นครั้งแรกมีสมาชิก 9 คน²⁶

หลังจากนั้นโฮจิมินห์ก็ขยายองค์กรขึ้นเป็น 3 ระดับ องค์กรแรกเป็นองค์กรระดับนานาชาติคือ “สมาคมประชาชนผู้ถูกกดขี่แห่งเอเชีย” (Bi Ap Buc Dan Toc Lien Hiep Hoi) สมาคมนี้ได้รับการสนับสนุนจากพรรคก๊กมินตั๋ง และนักอุดมการณ์คอมมิวนิสต์อินเดียที่ชื่อ เอ็ม เอ็น รอย (M.N. Roy) มีเป้าหมายที่จะร่วมมือกับชาวเกาหลี จีน อินโดนีเซีย อินเดีย และเวียดนาม การจัดตั้งสมาคมนี้สะท้อนให้เห็นถึงพลังผลักดันจากโคมินเทิร์นที่จะตั้ง “ขบวนการคอมมิวนิสต์ของเอเชียทั้งหมด” (Pan-Asian Communist Movement) แต่ในทางปฏิบัติ สมาคมนี้ไม่มีบทบาทเท่าใดนัก เพราะนัก

²⁵ Huynh Kim Khanh, op.cit., p. 66.

²⁶ Woodside, *Community and Revolution*, p. 166.

ปฏิวัติชาวเวียดนามสนใจปัญหาภายในประเทศของตนมากกว่า และสมาคมได้
 สลายตัวลงในช่วงฤดูร้อนของ ค.ศ. 1925 (พ.ศ. 2468)

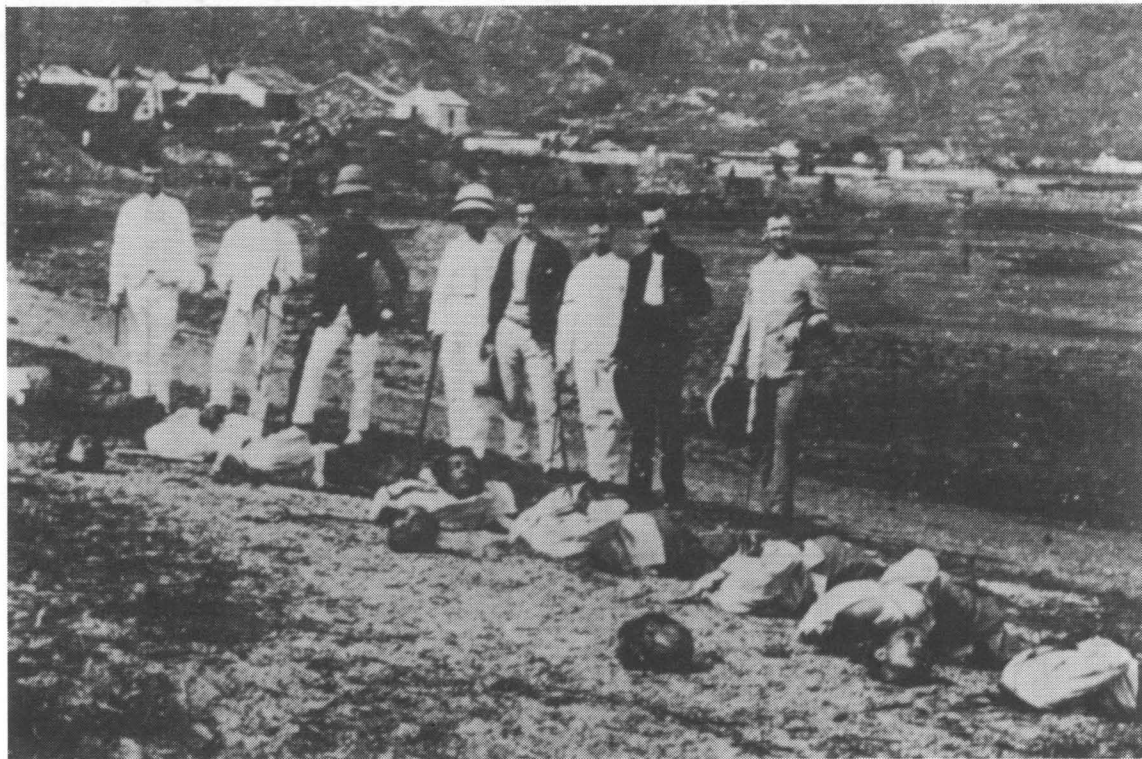
องค์กรที่สองคือ “สันนิบาตเพื่อการปฏิวัติของกลุ่มคนหนุ่มเวียดนาม”
 หรือ “แทนห์เนียน” (Viet Nam Thanh Nien Cach Menh Dong Chi Hoi
 - Thanh Nien) ก่อตั้งเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ.1925 (พ.ศ.2468) โฮจิมินห์
 ถือว่าองค์กรนี้มีลักษณะผสมผสานระหว่างชาตินิยมกับสังคมนิยม โดยมี
 หน้าที่เผยแพร่อุดมการณ์และฝึกอบรมผู้รักชาติเวียดนามเพื่อที่จะกลับไป
 ปฏิบัติการต่อต้านฝรั่งเศสภายในประเทศ

องค์กรสุดท้ายคือ องค์กรระดับสูงสุด เรียกว่า “สันนิบาตคนหนุ่ม
 คอมมิวนิสต์” (Thanh Nien Cong San Doan) เป็นกลุ่มแกนกลางของ
 ขบวนการแทนห์เนียน มีสมาชิกเป็นผู้นำระดับสูงประมาณ 6-8 คน²⁷

ผู้นำขบวนการแทนห์เนียนส่วนใหญ่มีภูมิหลังมาจากขบวนการตามตามซ้า
 เช่น โฮตุงเหมา (Ho Tung Mau) เป็นประธานของขบวนการแทนห์เนียน
 เป็นคนแรก และ เลิมด๊กถุ (Lam Duc Thu) เป็นประธานคนถัดมาภาย
 หลังจากโฮตุงเหมาถูกจับกุมใน ค.ศ.1928 (พ.ศ.2471) นอกจากนี้ยังสังเกตว่า
 ผู้นำของขบวนการแทนห์เนียนหลายคนมีบทบาทสำคัญในพรรคคอมมิวนิสต์
 อินโดจีนในเวลาต่อมา (รายชื่อในตารางที่ 3)

ภารกิจที่สำคัญของขบวนการแทนห์เนียนมี 3 ประการ ประการแรก คือ
 การเผยแพร่และอบรมอุดมการณ์แก่สมาชิก พวกเขาจัดตั้งโรงเรียนเพื่อการ
 ปฏิวัติในฐานะที่มั่นในทางดั่ง และเปิดหลักสูตรการอบรมทางการเมืองพิเศษ
 เพื่อการปฏิวัติของเวียดนาม ระยะเวลาการอบรมประมาณ 3 เดือน ในหัวข้อ

²⁷ Douglas Pike, *History of Vietnamese Communism, 1925-1976* (Stanford:
 Hoover Institution Press, 1978), pp. 2-3.



ชะตากรรมของนักชาตินิยมเวียดนามที่ต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศส ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20
(ภาพจากหนังสือ The Vietnam Experience : Setting the Stage, ไม่วะบุปปีพิมพ์)

ตารางที่ 3 รายชื่อผู้นำสำคัญของขบวนการแทนท์เนียน

ชื่อ	ภูมิลำเนา	ตำแหน่ง ในแทนท์เนียน (ค.ศ.1925-1929)	ตำแหน่งในพรรค (ค.ศ. 1930 เป็นต้นมา)
1. Ho Chi Minh	โคมินเทิร์น	ผู้ก่อตั้ง	ประธานพรรค
2. Ho Tung Mau	ตามตามซ้า	ประธาน (1925-28)	ผู้ร่วมก่อตั้งพรรค
3. Lam Duc Thu	ตามตามซ้า	ประธาน (1928-29)	-
4. Le Hong Phong	ตามตามซ้า	กลุ่มแกนกลาง	สมาชิกคนสำคัญของพรรค
5. Le Hong Son	ตามตามซ้า	กลุ่มแกนกลาง	-
6. Le Quang Dat	ตามตามซ้า	กลุ่มแกนกลาง	-
7. Truong Van Lenh	ตามตามซ้า	กลุ่มแกนกลาง	-
8. Tran Phu	เดินเหียด	-	เลขาธิการพรรค
9. Pham Kiet	-	ผู้ร่วมก่อตั้ง	สมาชิกคนสำคัญของพรรค
10. Phung Chi Kien	-	ผู้ร่วมก่อตั้ง	คณะกรรมการกลางพรรค
11. Ha Huy Tap	-	ผู้ร่วมก่อตั้ง	คณะกรรมการกลางพรรค
12. Nguyen Thi Minh Khai	-	ผู้ร่วมก่อตั้ง	คณะกรรมการกลางพรรค
13. Tran Huy ฯลฯ	-	ผู้ร่วมก่อตั้ง	บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ เวียดมินห์

ที่มา : สรุปจาก Douglas Pike, *History of Vietnamese Communism, 1925-1976*, pp. 5-6 ; Thomas Hodgkin, *Vietnam : The Revolutionary Path*, p. 224.

เกี่ยวกับการเติบโตของทุนนิยม อุดมการณ์มาร์กซ์-เลนิน สถานการณ์โลกและการจัดตั้งสันนิบาตคนหนุ่มเพื่อการปฏิวัติ หลังจากจบหลักสูตรแล้วอาจส่งไปเรียนต่อที่โรงเรียนทหารวัมปัว (Wham Poa Military Academy) ของจีน หรือมหาวิทยาลัยผู้ใช้แรงงานแห่งภาคตะวันออก (University of Toilers of the East) ในมอสโก

ภารกิจสำคัญประการที่สองคือ การเคลื่อนไหวในอินโดจีนและไทย โดยจัดตั้งหน่วยของขบวนการแทนท์เนียนตามจุดต่าง ๆ เช่น โรงงานซีเมนต์ในไฮฟอง (Hai Phong) โรงงานรถไฟในวินห์ (Vinh) โรงงานทอผ้าในนามดิ่นห์ (Nam Dinh) และเขตนิคมเกษตร (plantation) บริเวณตอนใต้ของเวียดนาม

ภารกิจประการสุดท้ายคือ การก่อความไม่สงบและโฆษณาชวนเชื่อในอินโดจีน ขบวนการแทนท์เนียนได้ออกวารสารรายสัปดาห์ชื่อ “เหวชน” (Thanh Nien) เผยแพร่ทั้งในเวียดนาม ลาว และไทย วารสารฉบับนี้เป็นสื่อทางอุดมการณ์และแนวความคิดไปยังสมาชิกแทนท์เนียนทั้งหลาย ซึ่งได้รับความนิยมอย่างสูง ดังปรากฏว่ามีการนำไปตีพิมพ์ซ้ำแล้วซ้ำเล่าหลายครั้ง นอกจากนี้สมาชิกรับได้เพิ่มขึ้นจาก 50 คนเมื่อแรกตั้งขบวนการเป็น 300 คนใน ค.ศ. 1928²⁸ ขบวนการนี้ได้กลายเป็นขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสที่เติบโตขึ้นมาขณะที่ขบวนการอื่น ๆ บางขบวนการถดถอยลง

ขบวนการที่ตกต่ำมากที่สุดขบวนการหนึ่งคือ *สมาคมเวียดนามกวางฝุก-ไห่* (Viet Nam Quang Phuc Hoi) ของฟานโบ้ยเจิว ซึ่งถูกจับเมื่อปลาย ค.ศ.1925 (พ.ศ.2468) โดยมีนักวิชาการตะวันตกบางคนเชื่อว่า โฮจิมินห์เป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังการจับกุมครั้งนี้ เนื่องจากฟานโบ้ยเจิวเป็นผู้นำคนสำคัญที่ฝรั่งเศสต้องการตัวมากที่สุดคนหนึ่งและตั้งค่าหัวไว้ถึง 100,000 เปียสต์

²⁸ Douglas Pike, *History of Vietnamese Communism, 1925-1976*, p. 2.

(Piastres) กล่าวกันว่า โฮจิมินห์วางแผนเชิญฟานโบ้ยเจิวไปเจรจาเพื่อหา
 คู่ทางความร่วมมือในการต่อต้านฝรั่งเศส เมื่อฟานโบ้ยเจิวรับคำเชิญ โฮจิมินห์
 ก็แจ้งให้ฝรั่งเศสไปดักจับกุมที่สถานีรถไฟเซียงไฮ้ สันนิษฐานว่าเหตุผลที่
 โฮจิมินห์ดำเนินการดังกล่าว น่าจะสืบเนื่องมาจากฟานโบ้ยเจิวเป็นนักชาตินิยม
 ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ จึงอาจเป็นคู่แข่งในอนาคต นอกจากนี้ เงินรางวัลที่ได้รับ
 จากฝรั่งเศสก็มีค่าสำหรับการดำเนินงานของขบวนการคอมมิวนิสต์ ยิ่งไปกว่า
 นั้น การลงโทษฟานโบ้ยเจิวจะกระตุ้นความไม่พอใจในหมู่ชาวเวียดนาม²⁹
 อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนในเรื่องนี้

ขบวนการที่ต่อต้านฝรั่งเศสที่สำคัญอีกขบวนการหนึ่งคือ *ขบวนการ
 เดินเหวียด* (Tan Viet Cach Men Dang - พรรคปฏิวัติใหม่) ซึ่งมีความ
 เป็นมาย้อนหลังไปถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 เดิมขบวนการนี้มีชื่อว่า
ฝุกเหวียด (Phuc Viet - การฟื้นฟูเวียดนาม) ต่อมารับอุดมการณ์มาร์กซิสต์
 และเปลี่ยนชื่อเป็น *เหวียดนามแก๊กเหม่นด่าง* (Vietnam Cach Menh Dang
 - พรรคปฏิวัติเวียดนาม) เมื่อ ค.ศ.1926 (พ.ศ.2469) ท้ายที่สุดได้เปลี่ยนชื่อ
 เป็น *เด็นเหวียด* ใน ค.ศ.1928 (พ.ศ.2471) มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองวินห์ (Vinh)
 คำขวัญของขบวนการนี้ก็คือ “รักชาติและปฏิรูป” อย่างไรก็ตาม ขบวนการ
 เดินเหวียดมีบทบาทในทางปฏิบัติไม่มากนัก เนื่องจากมีแนวอุดมการณ์ปฏิวัติ
 ไม่ชัดเจน ดังนั้นเมื่อโฮจิมินห์ตั้งขบวนการแทนที่เนียนจั้นจึงมีสมาชิกของ
 ขบวนการเด็นเหวียดหลายคนมาร่วมด้วย เช่น เทรินฝู (Tran Phu) เป็นต้น

ขบวนการชาตินิยมที่สำคัญอีกขบวนการหนึ่งคือ *พรรคชาตินิยมเวียดนาม*
 (Viet Nam Quoc Dan Dang - VNQDD) ตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ.1927 (พ.ศ.2470)

²⁹ Robert Turner, *Vietnamese Communism: Its Origins and Development*
 (Stanford: Hoover Institution Press, 1975), p. 9.

นำโดยเหวียนถายฮอก (Nguyen Thai Hoc) พรรคนี้ได้รับอิทธิพลมาจากขบวนการก๊กมินตั๋ง โดยมีเป้าหมายสำคัญคือแสวงหาเอกราชและจัดตั้งรัฐบาลประชาธิปไตย³⁰ เนื่องจากพรรคชาตินิยมเวียดนามมีทัศนะแบบนักชาตินิยมชั้นกลาง จึงมุ่งสร้างเอกภาพของชาติเป็นสำคัญ โดยมีได้ให้ความสนใจต่อปัญหาของเกษตรกรและกรรมกร แนวทางการต่อสู้ที่สำคัญคือ การลุกฮือก่อความไม่สงบและโจมตีฝรั่งเศส

พรรคชาตินิยมเวียดนามต้องการสร้างขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสให้มีเอกภาพจึงพยายามรวมขบวนการต่าง ๆ ไว้ด้วยกัน รวมทั้งขบวนการแทนท์เนียน โดยตัวแทนของพรรคเดินทางมาภาคเหนือของไทยเพื่อเจรจากับตัวแทนของขบวนการแทนท์เนียนอย่างน้อย 2 ครั้ง แต่ก็ไม่ได้เป็นพันธมิตรทางการ³¹ อย่างไรก็ตามในระดับท้องถิ่นก็มีความร่วมมือกันบ้าง อาจกล่าวได้ว่าช่วงครึ่งหลังทศวรรษ 1920 พรรคชาตินิยมเวียดนามมีชื่อเสียงมากกว่าขบวนการแทนท์เนียน เพราะความกล้าหาญในการก่อความรุนแรง แต่ถึงอย่างไรพรรคชาตินิยมยังมีฐานในประเทศไม่มั่นคงเท่ากับขบวนการแทนท์เนียน เนื่องจากช่วงที่ก่อตั้งพรรคชาตินิยมขึ้นมา ขบวนการแทนท์เนียนเริ่มตั้งฐานตามโรงเรียน โรงงาน ฯลฯ ได้แล้ว ยิ่งกว่านั้นปฏิบัติการที่บ้าบิ่นของพรรคชาตินิยมกลับเป็นผลเสียเมื่อถูกฝรั่งเศสปราบปรามด้วยความรุนแรง

อย่างไรก็ตาม เมื่อถึง ค.ศ.1927 (พ.ศ.2470) ขบวนการแทนท์เนียนต้องย้ายที่มั่นจากกวางตุ้งไปอยู่ที่กวางสีและฮองกงตามลำดับ เนื่องจากเกิดความแตกแยกระหว่างสายชาตินิยมกับสายคอมมิวนิสต์ในพรรคก๊กมินตั๋ง และเจียงไคเช็คได้ก่อการปฏิวัติ และมีการสังหารสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีน รวม

³⁰ Duiker, *The Rise of Nationalism*, p. 156.

³¹ Hodgkin, *op.cit.*, p. 232.

ทั้งสมาชิกขบวนการแทนท์เนียนซึ่งเจียงไคเช็คเห็นว่าเป็นขบวนการที่ใกล้ชิดพรรคคอมมิวนิสต์จีน

ในช่วงปลายทศวรรษ 1920 ขบวนการแทนท์เนียนเติบโตขึ้นในฐานะขบวนการที่มุ่งแสวงหาเอกราช ผู้ที่เข้าร่วมกับขบวนการนี้ไม่ได้มีแต่เพียงชนชั้นกรรมาชีพหรือชาวนา หากแต่รวมถึงผู้รักชาติอื่น ๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อการเผยแพร่อุดมการณ์กว้างขวางขึ้นจึงปรากฏกระแสความต้องการที่จะจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นอย่างแท้จริง ดังที่ผู้นำของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามเคยกล่าวไว้ว่า เงื่อนไขของความสำเร็จในการปฏิวัติคือ

*ก่อนอื่นจะต้องมีพรรคปฏิวัติที่มีวินัย การปฏิวัติจะสำเร็จได้ด้วย
การมีพรรคที่แข็งแกร่ง มันคงคู่ใจเดียวกับผู้ที่ถือหางเสือที่ดียอม
พาเรือแล่นตรงไปตามทิศทางที่ต้องการ ความมั่นคงเข้มแข็งของ
พรรคคือ การมีอุดมการณ์ที่สมาชิกทั้งหมดเข้าใจและปฏิบัติตาม
พรรคที่ปราศจากปัญญาเหมือนเรือที่ไร้เข็มทิศ ขณะที่ทฤษฎีและ
ลัทธิต่าง ๆ มีมากมาย แต่ลัทธิปฏิวัติที่แท้จริงและแน่นอนที่สุดคือ
ลัทธิมาร์กซ์-เลนิน³²*

ในที่สุด ผู้นำของขบวนการแทนท์เนียนบางกลุ่มได้แยกตัวและจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นใน ค.ศ.1929 (พ.ศ.2472) ซึ่งทำให้ขบวนการแทนท์เนียนสิ้นสุดลงในเวลาต่อมา

³² ฟามวันดงและคณะกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์พรรคคนงานเวียดนาม, ประธานโฮจิมินห์, แปลจาก President Ho Chi Minh โดย ประสาร มฤคพิทักษ์ (กรุงเทพฯ: สัญชาชน, 2518), หน้า 69.

การจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์

โฮจิมินห์เคยกล่าวไว้ในผลงานที่มีชื่อเสียงของเขาเรื่อง“*เส้นทางการปฏิวัติ*” (Duong Cach Menh) เมื่อ ค.ศ.1926 (พ.ศ.2469) ว่าหลักสำคัญของการปฏิวัติคือ

1. การปฏิวัติคืองานอันหนักยิ่งของมวลชน กรรมกร และชาวนา มิใช่วีรบุรุษเพียง 2-3 คน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดตั้งมวลชนเพื่อการปฏิวัติ
2. การปฏิวัติจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อดำเนินการภายใต้แนวทางอุดมการณ์มาร์กซ์-เลนิน ดังนั้นจึงจัดตั้งพรรครูปแบบใหม่
3. การปฏิวัติแห่งชาติคือส่วนหนึ่งของการปฏิวัติโลก ดังนั้นชาวเวียดนามจะต้องร่วมกับกรรมกรชาติทั่วโลกก่อนการปฏิวัติตามแผนนโยบายของสากลนิคมที่ 3³³

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่พรรคก๊กมินตั๋งแตกแยกกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน และโฮจิมินห์ต้องเดินทางจากกวางตุ้งกลับไปมอสโกใน ค.ศ.1927 (พ.ศ.2470) เขาประเมินสถานการณ์ในช่วงนั้นว่า อินโดจีนยังไม่พร้อมสำหรับการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ เพราะไม่มีใครเข้าใจความสำคัญของคำว่าคอมมิวนิสต์ เขาเห็นว่า “มีความเป็นไปได้ที่จะตั้งพรรคปฏิวัติชาตินิยม-สังคมนิยมอินโดจีน โดยมีผู้นำรับผิดชอบเกี่ยวกับการนำสมาชิกเข้าสู่หลักการมาร์กซ์นิสต์อย่างเป็นขั้นตอน”³⁴

ช่วงดังกล่าวเริ่มปรากฏความขัดแย้งภายในกลุ่มผู้นำของขบวนการ

³³ Bernard B. Fall, ed. *Ho Chi Minh on Revolution: Selected Writings, 1920-66* (New York: Frederick A. Praeger, 1967), pp. 5-7.

³⁴ Turner, op.cit., p. 12.

แทนท์เนียน พื้นฐานของปัญหาสืบเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนทางอุดมการณ์ของขบวนการ เมื่อแรกก่อตั้ง ภาพภายนอกของขบวนการนี้คือ ขบวนการชาตินิยม แต่การดำเนินงานของกลุ่มแกนกลางภายในมีเป้าหมายสร้างสังคมคอมมิวนิสต์ ดังนั้นเมื่อเวลาผ่านไป 3 ปี ความขัดแย้งระหว่างสายที่เป็นกลาง (moderate) ซึ่งเน้นชาตินิยม กับสายก้าวหน้า (radical) ที่เน้นอุดมการณ์จึงขยายตัวมากขึ้น

ความขัดแย้งได้รับการตอกย้ำเมื่อมีการประชุมคองเกรสโลกครั้งที่ 6 ของโคมิเนเทิร์นที่มอสโกในราวกลาง ค.ศ.1928 (พ.ศ.2471) โดยมีการประกาศในที่ประชุมว่า ชนชั้นกลางในเอเชียไม่ใช่พันธมิตรของการปฏิวัติอีกต่อไป ผลการประชุมครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงปฏิกิริยาต่อความล้มเหลวของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการร่วมมือกับพรรคก๊กมินตั๋ง ที่ประชุมชี้ว่า ขบวนการคอมมิวนิสต์จะต้องยุติการเป็นพันธมิตรกับขบวนการชาตินิยม และจะต้องพยายามทำให้ขบวนการของตนเป็นขบวนการของชนชั้นกรรมาชีพมากขึ้น ตลอดจนย้ำว่าการปฏิวัติจะต้องนำโดยชนชั้นกรรมาชีพและพันธมิตรของชนชั้นนี้เท่านั้น

จากสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกดังกล่าว ส่งผลให้สมาชิกของขบวนการแทนท์เนียนสายก้าวหน้าเริ่มแสดงความไม่พอใจต่อแนวทางของขบวนการที่เน้นชาตินิยมควบคู่กับคอมมิวนิสต์ เทรินวันกุง (Tran Van Cung) เลขาธิการสำนักงานภูมิภาคตั้งเกี้ยววิจารณ์ว่าขบวนการแทนท์เนียนอ่อนแอเกินไปขาดความเป็นผู้นำ และแนวอุดมการณ์หย่อนยาน ปลาย ค.ศ.1928 (พ.ศ.2471) เขาเสนอไปยัง เลิมคี้กู่ ซึ่งเป็นประธานขบวนการ ว่าควรปรับโครงสร้างเป็นพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ก็ไม่ได้รับความสนใจ ใน ค.ศ.1929 (พ.ศ.2472) กลุ่มสมาชิกในสังกัดเคยได้ทำข้อเสนอให้จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ไปอยู่ที่ประชุมของขบวนการแทนท์เนียนที่ย่องกงเมื่อเดือนเมษายนอีกครั้ง ในที่ประชุมซึ่ง

ประกอบด้วยตัวแทนจากทั้ง 3 ภาคของเวียดนาม ตลอดจนตัวแทนชาวเวียดนามในไทยและฮ่องกง ได้ถกเถียงกันเกี่ยวกับข้อเสนอดังกล่าว เช่น ควรจะตั้งพรรคโดยยุบเลิกขบวนการเก่า หรือยังอยู่ภายใต้ขบวนการเก่า ตลอดจนบางคนเห็นว่าควรตั้งกลุ่มสนับสนุนคอมมิวนิสต์ (nom trung kien cong san) เพื่อเตรียมการตั้งพรรคก่อนตัดสินใจขั้นสุดท้าย อย่างไรก็ตาม ในที่สุดข้อเสนอของกลุ่มสมาชิกในสังกัดก็ได้รับการปฏิเสธทั้งที่สมาชิกจำนวนหนึ่งเห็นด้วย แต่ก็ไม่กล้าออกเสียงสนับสนุนเพราะเกรงว่าจะขัดแย้งกับเลิมติ๊ก³⁵

ดังนั้น *เดรินวันกุง* จึงนำกลุ่มสมาชิกในสังกัดแยกตัวออกจากขบวนการแทนที่เนียน แล้วตั้ง “พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน” (Dong Duong Cong San Dang) ที่ฮานอย เมื่อกลางเดือนมิถุนายน ค.ศ.1929 (พ.ศ.2472) และเน้นการปฏิวัติตามแนวทางของการประชุมคองเกรสโลกครั้งที่ 6 ของคอมินเทิร์น สมาชิกคนสำคัญ คือ โงยาตี (Ngo Gia Tu) เหวียนวันตวน (Nguyen van Tuan) ตรันวันกุง (Tran Van Cung) ตรินห์ดินห์คู (Trinh Dinh Cuu) เหวียนฟงซัค (Nguyen Phong Sac) ก๊ออันห์ (Quoc Anh) โดง็อกดู (Do Ngoc Du) และตรันตู (Tran Tu) ซึ่งสมาชิกส่วนหนึ่งเคยเป็นสมาชิกของขบวนการเดินเหวียด พรรคได้เผยแพร่แนวความคิดโดยผ่านทางสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ เช่น ค้อนเคียว (Bua Liem) บอลเชวิค (Bon-si-vich) และธงแดง (Co Do)

การขยายอิทธิพลของพรรคเป็นไปอย่างกว้างขวาง สมาชิกของการแทนที่เนียนในเขตภาคเหนือเกือบทั้งหมดหันมาร่วมมือกับพรรคใหม่นี้ ในเขตภาคกลางอิทธิพลของพรรคก็ขยายกว้าง ยกเว้นในกวางนัมและกวางาย ที่ได้จัดตั้งองค์การคอมมิวนิสต์ขึ้นใหม่ดังจะกล่าวถึงต่อไป แต่ในเขตภาคใต้

³⁵ Duiker, *The Rise of Nationalism*, p. 21.

อิทธิพลของขบวนการเดิมยังมั่นคงอยู่

สำหรับการประชุมของขบวนการแทนท์เนียนที่ฮ่องกง ได้จัดการเลือกตั้งคณะกรรมการกลางขึ้นมาใหม่โดยจับตัวแทนของตั้งเกียออกจากขบวนการ หลังจากนั้นก็ตกลงจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นเพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน พรรคคอมมิวนิสต์ที่จัดตั้งใหม่นี้ชื่อว่า “พรรคคอมมิวนิสต์อันนัม” (An Nam Cong San Dang) โดยร่างโครงการตามแนวทางของโคมินเทิร์น และกล่าวหาว่าพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนเป็นพวก “เมนเชวิก” (Menshevik) หลังจากนั้นทั้งสองพรรคก็แข่งขันกันดำเนินงาน

ส่วนในเขตภาคกลาง ขบวนการเดินเหียดเริ่มรู้สึกว่าการขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนทำให้สมาชิกของขบวนการลดลงกว่าครึ่ง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับโครงสร้างใหม่โดยจัดตั้ง “สันนิบาตคอมมิวนิสต์อินโดจีน” (Dong Duong Cong San Lien Doan) สมาชิกส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาและครู ดังนั้นสันนิบาตจึงมีลักษณะเป็นขบวนการของชนชั้นกลางมากกว่าพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนและพรรคคอมมิวนิสต์อันนัม

ความแตกแยกที่เกิดขึ้นภายในขบวนการคอมมิวนิสต์ของเวียดนามสร้างความไม่พอใจให้แก่โคมินเทิร์น ในเดือนตุลาคม ค.ศ.1929 (พ.ศ.2472) โคมินเทิร์นส่งจดหมายมายังขบวนการแทนท์เนียนวิพากษ์วิจารณ์ความล้มเหลวในการป้องกันความแตกแยกของพลังปฏิวัติ และชี้ว่าการที่ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันคืออันตรายต่อพัฒนาการของคอมมิวนิสต์ ตลอดจนเป็นความผิดพลาดอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นจึงเห็นว่าเป็นความจำเป็นเร่งด่วนและสำคัญที่สุดของชาวคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนทั้งหมดที่จะจัดตั้งพรรคปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ หลังจากนั้นโคมินเทิร์นได้ส่งเดรีนฝู (Tran Phu) สมาชิกขบวนการแทนท์เนียนที่ไปเรียนต่อในมอสโกไปหาโฮจิมินห์ในประเทศไทยเพื่อขอให้โฮจิมินห์เป็นแกนนำการรวมกลุ่มขบวนการคอมมิวนิสต์อีกครั้ง

เมื่อวันที่ 6 มกราคม ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473) การประชุมครั้งประวัติศาสตร์ก็เกิดขึ้นภายใต้การจัดการของโฮจิมินห์ที่บริเวณสนามฟุตบอลของฮ่องกง (ข้อมูลบางแหล่งกล่าวว่า ประชุมที่บ้านหลังเล็ก ๆ ในตำบลเกาลูนฝั่งตรงข้ามของเกาะฮ่องกง) โดยมีผู้แทนของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนและพรรคคอมมิวนิสต์อันนัมเข้าร่วมประชุม สำหรับสันนิบาตคอมมิวนิสต์อินโดจีนไม่ได้ส่งตัวแทนอย่างเป็นทางการ แต่ก็มีสมาชิกเข้าร่วมประชุมด้วย หลังจากการประชุมกันหลายสัปดาห์จนกระทั่งในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ก็ตกลงจัดตั้ง “พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม” (Viet Nam Cong San Dang) ซึ่งตามประวัติศาสตร์ของทางการกล่าวว่ามีสมาชิกเริ่มแรกจำนวน 211 คน เป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน 85 คน สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อันนัม 61 คน และสมาชิกสันนิบาตคอมมิวนิสต์ 11 คน ที่เหลืออีก 54 คนเป็นชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ โดยเฉพาะในกวางตุ้งและฮ่องกง³⁶

ในขณะที่ขบวนการคอมมิวนิสต์สามารถรวมตัวกันได้สำเร็จ ก็เกิดสถานการณ์วุ่นวายในเวียดนาม เมื่อพรรคชาตินิยมก่อกบฏครั้งใหญ่ที่เยินบาย (Yen Bai) ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473) ความจริงแล้วพรรคชาตินิยมยังไม่พร้อมที่จะก่อความไม่สงบในครั้งนั้น เนื่องจากไม่สามารถจัดตั้งมวลชนได้อย่างแท้จริง และคลังอาวุธก็ถูกตำรวจของฝรั่งเศสค้นพบ อย่างไรก็ตามผู้นำของพรรคเห็นว่าควรจะรีบจับอาวุธขึ้นสู้ ถึงแม้จะรู้ว่าสถานการณ์ยังไม่สุกงอม ทั้งนี้พวกเขาเชื่อว่า “ถ้าการปฏิวัติล้มเหลว อย่างน้อยเกียรติก็ยังไม่ปรากฏ” ดังนั้นจึงดำเนินการปฏิวัติภายใต้คำขวัญที่ว่า “ตายเพื่อแสดงให้ทั่วโลกได้เห็นถึงสปีริตของชาวเวียดนาม” ปรากฏว่าผลของการปฏิวัติล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงเนื่องจากฝรั่งเศสปราบปรามอย่างรุนแรง ผู้นำหลายคนถูกจับ

³⁶ Pike, History of Vietnamese Communism, p. 10.

และเสียชีวิตด้วยความกล้าหาญ ในขณะที่ผู้นำบางคนหลบหนีไปพำนักในจีน และพยายามตั้งพรรคขึ้นใหม่แต่ก็ไม่เข้มแข็ง

พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเติบโตขึ้นมาท่ามกลางความเสื่อมถอยของ ขบวนการชาตินิยมดังกล่าว ในเดือนตุลาคม ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473) พรรค จัดการประชุมคณะกรรมการพรรคครั้งแรก และมีการลงมติให้เปลี่ยนชื่อพรรค เป็น “พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน” (Dang Cong San Dong Duong) โดยมี เตรีนฝู เป็นเลขาธิการพรรคคนแรก การเปลี่ยนชื่อพรรคดังกล่าวสะท้อน ให้เห็นถึงอิทธิพลของคอมินเทิร์นที่ต้องการให้ขยายขอบข่ายปฏิบัติการไปยัง ลาวและกัมพูชาด้วย อย่างไรก็ตาม การดำเนินการส่วนใหญ่ก็ยังเน้นที่ เวียดนาม เนื่องจากในช่วงนั้นพลังของคอมมิวนิสต์ในลาวและกัมพูชายังอ่อนแอ

การจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนคือความสำเร็จในเบื้องต้นของการ ปฏิวัติ โดยสามารถแปรอุดมการณ์มาเป็นองค์กรที่เป็นรูปธรรมเพื่อเป็นฐาน สำหรับปฏิบัติการต่อไป ทั้งนี้ เตรีนฝูได้เสนอรายงานการเมืองเน้นภารกิจของ พรรค 2 ประการ ประการแรกคือการต่อสู้กับจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสและนำ เอกราชกลับคืนมา และประการที่สองคือการต่อสู้กับระบบศักดินาและจัดสรร ที่ดินให้แก่ชาวนา ดังนั้น ภารกิจขององค์กรใหม่ยังมีอีกมากโดยเฉพาะจะ ขยายบทบาทลงสู่ประชาชนระดับล่างได้เพียงไรจึงจะสามารถต่อสู้โค่นล้มระบบ อาณานิคม และทำสุดจะสร้างประชาคมเวียดนามในรูปแบบใหม่ตามแนว อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ได้อย่างไร

บทที่ 3

พัฒนาการของขบวนการคอมมิวนิสต์

ความสำเร็จในการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนเป็นเพียงก้าวแรกของการปฏิวัติในเวียดนาม การกิจสำคัญที่ตามมาคือ พรรคต้องพยายามขยายบทบาทให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อโค่นล้มระบอบอาณานิคมและสถาปนารัฐเอกราชของเวียดนามภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ ในการขยายบทบาทนั้น พรรคจำเป็นต้องแสวงหาแนวร่วม หรือระดมมวลชน (mass mobilization) ให้ยอมรับแนวอุดมการณ์คอมมิวนิสต์เป็นแนวทางการต่อสู้กับระบอบอาณานิคม อาจกล่าวได้ว่า ในช่วงแรกพรรคยังไม่มีแนวทางที่ลงตัวในการแสวงหาแนวร่วมดังกล่าว โดยมีความเห็นแตกต่างกันภายในพรรคว่า ในการปฏิวัติทวีภคานั้น ควรจะเน้นที่การปฏิวัติเพื่อเอกราชของชาติโดยร่วมมือกับชนชั้นต่าง ๆ ภายในประเทศ หรือการปฏิวัติเพื่อนำไปสู่ระบอบสังคมนิยมโดยให้ความสำคัญกับบทบาทของชนชั้นกรรมาชีพ ในระยะแรก การประชุมคองเกรสโลกครั้งที่ 6 (ค.ศ.1928 พ.ศ.2471) ของคอมินเทิร์น ได้กำหนดทิศทางของพรรคให้เน้นการแสวงหาแนวร่วมกับชนชั้นกรรมาชีพ ผู้ที่มีความเห็นขัดแย้ง เช่น โซจิมีนห์ ก็ถูกส่งตัวกลับไปอยู่ในมอสโกโดยไม่มีตำแหน่งในพรรคหรือคอมินเทิร์น แต่ต่อมาเมื่อคอมินเทิร์นเปลี่ยนท่าทีโดยเรียกร้องในที่ประชุมคองเกรสโลกครั้งที่ 7 (ค.ศ.1935 พ.ศ.2478) ว่า พรรคคอมมิวนิสต์ที่เป็นสมาชิกคอมินเทิร์นในประเทศต่าง ๆ ควรเปลี่ยนยุทธวิธีการปฏิวัติให้ยืดหยุ่นขึ้น โดยร่วมมือกับชนชั้นต่าง ๆ พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนก็ปรับยุทธวิธีให้สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าว

ในขณะเดียวกันการจัดระบบการปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศสก็มี

ส่วนนี้อำนวยต่อการแสวงหาแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า ฝรั่งเศสไม่เคยวาง “พิมพ์เขียว” ในการปกครองเวียดนาม¹ จึงไม่สามารถรักษาเสถียรภาพของระบอบอาณานิคมควบคู่ไปกับการแสวงหาผลประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม ในทางตรงกันข้าม การมุ่งแสวงหาผลประโยชน์มากเกินไปได้กระตุ้นความรู้สึกต่อต้านในหมู่ชาวเวียดนาม

ในทางการเมือง การที่ฝรั่งเศสปิดกั้นสิทธิการแสดงออกทางการเมืองของปัญญาชนและกรรมาชีพ อาทิ ห้ามจัดตั้งพรรคหรือสหภาพแรงงานเพื่อต่อสู้ตามระบอบประชาธิปไตยโดยชอบด้วยกฎหมาย ได้ผลักดันให้นักชาตินิยมเวียดนามส่วนหนึ่งเข้าร่วมกับขบวนการปฏิวัติใต้ดิน เช่น พรรคคอมมิวนิสต์ เพราะเห็นว่าการต่อสู้ตามวิถีทางประชาธิปไตยโดยสันติวิธีไม่ได้ผล การจับได้ฝรั่งเศสจึงต้องกระทำโดยใช้วิธีการรุนแรง

ในทางเศรษฐกิจ ระบบทุนนิยมส่งผลกระทบต่อทั้งด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ในด้านอุตสาหกรรมนั้น ถึงแม้ฝรั่งเศสจะนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา แต่ก็เน้นกอบโกยวัตถุดิบมากกว่าพัฒนาเวียดนามให้เป็นชาติอุตสาหกรรมเต็มที่² สำหรับด้านเกษตรกรรม ระบบทุนนิยมทำลายการผลิตแบบยังชีพและทำให้การผลิตทางเกษตรกรรมผูกพันกับความแปรปรวนของตลาดโลก ยิ่งไปกว่านั้น ชาวฝรั่งเศสยังเข้ามาครอบครองที่ดินจำนวนมาก และเก็บค่าเช่าที่ดินในอัตราที่สูง ปัญหาที่ดินกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อชาวนาอย่างกว้างขวาง และกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้พวก

¹ Chester Bain, *Viet-nam: The Roots of Conflict* (Englewood Cliffs: Prentice-Hall Inc., 1967), p. 91.

² Christine White, “The Vietnamese Revolutionary Alliance: Intellectuals, Workers, and Peasants,” in *Peasant Rebellion and Communist Revolution in Asia*, ed. by John Wilson Lewis (Stanford: Stanford University Press, 1974), p. 78.

เขาเข้าร่วมการปฏิวัติด้วยหวังว่าจะสามารถแก้ไขวิถีชีวิตให้ดีกว่าเดิม

ในทางสังคม ระบบอาณานิคมฝรั่งเศสก่อให้เกิดกลุ่มชนชั้นกลางและกรรมกรที่พออย่างเด่นชัด การที่กรรมกรและชาวนากลายเป็นกลุ่มผู้สูญเสียประโยชน์ในสังคม ทำให้พวกเขาไม่พอใจระบบอาณานิคมของฝรั่งเศส โจเซฟ บัตตินเจอร์ (Joseph Buttinger) ให้ข้อเสนอว่า ฝรั่งเศสอาจแก้ไขปัญหาโดยส่งเสริมให้กลุ่มชนชั้นกลางมีศักยภาพเข้มแข็งขึ้น เช่น การอนุญาตให้ชนชั้นกลางชาวเวียดนามเข้าไปมีส่วนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมภายในประเทศ ผลประโยชน์ที่ได้รับทำให้พวกเขามีความรู้สึกรู้สึกว่าทุนนิยมมีประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศ และจะรักษาระบบเศรษฐกิจแบบนี้ไว้³ แต่ฝรั่งเศสกลับทำในทางตรงกันข้าม คือส่งเสริมการเติบโตของนายทุนชาวฝรั่งเศสมากกว่าชาวเวียดนาม ตลอดจนกดขี่กลุ่มกรรมกรชีพ

ภายใต้สภาวะการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิวัตินี้ กล่าว พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนพยายามแสวงหาแนวร่วม โดยการสร้างภาพของพรรคว่าเป็นขบวนการชาตินิยม ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งแก้ไขปัญหาของกรรมกรและชาวนาซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศ นำสังเกตว่า อุดมการณ์คอมมิวนิสต์เข้าสู่เวียดนามในช่วงที่แนวทางการต่อสู้ของปัญญาชนขงจื้อแบบเดิมกำลังประสบความล้มเหลวในการต่อต้านฝรั่งเศส ชาวเวียดนามส่วนหนึ่งจึงต้องการแสวงหาแนวทางการต่อสู้แบบใหม่ ซึ่งอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ก็เป็นแนวทางหนึ่งที่สร้างความประทับใจแก่ปัญญาชน ในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ทันสมัย เป็นวิทยาศาสตร์ และต่อต้านอุดมการณ์ขงจื้อมากที่สุด⁴

³ Buttinger, Vietnam: A Dragon Embattled p. 213.

⁴ Duiker, The Communist Road to Power in Vietnam p. 26. นำสังเกตว่า ในขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนวิพากษ์วิจารณ์ขงจื้อ แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความเชื่อขงจื้อได้มีอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมเวียดนามอย่างฝังรากลึก ในทางปฏิบัติ พรรคคอมมิวนิสต์ต้องปรับแนวทางการต่อสู้ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่ได้รับอิทธิพลขงจื้อดังกล่าว

นอกจากนี้ อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ยังเสนอภาพ “ประชาคมจัดตั้ง” (organized communities) ได้อย่างชัดเจนว่า ถ้าหากปฏิวัติสำเร็จ ประชาคมที่จะจัดตั้งใหม่นั้นจะมีเอกราช ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ชาวนายากจนก็จะได้รับที่ดินคืนจากเจ้าที่ดิน มีการลดภาษี และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจะดีขึ้นภายใต้แนวอุดมการณ์ของคอมมิวนิสต์

น่าสังเกตว่าในช่วงที่ปกครองเวียดนาม ฝรั่งเศสได้จัดตั้ง “ประชาคม” ของระบบอาณานิคมขึ้นใหม่ในเวียดนาม แต่นักชาตินิยมเวียดนามไม่ยอมรับประชาคมที่ขาดเอกราชและถูกฝรั่งเศสกอบโกยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจดังกล่าว ในระยะแรกพวกเขาพยายามต่อสู้เพื่อฟื้นฟูประชาคมเดิมของเวียดนามภายใต้การปกครองของจักรพรรดิ แต่ประสบความล้มเหลว ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 นักชาตินิยมเริ่มมองหาประชาคมใหม่ที่มีความมั่นคงและเอื้ออำนวยต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเวียดนามได้ดีกว่าเดิม ภาพประชาคมใหม่ที่พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนเสนอต่อชาวเวียดนามก็เป็นภาพหนึ่งที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของประชาชนบางกลุ่ม โดยเฉพาะชาวนาและกรรมกร การที่ชาวเวียดนามละทิ้งภาพประชาคมเก่าและยอมรับประชาคมใหม่ คือการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของประวัติศาสตร์ความคิดเวียดนาม

ปัญหาสำคัญก็คือ พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนจะถ่ายทอดแนวความคิดและภาพประชาคมจัดตั้ง ลงไปสู่ชาวเวียดนามให้กว้างขวางได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อุดมการณ์คอมมิวนิสต์มีลักษณะเป็นปรัชญาที่ยากต่อความเข้าใจโดยทั่วไป อุดมการณ์นี้น่าจะแพร่หลายได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีการศึกษาพอสมควร ซึ่งต้องใช้ระยะเวลานาน ถึงแม้พรรคจะส่งเสริมการรู้หนังสือ แต่ในช่วงทศวรรษ 1930 พรรคก็ยังไม่สามารถให้การศึกษแก่ชาวเวียดนามส่วนใหญ่⁵ อย่างไรก็ตามมีข้อพิจารณาว่า การปฏิวัติภายใต้การนำของขบวนการ

⁵ ดูรายละเอียดใน Mai Ho, op.cit., pp. 8-11.

คอมมิวนิสต์ในหลายประเทศ รวมทั้งในเวียดนาม กลับมีชาวนาและกรรมกร ซึ่งเป็นกลุ่มพลังที่มีการศึกษาต่ำเป็นกำลังสำคัญ ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าทำไมชาวนาและกรรมกรจึงเข้าร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์

ความจริงแล้ว เราคงจะพิจารณาอุดมการณ์มาร์กซ์-เลนินแต่เพียงภาพเดียวไม่ได้ เพราะอุดมการณ์นี้มีภาพซ้อนกันอย่างน้อย 3 ระดับ คือ (1) อุดมการณ์ในฐานะ “แนวทฤษฎี” (2) อุดมการณ์ในฐานะ “ความเชื่อ” และ (3) อุดมการณ์ในฐานะ “แนวทางการต่อสู้”

อุดมการณ์ในฐานะแนวทฤษฎี เป็นภาพในทัศนะของปัญญาชนภายในพรรคจำนวนไม่มากนักที่ศึกษาทฤษฎีมาร์กซ์-เลนินอย่างลึกซึ้ง จนสามารถนำทฤษฎีมาวิเคราะห์สังคมเวียดนามและอธิบายแนวทางการปฏิบัติได้ชัดเจน ซึ่งในบางครั้งอาจมีการปรับหรือตัดแปลงทฤษฎีให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง อาทิ แนวความคิดการปฏิวัติทวิภาคที่เสนอในหนังสือเรื่อง “ปัญหาของชาวนา” (The Peasant Question) ของ เติ้งจวินท์ และ หวอเหวียนย๊าบ⁶ เป็นต้น

อุดมการณ์ในฐานะความเชื่อ เป็นภาพในทัศนะของเจ้าหน้าที่พรรค (cadre) โดยทั่วไปที่ยึดมั่นเชื่อฟังแนวอุดมการณ์มาร์กซ์-เลนิน และการวิเคราะห์ของปัญญาชนภายในพรรคเสมือนคัมภีร์ แล้วเผยแพร่อุดมการณ์นั้นให้กว้างขวางออกไปโดยไม่วิจารณ์โต้แย้งในเชิงทฤษฎี

อุดมการณ์ในฐานะแนวทางการต่อสู้ เป็นการรับรู้อุดมการณ์มาร์กซ์-เลนินระดับผิวเผินที่สุด แต่ก็สามารถเข้าถึงชาวนาและกรรมกรได้กว้างขวางที่สุด เพราะไม่จำเป็นต้องเข้าใจทฤษฎีอย่างลึกซึ้ง รู้แต่เพียงว่าอุดมการณ์มาร์กซ์-เลนินคือแนวทางการต่อสู้กับฝรั่งเศสและเจ้าที่ดิน ดังที่ชาวนาผู้หนึ่ง

⁶ Truong Chinh and Vo Nguyen Giap, *The Peasant Question*, trans. by Christine Pelzer White (Ithaca: Cornell University Press, 1974).

อธิบายว่า “การเป็นคอมมิวนิสต์หมายถึงความกล้าของแต่ละคนที่จะตัดหัวของฝรั่งเศสและเจ้าที่ดิน แล้วแบ่งปันทรัพย์สินมาให้คนจน...มาให้พวกเรา”⁷

กล่าวได้ว่า การที่พรรคประสบความสำเร็จในการระดมมวลชนระดับล่าง โดยเฉพาะชาวนาและกรรมกรซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศ ก็เพราะความสามารถของพรรคที่จะถ่ายทอดอุดมการณ์ในระดับที่เป็นแนวทางการต่อสู้อย่างกว้างขวาง หลังจากที่คนเหล่านั้นเข้าร่วมขบวนการแล้วก็จะถ่ายทอดอุดมการณ์ที่ลึกซึ้งต่อไป

ถึงแม้พรรคคอมมิวนิสต์จะสามารถตั้งองค์กรในระดับล่างได้อย่างกว้างขวาง แต่ในช่วงนั้นก็มียุทธศาสตร์ชาตินิยมเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก และบางขบวนการมีชาวนาเป็นสมาชิกมากกว่าพรรคคอมมิวนิสต์เสียอีก เช่น ขบวนการของ *ลัทธิกาวด่าย* (Cao Dai) และ *ลัทธิหว๋าฮาว* (Hoa Hao) ซึ่งมีความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูติผีวิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ คนทรง ตลอดจนเสนอภาพประชาคมใหม่ตามแนวความเชื่อเรื่องยุคพระศรีอารีย์⁸ ผู้เข้าร่วมขบวนการอาศัยศรัทธาเป็นสำคัญ ไม่จำเป็นต้องมีการศึกษา และเรื่องดังกล่าวสอดคล้องกับความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติแต่เดิมของชาวเวียดนาม จึงเป็นที่นิยมของชาวนาเช่นกัน

ในการแข่งขันกับกลุ่มชาตินิยมต่าง ๆ เพื่อให้มีบทบาทหนาในการปฏิวัติเวียดนาม พรรคคอมมิวนิสต์มีฐานะได้เปรียบในด้านการจัดตั้งองค์กรมวลชนในเขตนิคมเกษตร โรงงาน หรือหมู่บ้านอย่างกว้างขวาง ดังนั้นถึงแม้ฝรั่งเศส

⁷ Christine White, “The Peasants and the Party in the Vietnamese Revolution,” *Peasants and Politics: Grass Roots Reactions to Change in Asia*, ed. by D.B. Miller, (London: Edward Arnold Pub., 1979), p. 26.

⁸ ดูรายละเอียดใน Hue-Tam Ho Tai, *Millenarianism and Peasant Politics in Vietnam* (Massachusetts: Harvard University Press, 1982).

จะปราบปรามและจับกุมผู้นำพรรค แต่พรรคก็สามารถฟื้นตัวและดำเนินการปฏิวัติต่อไปได้ ขณะที่บางขบวนการจะมีบทบาทลดลงเมื่อผู้นำระดับบนถูกจับกุม เนื่องจากไม่มีฐานในระดับล่างที่มั่นคงเพียงพอ

นอกจากนี้พรรคคอมมิวนิสต์ยังได้รับการสนับสนุนจากโคมินเทิร์น และขบวนการชาตินิยมในจีน โคมินเทิร์นให้การสนับสนุนด้านการวางยุทธศาสตร์และอบรมสมาชิกในการก่อการปฏิวัติเป็นหลัก ขณะที่ดินแดนจีนตอนใต้เป็นฐานปฏิบัติการทางเหนือของเวียดนามได้กว้างขวางมากกว่าทางใต้

หากพิจารณาถึงพัฒนาการของพรรคอาจแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ในช่วงแรก ค.ศ.1930-1939 (พ.ศ.2473-2482) เป็นช่วงที่พรรคสนับสนุนการกบฏโซเวียต-เหงตั้นห์ (Soviet-Nghe Tinh) เมื่อการกบฏครั้งนี้ล้มเหลว ฐานะของพรรคได้ตกต่ำลงมาก และเกิดกระแสถกเถียงกันว่าพรรคควรจะดำเนินการปฏิวัติต่อไปตามแนวทางใด อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงช่วงหลัง ค.ศ.1936 (พ.ศ.2478) แนวร่วมประชาชน (Popular Front) ในฝรั่งเศสขึ้นสู่อำนาจ ส่งผลให้นโยบายของฝรั่งเศสในอาณานิคมอินโดจีนมีลักษณะยืดหยุ่นและเสรีนิยมมากกว่าเดิม ในช่วงนี้พรรคคอมมิวนิสต์ได้หันมาต่อสู้ทางการเมืองตามระบบประชาธิปไตยที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่เมื่อแนวร่วมประชาชนหมดอำนาจเมื่อ ค.ศ.1939 (พ.ศ.2482) และโลกเข้าสู่ยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 พรรคคอมมิวนิสต์ถูกผลักดันให้กลับไปปฏิบัติการได้ดินตามเดิม ในช่วงที่สองระหว่าง ค.ศ.1940-1945 (พ.ศ.2483-2488) ญี่ปุ่นเข้ามามีอิทธิพลในอินโดจีน ขณะที่ยังคงการบริหารของฝรั่งเศสไว้ ดังนั้นช่วงนี้จึงเป็นช่วงแห่งการต่อต้านฝรั่งเศสและญี่ปุ่น โดยพรรคได้จัดตั้งขบวนการเวียดมินห์ขึ้นต่อมาเมื่อญี่ปุ่นเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงคราม ขบวนการเวียดมินห์ได้ก่อการปฏิวัติเดือนสิงหาคม ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) และสามารถประกาศเอกราชได้สำเร็จในเดือนถัดมา

ขบวนการคอมมิวนิสต์ในช่วงของการแสวงหาแนวทางปฏิวัติ ค.ศ.1930-1939 (พ.ศ.2473-2482)

กบฏไซเวียด-เหงะตินห์

เหตุการณ์กบฏไซเวียด-เหงะตินห์ คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่าง ค.ศ.1930-1931 (พ.ศ.2473-2474) เมื่อกรรมกรในเขตนิคมการเกษตร (plantation) ภาคใต้นัดหยุดงาน เหตุการณ์นั้นได้ขยายไปยังโรงงานและกลุ่มชาวนาในชนบท จนกระทั่งสามารถจัดตั้งเขตการปกครองตนเอง หรือ “ไซเวียด” ขึ้นที่บริเวณตอนกลางของเวียดนามโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เหงะอาน (Nghe An) และห้าตินห์ (Ha Tinh) อย่างไรก็ตาม ฝรั่งเศสก็ทำการปราบปรามอย่างรุนแรงในปีต่อมา จนทำให้การกบฏครั้งนี้ประสบความสำเร็จ

ความจริงแล้วการนัดหยุดงานของกรรมกรเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งก่อนหน้านั้น แต่การนัดหยุดงานใน ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473) กลายเป็นชนวนให้เกิดเหตุการณ์กบฏครั้งใหญ่ เนื่องจากในช่วงดังกล่าวเวียดนามได้รับผลกระทบจากภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจโลกอย่างรุนแรง ทำให้ชีวิตอันแร้นแค้นทุกข์ยากของชาวนาและกรรมกรตลอดสมัยอาณานิคมอยู่ในสภาพเลวร้ายมากยิ่งขึ้น ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจในเวียดนามได้รับผลกระทบมาจากราคาของสินค้าส่งออกที่สำคัญ คือ ข้าว ยางพารา และถ่านหิน ในตลาดโลกตกต่ำลง ทำให้มูลค่าสินค้าส่งออกของเวียดนามตกลงจาก 228 ล้านดอลลาร์ใน ค.ศ.1929 (พ.ศ.2472) มาเป็น 102 ล้านดอลลาร์ใน ค.ศ.1932 (พ.ศ.2475) ผลที่ตามมาคือ นายจ้างจำเป็นต้องลดจำนวนคนงานลง เช่น คนงานเหมืองใน ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473) มี 46,000 คน ใน ค.ศ.1932 (พ.ศ.2475) ลดเหลือ 33,700 คน นอกจากนี้ผู้ที่ยังคงมีงานทำอยู่ก็ได้ค่าแรงน้อยลง สำหรับชาวนา

ก็มีรายได้น้อยลงเพราะราคาข้าวตกต่ำ กล่าวคือ ใน ค.ศ.1928 (พ.ศ.2471) ข้าวจำนวน 100 กิโลกรัม ราคา 10.80 เปียส ลดลงเหลือ 6.72 เปียสใน ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473) และ 4.25 เปียสใน ค.ศ.1932 (พ.ศ.2475) ตามลำดับ⁹ ในขณะที่อัตราภาษีไม่ได้ลดลง ซึ่งชาวนาต้องขายข้าวมากขึ้นสามหรือสี่เท่า เพื่อเสียภาษีให้ได้ตามอัตรา นอกจากนี้ ในช่วงก่อน ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473) ชาวนาทำงานเพียง 15 วัน ก็ได้เงินมากพอที่จะเสียภาษีรายหัวแล้ว แต่ในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ ชาวนาต้องทำงานถึงสองหรือสามเดือน¹⁰ สภาวะธรรมชาติที่ผันแปรในช่วง ค.ศ.1929-1931 (พ.ศ.2472-2474) ยังทำให้การผลิตข้าวเสียหายอย่างหนัก ชาวนาคงอยู่ในสภาพวิเวกโดยที่รัฐบาลอาณานิคมไม่อาจช่วยบรรเทาทุกข์ได้เท่าใดนัก

วิกฤตการณ์เศรษฐกิจดังกล่าวจึงนำไปสู่เหตุการณ์ลุกฮือในกลาง ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473) นำสังเกตว่า เมื่อเริ่มเกิดเหตุการณ์ครั้งนี้พรรคในส่วนกลางมิได้เตรียมการไว้ล่วงหน้า อย่างไรก็ตาม เมื่อเหตุการณ์ลุกลามขยายขึ้น ในฐานะที่พรรคประกาศเจตนารมณ์แจ้งชัดว่าจะเป็นพรรคของชนชั้นกรรมาชีพ ทำให้พรรคไม่อาจวางเฉยต่อเหตุการณ์ครั้งนี้ และต้องให้การสนับสนุนกลุ่มชนชั้นกรรมาชีพ ทั้งที่พรรคก็ตระหนักดีถึงความไม่พร้อมของตนเนื่องจากเพิ่งจัดตั้งขึ้นมาได้ไม่นาน

การกบฏครั้งนี้ขยายตัวอย่างกว้างขวางในเขตนิคมเกษตรที่ผู้เหียง (Phu Rieng) เทยาเตียง (Dau Tieng) และ ซากัท (Xa Cat) หลังจากนั้น เหตุการณ์ก็ลุกลามไปยังโรงงานอุตสาหกรรมในเมืองอื่น ๆ เช่น บินห์เหย๋ นามดินห์ ฮานอย และไฮฟอง นอกจากนี้ เมื่อชาวนาในชนบทเข้าร่วมด้วยก็

⁹ ดูรายละเอียดใน Nguyen Khac Vien, op.cit., pp. 212-214.

¹⁰ Hodgkin, op.cit., p. 245.

สามารถจัดตั้งโซเวียตที่เหงะอานและห้าดินหั้นในเวลาต่อมา ทั้งนี้ อาจแบ่งเหตุการณ์โซเวียต-เหงะอานได้เป็น 4 ช่วงคือ เหตุการณ์ช่วงแรก ระหว่างเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473) เป็นช่วงที่ชาวนาปราศจากอาวุธจากหมู่บ้านต่าง ๆ นับพันคนเดินขบวนไปยังที่ทำการตำบล เรียกร้องให้รัฐบาลอาณานิคมผ่อนปรนด้านการเก็บภาษี การเดินขบวนครั้งนี้ขึ้นำโดยสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนในระดับท้องถิ่น ไม่ใช่เป็นการขึ้นำจากผู้นำระดับสูงของพรรค

รายงานของมาร์ตี (Marty Report) บรรยายลักษณะการขึ้นำชาวนาของพรรคคอมมิวนิสต์ในระดับท้องถิ่นว่า พรรคจะส่งสมาชิกเข้าไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ พวกเขาจะตีกลองประจำหมู่บ้านเพื่อเรียกกระตมชาวบ้าน จากนั้นก็กล่าวโน้มน้าวให้เห็นความทุกข์ยากของชาวนาอันเนื่องมาจากการผลิตที่ไม่ได้ผล ค่าแรงที่ต่ำเกินไป หรือการเก็บภาษีในอัตราที่สูงจนไม่อาจทนต่อไปได้ ตลอดจนเรียกร้องให้ชาวนารวมพลังเพื่อต่อต้านรัฐบาล จากนั้น ชาวนาจะเดินขบวนไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่งเพื่อระดมสมาชิกให้มากขึ้น เมื่อชาวนาเข้าร่วมจำนวนมากแล้วก็จะบุกทำลายตึกที่ทำการบริหารท้องถิ่น บ้านพักขุนนาง โบสถ์ และ สถานที่สำคัญอื่น ๆ¹¹

ในวันแรงงาน (1 พฤษภาคม) ขณะที่กรรมกรเดินขบวนถือป้ายเรียกร้องให้เพิ่มค่าแรง ลดชั่วโมงการทำงาน และขอผ่อนปรนการเก็บภาษีที่ดินนั้น ชาวนาดำบลแทนท์เจียงของเหงะอานจำนวนประมาณ 3,000 คน ได้บุกเข้าทำลายไร่ของเจ้าที่ดินชื่อ เกียน เผาบ้านและขับไล่เจ้าของออกไปแล้วเข้ายึดครองที่ดิน เมื่อทางการเข้าปราบปรามในเวลาต่อมา ได้เกิดการปะทะระหว่างทั้ง 2 ฝ่าย เป็นผลให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนหนึ่ง

¹¹ Marty, Vol.IV, pp. 22-32. cited by Thomas Hodgkin, *ibid.*, p. 247.

ในเดือนต่อมา การลุกฮือของชาวนาเพื่อเรียกร้องให้ลดภาษีและค่าเช่าที่ดินได้ขยายตัวไปยังตำบลต่าง ๆ ของเหงะอานอย่างรวดเร็ว และในปลายเดือนสิงหาคม สถานการณ์ยิ่งรุนแรงมากขึ้น เมื่อชาวนาในแทนท์เจียง จีหลก และนามตาน เข้าร่วมการปฏิวัติอย่างกว้างขวาง มีการปล่อยนักโทษ จับไล่ผู้ปกครองและเผด็จกัที่ทำการบริหารท้องถิ่น

เหตุการณ์ช่วงที่ 2 ระหว่างเดือนกันยายนจนถึงปลาย ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473) ชาวนาได้จัดตั้ง “หมู่บ้านแดง” หรือ “โซเวียต” ขึ้นที่เหงะอาน 18 แห่ง และทำดินท์ 14 แห่ง ภายใน “โซเวียต” มีการจัดตั้งองค์กรอย่างง่าย ๆ โดยมีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารซึ่งทำหน้าที่เสมือนรัฐบาล ดูแลด้านการปกครอง กระบวนการยุติธรรม และการรักษาความสงบเรียบร้อย นอกจากนี้ มีการแบ่งงานให้แก่คณะกรรมการด้านเลขานุการ การสื่อสาร การบริหารงาน การคลัง การฝึกอบรม การสอบสวน และการต่อสู้ ขณะเดียวกันก็ตั้งองค์กรมวลชนต่าง ๆ ของชาวนา สตรี และเยาวชน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโซเวียต รูปแบบการจัดองค์กรดังกล่าวทั้งหมดนี้ได้รับการชี้แนะจากคณะกรรมการปฏิวัติภาคเวียดนามตอนกลางของคณะกรรมการกลางพรรค

ในระหว่างนี้ ฝรั่งเศสเริ่มดำเนินการปราบปรามด้วยกำลังทหาร โดยส่งเครื่องบินทิ้งระเบิดโจมตีกลุ่มชาวนาซึ่งร่วมประท้วงที่สถานีรถไฟเยียนเซวียน (Yen Xuan) เมื่อวันที่ 12 กันยายน ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473) มีผู้เสียชีวิต 217 คน เหตุการณ์ครั้งนี้นับเป็นการเริ่มต้นปราบปรามอย่างเด็ดขาดและยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นในปีต่อมา

เหตุการณ์ช่วงที่ 3 เริ่มจากปลาย ค.ศ.1930 (ค.ศ.2473) ถึงเดือนมีนาคม ค.ศ.1931 (พ.ศ.2474) ในช่วงนี้คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนเข้ามาชี้แนะการดำเนินงานโดยตรง ในขณะที่อำนาจการปฏิวัติของชาวนาอ่อนลง สภาพการขาดแคลนอาหารเลวร้ายกว่าเดิม และการปราบปราม

ของฝรั่งเศสมีประสิทธิภาพมากขึ้น

คณะกรรมการกลางพรรคพยายามแก้ไขปัญหาโดยการชี้นำทางการเมืองไปที่องค์กรของพรรคในระดับท้องถิ่นด้วยมาตรการต่าง ๆ เช่น ในวันที่ 20 กันยายน ค.ศ.1931 (พ.ศ.2474) คณะกรรมการกลางพรรคชี้แนะให้พัฒนาสมาคมชาวนาแดง โดยเน้นฝึกฝนชาวนาที่ยากจนให้ทำหน้าที่เป็น “ผู้นำชนชั้นกรรมาชีพในชนบท” และเพื่อให้เป็นแกนกลางประสานงานและสร้างแนวร่วมกับชาวนาฐานะปานกลางในการปฏิวัติได้ สำหรับชาวนาที่ร่ำรวยนั้นจะถูกตัดสิทธิไม่ให้เป็นสมาชิกสมาคมชาวนาแดงโดยเฉพาะในระดับบริหาร อย่างไรก็ตาม การชี้นำของคณะกรรมการกลางพรรคไม่ประสบผลสำเร็จเท่าใดนัก เพราะปัญหาที่แท้จริงคือปัญหาความอดอยากยังไม่ได้รับการแก้ไข

ฝรั่งเศสใช้ปัญหาความอดอยากเป็นอาวุธทางการเมืองที่สำคัญในการปราบปรามกลุ่มกบฏชาวนา โดยวิธีออกบัตรแลกอาหารฟรีให้แก่ชาวนาผู้กำลังจะอดตาย แต่จะต้องนำบัตรเข้าไปรับอาหารในเขตควบคุมของฝรั่งเศส วิธีนี้ทำลายความเป็นเอกภาพของ “โซเวียต” เพราะชาวนายากจนต่างต้องการแลกอาหารเพื่อประทังชีวิตรอด

เหตุการณ์ช่วงสุดท้าย เริ่มจากเดือนมีนาคมถึงเดือนสิงหาคม ค.ศ.1931 (พ.ศ.2474) เป็นช่วงที่ฝรั่งเศสทำการกวาดล้างอย่างรุนแรงในขณะที่เกิดทุพภิกขภัย ผู้นำชาวนาระดับสูงขัดแย้งแตกแยกกันเอง ทั่วยุโรปพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนไม่อาจควบคุมการปฏิวัติต่อไปได้ ทหารของฝรั่งเศสได้รับอนุญาตจากรัฐบาลให้สังหารชาวนาและเผาผลาญหมู่บ้านได้อย่างเสรี หนึ่งในหมู่บ้านที่ได้รับการทารุณกรรมมากที่สุดคือ หมู่บ้านเยินฟุก (Yen Phuc) ในเหงะอาน มีชาวบ้านถูกสังหารหมู่พร้อมกันถึง 468 คน นอกจากนี้บรรดาผู้นำพรรคยังถูกจับและถูกสังหารจำนวนมาก¹²

¹² Ibid., pp. 248-258.



จักรพรรดิเบาดั (Bao Dai) จักรพรรดิองค์ที่ 13 แห่งราชวงศ์เวีญ และเป็นจักรพรรดิองค์สุดท้ายของเวีญคนาม ผู้เติบโตและได้รับการศึกษาในฝรั่งเศส ได้รับสถาปนาจากฝรั่งเศสให้เป็นจักรพรรดิเวีญคนามขณะพระชนมายุ 18 ชันษา ในภาพ เป็นกระบวนเสด็จสู่พระราชวังแห่งเมืองเวี ค.ศ.1932

(ภาพจากหนังสือ The Vietnam Experience : Setting the Stage, ไม่ระบุปีพิมพ์)

เหตุการณ์ไซเวียด-เหงะตินห์ใน ค.ศ.1930 (ค.ศ.2473) ได้ชื่อว่าเป็นปีแห่งความหวาดกลัวต่อภัยแดง (Red Terror) เพราะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีอิทธิพลผลักดันจากพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ชัยชนะของคอมมิวนิสต์ก็เป็นช่วงเวลาอันสั้น เพราะปีต่อมาฝรั่งเศสปราบปรามชาวอนาญอย่างรุนแรง ประมาณว่ามีชาวนาเสียชีวิตกว่า 10,000 คน และ 50,000 คนถูกจับเนรเทศ เหตุการณ์ครั้งนี้ได้ชื่อว่าเป็นปีแห่งความหวาดกลัวต่อภัยขาว (White Terror) ความรุนแรงของการกวาดล้างจึงเป็นรอยต่างพร้อยในประวัติศาสตร์การปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศส

บทเรียนที่ได้รับจากเหตุการณ์ไซเวียด-เหงะตินห์ก็คือ การจัดองค์กรของชาวนายังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ถึงแม้องค์กรคอมมิวนิสต์จะสามารถชี้นำชาวนาให้เข้าร่วมการปฏิวัติได้เป็นจำนวนมาก แต่ก็ไม่สามารถดำเนินงานให้กระบวนการปฏิวัติดำรงต่อไปได้ การที่พรรคยึดมั่นในอุดมการณ์มากเกินไป โดยให้การยอมรับเฉพาะสมาชิกชาวนายากจนและชาวนาระดับกลาง ทำให้ไม่สามารถหาแนวร่วมจากกลุ่มบุคคลทุกชนชั้นได้อย่างกว้างขวาง เดือนพฤษภาคม ค.ศ.1931 (พ.ศ.2474) โฮจิมินห์ได้รับจดหมายตำหนิจากมอสโกในความล้มเหลวในการสร้างรากฐานให้ยังลี้กในกลุ่มมวลชน¹³

การปราบปรามอย่างรุนแรงของฝรั่งเศส ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ประสบวิกฤตการณ์ตกต่ำครั้งสำคัญ เพราะพรรคต้องสูญเสียสมาชิกพรรคจำนวนมาก เช่น เทรินฟู (Tran Phu) เลขาธิการพรรค ถูกจับในเดือนเมษายน ค.ศ.1931 (พ.ศ.2474) และเสียชีวิตในเวลาต่อมาเนื่องจากถูกทรมาน คณะกรรมการกลางพรรคคนสำคัญในภูมิภาคต่าง ๆ ทั้งตั้งเกีย อันนัม และโคชินจีน ก็ถูกจับ

¹³ William J. Duiker, "The Red Soviet of Nghe-Tinh: An Early Communist Rebellion in Vietnam," *Journal of Southeast Asian Studies*, 4 (September 1973), p. 195.

มีเพียงผู้นำพรรคส่วนน้อยเท่านั้นที่หลบหนีไปอยู่ตามภูเขาได้ จากข้อมูลของทางการฝรั่งเศส ใน ค.ศ.1932 (พ.ศ.2475) มีการกักขังนักโทษการเมืองไว้ที่เกาะโกนด่าว (Con Dao) มากกว่า 10,000 คน และในจำนวนนี้หลายพันคนเป็นผู้นำหรือสมาชิกของพรรคที่ก่อการเมื่อ ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473)¹⁴

อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ไซเวียด-เหงะตินห์ยังคงเป็นประเด็นปัญหาให้นักวิชาการรุ่นหลังถกเถียงกันต่อมา เกี่ยวกับบทบาทอันแน่ชัดของพรรคคอมมิวนิสต์ในเหตุการณ์ครั้งนี้ หลักฐานจากฝ่ายคอมมิวนิสต์อ้างว่า เหตุการณ์เกิดขึ้นเองโดยไม่มี การปลุกระดม แต่ฝ่ายฝรั่งเศสกล่าวหาว่าพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้ชี้แนะ แม้จะมีความขัดแย้งในการอธิบายเหตุการณ์ดังกล่าว แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีแนวโน้มที่จะชี้ให้เห็นว่าพรรคคอมมิวนิสต์มิได้เตรียมตัวรับสถานการณ์การลุกฮือของชาวนา นอกจากนี้ น่าสังเกตว่า วิกฤตการณ์เศรษฐกิจโลกในช่วงดังกล่าวมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการลุกฮือ แม้จะไม่มี การปลุกระดมจากพรรคคอมมิวนิสต์ก็ตาม แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้น พรรคคอมมิวนิสต์จำเป็นต้องให้การสนับสนุน และมีบทบาทในการกำหนดยุทธวิธี โดยเฉพาะการจัดตั้ง “ไซเวียด” เพื่อวางรากฐานเขตปกครองของขบวนการปฏิวัติ ด้วยเหตุดังกล่าว การลุกฮือขึ้นของชาวนาแทบจะเป็นไปได้ยากหากไม่มีองค์กรนำทางการเมือง¹⁵

แม้เหตุการณ์ไซเวียด-เหงะตินห์จะประสบความสำเร็จล้มเหลว และยังเป็นปัญหาให้นักวิชาการโต้แย้งกันต่อมา แต่เหตุการณ์ครั้งนี้ก็เป็นบทเรียนสำคัญแก่นักปฏิวัติชาวเวียดนามที่จะแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ของขบวนการปฏิวัติ ดังนั้น ผู้นำคอมมิวนิสต์เวียดนามจึงถือว่า “เหตุการณ์ไซเวียด-เหงะตินห์คือการซ้อมใหญ่เพื่อการปฏิวัติเดือนสิงหาคม ค.ศ.1945 (พ.ศ. 2488)”¹⁶

¹⁴ Buttinger, Vietnam: A Dragon Embattled, p. 220.

¹⁵ ธีระ นุชเปี่ยม. “กบฏชาวนา: ศึกษากรณีของเวียดนาม,” กบฏชาวนา, (กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมนิยมแห่งประเทศไทย, 2525), หน้า 105-106.

¹⁶ White, “The Vietnamese Revolutionary Alliance” p. 95.

ความขัดแย้งเกี่ยวกับแนวทางการปฏิวัติ : สตาลินหรือทรอตสกี

ภายหลังจากความล้มเหลวของเหตุการณ์โซเวียต-เหงะดินห์ พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนประสบปัญหาภายใน เนื่องจากสูญเสียกรรมการกลางและสมาชิกพรรคจำนวนมาก ในระหว่างนั้น กลุ่มคอมมิวนิสต์ซึ่งนิยมทรอตสกีได้เติบโตขึ้นทางตอนใต้ของเวียดนาม และเสนอแนวความคิดที่แตกต่างจากแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนซึ่งนิยมสตาลิน ทศวรรษ 1930 จึงเป็นช่วงของการถกเถียงและแสวงหาแนวทางการต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส

ความขัดแย้งระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนกับกลุ่มคอมมิวนิสต์ที่นิยมทรอตสกี เป็นผลสืบเนื่องจากความขัดแย้งทางอุดมการณ์ภายในยุโรปช่วงต้นทศวรรษ 1930 โดยเฉพาะเมื่อมีการแบ่งแยกระหว่างฝ่ายนิยมสตาลินหรือโคมินเทิร์น กับฝ่ายนิยมทรอตสกีหรือกลุ่มค้านฝ่ายซ้าย (Left Opposition) อย่างชัดเจนในฝรั่งเศส¹⁷ ประเด็นสำคัญที่ขัดแย้งกันคือ ฝ่ายนิยมสตาลินเห็นว่าการปฏิวัติชาตินิยมสามารถกระทำควบคู่ไปกับการปฏิวัติสังคมนิยมหรือการปฏิวัติโลก ดังนั้นเพื่อให้การปฏิวัติชาตินิยมประสบความสำเร็จ พรรคคอมมิวนิสต์สามารถเป็นแนวร่วมกับชนชั้นนายทุนน้อย ชนชั้นกลาง หรือ เจ้าที่ดินในทางตรงกันข้าม ฝ่ายนิยมทรอตสกีกลับเห็นความสำคัญของการปฏิวัติสากลนิยมตามอุดมการณ์ของมาร์กซ์ จึงเน้นว่าการปฏิวัติคือการต่อสู้โดยชนชั้น

¹⁷ นับตั้งแต่เลนินถึงแก่กรรมใน ค.ศ.1924 (พ.ศ.2467) ภายในโซเวียตก็เกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างสตาลินที่เน้น “การปฏิวัติในชาติเดียว” กับทรอตสกีที่เน้น “การปฏิวัติถาวร” ใน ค.ศ.1928 (พ.ศ.2471) ทรอตสกีสูญเสียอำนาจทางการเมืองและถูกเนรเทศไปอยู่ต่างประเทศ ระหว่างนั้น เขาเขียนหนังสือเผยแพร่ความคิดมากมาย ทำให้เกิดกระแสความขัดแย้งขยายตัวในยุโรปช่วงต้นทศวรรษที่ 1930

กรรมาชีพและไม่จำเป็นต้องร่วมมือกับชนชั้นอื่น นอกจากนี้ ยังปฏิเสธความสำคัญของการปฏิวัติชาตินิยม

ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ดังกล่าวได้รับความสนใจมากขึ้นในเวียดนาม เนื่องจากในช่วงนั้นนักปฏิวัติเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับความล้มเหลวของเหตุการณ์โซเวียต-เหงะดินห์ ว่ายุทธวิธีของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนมีความเหมาะสมเพียงไร การลุกฮือของชาวนาและกรรมกรครั้งนี้เป็นการลุกฮือที่ไม่สอดคล้องกับจังหวะเวลา และดำเนินไปอย่างโดดเดี่ยวโดยที่พรรคไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้อย่างแท้จริง การที่พรรคสนับสนุนการลุกฮือขณะที่ยังไม่พร้อมเช่นนี้จึงทำให้ประสบความล้มเหลวเช่นเดียวกับการลุกฮือของขบวนการชาตินิยมในอดีต

ในขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนประสบปัญหาตกต่ำ กลุ่มชาวเวียดนามส่วนหนึ่งในฝรั่งเศสที่ได้รับความคิดของทรอตสกีก็ได้เดินทางกลับมาเคลื่อนไหวในเวียดนาม องค์กรของกลุ่มนิยามทรอตสกีจัดตั้งขึ้นครั้งแรกเมื่อราว ค.ศ.1931 (พ.ศ.2473) ที่บริเวณภาคใต้ของเวียดนามเรียกว่ากลุ่มคอมมิวนิสต์อินโดจีน มีสมาชิกก่อตั้ง 19 คน ภายใต้การนำของ ตะทุเทา (Ta Thu Thau) เหวียนวันเฟื่อง (Huyen Van Phuong) เลวันถู่ (Le Van Thu) และ ฟามวันคานห์ (Pham Van Chanh) ต่อมา ได้มีการจัดตั้งกลุ่มของผู้นิยามทรอตสกีขึ้นอีกหลายกลุ่มซึ่งต่างมียุทธศาสตร์และวิธีการต่อสู้ของตนเอง อาทิ กลุ่มฝ่ายค้านแนวซ้าย (Left Opposition) และกลุ่มฝ่ายค้านแนวซ้ายตุลาคม (October Left Opposition) แต่ดูเหมือนว่ากลุ่มคอมมิวนิสต์อินโดจีนจะมีแนวนโยบายสายกลางมากที่สุด โดยยอมรับแนวทางการต่อสู้ตามวิถีทางที่ถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนี้กลุ่มดังกล่าวได้เรียกร้องให้พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนเปลี่ยนนโยบาย โดยให้เน้นความสำคัญของการต่อสู้ของกรรมกรมากกว่าการต่อสู้ของชาวนา พวกเขาเห็นว่าภัยคุกคามสำคัญต่อการปฏิวัติคือการที่

นายทุนบิดเบือนเอาแนวความคิดชาตินิยมบังหน้าเพื่อแสวงหาการยอมรับจากกรรมกรและชาวนา ซึ่งเท่ากับว่าเห็นความสำคัญของการปฏิวัติประชาธิปไตย กระฎุมพียอมรับศัตรู ความจริงแล้วการปฏิวัติควรเน้นที่การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพสากลโดยตรง¹⁸

นอกจากนี้ กลุ่มนิยมนทรอดสก็ยังวิจารณ์ความล้มเหลวของเหตุการณ์ไซเวียด-เหงะตันหัวว่าสืบเนื่องมาจากเชื่อมั่นชาวนามากจนเกินไป ขณะที่ไม่ให้ความสำคัญแก่การต่อสู้ทางเศรษฐกิจของกรรมกรเท่าที่ควร กลุ่มนิยมนทรอดสก็เห็นว่า การปฏิวัติจะต้องนำโดยชนชั้นกรรมาชีพ เพราะชนชั้นกลางคืออุปสรรคของการปฏิวัติ ขณะที่ชาวนาเป็นพันธมิตรที่ไม่ซื่อสัตย์ เนื่องจากมีความคิดที่งมงายและล่าหลัง จึงอาจขายตัวเองเพื่อแลกกับที่ดินจำนวนเพียงเล็กน้อย ดังนั้นการเปลี่ยนให้พวกนี้เป็นกรรมาชีพการเกษตร (Agricultural Proletarians) ได้เร็วเท่าใดก็จะเป็นการดีต่อทุกฝ่ายในการปฏิวัติสังคมนิยม¹⁹

สำหรับในทัศนะของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนซึ่งนิยมสตาลินยังเห็นว่าการปฏิวัติควรเริ่มต้นจากการปฏิวัติระดับชาติ หลังจากนั้นจึงทำการปฏิวัติโลก (การปฏิวัติสังคมนิยม) ดังที่ “แผนนโยบายการเมือง” (luan cuong chinh tri) ของพรรคเสนอว่า การปฏิวัติในเวียดนามต้องทำ 2 ขั้นตอน หรือการปฏิวัติทวิภาค (Dual Revolution) ขั้นแรกคือ การปฏิวัติประชาธิปไตย (The National Democratic Revolution) และขั้นที่สองคือ การปฏิวัติสังคมนิยม (Socialist Revolution) โดยก้าวกระโดดข้ามขั้นตอนการพัฒนาแบบทุนนิยม การปฏิวัติประชาธิปไตยประชาธิปไตยคือ การโค่นล้มระบอบอาณานิคมฝรั่งเศสภายใต้คำขวัญที่ว่า “เอกราชแห่งชาติ” และการปฏิวัติ

¹⁸ Marr, *Vietnamese Tradition on Trial*, p. 388.

¹⁹ *Ibid.*, pp. 390-391.

สังคมนิยมคือการปฏิวัติสังคมนิยม โดยนำที่ดินมาแจกจ่ายแก่ชาวนา และเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจเป็นแบบสังคมนิยม ภายใต้คำขวัญที่ว่า “คืนที่ดินแก่ผู้ใช้แรงงานในที่ดิน”²⁰

การปฏิวัติประชาชาติประชาธิปไตยจำเป็นต้องแสวงหาแนวร่วมอย่างกว้างขวางภายใต้การนำของชนชั้นกรรมาชีพ กลุ่มที่พรรคเห็นว่าจะเป็แนวร่วมที่สำคัญคือ ชาวนา เพราะเป็นกำลังหลักของสังคมนิยม การที่ประเทศเกษตรกรรม เช่น เวียดนาม ก่อการปฏิวัติโดยปราศจากการสนับสนุนจากชาวนาก็ยากที่จะประสบความสำเร็จ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การปฏิวัติของสหภาพโซเวียตเมื่อ ค.ศ.1917 (พ.ศ.2460) ภายใต้การนำของกรรมกรจึงไม่เหมาะสมกับเวียดนาม เพราะเมื่อกรรมกรตามเมืองต่าง ๆ ลูกซื้อก็จะถูกฝรั่งเศสปราบปรามได้โดยง่าย ดังนั้น ในทางยุทธวิธีการปฏิวัติ นอกจากพรรคจะต้องแสวงหาแนวร่วมจากกรรมกรในเมืองแล้ว ยังต้องเน้นการดึงเอาชาวนาในชนบทเป็นแนวร่วมอีกด้วย สำหรับชนชั้นกลาง ถึงแม้จะเป็นศัตรูทางทฤษฎีกับชนชั้นกรรมาชีพ แต่ปราบไคที่ชนชั้นกลางยังสนับสนุนแนวทางการปฏิวัติของพรรค ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องโค่นล้มชนชั้นกลางโดยทันที ในทางตรงกันข้าม อาจจะเป็นแนวร่วมของการปฏิวัติระดับชาติได้

ถึงแม้ว่าแนวความคิดโดยพื้นฐานของสตาลินและทรอตสกีจะขัดแย้งกัน แต่ผู้ที่นิยมสตาลินและทรอตสกีทางตอนใต้ของเวียดนามต่างมีเป้าหมายร่วมกัน คือ การต่อต้านอาณานิคม ดังนั้น ในช่วงต้นเดือนมกราคม ค.ศ.1933 (พ.ศ. 2476) จึงเกิดความร่วมมือระหว่างผู้ที่มีแนวอุดมการณ์ต่างกันทั้งสองเรียกว่า “กลุ่มลาอูท” (La Lutte) โดยมีสมาชิกสำคัญจากกลุ่มนิยมทรอตสกี 2 คน คือ

²⁰ Le Duan, *The Vietnamese Revolution: Fundamental Problems Essential Tasks* (Hanoi: Foreign Languages Publishing House, 1970), pp. 21-23.

ตะทุเทา (Ta Thu Thu) และ ฟามวันฮาม (Pham Van Ham) กลุ่มที่นิยมสตาลิน 2 คนคือ เหวียนวันดาว (Nguyen Van Tao) และ เชียงแบกหมาย (Duong Bac Mai) นอกจากนี้ยังมีนักปฏิวัติอื่น ๆ เข้าร่วมอีก 3 คน

การที่กลุ่มนิยมสตาลินและกลุ่มนิยมทรอตสกีร่วมมือกัน น่าจะสืบเนื่องมาจากปัจจัยที่สำคัญสองประการคือ ประการแรก สมาชิกทั้งสองกลุ่มต่างเคยรู้จักกันมาตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1920 การรวมกลุ่มครั้งนี้จึงเป็นการรวมกลุ่มของเพื่อนเก่า แม้ว่าระหว่างที่อยู่ในฝรั่งเศสจะมีแนวความคิดต่างกัน แต่ก็มิใช่เป้าหมายที่จะต่อสู้เพื่อเอกราชเช่นเดียวกัน โดยที่แต่ละกลุ่มก็ยังยึดถือแนวอุดมการณ์ของตน ประการที่สอง การรวมกลุ่มดังกล่าวมิได้รับการคัดค้านจากองค์การคอมมิวนิสต์อื่น ๆ โดยในช่วงนั้นกลุ่มนิยมสตาลินทางภาคใต้มีความสัมพันธ์กับพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนซึ่งมีฐานที่อยู่ทางตอนเหนือเพียงเล็กน้อย และช่วงครั้งแรกของทศวรรษ 1930 พรรคยังไม่มีนโยบายอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับการติดต่อกับกลุ่มลาลูท จึงกล่าวได้ว่ากลุ่มลาลูทเป็นเพียงการรวมกลุ่มในลักษณะความสัมพันธ์ส่วนตัวโดยปราศจากการชี้แนะจากพรรคคอมมิวนิสต์

กลุ่มลาลูทเป็นกลุ่มที่จัดตั้งโดยถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีเป้าหมายคือให้การศึกษาแก่คนงานและได้รับการสนับสนุนจากมวลชนไม่น้อย ในฐานะกลุ่มที่ต่อต้านอาณานิคม ดังจะเห็นได้จากความสำเร็จในการที่สมาชิกกลุ่มลาลูทได้รับเลือกตั้งเข้าไปในสภาเทศบาลไซ่ง่อนเมื่อ ค.ศ.1933 (พ.ศ.2476) และ ค.ศ.1935 (พ.ศ.2478) อย่างไรก็ตาม บทบาทของสมาชิกสภาของกลุ่มลาลูทก็มีข้อจำกัด เนื่องจากฝรั่งเศสได้สำรองที่นั่งสำหรับสมาชิกชาวฝรั่งเศสไว้มากกว่า

ในช่วง ค.ศ.1936 (พ.ศ.2479) ขณะที่ลัทธินาซีและฟาสซิสต์ซึ่งเป็นกลุ่มขวาสุดขั้วกำลังขยายตัวในเยอรมันและญี่ปุ่น แนวร่วมประชาชนของ

ฝรั่งเศส (French Popular Front) ซึ่งเป็นแนวร่วมฝ่ายซ้ายประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งรัฐสภาและได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศ การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ส่งผลกระทบต่ออินโดจีน เพราะแนวร่วมประชาชนไม่เห็นด้วยกับการปกครองอาณานิคมแบบกดขี่ ดังนั้นในสมัยรัฐบาลชุดนี้ การปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศสจึงมีลักษณะยืดหยุ่นและให้เสรีภาพมากขึ้น อันเป็นการเปิดโอกาสให้ขบวนการชาตินิยมในเวียดนามขยายตัวอย่างรวดเร็ว

สิ่งสำคัญที่แนวร่วมประชาชนของฝรั่งเศสเริ่มขึ้นก็คือ การให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ปรากฏว่าใน ค.ศ.1936 (พ.ศ.2479) กลุ่มนิยมนาร์กซิสต์ทั้งหลายจึงออกสิ่งพิมพ์ของตน เช่น ลาลูท (La Lutte) เจินโด่ว (Tranh Dau - การต่อสู้) มาย (Mai - รุ่งเช้า) ตันวัน (Tan Van - นววรรณคดี) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งสำนักพิมพ์วันหัว (Van Hoa - วัฒนธรรม) เพื่อตีพิมพ์หนังสือของกลุ่มนิยมนอร์ดสกี และสำนักพิมพ์เทียนเฟื่อง (Tien Phong - แนวหน้า) เพื่อตีพิมพ์หนังสือของกลุ่มนิยมนสตาลิน ยิ่งไปกว่านั้นในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1936 (พ.ศ.2479) กลุ่มลาลูทยังได้จัดตั้งกลุ่มศึกษานาร์กซิสต์ขึ้นอย่างลับ ๆ ในหมู่นักศึกษาและคนงาน กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญที่สุดคือกลุ่มของเหวียนวันเหวียน (Nguyen Van Nguyen) ในไซ่ง่อน แต่ก็ถูกทางการสั่งปิดเมื่อ ค.ศ.1937 (พ.ศ.2480)

ในระยะนี้ผู้นำและสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้รับการปล่อยตัวจากคุกมากขึ้น ขณะเดียวกัน นักศึกษาที่เดินทางไปอบรมในโซเวียตได้ทยอยกลับประเทศนับแต่ ค.ศ.1932 (พ.ศ.2475) เป็นต้นมา และมีการจัดกลไกของพรรคเป็นสองส่วน คือ อินโดจีนตอนใต้ (โคชินจีน อันนัมตอนใต้ และกัมพูชา) อยู่ภายใต้การนำของเตรินวันเหยา (Tran Van Gieu) และอินโดจีนตอนเหนือ (ตั้งเกี่ย อันนัมตอนเหนือ และลาว) อยู่ภายใต้การนำของเลห่งฟอง (Le Hong Phong) ดังนั้น พรรคจึงเริ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองอีกครั้ง

ภายหลังที่มีบทบาทจำกัดในช่วงต้นทศวรรษที่ 1930 การเคลื่อนไหวในช่วงนี้ อยู่ภายใต้แนวทางการต่อสู้แบบใหม่ที่กำหนดโดยการประชุมคองเกรสของ โคมินเทิร์นครั้งที่ 7 เมื่อ ค.ศ.1935 (พ.ศ.2478) ซึ่งสนับสนุนการต่อต้าน ฟาสซิสต์ และยึดถือยุทธวิธีการปฏิวัติที่ยืดหยุ่นเพื่อสร้างเอกภาพภายในกลุ่ม ฝ่ายซ้าย โดยมองข้ามภูมิหลังทางชนชั้น²¹ ดังนั้นพรรคจึงพยายามขยายฐาน การเมืองให้กว้างขวางที่สุด แม้จะต้องร่วมมือกับกลุ่มชนชั้นหรือกลุ่มการเมือง ต่าง ๆ ที่มีความเชื่อทางอุดมการณ์และศาสนาต่างกัน ตลอดจนชนกลุ่มน้อย และชาวฝรั่งเศสหัวก้าวหน้าก็ตาม ในการนี้ คณะกรรมการกลางพรรคได้ จัดตั้งแนวร่วมประชาชนต่อต้านจักรวรรดินิยม (Anti-Imperialist People's Front) โดยมีนโยบายต่อต้านฟาสซิสต์เป็นสำคัญ

นอกจากแสวงหาแนวร่วมแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์ยังไม่ละเลยที่จะสร้าง พรรคให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ยุทธศาสตร์หลักของพรรคก็คือการเข้าหา กรรมกรและชาวนา โดยจัดตั้งคณะทำงานเป็นองค์กรขนาดเล็กประกอบด้วย สมาชิกพรรคในระดับท้องถิ่น ประจำหมู่บ้าน โรงงาน โรงเรียน และร้านค้า เพื่อรวบรวมข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการปฏิรูปการบริหารของฝรั่งเศส วิธีการนี้ได้

²¹ การขึ้นสู่อำนาจของฮิตเลอร์ในเยอรมันเมื่อ ค.ศ.1933 (พ.ศ.2476) ก่อให้เกิด กระแสหัวเกรงในโซเวียตว่า ลัทธินาซีหรือฟาสซิสต์จะเป็นภัยคุกคามต่อลัทธิสังคมนิยม ดังนั้น โคมินเทิร์นจึงต้องการแสวงหาแนวร่วมจากชนชั้นอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มฝ่ายขวาสุดขั้วเพื่อต่อต้านนาซี การเปลี่ยนแปลงทำที่ต่างจากแนวทางของการประชุมคองเกรสโลกที่ 6 เช่นนี้ ทำให้พรรค คอมมิวนิสต์อินโดจีนเริ่มเกิดความสับสนว่าจะตีความพันธมิตรการปฏิวัติอย่างเคร่งครัดแบบเดิม คือ เน้นที่ชนชั้นกรรมกรต่อไปหรือไม่ ในระหว่างการประชุมคองเกรสโลกครั้งที่ 7 เมื่อ ค.ศ.1935 (พ.ศ.2478) กอร์จิจิ ดิมิตรอฟ (Georgii Dimitrov) ผู้นำบัลแกเรีย แถลงรายงานการเมืองว่า นโยบายใหม่ของโคมินเทิร์นคือ การสนับสนุนพันธมิตรต่อต้านฟาสซิสต์ และยึดถือยุทธวิธีการ ปฏิวัติที่ยืดหยุ่นขึ้นเพื่อที่จะสร้างเอกภาพในกลุ่มฝ่ายซ้ายโดยมองข้ามภูมิหลังทางชนชั้น

ผลดีที่จะเห็นได้จากในปีต่อมา กรรมกรในไซ่ง่อนและเจอะเล็น (Cho Lon) ตลอดจนหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตที่ราบลุ่มปากแม่น้ำโขง ต่างสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์

รัฐบาลแนวร่วมประชาชนของฝรั่งเศสสัญญาว่าจะจัดตั้งคณะกรรมการอาณานิคม (Colonial Commission) เพื่อศึกษาสภาพภายในอาณานิคม บรรยากาศทางการเมืองดังกล่าวส่งผลต่อความตื่นตัวทางการเมืองภายในอินโดจีน โดยเฉพาะในโคชินจีน ผู้นำคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้ถือโอกาสนี้สร้างแนวร่วมสำหรับการปฏิวัติ โดยส่งหนังสือไปยังกลุ่มชาตินิยมต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องให้ร่วมมือกันร่างข้อเสนอ ตลอดจนจัดตั้ง “คองเกรสอินโดจีน” (Indochinese Congress) เพื่อรวบรวมข้อเสนอของประชาชนส่งไปยังคณะกรรมการอาณานิคมในอันนัมและดั่งเกีย สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ในท้องถิ่นพยายามร่วมมือกับพรรคอื่น ๆ เพื่อจัดตั้งเลือกตัวแทนเข้าไปในสภานิติบัญญัติของภูมิภาคที่ฝรั่งเศสจัดตั้งขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผู้แทนไปเจรจากับพรรคชาตินิยมเวียดนาม (VNQDD) ที่อยู่ทางตอนใต้ของจีน เกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการจัดตั้งพันธมิตร สำหรับในโคชินจีน กิจกรรมทางการเมืองก็คึกคักยิ่งกว่าภูมิภาคอื่น ๆ โดยพรรคคอมมิวนิสต์ร่วมกับกลุ่มชาตินิยมสายก้าวหน้าและสายกลางจัดตั้งคณะกรรมการบริหารเพื่อกระตุ้นให้มีการเคลื่อนไหวจัดตั้งคองเกรสอินโดจีน อย่างไรก็ตาม พรรคคอมมิวนิสต์ก็ไม่ได้ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร

ต่อมาพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้จัดตั้งแนวร่วมประชาธิปไตยอินโดจีน (Indochinese Democratic Front) ขึ้น โดยมีเป้าหมายที่จะปฏิรูปการเมืองและสังคมตามแนวทางสายกลาง ผู้มีบทบาทสำคัญคือ ฟ้ามวันดง (Pham Van Dong) และ หวอเหวียนย๊าบ (Vo Nguyen Giap) ทั้งนี้พรรคได้ส่งจดหมายเปิดผนึกไปยังกลุ่มการเมืองอื่น ๆ อีกครั้ง เพื่อชักชวนให้เข้าร่วมกับ

แนวร่วมใหม่นี้ แต่การจัดตั้งแนวร่วมดังกล่าวก็ไม่คืบหน้าอีกเช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้น สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนกลับมีความสับสนในแนวนโยบายของพรรค สมาชิกพรรคหลายคนรู้สึกแปลกใจที่พรรคใช้คำว่า “การปฏิรูปประชาธิปไตย” ทั้งที่แต่เดิมพรรคได้เน้นการต่อสู้ด้วยการ “ปฏิวัติ” นอกจากนี้สมาชิกพรรคบางคนยังเข้าใจผิดว่า ในการร่วมมือกับกลุ่มการเมืองอื่น ๆ นั้น ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงอุดมการณ์คอมมิวนิสต์อีกต่อไป

ความสับสนดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาระหว่างคณะกรรมการพรรคภาคใต้กับคณะกรรมการกลางพรรค ทั้งนี้เนื่องจากคณะกรรมการกลางพรรคเห็นว่า ภายใต้บรรยากาศทางการเมืองที่เสรีและพรรคมีความเข้มแข็งมากขึ้นเช่นนี้ สมาชิกพรรคไม่มีความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกับฝ่ายทรอตสกีในกลุ่มลาลูทอีกต่อไป ดังนั้นในกลาง ค.ศ.1937 (พ.ศ.2480) คณะกรรมการกลางพรรคจึงต้องการให้สมาชิกพรรคแยกตัวออกจากกลุ่มลาลูท แต่คณะกรรมการพรรคภาคใต้ไม่เห็นด้วย โดยอ้างว่าพวกเขาร่วมมือกับกลุ่มนิยมทรอตสกีสายกลาง อย่างไรก็ตาม ภายใต้การกดดันของคณะกรรมการกลางพรรค ในที่สุดสมาชิกพรรคก็ต้องยุติความร่วมมือกับกลุ่มนิยมทรอตสกี และหันมาแข่งขันในการเลือกตั้งสมาชิกของสภาต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีการโต้เถียงทางอุดมการณ์ โดยหนังสือพิมพ์ลาลูทได้นำข้อเสนอของทรอตสกี และสุนทรพจน์ของสตาลิน มาตีพิมพ์เปรียบเทียบกัน และเรียกร้องให้ผู้อ่านตัดสินใจว่า “ถ้าเห็นว่าสตาลินคืออาชญากรให้สนับสนุนทรอตสกี ถ้าเห็นว่าทรอตสกีคืออาชญากร หัวหน้าก่อการร้ายและฟาสซิสต์ให้สนับสนุนสตาลิน”²²

ระยะเวลาที่ขบวนการคอมมิวนิสต์ในเวียดนามเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเปิดเผยมีไม่นานนัก เพราะเมื่อถึง ค.ศ.1939 (พ.ศ.2482)

²² Huynh Kim Khanh, op.cit., p. 227.

สตาลินกับฮิตเลอร์ได้ทำสนธิสัญญาระหว่างกัน ทำให้ประเทศต่าง ๆ ในยุโรป รวมทั้งฝรั่งเศสไม่ไว้ว่างใจขบวนการคอมมิวนิสต์ เพราะเกรงว่าจะร่วมมือกับ ฟาสซิสต์ ประกอบกับแนวร่วมประชาชนก็หมดอำนาจในฝรั่งเศส ดังนั้น รัฐบาลใหม่ของฝรั่งเศสจึงดำเนินการปราบปรามขบวนการคอมมิวนิสต์อย่าง รุนแรง โดยสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนและกลุ่มนิยามทรอตส์ที่ถูกจับราว 200 คน ในบรรดาผู้ที่ถูกจับคือ เลห่งฟอง (Le Hong Phong) ตะทู่เทา (Ta Tu Thau) เอียงแบกห์มาย (Duong Bach Mai) และ เดรินวันเหยา (Tran Van Giu) และทั้งสองกลุ่มกลายเป็นองค์กรนอกกฎหมายอีกครั้ง²³

ถึงแม้ว่าพรรคคอมมิวนิสต์จะถูกปิดกั้นโอกาสในการต่อสู้โดยถูกต้อง ตามกฎหมาย แต่ตลอดระยะเวลาที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลแนวร่วม ประชาชน พรรคคอมมิวนิสต์ได้ฟื้นตัวและขยายบทบาทของตน โดยอาศัยสื่อ สิ่งพิมพ์และกิจกรรมต่าง ๆ เผยแพร่แนวความคิดและโน้มน้าวให้มวลชนเข้าร่วมกับพรรค แม้ว่ากลุ่มลาลูจะมีเป้าหมายที่การให้การศึกษามวลชน แต่สิ่งตีพิมพ์ไม่ได้เข้าถึงมวลชนมากนัก เนื่องจากต้องตีพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศสเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม หลักฐานของฝรั่งเศสชี้ว่า ในสมัย แนวร่วมประชาชน พรรคคอมมิวนิสต์ขยายตัวอย่างมาก โดยใน ค.ศ.1939 (พ.ศ.2482) มีสมาชิกถึง 2,000 คน และมีแนวร่วม 4,000 คน²⁴

ในขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์ขยายตัว แต่กลุ่มชาตินิยมสายกลาง (moderate) อื่น ๆ เช่นพรรคชาตินิยมเวียดนามที่มีฐานอยู่ทางตอนใต้ของจีนกลับไม่ตื่นตัวทางการเมืองในช่วงนี้นัก ยิ่งไปกว่านั้น สมาชิกพรรคชาตินิยมบางคน ที่ออกมาจากคุก เช่น เดรินฮวีเหลี้ยว (Tran Huy Lieu) โตเหี้ยว (To Hieu)

²³ Buttinger, Vietnam: A Dragon Embattled, p. 226.

²⁴ Duiker, The Communist Road to Power, pp. 54-55.

และ เตรีงเฮินบ่าว (Truong Dan Bao) ก็หันมาเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์²⁵ สำหรับพรรครัฐธรรมนูญก็มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้นำ ขณะที่กลุ่มศาสนา เช่น ลัทธิกาวด่าย (Cao Dai) ลัทธิหว่าฮาว (Hoa Hao) ต่างเน้นกิจกรรมทางศาสนามากกว่าปัญหาการเรียกร้องเอกราช

ภายหลัง ค.ศ.1939 (พ.ศ.2482) กลุ่มนิยมทรอตสกีตกต่ำลงมาก เนื่องจากไม่มีฐานที่มั่นคงในหมู่มวลชนโดยเฉพาะในชนบท ซึ่งตรงกันข้ามกับพรรคคอมมิวนิสต์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดตั้งองค์กร ทำให้พรรคสามารถดำรงอยู่ได้เมื่อถูกฝรั่งเศสปราบปราม²⁶ ความขัดแย้งระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนกับกลุ่มนิยมทรอตสกีสืบเนื่องต่อมาอย่างประปราย จนกระทั่ง ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) บทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์ก็บดบังความสำคัญของกลุ่มทรอตสกี

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในช่วงที่เวียดนามอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลแนวร่วมประชาชนนั้น เป็นช่วงที่พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนเริ่มฟื้นตัว และเมื่อถึงปลายทศวรรษ 1930 กลายเป็นกลุ่มการเมืองหลักในเวียดนามที่ต่อต้านฝรั่งเศส ปัจจัยสำคัญที่ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ฟื้นตัวและมีบทบาทเด่นเหนือกลุ่มการเมืองอื่น ๆ มีดังนี้

ประการแรก พรรคคอมมิวนิสต์มีแนวนโยบายที่ยืดหยุ่นและแสวงหาแนวร่วมจากประชาชนทุกชนชั้น รวมทั้งจากชาวฝรั่งเศสที่คัดค้านระบบอาณานิคม ขณะที่กลุ่มนิยมทรอตสกีตีความแนวร่วมการปฏิวัติอย่างเคร่งครัด กลุ่มผู้สนับสนุนกลุ่มนิยมทรอตสกีจึงมีจำกัด

ประการที่สอง พรรคคอมมิวนิสต์มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ

²⁵ Huynh Kim Khanh, op.cit., p. 217.

²⁶ Douglas Pike, Vietcong (Massachusetts: The M.I.T. Press, 1967), p. 24.

ในการจัดตั้งองค์กรในระดับท้องถิ่น โดยไม่ละเลยที่จะจัดตั้งมวลชนในโรงงาน หมู่บ้าน โรงเรียน ฯลฯ เพื่อเตรียมการสำหรับการปฏิวัติ ขณะที่กลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ มองข้ามความสำคัญของการสร้างฐานมวลชนในระดับล่าง ดังนั้นเมื่อฝรั่งเศสปราบปรามด้วยกำลัง กลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ ก็ตกอยู่ในสภาพลำบาก ขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์ยังดำเนินการใต้ดินต่อไป

ประการที่สาม พรรคคอมมิวนิสต์เป็นกลุ่มการเมืองที่สนใจปัญหาของชาวนามากที่สุด ซึ่งในสภาพความเป็นจริงปรากฏว่า ชาวนาเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศ และปัญหาเรื่องที่ดินเป็นปัญหาสำคัญที่สุดสำหรับพวกเขา ดังนั้นการที่พรรคคอมมิวนิสต์เน้นการแก้ไขปัญหาที่ดินของชาวนา จึงได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวาง

ประการสุดท้าย พรรคคอมมิวนิสต์เติบโตขึ้นมาขณะที่กลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ ซึ่งดำเนินตามสายกลาง (moderate) ต่างประสบปัญหาภายใน เช่น ปัญหาผู้นำในพรรครัฐธรรมนูญ หรือปัญหาการจัดตั้งองค์กรในพื้นที่เวียดนามของพรรคชาตินิยม (VNQDD) เป็นต้น นอกจากนี้ การต่อสู้ตามแนวทางสายกลางอาจจะประสบผลในบรรยากาศการเมืองที่เปิดกว้าง แต่เมื่อเผชิญกับนโยบายการปราบปรามด้วยกำลังของฝรั่งเศส ฝ่ายต่อต้านจะต้องต่อสู้แบบใต้ดินด้วยกำลังรุนแรง ซึ่งกลุ่มชาตินิยมที่มีนโยบายสายกลางจะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ดีน้อยกว่าพรรคคอมมิวนิสต์

ขบวนการคอมมิวนิสต์ในช่วงของแนวร่วมมวลชนเพื่อเอกราช ค.ศ.1940-1945 (พ.ศ.2483-2488)

การเข้ามาของญี่ปุ่นและผลกระทบ

ถึงแม้การขยายตัวของญี่ปุ่นเข้ามาในเวียดนามและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเป็นเพียงระยะเวลาสั้น ๆ แต่ก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคนี้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ญี่ปุ่นสามารถทำลายระบบอาณานิคมของฝรั่งเศสได้สำเร็จ และกระตุ้นให้ขบวนการชาตินิยมในเวียดนามตื่นตัว ขบวนการที่สำคัญขบวนการหนึ่งก็คือ *ขบวนการเวียดนาม* ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และขบวนการนี้เป็นกำลังสำคัญที่นำเอกราชมาสู่เวียดนามเมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลง

ญี่ปุ่นเข้ามารอบครองเวียดนามด้วยเหตุผลสำคัญ 2 ประการ ประการแรกคือ เหตุผลด้านการทหาร ในทศวรรษ 1930 ญี่ปุ่นทำสงครามกับจีน โดยสามารถยึดครองดินแดนแมนจูเรียเมื่อ ค.ศ.1931 (พ.ศ.2474) แล้วสถาปนารัฐแมนจูแก้ว หลังจากนั้นญี่ปุ่นพยายามรุกมาทางใต้โจมตีปักกิ่งและเซี่ยงไฮ้ จนในที่สุดรัฐบาลจีนพลัดถิ่นต้องถอยมาตั้งหลักที่จุงกิง จากการทำญี่ปุ่นสามารถยึดครองบริเวณชายฝั่งทะเลของจีนเกือบทั้งหมด ทำให้ในปลายทศวรรษ 1930 รัฐบาลจุงกิงมีทางติดต่อและได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศได้จำกัด เส้นทางสำคัญเส้นทางหนึ่งก็คือทางรถไฟที่ติดต่อจากเมืองท่าไฮฟอง (Hai Phong) ของเวียดนามขึ้นไปยังมณฑลยูนนานของจีน ดังนั้นเพื่อตัดเส้นทางยุทธศาสตร์นี้ ญี่ปุ่นจึงต้องรุกเข้ามาในเวียดนาม²⁷

²⁷ Douglas Pike, *History of Vietnamese Communism*, p. 41.

ประการที่สอง ในด้านเศรษฐกิจ เวียดนามเป็นประตูเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารและวัตถุดิบที่สำคัญของโลก เช่น ไทย พม่า และอินโดจีน สามารถผลิตข้าวรวมกันได้ร้อยละ 95 ของโลก นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรที่มีค่า เช่น ยางพารา ดีบุก น้ำมัน เหล็ก ทองแดง แมงกานีส บ็อกไซต์ อลูมิเนียม ทังสแตน ฟอสเฟต ดังนั้น ดินแดนแถบนี้ จึงเป็นแหล่งทรัพยากรสำหรับการทำสงคราม ตลอดจนเป็นแหล่งวัตถุดิบและตลาด สำหรับอุตสาหกรรมภายในประเทศญี่ปุ่นเองด้วย²⁸

ช่วงปลายทศวรรษ 1930 สถานการณ์ในยุโรปเอื้ออำนวยต่อการรุกเข้ามาในภูมิภาคนี้ เพราะภายหลังจากที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้นใน ค.ศ.1939 (พ.ศ.2482) และเยอรมันสามารถส่งทหารเข้ายึดครองฝรั่งเศสได้สำเร็จในปีถัดมา เสถียรภาพของรัฐบาลอาณานิคมในอินโดจีนได้รับผลกระทบกระเทือนไปด้วย ในช่วงระหว่างนี้ญี่ปุ่นเจรจากับรัฐบาลวิกซ์ของฝรั่งเศสขอใช้ดินแดนเวียดนามเหนือเพื่อประโยชน์ในการทำสงครามกับจีน ฝรั่งเศสไม่อยู่ในฐานะที่จะปฏิเสธได้ และได้ทำสนธิสัญญากับญี่ปุ่นเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ.1940 (พ.ศ.2483) โดยตกลงว่าญี่ปุ่นจะยอมรับอธิปไตยและเคารพต่อบูรณาการทางดินแดนของฝรั่งเศสในอินโดจีน ขณะที่ฝรั่งเศสจะต้องยอมรับ “การดำรงอยู่” ของญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียง นอกจากนั้นในเดือนต่อมามีการลงนามในสัญญาทางทหารอีกฉบับซึ่งระบุว่า ญี่ปุ่นสามารถใช้สนามบิน 3 แห่งในเวียดนามเหนือ และมีสิทธิส่งกองกำลังเข้าไปในเวียดนามจำนวน 60,000 คน โดยในแต่ละครั้งจะต้องส่งไม่เกิน 25,000 คน และจะต้องส่งผ่านทางเมืองท่าไฮฟองเท่านั้น²⁹

²⁸ Saburo Ienaga, *The Pacific War, 1931-1945* (New York: Pantheon Books, 1978), pp. 155-156.

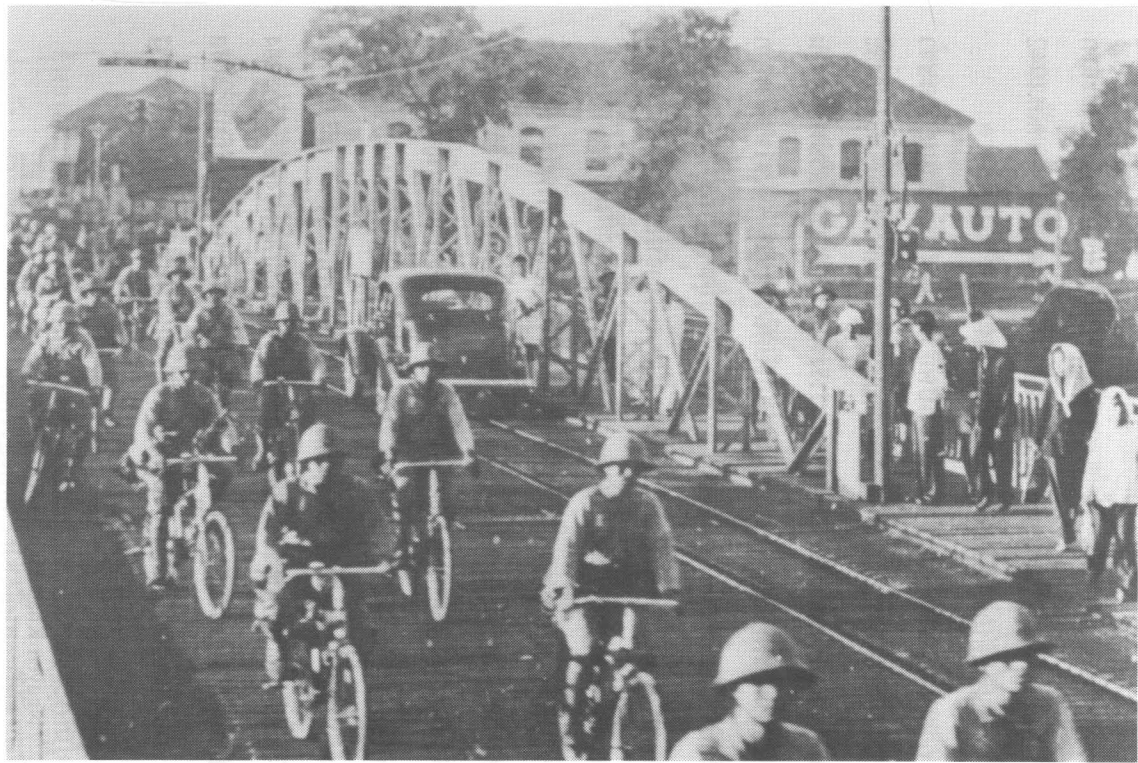
²⁹ Truong Buu Lam, “Japan and the Disruption of the Vietnamese Nationalist Movement,” *Aspects of Vietnamese History*, ed. by Walter F. Vella (Hawaii: The University Press of Hawaii, 1973), p. 242.

เดือนกันยายน ค.ศ.1940 (พ.ศ.2483) กองทัพญี่ปุ่นเคลื่อนจาก กวางตุ้งข้ามพรมแดนเข้าไปในเวียดนาม ระหว่างทางเกิดการปะทะกับกอง ทหารฝรั่งเศสที่ล่างเซิน (Lang Son) สาเหตุของเหตุการณ์ครั้งนี้อาจสืบเนื่อง มาจากปัญหาการประสานงานระหว่างทหารญี่ปุ่นกับหน่วยเหนือ แต่ในอีกด้าน หนึ่ง อาจเป็นความตั้งใจของญี่ปุ่นที่จะทดสอบกำลังของฝรั่งเศสและแสดง แสตนยานุภาพของตน ผลก็คือ ฝรั่งเศสไม่อาจต้านทานกองกำลังของญี่ปุ่น หลังจากนั้น ทั้งญี่ปุ่นและฝรั่งเศสก็พยายามหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง แต่ต่างเร่ง แสวงหาฐานสนับสนุนจากประชาชนเป็นสำคัญ

ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1941 (พ.ศ.2484) ญี่ปุ่นพยายามแผ่ อิทธิพลลงไปทางใต้ของเวียดนามมากขึ้น โดยกดดันให้ฝรั่งเศสต้องทำสนธิ สัตถุญญาอมให้อินโดจีนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการทหารของญี่ปุ่น ซึ่ง หมายความว่า ญี่ปุ่นสามารถใช้ฐานทัพอากาศ 8 แห่งในอินโดจีนตอนใต้ เช่นที่ ญัตรอง (Nha Trang) ตูรานห์ (Tourane) เบียนหว่า (Bien Hoa) ไซ่ง่อน (Saigon) กำปงทัก (Kampong Thac) และใช้ท่าเรือที่ตูรานห์ กามแรนห์ (Cam Ranh) ไซ่ง่อน ผลของสนธิสัญญาดังกล่าว ทำให้กองทหารญี่ปุ่นมี ขอบข่ายครอบคลุมเวียดนามทั่วทั้งประเทศ แต่ในทางปฏิบัติ ญี่ปุ่นมีทหารไม่ เกิน 35,000 คน และประจำการเฉพาะจุดยุทธศาสตร์เท่านั้น³⁰

สนธิสัญญาระหว่างญี่ปุ่นกับฝรั่งเศสมีลักษณะพิเศษคือ ญี่ปุ่นได้รับ อนุญาตให้ใช้ดินแดนอินโดจีนเป็นฐานส่งยุทธปัจจัยในการทำสงคราม ขณะที่ ฝรั่งเศสยังมีอำนาจควบคุมกลไกด้านการปกครองต่อไปเช่นเดิม อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ การดำรงอยู่ของระบอบการปกครองฝรั่งเศสขึ้นอยู่กับความพอใจ

³⁰ Ellen J. Hammer, *The Struggle for Indochina* (Stanford: Stanford Uni- versity Press, 1954), p. 30.



กองทัพญี่ปุ่นเดินทางเข้าสู่เมืองไซ่ง่อนทางภาคใต้เวียดนามด้วยจักรยานเมื่อปี ค.ศ.1941 ซึ่งเท่ากับว่า กองทัพญี่ปุ่นกระจายอยู่ทั่วประเทศเวียดนาม และในปีถัดมา ญี่ปุ่นจึงประกาศสงครามในเขตเอเชีย-แปซิฟิกอย่างเป็นทางการ และรบรุกไปทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ของญี่ปุ่นเป็นสิ่งสำคัญ ญี่ปุ่นได้ทุกอย่างทุกอย่างที่ต้องการในอินโดจีน เช่น ฝรั่งเศส ต้องส่งข้าวให้ญี่ปุ่นจำนวน 585,000 ตัน ใน ค.ศ.1941 (พ.ศ.2484) และเพิ่มขึ้นเป็น 1,023,000 ตัน ใน ค.ศ.1943 (พ.ศ.2486) โดยในระยะแรก ญี่ปุ่นชำระเป็นทองและสินค้าอุตสาหกรรม แต่นับจากเดือนธันวาคม ค.ศ.1942 (พ.ศ.2485) เป็นต้นมา ญี่ปุ่นจ่ายเป็น “เงินเยนพิเศษ”³¹

การเข้ามาของญี่ปุ่นส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเวียดนามโดยตรง เพราะต้องเผชิญกับความเดือดร้อนในการดำรงชีพ ในภาวะสงคราม คนจนจำนวนมากกลายเป็นคนว่างงาน เนื่องจาก บริษัท โรงงาน และเขตนิคมการเกษตรของชาวฝรั่งเศสต้องปิดกิจการลง ชาวชนบทถูกเกณฑ์ให้ส่งข้าวและเสบียงอาหารอื่น ๆ ให้ทหารญี่ปุ่น ทั้งที่ชาวชนบทเองก็ไม่มีอาหารเพียงพอ เกิดภาวะเงินเฟ้อขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคขึ้นทั่วไป ประมาณว่ามีผู้อดตายถึง 200,000 คน เมื่อสงครามยุติลง³²

ญี่ปุ่นพยายามลบภาพความเดือดร้อนเหล่านี้โดยสร้างภาพว่า ญี่ปุ่นคือพลังใหม่ของเอเชียที่จะปลดปล่อยภูมิภาคนี้จากระบบอาณานิคม ดังที่นายพลอิวานะ มัทซุย (Iwane Matsui) กล่าวสุนทรพจน์ในเชิงอ่อนว่า ญี่ปุ่นจะปลดปล่อยเอเชียจากอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส³³ อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงระหว่างญี่ปุ่นกับฝรั่งเศสก็สร้างความสับสนในหมู่ชาวพื้นเมือง เพราะการที่ญี่ปุ่นยังคงให้ฝรั่งเศสปกครองอาณานิคมต่อไปจะไม่สอดคล้องกับข้ออ้างของญี่ปุ่นในเรื่องการต่อต้านอาณานิคม การดำรงอยู่ของญี่ปุ่นควบคู่กับฝรั่งเศสเช่นนี้ ก่อให้เกิดสภาพอำนาจซ้อนอำนาจ โดยญี่ปุ่นมีอำนาจทางการทหาร

³¹ Nguyen Khac Vien, op.cit., p. 240.

³² Saburo Ienaga, op.cit., p. 178.

³³ Woodside, *Community and Revolution*, p. 216.

ขณะที่ฝรั่งเศสยังคงมีอำนาจทางการบริหาร แต่ในทางปฏิบัติ ชาวเวียดนามก็ตระหนักดีว่า การดำรงอยู่ของอำนาจการปกครองของฝรั่งเศสขึ้นอยู่กับความพอใจของญี่ปุ่น สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ขบวนการชาตินิยมมีความหัวรุนแรงฝรั่งเศสน้อยลง

การที่ญี่ปุ่นยังคงรักษาสภาพอาณานิคมของฝรั่งเศสไว้ ก็เพราะโครงสร้างการบริหารของเวียดนามใหญ่เกินกว่ากำลังของญี่ปุ่นจะเข้าแทนที่ฝรั่งเศสได้ทั้งหมด นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังต้องการใช้กำลังพลอีกมากในการขยายบทบาทไปยังประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงแสวงหาแนวร่วมหรือการสนับสนุนจากชนพื้นเมือง โดยมอบตำแหน่งหน้าที่ของชาวฝรั่งเศสเดิมแก่ชาวเวียดนาม ข้าราชการจำนวนมากจึงได้เลื่อนตำแหน่งอย่างรวดเร็ว และบางคนรับตำแหน่งหน้าที่สำคัญอย่างที่ชาวพื้นเมืองไม่เคยมีโอกาสมาก่อน

นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังสนับสนุนกลุ่มชาตินิยมที่ต่อต้านอาณานิคมอย่างลับ ๆ เช่น ลัทธิกาวต่าย (Cao Dai) และ ขบวนการใต้เหวียด (Dai Viet) แต่ญี่ปุ่นปฏิเสธที่จะสนับสนุนกลุ่มฝ่ายซ้าย โดยเฉพาะพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ทั้งนี้ นอกจากเหตุผลความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างแนวความคิดซ้ายสุดขั้วกับขวาสุดขั้วแล้ว ยังสืบเนื่องมาจากญี่ปุ่นไม่ต้องการให้ขบวนการชาตินิยมเติบโตจนเกินไป การสนับสนุนที่ไม่เท่าเทียมกันจากญี่ปุ่นทำให้ขบวนการเหล่านี้รวมตัวกันได้ยาก ความบาดหมางภายในขบวนการชาตินิยมส่งผลให้ญี่ปุ่นสามารถควบคุมสถานการณ์ได้โดยง่าย

ในขณะที่ญี่ปุ่นสร้างฐานสนับสนุนในหมู่ชาวเวียดนามดังกล่าว ฝรั่งเศสก็พยายามปรับนโยบายเพื่อแสวงหาคะแนนนิยมเช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่า ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1940 เป็นครั้งแรกที่ฝรั่งเศสยินยอมให้ชาวเวียดนามแสดงออกด้านชาตินิยม เช่น ให้จัดงานฉลองวีรบุรุษคนสำคัญของเวียดนาม

อาทิ เลเหล่ย (Le Loi) สองพี่น้องตระกูลตริง (Trung) ตลอดจนอ้างว่าชาวเวียดนามมีบรรพบุรุษมาจากเผ่าโกล (Gauls) เช่นเดียวกับฝรั่งเศส³⁴ นอกจากนี้ยังจัดตั้งโรงเรียนมากขึ้น และส่งเสริมกิจกรรมสันตนาการต่าง ๆ เช่น การแข่งขันกีฬาระหว่างกลุ่มหนุ่มสาวชาวเวียดนาม แต่ฝรั่งเศสก็ไม่สามารถสร้างการยอมรับในหมู่ประชาชนชาวเวียดนาม ในทางตรงกันข้าม กลับทำให้ชาวเวียดนามรวมตัวกันเพื่อต่อต้านต่างชาติและก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้น³⁵

อาจกล่าวได้ว่า ถึงแม้ญี่ปุ่นจะปกครองเวียดนามเพียงชั่วคราว แต่ก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายในเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ญี่ปุ่นสามารถทำลายระบบอาณานิคมซึ่งมีอายุนับศตวรรษและยังมีแนวโน้มจะดำรงอยู่ต่อไปให้สิ้นสุดลง แม้ว่าญี่ปุ่นจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้และฝรั่งเศสได้กลับเข้ามาปกครองอีกครั้ง แต่สถานการณ์ก็เปลี่ยนแปลงไปมากจนกระทั่งฝรั่งเศสประสบความยากลำบากที่จะรักษาดินแดนอาณานิคมไว้ต่อไป

ขบวนการเวียดนามห์

การเข้ามาของญี่ปุ่นในช่วงสงคราม ก่อให้เกิดความสับสนในหมู่นักชาตินิยม เพราะในขณะที่ญี่ปุ่นสร้างภาพอันน่าประทับใจว่า ญี่ปุ่นต้องการปลดปล่อยเอเชียออกจากระบอบอาณานิคม แต่ญี่ปุ่นก็ยังคงร่วมมือกับ

³⁴ Ibid., p. 217.

³⁵ จอห์น แบสตัน และ แฮร์รี่ เจ. เบนดา, ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่ : ลัทธิอาณานิคม ลัทธิชาตินิยม และการสลายตัวของลัทธิอาณานิคม แปลจาก A History of Modern Southeast Asia: Colonialism, Nationalism and Decolonization. โดย ชื่นจิตต์ อ่ำไพพรรณ และ ภรณี กาญจนษ์จิติ, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529), หน้า 159.

ฝรั่งเศสในการรักษาอาณานิคมอินโดจีนต่อไปโดยไม่มีแนวโน้มเลยว่าญี่ปุ่นจะสถาปนาเอกราชให้แก่เวียดนามทั้งที่อาจจะทำได้ เช่น เชิญเจ้าชายเกื่องเด (Cuong De - อดีตเชื้อพระวงศ์ที่ฟานบอยเจิวเคยให้การสนับสนุน) ซึ่งลี้ภัยอยู่ในญี่ปุ่น ขึ้นเป็นจักรพรรดิเหมือนกรณีจักรพรรดิปูยีแห่งแมนจูว ความสับสนเช่นนี้ส่งผลให้ขบวนการชาตินิยมในเวียดนามบางขบวนการเห็นว่าควรจะร่วมมือกับฝรั่งเศสเพื่อสละอิทธิพลญี่ปุ่น ในขณะที่บางขบวนการเห็นว่าทั้งญี่ปุ่นและฝรั่งเศสไม่ต่างกันมากนัก จึงควรต่อต้านทั้งสองขบวนการ

สำหรับขบวนการคอมมิวนิสต์อินโดจีนเห็นว่า สถานการณ์ในช่วงนี้กำลังเหมาะสมที่จะทำการต่อสู้เพื่อเอกราชของเวียดนาม ดังที่โฮจิมินห์ผู้ซึ่งเดินทางกลับมาเวียดนามเมื่อ ค.ศ.1940 (พ.ศ.2483) หลังจากที่ได้ไปอยู่ต่างประเทศ 13 ปี³⁶ ได้กล่าวว่า “โอกาสแห่งการปลดปล่อยชาติมาถึงแล้ว ฝรั่งเศสไม่สามารถปกครองเราด้วยตนเอง ส่วนญี่ปุ่นนั้น ด้านหนึ่งกำลังจมปลักในจีน อีกด้านหนึ่งถูกกองกำลังพันธมิตรเล่นงาน ทั้งสองไม่สามารถใช้กองกำลังทั้งหมดมาโจมตีเราได้ ถ้าประชาชนของเราทั้งประเทศรวมพลังและมีจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เราจะทำให้อังกฤษฝรั่งเศสและญี่ปุ่นแตกพ่ายไปอย่างแน่นอน”³⁷ หลังจากนั้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1941 (พ.ศ.2484) ที่ประชุมคณะกรรมการกลางพรรคครั้งที่ 8 ซึ่งจัดที่กาวบั้ง (Cao Bang) ก็มีมติให้ตั้ง “สันนิบาตเพื่อเอกราชของชาวเวียดนาม” หรือที่รู้จักกันในนาม “เวียดนามหิ่” (Viet Nam Doc Lap Dong Minh Hoi - Viet Minh) เพื่อเป็นองค์กรของชาวเวียดนามในการต่อสู้ปลดปล่อยชาติ ภายใต้คำขวัญว่า “เพื่อเอกราช

³⁶ ปลายทศวรรษ 1930 โฮจิมินห์เริ่มกลับมามีบทบาทเสนอความคิดเห็นต่อพรรคมาก ขึ้น ค.ศ.1940 (พ.ศ.2483) เขาเดินทางปฏิบัติภารกิจทางตอนใต้ของจีนก่อนที่จะเข้าเวียดนาม

³⁷ Gareth Porter, ed. Vietnam: The Definitive Documentation of Human Decisions (New York: Earl M. Coleman Enterprises, 1974), p. 2.

ของเวียดนาม ไม่ว่าฝรั่งเศสหรือญี่ปุ่นก็ไม่ใช่เจ้านาย”³⁸

ปัญหาที่ควรพิจารณาก็คือ ทำไมพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนจึงต่อต้านญี่ปุ่น ทั้งที่ขบวนการชาตินิยมส่วนใหญ่ในเวียดนาม หรือแม้แต่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างชื่นชมกับแนวความคิดวงไฟบุลย์มหาเอเชียบูรพา ที่ต้องการปลดปล่อยเอเชียจากระบบอาณานิคมภายใต้คำขวัญที่ว่า “เอเชียเพื่อชาวเอเชีย” เหตุผลที่สำคัญก็คือปัญหาความขัดแย้งทางอุดมการณ์ที่แตกต่างกันคนละขั้วระหว่างฟาสซิสต์กับมาร์กซิสต์ กระแสต่อต้านระบบฟาสซิสต์ขยายตัวเข้ามาในเวียดนามตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1930 ทำให้มีการจัดตั้งแนวร่วมแห่งชาติอินโดจีนต่อต้านจักรวรรดินิยม และพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนเคยช่วยเหลือกองกำลังของจีนต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น นอกจากนั้น ใน ค.ศ.1939 (พ.ศ.2482) โฮจิมินห์ยังกำหนดว่าพรรคจะต้องดำเนินการตามแนวอุดมการณ์ ตลอดจนจัดตั้งแนวร่วมประชาธิปไตยกับชนชั้นกลางและชาวฝรั่งเศสหัวก้าวหน้า เพื่อต่อต้านระบบฟาสซิสต์ของญี่ปุ่น³⁹

น่าสังเกตว่า ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1940 พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนตระหนักดีว่า แม้สถานการณ์จะเอื้ออำนวย แต่โดยลำพังกำลังของพรรคในขณะนั้นก็ยังไม่พร้อมที่จะขับไล่ฝรั่งเศสและญี่ปุ่น พรรคจึงอาศัยขบวนการเวียดนามหัวเป็นเครื่องมือระดมมวลชนจากทุกชนชั้นในสังคม ทั้งกรรมกร ชวนา นายทุน หรือ เจ้าที่ดิน การขยายฐานสนับสนุนการปฏิวัติอย่างกว้างขวางเช่นนี้ สอดคล้องกับแนวทางของพรรคเกี่ยวกับการจัดตั้ง “แนวร่วมประชาชน” ที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 1930 อย่างไรก็ตาม จุดเน้นของการปฏิวัติได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างโดยให้ความสำคัญแก่การต่อสู้เพื่อ

³⁸ Marvin E. Gettleman. Vietnam: History, Document and Opinions on a Major World Crisis (Manchester: Penguin Book, 1967), p. 45.

³⁹ Fall, Ho Chi Minh on Revolution, p. 134.

เอกราชมากขึ้น ทั้งนี้เพราะพรรคประเมินว่า ในสถานการณ์ขณะนั้น ผลประโยชน์ของชนชั้นสำคัญน้อยกว่าปัญหาของชาติ ถ้าหากชาติปราศจากเอกราชและเสรีภาพแล้ว ผลประโยชน์ชนชั้นก็สูญหายไปด้วย⁴⁰ จุดหมายของโฮจิมินห์ซึ่งส่งถึงชาวเวียดนามเมื่อ ค.ศ.1941 (พ.ศ.2484) จึงได้กระตุ้นให้ระลึกถึงวีรกรรมของวีรบุรุษในการต่อต้านต่างชาติ โดยมีได้กล่าวถึงการต่อสู้ทางชนชั้นหรือขบวนการกรรมมาชีพเพื่อการปฏิวัติโลกแต่อย่างใด หากแต่จะเรียกร้องให้ชาวเวียดนามผู้รักชาติทุกคน เสียสละทุกสิ่งที่มีไม่ว่า เงินทอง แร่กาย ความสามารถ เพื่อการต่อสู้เพื่อเอกราช⁴¹

การจัดองค์กรของขบวนการเวียดนามที่ได้รับการขึ้นอย่างไม่เปิดเผยจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ลักษณะของโครงสร้างเริ่มต้นจาก กลุ่มกู่ชาติต่าง ๆ (เช่น กลุ่มชาวนา กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน ฯลฯ) จะเลือกตัวแทนเพื่อจัดตั้งเป็นคณะกรรมการเวียดนามที่ระดับหมู่บ้าน หลังจากนั้น ระดับหมู่บ้านก็จะเลือกตัวแทนเป็นคณะกรรมการระดับตำบล ถัดขึ้นไปเรื่อย ๆ กลุ่มเหล่านี้เน้นที่จะตรวจสอบ วางแผน ปรับปรุง จัดตั้ง และอบรมการต่อสู้ด้วยอาวุธในรูปแบบกองโจร

ขบวนการเวียดนามที่ขยายตัวจากกาวบั้งไปยังจังหวัดอื่น ๆ ในเขตภาคเหนือ โดยได้รับการสนับสนุนจากชาวเวียดนามมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ขบวนการเวียดนามที่ประสบความสำเร็จก็คือ การปรับยุทธวิธีการโฆษณาชวนเชื่อให้สอดคล้องกับสังคมเวียดนาม ดังจะสังเกตว่าการโฆษณาชวนเชื่อของเวียดนามที่ไม่เน้นการเผยแพร่ทฤษฎีหรือปรัชญามาร์กซิสม์อย่างลึกซึ้ง แต่จะเน้นแนวทางการต่อสู้โดยผ่านสื่อศิลปวัฒนธรรม เช่น เพลง กลอนพื้นบ้าน

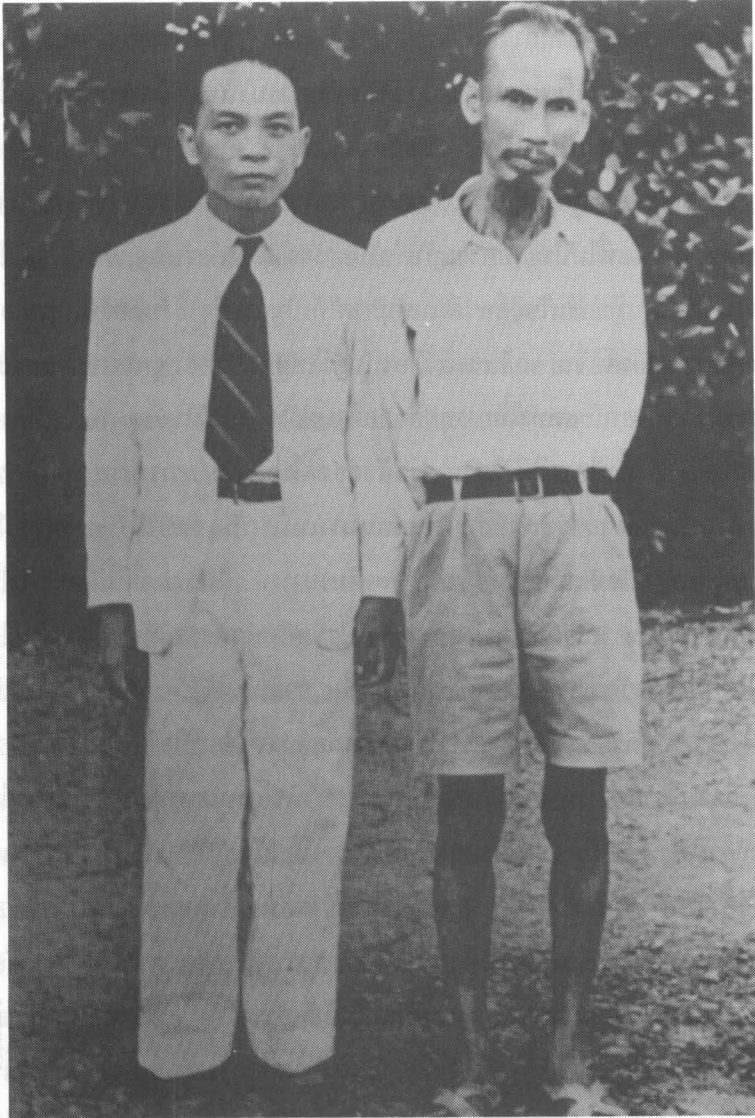
⁴⁰ John T. McAlister, *Vietnam: The Origins of Revolution* (New York: Princeton University, 1969), p. 137.

⁴¹ Marr, *Vietnamese Tradition on Trial*, pp. 401-402.

ซึ่งกล่าวถึงเอกลักษณ์ความเป็นชาติเวียดนาม และการต่อสู้ของบรรพบุรุษเพื่อรักษาดินแดน “ทางใต้” จากการคุกคามของต่างชาติ นอกจากนี้ ยังสอดแทรกความคิดความเชื่อเรื่องธรรมชาติธรรม ในการต่อสู้ระหว่างประชาธิปไตยกับฟาสซิสต์ และท้ายที่สุด ประชาธิปไตยซึ่งเป็นฝ่ายธรรมะจะประสพชัยชนะ

สำหรับหลักการต่อสู้ นั้น พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนไม่ได้กล่าวถึงหลักการวิภาษวิธี (dialectic) ของมาร์กซ์ หากแต่จะพิจารณาสภาพความเป็นจริงของเวียดนามโดยนำทฤษฎีความขัดแย้ง (Theory of Contradictions) มาอธิบายความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศว่าความขัดแย้งมี 3 ประการ คือ (1) ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง (2) เจ้าหน้าที่กับชาวบ้านยากจน (3) นายทุนกับคนงาน นอกจากความขัดแย้งใน 3 ประการหลักนี้ ยังมีความขัดแย้งระดับรองลงมาอีกมาก เช่น ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่อาณานิคมฝ่ายก้าวหน้ากับฝ่ายปฏิกริยา ระหว่างเจ้าที่ดินขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก ระหว่างนายทุนฝรั่งเศส ญี่ปุ่นและเวียดนาม ฯลฯ เป็นต้น⁴² นักวิเคราะห์ทฤษฎีของพรรคมีหน้าที่อธิบายว่า ทำอย่างไรจึงจะใช้หลักการความขัดแย้งนี้ทำลายศัตรูและกำจัดจุดอ่อนของพรรค ยิ่งไปกว่านั้น จะต้องพยายาม “เพิ่มมิตรให้มากขึ้น ลดศัตรูให้น้อยลง” วิธีการหนึ่งก็คือ การวิพากษ์วิจารณ์กลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ ที่ยึดทรัพย์สินของพวกคริสต์จักร ตลอดจนต่อต้านทั้งเชื่อพระวงศ์และขุนนางโดยไม่รู้จักแยกแยะตามความเหมาะสม วิธีการนี้สามารถสร้างมิตรกับชนชั้นสูง แต่ในขณะเดียวกัน พรรคก็เกรงว่าชนชั้นล่าง โดยเฉพาะชาวบ้านยากจนจะไม่พอใจ จึงให้คำมั่นสัญญาในเชิงรูปธรรมว่า จะจัดให้มีการกระจายที่ดินแก่ชาวนาในทันทีที่การปลดปล่อยชาติบรรลุความสำเร็จ

⁴² น่าสังเกตว่าแนวความคิดเรื่องทฤษฎีความขัดแย้งนี้คล้ายคลึงกับแนวความคิดของเหมาเจ๋อตงที่เสนอเมื่อ ค.ศ.1937 (พ.ศ.2480) ดูรายละเอียดใน Winberg Chai, ed. *Essential Work of Chinese Communism* (New York: Bantam Book, 1969), pp. 106-109.



ภาพ ค.ศ.1945 ซ้าย : หวอเหวียนย๊าบ หรือ โวเหวียนเกียบ (Vo Nguyen Giap) อดีตครูสอนประวัติศาสตร์ที่กลายเป็นผู้นำกองทัพปลดแอกประชาชนเวียดนาม ขวา : โฮจิมินห์ บิดาแห่งเอกราชเวียดนาม ที่เพิ่งได้รับการปล่อยตัวเป็นอิสระจากพรรคก๊กมินตั๋ง ประเทศจีน หลังจากถูกจับกุมไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ.1942

(ภาพจากหนังสือ The Vietnam Experience : Setting the Stage, ไม่ระบุปีที่พิมพ์)

นอกจากนี้ พรรคยังกล่าวย้าถึงแนวความคิดการปฏิวัติทวิภาคว่า การปฏิวัติ ประชาชาติประชาธิปไตยและการปฏิวัติเกษตรกรรม (การจัดสรรที่ดิน) เป็น ขั้นตอนที่สำคัญสำหรับการปฏิวัติสังคมนิยมเต็มตัว⁴³

น่าสังเกตว่าฐานปฏิบัติการของขบวนการเวียดนามห์ส่วนใหญ่อยู่ทางภาคเหนือ ในขณะที่ไม่ประสบความสำเร็จในการจัดตั้งองค์กรบริเวณภาคใต้เท่าใดนัก ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ดินแดนภาคใต้เป็นเขตซึ่งได้รับอิทธิพลทุนนิยมมากที่สุดของอินโดจีน ในขณะที่เดียวกันก็มีเขตการเพาะปลูกขนาดใหญ่และโรงงานมากมาย แต่ทำไมการลุกฮือต่อต้านฝรั่งเศสจึงมีในเขตภาคเหนือมากกว่าภาคใต้ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากปัจจัยต่อไปนี้ *ประการแรก* หากเราทบทวนประวัติศาสตร์จะพบว่า ดินแดนทางเหนือเป็นเขตที่ได้รับการปลูกฝังความรู้สึกชาตินิยมและการต่อต้านต่างชาติมานาน ในขณะที่ดินแดนทางใต้เป็นดินแดนที่ชาวเวียดนามเพิ่งอพยพลงไปราวคริสต์ศตวรรษที่ 16-18 และได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากเพื่อนบ้าน เช่น จามและเขมร ดังนั้นจึงอาจส่งผลให้ความรู้สึกรักชาติของคนทางใต้รุนแรงน้อยกว่าทางเหนือ *ประการที่สอง* สืบเนื่องมาจากความแตกต่างทางสภาพธรรมชาติของภูมิภาคทั้งสอง กล่าวคือ ดินแดนทางเหนือมีความแห้งแล้งมากกว่าทางใต้ โดยเฉพาะบริเวณหะงะอานและท่าดินห์ ซึ่งเป็นเขตที่มีการลุกฮือต่อต้านอาณานิคมอยู่เสมอ *ประการสุดท้าย* ดินแดนทางภาคเหนือเป็นเขตที่อยู่ห่างไกลการควบคุมของฝรั่งเศส และที่สำคัญคือ เวียดนามห์สามารถผูกมิตรกับชนกลุ่มน้อยสร้างเขตปลดปล่อยแถบภูเขาและมีฐานกำลังบางส่วนทางตอนใต้ของจีนซึ่งยากต่อการปราบปราม ดังนั้นแม้ฝรั่งเศสจะปราบปรามการก่อการร้ายในเมืองต่าง ๆ ได้ แต่ฝรั่งเศสก็ไม่สามารถกำจัดขบวนการเวียดนามห์อย่างถอนรากถอนโคน

⁴³ Marr, *Vietnamese Tradition on Trial*, p. 403.

กลาง ค.ศ.1942 (พ.ศ.2485) โฮจิมินห์เดินทางไปจุงกิงเพื่อแสวงหาความร่วมมือกับก๊กมินตั๋งในการต่อสู้กับญี่ปุ่น และหาทางสร้างพันธมิตรกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน แต่ก็ถูกทหารก๊กมินตั๋งจับกุม เพราะในขณะนั้น เจียงไคเช็คกำลังช่วงชิงอำนาจกับพรรคคอมมิวนิสต์ของเหมาเจ๋อตุง จึงไม่อาจไว้วางใจขบวนการเวียดมินห์ซึ่งผู้นำคนสำคัญหลายฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์

ในปีต่อมา พรรคก๊กมินตั๋งของจีนพยายามฟื้นฟูพรรคชาตินิยมเวียดนามซึ่งเสื่อมถอยตั้งแต่ทศวรรษ 1930 ขึ้นมาอีกครั้ง โดยมอบให้นายพลของจีนที่ชื่อ จางฟาก่วย (Chang Fa-k'uei) ซึ่งดูแลภูมิภาคที่ 4 (กวางสีและบางส่วนของกวางคัง) จัดตั้ง *ขบวนการด่งมินห์โห้ย* (Viet Nam Cach Mang Dong Minh Hoi) สมาชิกจำนวนหนึ่งเคยอยู่ในพรรคชาตินิยมเวียดนาม⁴⁴ อย่างไรก็ตาม ขบวนการนี้ไม่มีประสิทธิภาพมากนัก เพราะผู้นำอ่อนแอและไม่มีความสนใจที่จะกลับไปปฏิบัติการในเวียดนาม โฮจิมินห์ได้ถือโอกาสนี้เสนอกับจางฟาก่วยที่จะฟื้นฟูขบวนการด่งมินห์โห้ยเพื่อแลกกับอิสรภาพของตน โดยให้สัญญาว่าจะนำชาวเวียดนามที่รับการฝึกฝนในจีนให้กลับไปปฏิบัติการสงครามกองโจรต่อต้านญี่ปุ่นในเวียดนาม ตลอดจนจะพยายามอย่างเต็มที่ที่จะรวมทุกพรรคและกลุ่มในเวียดนามให้อยู่ภายใต้การนำของขบวนการด่งมินห์โห้ยที่จีนให้การสนับสนุน ทั้งนี้ เขาเรียกร้องความช่วยเหลือทางอาวุธและการเงินจากจีนด้วย จีนตกลงให้การสนับสนุนเงิน

⁴⁴ พรรคชาตินิยมเวียดนาม (VNQDD) ฟื้นตัวอีกครั้งเมื่อ ค.ศ.1941 (พ.ศ.2484) ภายใต้การนำของเหวียนเตืองดัมและเหวียนไอดัน โดยรวบรวมบรรดานักชาตินิยมที่ลี้ภัยในจีนภายหลังการลุกฮือที่เถียนบ้ายเมื่อ ค.ศ.1930 (พ.ศ.2473) ล้มเหลว แต่เนื่องจากพรรคนี้ไม่เข้มแข็งเท่าใดนัก เจียงไคเช็คจึงสนับสนุนให้ด่งมินห์โห้ยดังกล่าว ดูรายละเอียดใน J.R. Clementin, "The Nationalist Dilemma in Vietnam," *Pacific Affairs* 23, 3 (Sept. 1950), pp. 305-306.

จำนวนหนึ่ง⁴⁵

เดือนสิงหาคม ค.ศ.1944 (พ.ศ.2487) โฮจิมินห์เดินทางกลับเวียดนามพร้อมกับเยาวชนเวียดนามที่ได้รับการฝึกฝนจากจีนจำนวน 18 คน เขาพบว่าขบวนการเวียดมินห์ขยายตัวกว้างขวางมากในเขตภาคเหนือ โดยมีกองกำลังติดอาวุธที่ฐานบัคเซิน (Bac Son) หวอญาย (Vu Nhay) และกาวบัง (Cao Bang) ดังนั้น ที่ประชุมคณะกรรมการร่วมระหว่างจังหวัด จึงประกาศเตรียมพร้อมที่จะลุกขึ้นต่อสู้แบบสงครามกองโจร อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่โฮจิมินห์ศึกษาสถานการณ์ ก็ได้ยับยั้งไว้ด้วยเหตุผล 2 ประการคือ ประการแรก ฐานปฏิบัติการของเวียดมินห์พร้อมเพียงเฉพาะภาคเหนือเท่านั้น มิได้ครอบคลุมทั่วประเทศ และประการที่สอง ในเงื่อนไขขณะนั้น การทำสงครามกองโจรในอาณาเขตที่กว้างขวางตามมติของคณะกรรมการร่วมระหว่างจังหวัด จะประสบความสำเร็จ เพราะจักรวรรดินิยมมีเป้าหมายเดียวกันคือ การปราบปรามด้วยความรุนแรง ดังนั้นต้องหารูปแบบที่ยืดหยุ่นขึ้นโดยการดำเนินการทางการเมืองควบคู่กับการต่อสู้ด้วยอาวุธ ในความคิดของโฮจิมินห์ การดำเนินการทางการเมืองมีความสำคัญมากกว่าทางทหาร จึงต้องผนึกฐานพลังทางการเมืองเสียก่อน เพื่อผลักดันให้ขบวนการเคลื่อนไหวไปข้างหน้า

⁴⁵ ในเรื่องนี้ ฟิลลิป เดวิลเลอร์ (Philippe Devillers) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า “เหวียนไอเกือก” (โฮจิมินห์) รู้ว่าจางฟา гэว ถูกต้องสงสัยว่าเข้าข้างญี่ปุ่นที่นานกิง จึงยื่นข้อเสนอว่าหากจางฟา гэว รับจะปล่อยตัวจากคุก ก็จะจัดเรือขนำสายลับในเวียดนามให้กับจีน แม้จางฟา гэว จะคัดล้อยตามแต่ก็ยังเกรงว่าความเป็นคอมมิวนิสต์ของเหวียนไอเกือกจะทำให้รัฐบาลจีนปฏิเสธเพื่อแก้ปัญหานี้ เหวียนไอเกือกจึงเปลี่ยนชื่อเป็น “โฮจิมินห์” เมื่อจางฟา гэว แจ้งรัฐบาลจีน โฮจิมินห์จึงได้รับการปล่อยตัว ดูรายละเอียดใน Philippe Devillers, *Histoire du Viet-Nam de 1940 a 1952*, (Paris: Editions du Seuil, 1952) pp. 105; King C. Chen, *Vietnam and China, 1938-1954* (Princeton: Princeton University Press, 1969), p. 82



กองทหารเวียดมินห์ 30,000 คน เดินเข้าสู่เมืองฮานอยในฐานะผู้ชนะในสงครามเพื่อเอกราชเวียดนาม เมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ.1954
(หรือที่ต้องต่อสู้ขับไล่ฝรั่งเศสหลังการประกาศเอกราชเมื่อปี ค.ศ.1945 ต่อมาอีก 11 ปี)

(ภาพจากหนังสือ The Vietnam Experience : Setting the Stage, ไน่ระบุปีพิมพ์)

โฮจิมินห์เสนอให้จัดตั้งหน่วยปฏิบัติการจิตวิทยาติดอาวุธ (Vietnam Tuyen Truyen Giai Phong Quan) เพื่อปฏิบัติการกิจทั้งด้านการทหารและการเมืองควบคู่กันไป โฮจิมินห์กล่าวว่า “หน่วยโฆษณาของประชาชนชาวเวียดนามเพื่อการปลดปล่อยชาติหมายถึง การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีความสำคัญมากกว่าการดำเนินงานทางทหาร...เราจะต้องระดมสรรพกำลังของปวงชนและติดอาวุธให้กับปวงชน เพราะการต่อต้านของเราเป็นการต่อต้านของปวงชนทั้งหมด”⁴⁶ ในทางปฏิบัติ กองกำลังนี้จะส่งนายทหารไปฝึกทหารในท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อเตรียมพร้อมในการทำสงครามกองโจร กองกำลังหน่วยแรกจัดตั้งเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ.1944 (พ.ศ.2487) ภายใต้การนำของหวอเหวียนย๊าบ (Vo Nguyen Giap)⁴⁷ หลังจากนั้นก็ขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งเป็นกองทัพปลดแอกประชาชนเวียดนามในเวลาต่อมา

ในขณะเดียวกัน ฝ่ายสัมพันธมิตรเริ่มส่งกองกำลังเข้ามาดอนใต้ของจีน กลุ่มที่สำคัญคือหน่วยฝรั่งเศสเสรีที่จงรักภักดีต่อนายพลเดอโกล (General Charles de Gaulle) และหน่วยสืบราชการลับ O.S.S (Office of Strategic Services) ของสหรัฐฯ ดังนั้น ในเดือนมกราคม ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) โฮจิมินห์จึงเดินทางไปจีนอีกครั้ง เพื่อแสวงหาความร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรในการต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งปรากฏว่า สหรัฐฯตกลงให้การสนับสนุนทางอาวุธและฝึกทหาร⁴⁸ แต่ไม่ได้รับความร่วมมือจากฝรั่งเศส เพราะโฮจิมินห์คัดค้าน

⁴⁶ Fall, *Ho Chi Minh on Revolution*, pp. 139-140.

⁴⁷ หวอเหวียนย๊าบเคยเป็นครูสอนประวัติศาสตร์และได้ศึกษายุทธวิธีการปฏิวัติแบบสงครามกองโจรในจีน ดูรายละเอียดใน George K. Thanham, *Communist Revolutionary Warfare: The Vietminh in Indochina* (Boulder: Westview Press, 1961), pp. 14-15.

⁴⁸ มีข้อสงสัยกันว่า ผู้สนับสนุนโฮจิมินห์ในการปลดปล่อยประเทศคือสหรัฐอเมริกา ไม่ใช่รัสเซีย โฮจิมินห์ตระหนักดีว่า ความร่วมมือระหว่างเวียดนามกับสหรัฐฯ เป็นเพียงความ

ข้อเสนอของฝรั่งเศสที่ต้องการรักษาระบบอาณานิคมภายหลังจากที่สงครามสิ้นสุดลง ในช่วงนั้นเวียดนามมีอิทธิพลครอบงำขบวนการด่งมินห์โห่ย และโฮจิมินห์ไม่สามารถรวบรวมกลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ ให้อยู่ภายใต้การนำของขบวนการด่งมินห์โห่ยได้ เนื่องจากกลุ่มชาตินิยมต่างมีความคิดแตกแยกกันมาก นอกจากนี้บางขบวนการเติบโตขึ้นมาด้วยการสนับสนุนจากญี่ปุ่น เช่น กาวต่าย (Cao Dai) หว่าฮาว (Hoa Hao) และ ไต้เหวียด (Dai Viet) จึงกลายเป็นคู่แข่งของขบวนการเวียดนามที่ในเวลาต่อมา

ลัทธิกาวต่าย ตั้งขึ้นตั้งแต่ ค.ศ.1926 (พ.ศ.2469) ในระยะแรกฝรั่งเศสยอมรับว่ากาวต่ายเป็นลัทธิทางศาสนาโดยถูกต้องตามกฎหมาย แต่เมื่อญี่ปุ่นเข้ามาเวียดนาม ฝรั่งเศสเกิดความรู้สึกหวาดระแวงจึงสั่งปิดที่ทำการเตยนิन्ह (Tay Ninh) เมื่อ ค.ศ.1940 (พ.ศ.2483) และปีถัดมา ฝรั่งเศสเนรเทศ *ฟามกงต้าย* (Pham Cong Tac) ซึ่งเป็นผู้นำคนสำคัญออกนอกประเทศ กาวต่ายจึงจัดตั้งคณะกรรมการใหม่ นำโดย *เตรินกวางวินห์* (Tran Quan Vinh) และขอรับการคุ้มครองจากญี่ปุ่น โดยกาวต่ายจะจัดหาแรงงานให้ญี่ปุ่น ขณะที่ญี่ปุ่นจะให้การอบรมด้านการทหาร สำหรับ *ลัทธิหว่าฮาว* ก็ไม่ได้รับความไว้วางใจจากฝรั่งเศสเช่นกัน เมื่อ ค.ศ.1941 (พ.ศ.2484) *หวินห์ฝูเสอ* (Huynh Phu So) ผู้นำลัทธิถูกฝรั่งเศสจับกุม แต่ญี่ปุ่นก็ให้ความช่วยเหลือจนฝรั่งเศสยอมปล่อยตัวเขา และได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับลัทธิกาวต่าย ถึงแม้ขบวนการศาสนาเหล่านี้จะได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นล่างของเวียดนาม

⁴⁸ (ต่อ) รวมมือชั่วคราว ในขณะที่มีผลประโยชน์สอดคล้องกันคือการขับไล่ญี่ปุ่น โฮจิมินห์เคยกล่าวว่า แก่นแท้ของสหรัษฎชาติทุนนิยมที่จะดำเนินถึงเรื่องกำไร-ขาดทุนแบบธุรกิจเป็นสิ่งสำคัญ ดูรายละเอียดใน Stanley Karnow, *Vietnam: A History* (London: Century Publishing, 1983), pp. 138-140.

อย่างกว้างขวาง แต่ก็มีข้อจำกัดคือ เน้นทางจิตวิญญาณและไม่สนใจกิจกรรมด้านการเมืองมากนัก⁴⁹

ดังนั้นญี่ปุ่นจึงให้การสนับสนุนกลุ่มการเมืองที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งคือ *ขบวนการใต้เหวียด* (Dai Viet) ซึ่งมีการจัดองค์กรแบบสมาคมลับมากกว่าพรรคการเมือง กล่าวคือ สมาชิกจะรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มย่อย ๆ⁵⁰ ส่วนใหญ่มักชื่นชมกับความสามารถของญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม ขบวนการนี้ก็มีจุดอ่อนคือไม่ได้สนใจการสร้างฐานมวลชนในระดับล่าง ขาดการประสานงานที่ดี ตลอดจนขาดเป้าหมายร่วมกัน (ใต้เหวียดบางกลุ่มต่อต้านทั้งฝรั่งเศสและญี่ปุ่น บางกลุ่มก็ร่วมมือกับเวียดนาม แต่ทุกกลุ่มต่างต้องการแสวงหาเอกราชให้แก่เวียดนาม)

ญี่ปุ่นพยายามแก้ไขปัญหาคือไม่มีเอกภาพของขบวนการชาตินิยมที่ญี่ปุ่นให้การสนับสนุน โดยจัดตั้งพันธมิตรเพื่อการฟื้นฟูเวียดนาม (Alliance for the National Restoration of Vietnam) และมีข่าวว่าญี่ปุ่นจะเชิญเจ้าชายเกื่องเตะที่ลี้ภัยอยู่ให้เป็นแกนนำของกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้ เพื่อจะได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มขุนนางและเชื้อพระวงศ์ แต่ท้ายที่สุดเจ้าชายเกื่องเตะก็มิได้เสด็จกลับเวียดนาม⁵¹

กล่าวได้ว่าในช่วง ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) เป็นระยะเวลาที่ขบวนการชาตินิยมของเวียดนามตื่นตัวมากขึ้น และต่างก็พยายามแสวงหาฐานสนับสนุนเพื่อเตรียมการช่วงชิงอำนาจเมื่อสถานการณ์มาถึง กลุ่มที่มีบทบาทเด่นก็คือขบวนการเวียดนามินห์ ซึ่งมีรัฐสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากชาวนาในเขตภาค

⁴⁹ Truong Buu Lam, "Japan and the Disruption of Nationalism," pp. 253-254.

⁵⁰ คุราชชื่อและผู้นำกลุ่มใต้เหวียดแต่ละกลุ่มใน Douglas Pike, *Vietcong*, p. 25.

⁵¹ Truong Buu Lam, "Japan and the Disruption of Nationalism," p. 256.

เหนือและกรรมกรในเขตภาคใต้ ขบวนการได้เหวี่ยงมีฐานสนับสนุนจากชนชั้นสูงและญี่ปุ่น ตลอดจนลัทธิหัวก้าวหน้าและกาวต่าย ซึ่งมีฐานสนับสนุนจากชาวนาในเขตภาคใต้โดยญี่ปุ่นให้ความคุ้มครอง

การปฏิวัติเดือนสิงหาคม ค.ศ.1945 และการประกาศเอกราช

ช่วง ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) สถานการณ์การสู้รบในเอเชีย-แปซิฟิกได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อญี่ปุ่นตกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ในระยะนี้ ญี่ปุ่นเริ่มไม่ไว้วางใจฝรั่งเศสเสริมมากขึ้น และต้องการฐานสนับสนุนจากชาวเวียดนาม จึงกระทำรัฐประหารยึดอำนาจปกครองจากฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 9 มีนาคม หลังจากนั้นสองวัน ญี่ปุ่นก็สนับสนุนให้จักรพรรดิบ่าวได้ ยกเลิกสนธิสัญญา ค.ศ.1884 (พ.ศ.2427) ที่เวียดนามยอมรับอำนาจอาณานิคมฝรั่งเศส และประกาศเอกราชให้แก่เวียดนาม ต่อมาวันที่ 17 เมษายน จักรพรรดิบ่าวได้ก็จัดตั้งรัฐบาลซึ่งมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เว้ โดยให้ตรันตรองกิม (Tran Trong Kim) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีบางคนมาจากขบวนการได้เหวี่ยง

ถึงแม้ญี่ปุ่นจะโค่นล้มระบอบอาณานิคมฝรั่งเศส และสนับสนุนการประกาศเอกราชของเวียดนาม แต่ก็ไม่ได้ทำให้ญี่ปุ่นได้รับความสนับสนุนจากกลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ ดังที่คาดไว้ เพราะชาวเวียดนามตระหนักดีว่า เอกราชนี้ยังอยู่ภายใต้การควบคุมของญี่ปุ่น รัฐบาลที่ตั้งขึ้นใหม่ไม่ได้มีอำนาจอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ญี่ปุ่นไม่ให้ตั้งกระทรวงกลาโหมและกองทัพ ตลอดจนญี่ปุ่นสงวนสิทธิที่จะบริหารโคชินจีนโดยตรง

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ทำไมญี่ปุ่นจึงเชิญบ่าวได้ขึ้นเป็นจักรพรรดิ ทั้งที่ญี่ปุ่นเคยสนับสนุนเจ้าชายเกื่องเดมาโดยตลอด และทำไมจึงแบ่งแยก

การปกครองโคชินจีนออกจากอำนาจการบริหารของรัฐบาลใหม่อันส่งผลให้ เวียดนามขาดเอกภาพ

สำหรับประเด็นแรก ยังไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน มาซายุกิ โยโกยามา (Masayuki Yokoyama) อธิบายแต่เพียงว่า เจ้าชายเกื่องเตอะอายุมากและ สุขภาพไม่ดี⁵² แต่การที่ญี่ปุ่นเชื่อบ้างว่าได้ขึ้นเป็นจักรพรรดิ ก็ไม่ได้ช่วยสร้าง คะแนนนิยมในหมู่นักชาตินิยมที่ต่อต้านอาณานิคมฝรั่งเศสมากนัก เพราะชาว เวียดนามรู้ดีว่าบ้างได้มีความใกล้ชิดกับฝรั่งเศสเพียงใด

สำหรับประเด็นที่สองญี่ปุ่นให้เหตุผลว่าเขมรอ้างสิทธิครอบครองโคชินจีน (ดินแดนนี้เคยเป็นของเขมรตั้งแต่ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 16) และโคชินจีน เป็นฐานที่มั่นของลัทธิกาวต่ายและหว่าฮาว ทราบไคที่ญี่ปุ่นครอบครอง ดินแดนนี้ ก็จะสามารถเจรจาต่อรองกับเขมรหรือกลุ่มศาสนาทั้งสองให้ความ ร่วมมือ เมื่อใดที่ญี่ปุ่นถอนตัวก็จะคืนให้แก่รัฐบาลของตรันตรองกิม อย่างไรก็ตาม เหตุผลที่แอบแฝงในคำอธิบายนั้นก็คือ ดินแดนโคชินจีนเป็นจุด ยุทธศาสตร์สำคัญเพราะเป็นศูนย์กลางของอินโดจีน หากดินแดนลาว เขมร หรือเวียดนามตอนเหนือมีปัญหา ก็สามารถส่งกำลังไปควบคุมได้ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ ญี่ปุ่นก็อ่อนแอเกินกว่าที่จะทำเช่นนั้น

ผลกระทบสำคัญจากการยึดอำนาจของญี่ปุ่นก็คือ ญี่ปุ่นสามารถโค่นล้ม ระบบการบริหารของฝรั่งเศส แต่ญี่ปุ่นไม่สามารถจัดระบบการบริหารเข้าแทนที่ อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในเขตชนบท จึงทำให้เกิดช่องว่างทางอำนาจซึ่งทำให้ ขบวนการเวียดมินห์สามารถเคลื่อนไหวได้สะดวกยิ่งขึ้น⁵³

ในทันทีที่ทราบข่าวว่าญี่ปุ่นยึดอำนาจการปกครองจากฝรั่งเศส คณะ

⁵² Ibid., p. 259.

⁵³ William J. Duiker, *Vietnam: Nation in Revolution* (Boulder: Westview Press, 1983), p. 39.

กรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนก็เปิดประชุมด่วนที่บัคนินห์ ที่ประชุมประเมินว่า สถานการณ์ใกล้สูญงอม พรรคจึงกำหนดยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้กำลังรุนแรง หลังจากนั้น นายพลหวอเหวียนย៉าบก็นำกองกำลังหน่วยปฏิบัติการจิตวิทยาติดอาวุธปฏิบัติการตามยุทธวิธีป่าล้อมเมืองแบบพรรคคอมมิวนิสต์จีนขับไล่ญี่ปุ่น และบุกเข้ายึดครองดินแดนในเขตภาคเหนือ และจัดตั้งเป็นเขตปลดปล่อย ปรากฏว่าในเดือนพฤษภาคม เวียดนามสามารถจัดตั้งเขตปลดปล่อยอย่างกว้างขวาง เช่น กวางบั้ง (Cao Bang) ล่างเซิน (Lang Son) ห่ายยาง (Ha Giang) บักกั้น (Bac Kan) เตวียนกวาง (Tuyen Quang) และถายเหวียน (Thai Nguyen)

รัฐบาลของตรันตรองกิมไม่อาจต้านทานการขยายตัวของเวียดนามห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อปรากฏแนวโน้มว่า ญี่ปุ่นจะตกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างแน่นอน ยิ่งทำให้รัฐบาลมีสถานะตกต่ำลง สำหรับกองกำลังใต้เวียดนามให้การสนับสนุนรัฐบาลชุดนี้ก็ไม่เข้มแข็งเท่าใดนัก แต่ก็พยายามต่อต้านเวียดนามห์โดยออกไปปลิวโจมตีว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์และขายชาติให้แก่จีนและฝ่ายสัมพันธมิตร

ปลายเดือนกรกฎาคมเริ่มปรากฏแน่ชัดว่า ญี่ปุ่นจะต้องยอมแพ้ในระยะเวลาอันใกล้นี้ ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จึงเตรียมตัวจัดตั้งรัฐบาลเฉพาะกาล แต่สิ่งที่โฮจิมินห์ห่วงเกรงมากที่สุดคือ ต่างชาติอาจเข้าแทรกแซงเวียดนาม ดังนั้นจึงต้องหาทางแก้ไขโดยพยายามทำให้รัฐบาลใหม่มีความชอบธรรมทั้งในสายตาของฝ่ายสัมพันธมิตรและชาวเวียดนาม ด้วยเหตุนี้ ต้นเดือนสิงหาคม พรรคคอมมิวนิสต์จึงเปิดการประชุมกองเกรสพรรคที่เตวียนกวาง โดยเชิญผู้แทนจากชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ เข้าร่วมด้วย ที่ประชุมมีมติให้เริ่มการต่อสู้ขนานใหญ่โดยยึดหลัก 3 ประการ คือ สามัคคี เอกภาพ และเวลาเหมาะสม เป็นแนวทางการก่อจลาจล ต่อมาเมื่อญี่ปุ่นยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตรใน

วันที่ 15 สิงหาคม ที่ประชุมกองเกรสที่ตันตรา (Tan Trao) ก็ได้เลือกคณะกรรมการปลดแอกแห่งชาติ โดยมีโฮจิมินห์เป็นประธาน

เมื่อเกิดสภาพสุญญากาศทางอำนาจ ขบวนการชาตินิยมต่างช่วงชิงกันขึ้นมาใช้อำนาจ โดยเฉพาะใน 3 เมืองหลักคือ ฮานอย เว้ และ ไช่ฮง ที่ฮานอย กลุ่มใต้เวียดพยายามจัดการชุมนุมเพื่อสนับสนุนรัฐบาลของตรันตรองกิม ในวันที่ 17 สิงหาคม แต่ก็ล้มเหลวโดยเวียดมินห์ปลุกระดมว่า รัฐบาลตรันตรองกิมเป็นรัฐบาลหุ่นของญี่ปุ่นซึ่งได้ยอมแพ้สงครามแล้ว ในขณะที่เวียดมินห์เป็นพันธมิตรกับฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งชนะสงคราม ความสามารถในการโฆษณาชวนเชื่อของเวียดมินห์ ทำให้ประชาชนชาวเวียดนามราว 200,000 คนไปรวมตัวชุมนุมที่จัตุรัสบาตินห์ ในวันที่ 19 สิงหาคม เพื่อสนับสนุนเวียดมินห์ในการโค่นล้มอำนาจของจักรวรรดินิยม ในเว้ สถานการณ์ก็คล้ายคลึงกัน โดยสมาชิกของเวียดมินห์ได้ปลุกเร้าให้ประชาชนราว 150,000 คน มาชุมนุมเพื่อยึดอำนาจจากญี่ปุ่นและฝรั่งเศส ต่อมาในวันที่ 23 สิงหาคม จักรพรรดิบัวได้สละราชสมบัติ และตรันตรองกิมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เปิดทางให้เวียดมินห์จัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศ

สำหรับที่ไช่ฮง เวียดมินห์ประสบปัญหามากกว่าเขตอื่น ๆ เพราะนอกจากเวียดมินห์จะมีอิทธิพลจำกัดในเขตเมืองแล้ว ยังมีคู่แข่งที่เข้มแข็ง เช่น หว่าฮาว และกาวต่าย ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากชาวนาในชนบทส่วนใหญ่ของภาคใต้ ช่วงที่เกิดสุญญากาศทางอำนาจในเขตภาคใต้ กลุ่มชาตินิยมต่าง ๆ ได้รวมตัวกันจัดตั้งกองกำลังแนวร่วมแห่งชาติ (United National Front) โดยมีลัทธิหว่าฮาวและกาวต่ายเป็นแกนนำ แต่ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนและเวียดมินห์ในเขตภาคใต้คือ ตรันวันเหยา (Tran Van Giau) พยายามติดต่อกับผู้นำขบวนการใหม่ดังกล่าว โดยอ้างว่าสถานการณ์ในขณะนั้นฝ่ายพันธมิตรได้รับชัยชนะ การที่ขบวนการต่าง ๆ ในกองกำลังแนวร่วม

แห่งชาติเคยร่วมมือกับญี่ปุ่นก็เท่ากับเป็นศัตรูของฝ่ายสัมพันธมิตร ดังนั้น ขบวนการดังกล่าวควรจะเข้ามาอยู่ภายในการนำของขบวนการเวียดนามซึ่งได้รับการยอมรับจากฝ่ายสัมพันธมิตร ข้ออ้างดังกล่าวทำให้ขบวนการชาตินิยมต่าง ๆ ในเวียดนามได้ยอมรับร่วมมือกับเวียดนามห์ โดยจัดตั้งคณะกรรมการบริหารเฉพาะกาลแห่งสาธารณรัฐเวียดนามใต้ (Provisional Executive Committee of the Southern Vietnam Republic) เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) อันส่งผลให้การปฏิวัติเดือนสิงหาคมประสบความสำเร็จ⁵⁴

วันที่ 2 กันยายน กลายเป็นวันสำคัญในประวัติศาสตร์เวียดนาม เมื่อโฮจิมินห์ประกาศเอกราชโดยมีใจความตอนหนึ่งว่า

ฝรั่งเศสหนีไปแล้ว ญี่ปุ่นยอมจำนน จักรพรรดิบ๊าวได้ สละราชสมบัติ ประชาชนของเราได้ทำลายโซ่ตรวนที่พันธนาการเราไว้เกือบศตวรรษ และมีชัยชนะได้เอกราชคืนสู่ปิตุภูมิของเรา ขณะเดียวกัน ประชาชนของเราได้โค่นล้มระบบจักรพรรดิซึ่งใช้อำนาจปกครองเรามาประมาณ 12 ศตวรรษ ณ ที่นี้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามได้สถาปนาขึ้นแล้ว⁵⁵

น่าสังเกตว่า ในคำประกาศเอกราชของโฮจิมินห์ ได้อ้างถึงรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาและคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส แต่ไม่ได้กล่าวถึงอุดมการณ์หรือแนวคิดสังคมนิยมเลย

การประกาศเอกราชของเวียดนามครั้งนี้มีความสำคัญในฐานะที่เป็นการ

⁵⁴ Turner, op.cit., p. 39.

⁵⁵ Fall, Ho Chi Minh on Revolution, p. 145.

ขึ้นสู่อำนาจครั้งแรกของพรรคคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม แต่มิได้หมายความว่า พรรคคอมมิวนิสต์จะมีอำนาจอย่างมั่นคงครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ และเมื่อ มหาอำนาจสัมพันธมิตรตกลงกันได้จากการประชุมที่ปอตสدام อังกฤษก็เข้ามา ปลดอาวุธญี่ปุ่นในเวียดนามได้ ขณะที่จีนเข้ามาปลดอาวุธในเวียดนามเหนือ หลังจากนั้น ฝรั่งเศสพยายามกลับเข้ามามีบทบาทอีกครั้ง จึงทำให้ฝ่าย คอมมิวนิสต์ต้องทำการสู้รบเพื่อขับไล่จักรวรรดินิยมต่อไป จนกระทั่งประสบ ความสำเร็จในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20

ความสำเร็จของขบวนการคอมมิวนิสต์ในการประกาศเอกราชจากการ ปกครองของระบอบอาณานิคมฝรั่งเศส ยังทิ้งปัญหาให้ต้องพิจารณาทบทวน หลายประการ ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ ทำไมขบวนการคอมมิวนิสต์จึงประสบ ความสำเร็จในการปฏิวัติเดือนสิงหาคม ทั้งที่ในขณะนั้นก็มีขบวนการชาตินิยม อื่น ๆ มากมาย

คำอธิบายของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนในสมัยนั้น แตกต่างจาก ประวัติศาสตร์ของทางการเวียดนามในปัจจุบัน พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน เห็นว่า ความสำเร็จของการปฏิวัติเดือนสิงหาคม ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) สืบเนื่องมาจากสถานการณ์เอื้ออำนวย เพราะภายหลังจากที่ญี่ปุ่นโค่นล้มระบบ อาณานิคมฝรั่งเศส และต่อมาญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ทำให้ เกิดช่องว่างทางอำนาจ ดังนั้นขบวนการเวียดมินห์จึงมีบทบาทขึ้นแทนที่ สำหรับนักประวัติศาสตร์ของทางการเวียดนามวิเคราะห์ว่า ความสำเร็จของ ขบวนการคอมมิวนิสต์สืบเนื่องมาจากความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ ปฏิวัติ และการเตรียมตัววางแผนระยะยาวได้อย่างแม่นยำ “การปฏิวัติตาม แนวทางมาร์กซ์-เลนินจึงเป็นแนวทางที่ถูกต้อง”⁵⁶

⁵⁶ Huynh Kim Khanh, op.cit., p. 334.

ความจริงแล้วคำอธิบายดังกล่าวมีส่วนสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวเนื่องกัน อย่างไรก็ตาม อาจยังมีข้อถกเถียงได้อีก 2 ประการ คือ ประการแรก ในช่วงที่เกิดช่องว่างทางอำนาจใน ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) มิได้มีพรรคคอมมิวนิสต์เพียงพรรคเดียว แต่หากยังมีขบวนการชาตินิยมอื่น ๆ อีกมากซึ่งอาจขึ้นมามีบทบาทได้เช่นกัน ประการที่สอง ถึงแม้พรรคคอมมิวนิสต์มีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ แต่ความสามารถนี้จะไม่มีประโยชน์หากปราศจาก “สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิวัติ” เช่น ถ้าญี่ปุ่นไม่ทำลายอำนาจของฝรั่งเศสในอาณานิคม พรรคคอมมิวนิสต์ก็จะประสบความสำเร็จได้ยาก ถึงแม้จะวิเคราะห์ได้ถูกต้องตามทฤษฎีเพียงใดก็ตาม

เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า การที่ญี่ปุ่นเข้ามามีอิทธิพลแทนที่ฝรั่งเศสเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในประวัติศาสตร์การต่อสู้ของขบวนการชาตินิยมในเวียดนาม เพราะเท่ากับเป็นการทำลายระบบอาณานิคมซึ่งดำรงอยู่มาร่วมศตวรรษ และเปิดโอกาสให้กลุ่มชาตินิยมต่าง ๆ ขึ้นมีบทบาท อย่างไรก็ตาม พรรคคอมมิวนิสต์ก็ตระหนักดีว่า ภายใต้อาณานิคมขณะนั้น กองกำลังของเวียดนามก็ยังอ่อนแอเกินกว่าจะทำลายญี่ปุ่น สิ่งที่เวียดนามดำเนินการจึงเน้นการขยายฐานการต่อสู้ให้กว้างขวางขึ้น ซึ่งยุทธวิธีที่สำคัญของเวียดนามก็คือ “ความยืดหยุ่น” ในการแสวงหาแนวร่วมจากทุกชนชั้นในสังคม เพื่อเตรียมการต่อสู้เพื่อเอกราชเมื่อสถานการณ์เอื้ออำนวย

การที่ญี่ปุ่นตกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อฝ่ายสัมพันธมิตร มิได้ส่งผลเพียงทำให้เกิดช่องว่างทางอำนาจในเวียดนามเท่านั้น หากแต่ยังทำลาย “ความชอบธรรม” ของกลุ่มชาตินิยมที่เคยร่วมมือกับญี่ปุ่นด้วย โดยเฉพาะรัฐบาลของตรันดรงกิมที่ได้รับการสนับสนุนจากขบวนการไคเหวียด สำหรับลัทธิหัวฮาวและกาวต่าย แม้จะได้รับการสนับสนุนจากญี่ปุ่นเช่นกัน แต่เนื่องจากมีฐานที่มั่นในระดับล่าง จึงไม่ได้รับผลกระทบจากความพ่ายแพ้ของญี่ปุ่น

มากนัก อย่างไรก็ตาม ทั้งสองลัทธินี้มิได้สนใจการแย่งชิงอำนาจปกครองประเทศมาแต่เดิม

การที่ขบวนการชาตินิยมอื่น ๆ ในเวียดนามอ่อนแอลงเพราะขาดการสนับสนุนจากญี่ปุ่น (เช่น ไต้เหวียด) หรือถูกเวียดนามห์ครอบงำ (เช่น ด่งมินห์ไห่ย) ส่งผลให้เวียดนามห์เป็นขบวนการชาตินิยมที่พร้อมที่สุดสำหรับการประกาศเอกราชแก่เวียดนาม แต่ก็มีได้หมายความว่าเวียดนามห์จะมีกำลังเข้มแข็งอย่างเต็มที่ และมีประสบการณ์ในการจัดการปกครองเพื่อรักษาอำนาจ ดังนั้น เวียดนามห์จึงไม่สามารถรักษาอำนาจได้นาน โดยเฉพาะเมื่อฝรั่งเศส “กลับมาทวงมรดกคืน”⁵⁷ เวียดนามห์ก็ต้องกลับสู่ชนบทเพื่อทำการต่อสู้ใต้ดินต่อไป

กล่าวได้ว่า การปฏิวัติใน ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) ยังมีใช้ความสำเร็จอย่างแท้จริงของการขึ้นสู่อำนาจ ขบวนการคอมมิวนิสต์ยังต้องปรับอุดมการณ์ ยุทธวิธี และนโยบายอีกมาก จนกว่าจะบรรลุความสำเร็จได้ อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ครั้งนี้ก็มีความสำคัญในฐานะที่เป็นเสมือนความสำเร็จก้าวแรกของการปฏิวัติเพื่อโค่นล้มระบอบอาณานิคม และเป็นบทเรียนสำหรับการต่อสู้ของขบวนการคอมมิวนิสต์ในสมัยต่อมา

⁵⁷ Pike, *History of Vietnamese Communism*, p. 53.

บทที่ 4

บทสรุป

การปฏิวัติของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามเมื่อค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) คือจุดเริ่มต้นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของเวียดนาม แต่ถึงอย่างไร เราไม่อาจแยกการศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าวออกจากประวัติศาสตร์การต่อต้านต่างชาติของชาวเวียดนามที่สืบเนื่องมานับพันปีได้ บทเรียนจากประวัติศาสตร์ชี้ให้เห็นว่า จารีตการต่อต้านต่างชาติได้รับการถ่ายทอดและปลูกฝังในหมู่ชาวเวียดนามจนกลายเป็นลักษณะประจำชาติ ดังนั้นเมื่อเวียดนามได้รับภัยคุกคามจากลัทธิอาณานิคมในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวเวียดนามจึงต่อต้านฝรั่งเศส เช่นเดียวกับที่เคยต่อต้านจีน

เนื่องจากการเข้ามาของระบบอาณานิคมฝรั่งเศสแตกต่างจากการเข้ามาของมหาอำนาจในอดีต ชาวเวียดนามจึงประสบความล้มเหลวในการต่อต้านฝรั่งเศสตามแนวทางการต่อสู้แบบเดิม ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 นักชาตินิยมเวียดนามเริ่มตั้งข้อสงสัยต่อแนวทางการต่อสู้แบบเก่าว่ามีประสิทธิภาพและเหมาะสมสำหรับการปฏิวัติในเวียดนามจริงหรือไม่ ดังนั้นพวกเขาจึงเริ่มพยายามแสวงหาแนวทางการต่อสู้แบบใหม่

กล่าวได้ว่า ความสำเร็จของการปฏิวัติเวียดนามเริ่มต้นที่การเปลี่ยนแปลงทางภูมิปัญญาของนักชาตินิยมเวียดนาม จากที่เคยต่อสู้แบบลูกเสือโดยไม่มีการจัดองค์กรอย่างเป็นทางการเป็นระบบเพื่อฟื้นฟู “ประชาคม” แบบดั้งเดิมที่มีจักรพรรดิเป็นผู้ปกครอง มาสู่การต่อสู้แบบใหม่ที่มีการจัดระบบดีขึ้น ตลอดจนความต้องการแสวงหา “ประชาคม” รูปแบบใหม่ที่มีความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจ



โฮจิมินห์อ่านรายงานทางการเมืองในการประชุมสมัชชาแห่งชาติของพรรคแรงงานเวียดนามเมื่อปี ค.ศ.1960 แม้เวียดนามเหนือจะได้รับเอกราชแล้ว แต่เวียดนามใต้ยังคงอยู่ภายใต้เจ้าอาณานิคมรุ่นใหม่ สหรัฐอเมริกา ดังนั้น การต่อสู้เพื่อเอกราชอันสมบูรณ์และเพื่อการรวมเวียดนามเป็นหนึ่งเดียวจึงยังคงดำเนินต่อไป (ภาพจากหนังสือ William J. Daiker. Vietnam : Nations in Revolution, 1983)

การเมือง และสังคมมากกว่าประชาคมเดิม โลกทัศน์ที่กว้างขึ้น ทำให้ชาวเวียดนามมุ่งแสวงหาแนวทางการต่อสู้จากภายนอก โดยเฉพาะชาติตะวันตก ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นชาติศิวิไลซ์

การที่ชาวเวียดนามยอมรับอารยธรรมตะวันตกทั้งที่ต่อต้านฝรั่งเศส ก็ไม่ต่างจากการรับอารยธรรมจีนขณะที่ต่อต้านจีน ถึงแม้ชาวเวียดนามจะตระหนักดีว่า คนมีความแตกต่างจากฝรั่งเศสและชาติตะวันตกอื่น ๆ เพียงไร แต่เวียดนามก็เชื่อว่าคนมีความสามารถที่จะมีความศิวิไลซ์ทัดเทียมกับชาติตะวันตก เหมือนเช่นที่เคยทัดเทียมจีนมาในอดีต จากความต้องการมีความศิวิไลซ์นี้เองส่งผลให้ชาวเวียดนามยอมรับอารยธรรมของตะวันตกเพื่อมาพัฒนาความเจริญของตน พร้อม ๆ กับใช้เป็นเครื่องมือต่อต้านตะวันตก

การเปลี่ยนแปลงกระแสภูมิปัญญาดังกล่าว ส่งผลให้แนวความคิดของตะวันตกเข้าสู่เวียดนาม และเกิดกลุ่มขบวนการชาตินิยมรูปแบบใหม่ที่รับอุดมการณ์จากตะวันตกหลายกลุ่ม รวมทั้งขบวนการคอมมิวนิสต์ซึ่งประสบความสำเร็จในการต่อสู้กับระบบอาณานิคมฝรั่งเศส

การเข้ามาของระบบอาณานิคมฝรั่งเศสก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายประการในเวียดนาม อาทิ ในด้านการเมือง เวียดนามต้องสูญเสียเอกราชและอำนาจการบริหารประเทศ ในด้านเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้เข้าไปแทนที่ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ และระบบเศรษฐกิจของเวียดนามถูกดึงเข้าสู่ระบบตลาดโลก ในด้านสังคม ได้เกิดชนชั้นและค่านิยมแบบใหม่ในสังคมเวียดนาม

อุดมการณ์ตะวันตกที่เข้ามาในเวียดนามส่วนใหญ่มักเน้นปัญหาการเมืองเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการต่อสู้เพื่อเอกราชและยึดอำนาจการปกครองประเทศ แต่ไม่สามารถให้คำตอบแก่ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ดูเหมือนว่ามีเพียงอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ที่พยายามเสนอแนวทางแก้ปัญหาอย่างครอบคลุม

อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าความครอบคลุมของอุดมการณ์จะทำให้การปฏิบัติประสบความสำเร็จ หากแต่ต้องคำนึงถึงความสามารถในการแปรอุดมการณ์มาเป็นแนวทางปฏิบัติอีกด้วย

กล่าวได้ว่า ความสำเร็จที่สำคัญของขบวนการคอมมิวนิสต์ในเวียดนามคือ สามารถนำอุดมการณ์มาร์กซ์-เลนิน ซึ่งมีรากฐานมาจากสังคมนิยมตะวันตกมาใช้ให้เป็นผลในทางปฏิบัติ โดยปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพสังคมเวียดนาม แนวทางการปฏิบัติของขบวนการคอมมิวนิสต์ก็คือ การจัดตั้งองค์กรในระดับต่าง เช่น โรงเรียน โรงงาน หมู่บ้าน เขตนิคมการเกษตร ฯลฯ และจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธของประชาชนเพื่อทำสงครามกองโจร ทั้งนี้ นำสังเกตว่า ขบวนการคอมมิวนิสต์มิได้อบรมเพียงด้านความรู้สึกรักชาติและแนวทางการต่อสู้ได้ดินให้แก่สมาชิกเท่านั้น หากแต่ยังพยายามถ่ายทอดการวางตัวแบบขงจื้อ เช่น ความอ่อนน้อม มัธยัสต์ และความยึดมั่นยุติธรรม เพื่อสร้างความยอมรับในสังคมเวียดนาม การที่ขบวนการคอมมิวนิสต์ในเวียดนามสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่รับอิทธิพลขงจื้อ ทั้งที่ในทางอุดมการณ์แล้ว ขบวนการคอมมิวนิสต์ได้ต่อต้านความเชื่อแบบขงจื้อ อาจสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานความแตกต่างให้อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนในสังคมเวียดนาม หากพิจารณาย้อนกลับไปในประวัติศาสตร์ จะพบว่าเวียดนามสามารถยอมรับอารยธรรมจีน ทั้งที่ต่อต้านจีน หรือยอมรับความคิดทางการเมืองจากฝรั่งเศส ทั้งที่ต่อต้านฝรั่งเศส จึงเป็นที่น่าสนใจว่า สิ่งนี้อาจช่วยอธิบายการดำรงอยู่ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในปัจจุบัน ขณะที่พยายามพัฒนาเศรษฐกิจแบบการตลาด

กลุ่มคนที่กำลังสำคัญของขบวนการคอมมิวนิสต์ก็คือ ชาวนาจนกล่าวได้ว่า กองทัพปลดแอกเวียดนามก็คือกองทัพชาวนานั่นเอง นักประวัติศาสตร์ทางการเวียดนามเคยพยายามอธิบายว่าจารีตการต่อสู้ของ

ชาวนาใน “สงครามประชาชน” เพื่อต่อต้านต่างชาตินั้นเริ่มต้นมานานแล้ว อย่างน้อยในสมัยที่วีรบุรุษลีเถื่องเกียด เตรินฮิงเต่า และเลเหล่ย นำชาวเวียดนามต่อต้านการรุกรานของจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 11-15¹ แต่การต่อสู้ของชาวนาในคริสต์ศตวรรษที่ 20 นั้นมีปัจจัยแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปมาก จนยากที่จะกล่าวว่า จารีตการต่อสู้ของชาวนาในอดีตเป็นจารีตเดียวกันกับที่สืบเนื่องมาในเวลาต่อมา ในประเด็นนี้ผู้เขียนเชื่อว่า โดยลำพังจิตสำนึกของชาวนาก่อให้เกิดการลุกฮือขึ้นต่อต้านหรือก่อการปฏิวัติได้ยาก ถึงแม้ในหลายสังคม ชาวนาจะมีบทบาทสำคัญต่อการปฏิวัติ แต่ชาวนาไม่เคยสร้างการปฏิวัติด้วยตนเอง ชาวนาเข้าร่วมการปฏิวัติต่อเมื่อเงื่อนไขทางสังคมเอื้ออำนวยและมีปฏิสัมพันธ์กับชนชั้นอื่นในการชักนำการปฏิวัติ ทั้งนี้เพราะจิตสำนึกชาวนาเป็นจิตสำนึกที่ยอมรับระบบมากกว่าเปลี่ยนแปลงระบบ การที่จะทำให้อาณาประชาราษฎร์ร่วมการปฏิวัติได้ต้องมีการชักนำทางความคิดเสียก่อน โดยอาจใช้อุดมการณ์ทางศาสนา หรือลัทธิการเมืองเป็นเครื่องมือ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่กลุ่มชาตินิยมซึ่งได้รับการสนับสนุนจากชาวนาในการปฏิวัตินั้น จึงมีเฉพาะกลุ่มที่สามารถชักนำความคิดของชาวนาเท่านั้น²

ประเด็นสำคัญที่ขบวนการคอมมิวนิสต์นำมาใช้ในการชักนำชาวนาก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับที่ดินและการขูดรีดภาษี ทั้งนี้เพราะขบวนการคอมมิวนิสต์ตระหนักดีว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาใหญ่ และเป็น “ความเป็นความตาย”

¹ ดูรายละเอียดใน Nguyen Khac Vien, “Historical Research in Vietnam since Independence,” *Journal of Contemporary Asia*, 10.3 (1980), p. 242

² อย่างไรก็ตาม ประเด็นถกเถียงในเชิงสังคมศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องการแปรจิตสำนึกชาวนานั้นยังไม่อาจหาข้อยุติ ข้อเสนอดังกล่าว บางส่วนใน กาญจนมา แก้วเทพ, จิตสำนึกชาวนา : ทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมือง (กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์, 2527).

ของชาวนาในสมัยอาณานิคม ดังนั้นการที่เสนอภาพประชานิยมใหม่ว่าจะเป็นสังคมที่เท่าเทียมกันและคืนที่ดินให้แก่ชาวนา จึงสร้างความประทับใจและจงใจให้ชาวนาเข้าร่วมการปฏิวัติ

น่าสังเกตว่า กรรมกรในเวียดนามไม่มีความตื่นตัวเท่าที่ควรเมื่อเทียบกับชาวนา ความจริงกรรมกรก็ได้ได้รับความกดดันทางเศรษฐกิจในสมัยอาณานิคมเช่นกัน อาทิ มีการปลดคนงานออกเป็นจำนวนมากในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่อาจเนื่องมาจากกรรมกรในเวียดนามส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเป็นชาวนา พวกเขาเข้าไปแสวงหาโชคตามโรงงานหรือเขตนิคมเกษตร และเมื่อประสบความทุกข์ยาก ก็ยังมีทางออกคือ กลับไปยังชนบทตามเดิม

นอกจากนี้ กลุ่มปัญญาชนเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการปฏิวัติในเวียดนาม น่าสังเกตว่า ขบวนการชาตินิยมในเวียดนามก็เหมือนกับขบวนการชาตินิยมในประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคนี้คือ ผู้นำขบวนการมักมีภูมิลำเนาจากครอบครัวชั้นสูงหรือปัญญาชน เช่น *โฮจิมินห์* มาจากครอบครัวของปัญญาชนขงจื้อ แต่บิดาของเขาปฏิเสธที่จะรับตำแหน่งในราชสำนัก *เดรินฟู* เลขาธิการพรรคคนแรก เป็นบุตรชายของเจ้าพนักงานปกครองจังหวัดกว๋างจั๋ย หรือ *เหวียนถึมินห์คาย* สตรีนักปฏิวัติรุ่นบุกเบิกของพรรค มีปูเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ระดับข้าหลวงจังหวัด เป็นต้น

ปัญหาที่ตามมาคือ คนกลุ่มนี้แปรจิตสำนึกมาร่วมกับชนชั้นกรรมาชีพได้อย่างไร หรือเพียงแต่ต้องการอาศัยชนชั้นกรรมาชีพเป็นกำลังการต่อสู้เพื่อเอกราช ถ้าหากเป็นการแปรสำนึกทางชนชั้น ก็คงต้องศึกษาในเชิงสังคมวิทยาเกี่ยวกับเรื่องการแปรจิตสำนึกข้ามชนชั้นต่อไป³ แต่ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า ถึงแม้ขบวนการคอมมิวนิสต์จะพยายามเน้นความแตกต่าง

³ ดูประเด็นนี้ใน Alexander B. Woodside, *Community and Revolution*, p. 236.

ทางชนชั้นในเวียดนามอยู่เสมอ แต่ก็น่าสงสัยว่าชาวเวียดนามมีสำนึกเรื่องชนชั้นมากจริงหรือ เพราะเมื่อถึงคราวที่จะต้องตัดสินใจเลือกระหว่างเอกราชของชาติกับผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ พวกเขาเลือกเอกราชของชาติก่อน แม้ในบางครั้งจะต้องร่วมมือกับศัตรูของชนชั้นกรรมาชีพก็ตาม ทั้งนี้เพราะขบวนการคอมมิวนิสต์ถือว่าต้องได้เอกราชก่อนจึงจะสามารถจัดสรรผลประโยชน์ของชนชั้น โดยเฉพาะการถือครองที่ดิน แนวความคิดเรื่องการปฏิวัติวิภาคอาจสร้างความชอบธรรมให้กับการตัดสินใจดังกล่าวโดยอธิบายว่าการปฏิวัติมี 2 แบบคือ การปฏิวัติประชาชาติประชาธิปไตยเพื่อต่อต้านจักรวรรดินิยม และการปฏิวัติสังคมนิยมโดยก้าวข้ามขั้นตอนการพัฒนาทุนนิยม แต่เท่าที่ผ่านมา การปฏิวัติแบบหลังซึ่งเอื้อประโยชน์แก่ชนชั้นกรรมาชีพโดยตรงได้รับความสนใจน้อยกว่าการปฏิวัติแบบแรก สำหรับกรณีของเวียดนาม การปฏิวัติใน ค.ศ.1945 (พ.ศ.2488) เป็นเพียงการต่อต้านจักรวรรดินิยม และอาจกล่าวได้ว่า トラบจนปัจจุบัน เวียดนามก็ยังไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิวัติสังคมนิยมอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ความสำเร็จของขบวนการคอมมิวนิสต์ยังสืบเนื่องมาจากความอ่อนแอของขบวนการชาตินิยมอื่น ๆ ด้วย อาทิ พรรคชาตินิยมเวียดนามมีผู้นำ ขบวนการใต้เหวียนมีปัญหาคำสั่งการขัดข้องครั้งที่ไม่ม่เอกภาพ เป็นต้น สำหรับขบวนการที่เข้มแข็ง เช่น ลัทธิหัวฮาวและกาวต่ายซึ่งได้รับการสนับสนุนจากชาวอย่างกว้างขวาง ก็มุ่งสนใจรักษาเสถียรภาพและความเป็นอิสระขององค์กรตนมากกว่าแสวงหาอำนาจทางการเมือง ดังนั้น เมื่อสถานการณ์เอื้ออำนวย จึงมีเพียงขบวนการเวียดมินห์ที่ประสบความสำเร็จในการประกาศเอกราชแก่เวียดนาม

นักประวัติศาสตร์สำนักทางการเวียดนาม พยายามอธิบายประวัติศาสตร์การขึ้นสู่อำนาจของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามโดยเน้นการต่อสู้กับ

ผู้รุกรานจากภายนอก ทั้งฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา แต่หนังสือเล่มนี้พยายามชี้ให้เห็นว่า การต่อสู้ที่สำคัญกว่านั้นคือ การต่อสู้ภายในสังคมเวียดนามเอง โดยเฉพาะการต่อสู้ทางความคิดภายในขบวนการคอมมิวนิสต์ การต่อสู้ทางความคิดระหว่างอุดมการณ์ที่แตกต่างกันของขบวนการคอมมิวนิสต์กับกลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ และ ความสำเร็จที่สำคัญของขบวนการคอมมิวนิสต์คือการเอาชนะทางความคิดภายในสังคมโดยสร้างการยอมรับในหมู่มวลชน อันนำไปสู่การจัดตั้งองค์กรและปฏิบัติการต่อต้านอาณานิคมในเวลาต่อมา กล่าวอีกนัยหนึ่ง เมื่อขบวนการคอมมิวนิสต์สามารถควบคุมเหนือความคิดของมวลชน ขบวนการคอมมิวนิสต์ก็มีศักยภาพที่เข้มแข็งในการควบคุมอำนาจได้

การขึ้นสู่อำนาจของขบวนการคอมมิวนิสต์ในช่วงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นเสมือนการเริ่มต้นประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของเวียดนาม ซึ่งขบวนการคอมมิวนิสต์ได้มีบทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเวียดนามต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจประวัติศาสตร์การต่อสู้ของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามไม่อาจกระทำได้โดยลำพังการศึกษาเฉพาะช่วงใดช่วงหนึ่ง หากแต่ควรตระหนักว่า การต่อสู้ของขบวนการคอมมิวนิสต์ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นส่วนหนึ่งของกระแสประวัติศาสตร์การต่อสู้อันยาวนานเพื่อเอกราชและอิสรภาพจากการครอบงำต่างชาติ แม้เราไม่อาจทราบแน่ชัดว่า สำนักเรื่องเอกราชและอิสรภาพของชาวเวียดนามเกิดขึ้นเมื่อใด แต่ประวัติศาสตร์นิพนธ์เวียดนามก็ได้บันทึกเรื่องราวการเสียสละชีวิตของบรรพบุรุษชาวเวียดนามเพื่อรักษาสิ่งนี้มาหลายชั่วอายุคน แนวทางการต่อสู้อาจเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ความเหมาะสมของยุคสมัย ซึ่งในแง่นี้ การรับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงนั้น หรืออีกนัยหนึ่ง หากอุดมการณ์ดังกล่าวไม่สามารถตอบสนองต่อการดำรงอยู่ของชาติก็อาจถูกปฏิเสธจากสังคมเวียดนามได้ แต่เป้าหมายในเรื่อง

“เอกราช” และ “อิสรภาพ” เป็นสิ่งที่มีค่าสำคัญไม่เคยเปลี่ยนแปลง
ดังคำกล่าวของโฮจิมินห์ที่ว่า “ไม่มีอะไรมีค่ายิ่งกว่าเอกราชและเสรีภาพ”

ลำดับเหตุการณ์สำคัญ

- 2000-1400 ก่อน ค.ศ. วัฒนธรรมฟุงเหวียน (Phung-nguyen) ; กษัตริย์สูง (Hung Vuong) สถาปนาอาณาจักรวันลาง (Van Lang) ซึ่งเป็นอาณาจักรแรกของเวียดนาม
- ครั้งหลังของศตวรรษที่ 3 ก่อน ค.ศ. กษัตริย์อานเตื่อง (An Duong Vuong) รวบรวมโอเวียด (Au Viet) และลักเวียด (Luc Viet) เป็นอาณาจักรโอล์ก (Au Lac)
- 207 ก่อน ค.ศ. เตรียวดา (Trieu Da) รัชชนะกษัตริย์อานเตื่อง สถาปนาอาณาจักรนามเวียด (Nam Viet)
- 111 ก่อน ค.ศ. อาณาจักรนามเวียดถูกจีนยึดครอง
- ค.ศ.40-43 สองพี่น้องตระกูลตริง (Trung) ก่อกบฏ แต่ถูกแม่ทัพมาหย่วน (Ma Yuan) ของจีนปราบ
- ค.ศ.968-979 ดินห์โบลิ่ง (Dinh Bo Linh) รวบรวมอาณาจักรไคโกเวียด (Dai Co Viet)
- ค.ศ.1075-1077 ลีเถื่องเกียด (Ly Thuong Kiet) ขับไล่จีนที่มารุกรานได้สำเร็จ
- ค.ศ.1284-1285 เตรินฮุงเตา (Tran Hung Dao) ขับไล่มองโกลที่มารุกรานได้สำเร็จ
- ค.ศ.1407-1427 อาณาจักรไคเวียด (Dai Viet) ถูกจีนยึดครอง
- ค.ศ.1426 เลเหล่ย (Le Loi) นำทหารต่อต้านจีนได้สำเร็จ
- ค.ศ.1771 เกิดกบฏไตเซิน (Tay Son)

- ค.ศ.1787 เหวียนแอนห์ (Nguyen Anh) ขอการสนับสนุน
จากฝรั่งเศสในการปราบกบฏ
- ค.ศ.1802 เหวียนแอนห์ปราบกบฏสำเร็จ ครองราชย์เป็น
จักรพรรดิยาตอง (Gia Long)
- ค.ศ.1833 จักรพรรดิมินหมาง (Minh Mang)
จำกัดเสรีภาพการถือศาสนาคริสต์
- พฤษภาคม ค.ศ.1847 ฝรั่งเศสโจมตีเมืองท่าตูราน (Tourane)
เป็นครั้งแรก
- กันยายน ค.ศ.1858 ฝรั่งเศสยึดเมืองท่าตูราน เริ่มยุคอาณานิคมฝรั่งเศส
- กุมภาพันธ์ ค.ศ.1859 ฝรั่งเศสยึดเมืองไซ่ง่อน
- มิถุนายน ค.ศ.1862 สนธิสัญญาไซ่ง่อน เวียดนามยอมให้เสรีภาพ
การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ การเดินทางโดยเสรีใน
แม่น้ำโขง สิทธิการค้า และเปิดเมืองท่า 3 แห่ง
- มิถุนายน ค.ศ.1867 ฝรั่งเศสประกาศโคชินจีนเป็นของฝรั่งเศส
- มีนาคม ค.ศ.1874 สนธิสัญญา Philastre ยืนยันการสูญเสียโคชินจีน
- สิงหาคม ค.ศ.1883 สนธิสัญญา Harmond ยอมรับอำนาจฝรั่งเศส
เหนืออันนัมและตั้งเกี๋ย เวียดนามสูญเสียเอกราช
- มิถุนายน ค.ศ.1884 สนธิสัญญา Patenotre ยืนยันการสูญเสียเอกราช
ของเวียดนามให้แก่ฝรั่งเศส
- ค.ศ.1885-1888 ขบวนการก่อกบฏ (Can Vuong)ต่อต้านฝรั่งเศส
- ค.ศ.1904 ฟานบอยเจิว (Phan Boi Chau) ตั้งขบวนการ
ยวีเดินเหย่ (Duy Tan Hoi)
- ค.ศ.1906 ฟานจูดรินห์ (Phan Chu Trinh) ทำหนังสือ
เปิดผนึกถึงข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสเรียกร้องการปฏิรูป

- ค.ศ.1911 จีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐ ;
โฮจิมินห์ (Ho Chi Minh) เดินทางไปฝรั่งเศส
- ค.ศ.1912 ฟานโบ๋ยเจิวตั้งสมาคมเวียดนามกวางฝุกโฮย
(Viet Nam Quang Phuc Hoi)
- ค.ศ.1914 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1
- ค.ศ.1916 เลนินเขียนหนังสือเรื่อง “จักรพรรดินิยม :
ขั้นตอนสูงสุดของทุนนิยม”
- ค.ศ.1917 การปฏิวัติบอลเชวิคในรัสเซีย
- ค.ศ.1919 ตั้งคอมินเทิร์น (COMINTERN); โฮจิมินห์เสนอ
“ข้อเรียกร้องของชาวอันนัม” ต่อที่ประชุม
สันติภาพแวร์ซายส์
- ค.ศ.1920 โฮจิมินห์เข้าร่วมประชุมสมัชชาพรรคสังคมนิยม
ฝรั่งเศสที่เมืองตูร์ (Tour) และร่วมก่อตั้ง
พรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศส
- ค.ศ.1925 ฟานโบ๋ยเจิวถูกจับกุม; ก่อตั้งขบวนการแทนห์เนียน
(Thanh Nien)
- ค.ศ.1927 ก่อตั้งพรรคชาตินิยมเวียดนาม (VNQDD) ;
พรรคก๊กมินตั๋งแตกแยกกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน
- ค.ศ.1928 ประชุมกองเกรสโลกครั้งที่ 6 ของคอมินเทิร์น
เน้นการแสวงหาแนวร่วมกับชนชั้นกรรมาชีพ
- ค.ศ.1929 ขบวนการแทนห์เนียนแตกแยกเป็น 3 กลุ่ม คือ
พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน พรรคคอมมิวนิสต์
อันนัม และสันนิบาตคอมมิวนิสต์อินโดจีน

- กุมภาพันธ์ ค.ศ.1930 โฮจิมินห์จัดประชุมพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน พรรคคอมมิวนิสต์อันนัม ที่ฮ่องกง ตั้งเป็นพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม
- พฤษภาคม ค.ศ.1930 เกิดกบฏโซเวียต-เหงะตินห์ (Soviet-Nghe Tinh)
- ตุลาคม ค.ศ.1930 เปลี่ยนชื่อพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเป็นพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน
- มกราคม ค.ศ.1933 ก่อตั้งกลุ่มลาลูท (La Lutte) นิยมทรอตสกี
- สิงหาคม ค.ศ.1931 กบฏโซเวียต-เหงะตินห์ถูกรปราบปราม
- ค.ศ.1935 ประชุมคองเกรสโลกครั้งที่ 7 ของคอมินเทิร์น แสวงหาแนวร่วมกับชนชั้นต่าง ๆ ไม่แต่เฉพาะชนชั้นกรรมาชีพ
- ค.ศ.1936 พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนตั้งแนวร่วมประชาธิปไตยอินโดจีน
- ค.ศ.1937 กรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ให้สมาชิกพรรคแยกตัวออกจากกลุ่มลาลูท
- ค.ศ.1939 ฝรั่งเศสปราบกลุ่มนิยมทรอตสกี และพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน; เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2
- ค.ศ.1940 ฝรั่งเศสถูกนาซียึดครอง; ฝรั่งเศสยอมทำสนธิสัญญากับญี่ปุ่นยอมรับสถานะของญี่ปุ่นในตะวันออกไกล
- ค.ศ.1941 พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนจัดตั้งสันนิบาตเพื่อเอกราชของชาวเวียดนาม หรือ เวียดนามินห์ (Viet Minh)
- ค.ศ.1942 โฮจิมินห์ถูกพรรคก๊กมินตั๋งจับตัว

ค.ศ.1943	โคมินเทิร์นถูกยุบ
กันยายน ค.ศ.1944	โฮจิมินห์เดินทางกลับเวียดนาม
ธันวาคม ค.ศ.1944	พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนตั้งหน่วยปฏิบัติการ จิตวิทยาติดอาวุธ
มีนาคม ค.ศ.1945	ญี่ปุ่นยึดอำนาจการปกครองเวียดนามจากฝรั่งเศส
เมษายน ค.ศ.1945	ญี่ปุ่นสนับสนุนจักรพรรดิบัวไว้จัดตั้งรัฐบาล
สิงหาคม ค.ศ.1945	ญี่ปุ่นยอมแพ้สงคราม เวียดนามจัดการชุมนุม เพื่อยึดอำนาจ จักรพรรดิบัวไว้สละราชสมบัติ
กันยายน ค.ศ.1945	โฮจิมินห์ประกาศเอกราช

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ. จิตสำนึกชาวนา : ทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์, 2537.
- ธีระ นุชเปี่ยม. “กบฏชาวนา : ศึกษากรณีของเวียดนาม.” กบฏชาวนา. บรรณาธิการโดย วุฒิชัย มูลศิลป์ และธรรมนิตย์ วราภรณ์. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2525.
- บัดดินเจอร์, โจเซฟ. ประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนาม. แปลจาก *Vietnam : a Political History*. โดย เพ็ชรี สุมิตร. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2522
- แบสตัน, จอห์น และแฮร์รี่ เจ. เบนดา. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่ : ลัทธิอาณานิคม ลัทธิชาตินิยม และการสลายตัวของอาณานิคม. แปลจาก *A History of Modern Southeast Asia : Colonialism, Nationalism, and Decolonization*. โดย ชื่นจิตต์ อำไพพรรณ และภรณ์ กาญจนษ์จิติ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529.
- ประทุม น้อยวัน. “บทบาทและอิทธิพลของลัทธิขงจื้อที่มีต่อพัฒนาการทางการเมืองและวัฒนธรรมของเวียดนามในสมัยจารีต.” สารนิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.
- ฟามวันดง และคณะกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์พรรคคนงานเวียดนาม. ประธานโฮจิมินห์. แปลจาก *President Ho Chi Minh* โดย ประสาร มฤคพิทักษ์ กรุงเทพฯ: สัญฐาน, 2518.
- อนัญญา กุซงศ์กุล. “อะไรกำหนดพฤติกรรมของชาวนา : วิพากษ์หลักเกณฑ์การวิเคราะห์ของ เจมส์ ซี สก็อต และแซมมวล แอล พ็อปคีน.” วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์. 5,1 (มีนาคม 2530) : 88-128.

ฮอลล์ ดี จี อี. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. แปลจาก *A History of Southeast Asia*. โดย วรณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2522.

ภาษาอังกฤษ

Bain Chester. *Vietnam : the Roots of Conflict*. Englewood Cliffs : Prentice Hall Inc., 1967.

Buttinger, Joseph. *A Dragon Defiant : a Short History of Vietnam*. New York : Praeger, 1972.

_____. *The Small Dragon : a Political History of Vietnam*. New York : Praeger, 1985.

_____. *Vietnam : a Dragon Embattled*. New York : Praeger, 1967.

_____. *Vietnam : a Political History*. New York : Praeger, 1968.

Chai, Winberg (ed). *Essential Work of Chinese Communism*. New York : Bantam Books, 1969.

Chen, King C. *Vietnam and China, 1938-1954*. Princeton N.J.: Princeton University Press, 1969.

Clementin, J.R. "The Nationalist Dilemma in Vietnam." *Pacific Affairs*. 23 (1950) : 294-310.

Christman, Henry. *Communism in Action : a Documentary History*. New York : Bantam Books, 1969.

Devillers, Philippe. "Vietnam Nationalism and French Policies." *Asian Nationalism and the West*. edited by W.L. Holland. New York : MacMillan, 1953.

_____. *Histoire du Viet-Nam de 1940 a 1952*. Paris: Editions du Seuil, 1952.

Davidson, Jeremy H.C.S. "Archaeology in Northern Viet-Nam Since 1954," *Early South East Asia*. New York : Oxford University Press, 1979.

Duiker, William J. "Building the United Front : the Rise of Communism in Vietnam, 1925-1954." *Communism in Indochina*. edited by Joseph J. Zasloff and MacAlister Brown. Toronto : D.C. Health and Company, 1975.

- Duiker, William J. **The Comintern and Vietnamese Communism**. Ohio: Center for International Studies of Ohio University, 1975.
- . **The Communist Road to Power in Vietnam**. Boulder : Westview Press, 1981.
- . "The Red Soviets of Nghe-Tinh : An Early Communist Rebellion in Vietnam." **Journal of Southeast Asian Studies**. 4 (September 1973).
- . **Vietnam : Nation in Revolution**. Boulder : Westview Press, 1983.
- . **The Rise of Nationalism in Vietnam, 1900-1941**. Ithaca : Cornell University Press, 1976.
- Fall, Bernard (ed). **Ho Chi Minh on Revolution : Selected Writings, 1920-1966**. New York : Praeger, 1967.
- Feeny, David. **The Moral or the Rational Peasant? : Competing Hypothesis of Collective Action**. Hamilton, Ontario : McMaster University, 1980.
- Fenn, Charles. **Ho Chi Minh : a Biographical Introduction**. London : Studio, 1973.
- Gettleman, Marvin E. (ed.). **Vietnam : History, Documents and Opinions on a Major World Crisis**. Manchester : Penguin Books, 1967.
- Hammer, Ellen Joy. **The Struggle for Indochina, 1940-1955**. Stanford : Stanford University Press, 1954.
- Harrison, James Pinckney. **The Endless War : Fifty Years of Struggle in Vietnam**. New York : MacMillan Publishing, 1982.
- History of the August Revolution**. Hanoi : Foreign Languages Publishing House, 1979.
- Ho Chi Minh : Patriotism and Proletarian Internationalism**. Hanoi : Foreign Languages Publishing House, 1979.
- Ho Chi Minh : Selected Writings (1920-1969)**. Hanoi : Foreign Languages Publishing House, 1979.
- Hodgkin, Thomas. **Vietnam : the Revolutionary Path**. Hong Kong : the MacMillan Press, 1981.
- Huynh Kim Khanh. **Vietnamese Communism : 1925-1945**. Ithaca : Cornell University Press, 1982.

- Ienaga, Saburo. **The Pacific War, 1931-1945**. New York : Pantheon Books, 1983.
- Karnow, Stanley. **Vietnam : a History**. London : Century Publishing, 1983.
- Kolko, Gabriel. **Vietnam : Anatomy of a War, 1940-1975**. London : Allen & Unwin, 1986.
- Lacouture, Jean. **Ho Chi Minh**. Translated by Peter Wiles. London : Allen Lane the Penguin Press, 1968.
- Le Duan. **The Vietnamese Revolution : Fundamental Problems and Essential Tasks**. New York : International Publishers, 1971.
- McAlister, John T. and Paul Mus. **The Vietnamese and Their Revolution**. New York : Harper Torchbooks, 1970.
- McAlister, John T. **Vietnam : the Origins of Revolution**. New York : Princeton University Press, 1969.
- Mai Ho. **The Struggle against Illiteracy**. Hanoi : Foreign Languages Publishing House, 1983.
- Marr, David G. **Vietnamese Anticolonialism, 1885-1945**. Berkeley : University of California Press, 1971.
- _____. **Vietnamese Tradition on Trial, 1920-1945**. Berkeley : University of California Press, 1971.
- Masson, Paul Andre. **Histoire du Vietnam**. Paris: Presses Universitaires de France, 1960.
- Ngo Vinh Long. **Before the Revolution : the Vietnamese Peasant Under the French**. Cambridge : MIT Press, 1973.
- Nguyen Khac Vien. "Historical Research in Vietnam since Independence." **Journal of Contemporary Asia**. 10, 3 (1980), p. 242.
- _____. **The Long Resistance (1858-1975)**. Hanoi : Foreign Languages Publishing House, 1978.
- _____. **Tradition and Revolution in Vietnam**. edited by David Marr and Jayne Werner. Berkeley : Indochina Resource Center, 1974.

- Nguyen Khac Vien. **Vietnam : a Long History**. Hanoi : Foreign Languages Publishing House, 1987.
- Nguyen Ngoc Luu. **Peasants, Party and Revolution: the Politics of Agrarian Transformation in Northern Vietnam, 1930-1975**. Amsterdam: University of Amsterdam, 1987.
- Osborne, Minton. **Ho Chi Minh**. St. Lucia : University of Queensland Press, 1982.
- Pham Cao Duong. **Vietnamese Peasant under French Domination : 1861-1945**. Berkeley : University of California Press, 1987.
- Petras, James. "Toward a Theory of Twentieth Century Socialist Revolutions." **Journal of Contemporary Asia**. 8, 2 (1978) : 167-195.
- Pike, Douglas. **History of Vietnamese Communism, 1925-1976**. Stanford : Hoover Institution Press, 1978.
- . **Vietnam and the Soviet Union**. Colorado : Westview Press, 1987.
- Popkin, Samuel. **The Rational Peasant : The Political Economy of Rural Society in Vietnam**. Berkeley : University of California Press, 1979.
- Porter, Gareth (ed). **Vietnam : the Definitive Documentation of Human Decisions**, Vol. I. New York: Earl M. Coleman Enterprises, 1974.
- Post, Ken. **Revolution, Socialism and Nationalism in Viet Nam, Vol. I : An Interrupted Revolution**. Hants: Dartmouth Publishing Company, 1989.
- Scott, James C. **The Moral Economy of the Peasant**. New York : Yale University Press, 1976.
- Thanham, George. **Communist Revolutionary Warfare : the Vietminh in Indochina**. Boulder : Westview Press, 1961.
- Taylor, Keith W. **The Birth of Vietnam**. Berkeley : University of California Press, 1983.
- Ton That Thien. "Moscow's Shadow over Vietnam : a Historical Perspective." **Indochina Report**. 14 (January-March 1988).

- Tran Quoc Vuong. "Tradition - Acculturation - Renovation : Evolutional Pattern of Vietnamese Culture." *The Symposium on South East Asia in the 9th to 14th Centuries*. Canberra : Australian National University, 1984.
- Truong Buu Lam. *Resistance, Rebellion, Revolution : Popular Movements in Vietnamese History*. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1984.
- . *Pattern of Vietnamese Response to Foreign Intervention : 1858 - 1900*. Michigan : Yale University Press, 1967.
- Truong Chinh and Vo Nguyen Giap. *The Peasant Question (1937-1938)*. Ithaca : Cornell University Press, 1974.
- Truong Chinh. *Primer for Revolt : the Communist Takeover in Vietnam*. New York: Praeger, 1963.
- Turner, Robert F. *Vietnamese Communism: Its Origins and Development*. Stanford : Hoover Institution Press, 1975.
- Vella, Walter (ed). *Aspects of Vietnamese History*. Hawaii: The University Press of Hawaii, 1973.
- Ungar, Esta S. "Vietnamese Perception of Polity in the 14th Century." *The Symposium on South East Asia in the 9th to 14th Centuries*. Canberra: Australian National University, 1984.
- Wakeman, Frederic. *The Fall of Imperial China*. New York : The Free Press, 1975.
- Werner, Jayne Susan. *Peasant Politics and Religious Sectarianism: Peasant and Priest in the Cao Dai in Viet Nam*. New Haven : Yale University Southeast Asia Studies, 1981.
- White, Christine. "The Peasant and the Party in the Vietnamese Revolution." *Peasant and Politics: Grass Roots Reaction to Change in Asia*. edited by D.B. Miller. London : Edward Arnold Publishing, 1979.
- . *The Vietnamese Revolutionary Alliance: Intellectuals, Workers, and Peasants.* *Peasant Rebellion and Communist Revolution in Asia*. edited by John Wilson Lewis. Stanford : Stanford University Press, 1974.

- Wolf, Eric. **Peasant Wars of the Twentieth Century**. London: Faber and Faber, 1986.
- Woodis, Jack (ed). **Ho Chi Minh: Selected Articles and Speeches, 1920-1967**. New York : International Publisher, 1969.
- Woodside, Alexander. **Community and Revolution in Modern Vietnam**. Boston: Houghton Mifflin Company, 1976.
- . **Vietnam and the Chinese Model**. Massachusettes : Harvard University Press, 1971.
- Young, Stephen B. "The Law of Property and Elite Prerogative." **Journal of Asian History**. 9 (1975) : 1-47.

โครงการหนังสือ

ชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

Publication Series : “Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”

- | | | | |
|----|--------------------------|------------------------------------|---|
| 1. | พิชณ
Pisanu | สุวรรณชะฎ
Suvanajata | สามทศวรรษอาเซียน
<i>ASEAN in Three Decades</i> |
| 2. | เวณิกา
Venika | บุญมาคลี่
Boonma-klee | พม่า : นโยบายต่างประเทศไทยสมัย
พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
<i>Burma : Thai Foreign Policy under the
Chatichai Choonhavan’s Government</i> |
| 3. | สมโชค
Somchoke | สวัสดิ์รักษ์
Sawasdiruk | ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า-กะเหรี่ยง
<i>Thai-Burmese-Karen Relations</i> |
| 4. | นคร
Nakorn | พันธุ์ณรงค์
Punnarong | ปัญหาชายแดนไทย-พม่า
<i>Problems on Thai-Burmese Border</i> |
| 5. | เชิดเกียรติ
Cherdkiat | อัครถากร
Atthakor | ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม
<i>Communist Movement in Vietnam</i> |
| 6. | นภดล
Nophadol | ชาติประเสริฐ
Chartprasert | เจ้านโรดม สีหนุกับนโยบายความเป็นกลาง
ของกัมพูชา
<i>Norodom Sihanouk and Cambodian
Non-alignment Policy</i> |
| 7. | ทวีเกียรติ
Twekiat | เจนประจักษ์
Janprajak | ข้อพิพาทเขตแดนไทย-ลาว
<i>Thai-Lao Boundary Disputes</i> |
| 8. | กรรณิการ์
Kannikar | จุฑามาศ สุมาลี
Chuthamas Sumali | ยวา-ชวาในบางกอก
<i>The Javanese in Bangkok</i> |
| 9. | ผุสดี
Pussadee | จันทวิมล
Chandavimol | เวียดนามในเมืองไทย
<i>The Vietnamese in Thailand</i> |

- | | | | |
|-----|------------------------|-------------------------------------|---|
| 10. | สุภรณ์
Suporn | โอเจริญ
Ocharoen | มอญในเมืองไทย
<i>The Mons in Thailand</i> |
| 11. | ชนิดา
Chanida | ตั้งถาวรสิริกุล
Tangtavonsirikun | สัญลักษณ์ผ้าลาวเวียงจันทน์
<i>Symbolism of Lao Textiles</i> |
| 12. | ฉัชชา
Nat-cha | เลาหสิรินาด
Laohasirinadh | สิบสองพันนา : รัฐจารีต
<i>Sipsongpanna : The Traditional State</i> |
| 13. | ชวลีย์
Chawalee | ณ ถलग
Na Thalang | ประเทศราชของสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
<i>Siamese Vassal States under King Rama V</i> |
| 14. | บังอร
Bung-on | ปิยะพันธ์
Piyabhan | ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์
<i>The Lao in Early Bangkok</i> |
| 15. | กิตติมา
Kittima | จันทร์ตรี
Chantri | ช่องแคบมะละกา-มาเลเซีย-อินโดนีเซีย
<i>The Malacca Straits-Malaysia-Indonesia</i> |
| 16. | พัชรินทร์
Patcharin | สวนจิตะปัญญา
Suantidapanya | มาเลเซีย : เอกภาพกับการศึกษา
<i>Malaysia : Unity and Education</i> |
| 17. | ศิริพร
Siriporn | สมัครสโมสร
Smaksmosorn | บรูไน : อาณานิคมของอังกฤษ
<i>Brunei : The British Colonization</i> |
| 18. | กัญญรัตน์
Kanyarat | เวชศาสตร์
Vechasat | ศรีธรรณชัยในอุษาคเนย์
<i>Srithanonchai in Southeast Asia</i> |
| 19. | อรอนงค์
Omanong | น้อยวงศ์
Noiwong | กัมพูชา : นโยบายต่างประเทศไทยสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์
<i>Cambodia : Thai Foreign Policy under the Prem Tinsulanond's Government</i> |
| 20. | กรรณิการ์
Kannikar | สาทรปรุง
Sartraproong | ราชาธิราช สามก๊ก และไซฮัน : โลกทัศน์ชนชั้นนำไทย
<i>Rajadhiraja Samkok and Saihan : World Views of the Thai Elites</i> |

เจ้านโรดม สีหนุ กับนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชา

Norodom Sihanouk and Cambodian Non-alignment Policy

นภดลชาติประเสริฐ
Nophadol Chartprasert



บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจณี ละอองศรี
Editors : Charnvit Kasetsiri - Kanchanee La-onsri



สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND



มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”
Publication Series “Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”

ความสัมพันธ์ระหว่าง

ไทย-พม่า-กะเหรี่ยง

Thai-Burmese-Karen Relations

สมโชค สวัสดิรักษ์
Somchoke Sawasdiruk



บรรณาธิการ : ชาลววิทย์ เกษตรศิริ - กาญจณี ละอองศรี
Editors : Charnvit Kasetsiri - Kanchanee La-onsri



สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND



มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

พม่า

นโยบายต่างประเทศไทยสมัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

Burma : Thai Foreign Policy under the Chatchai Choonhavan's Government

เวณิกา บุญมาคลี
Venika Boonma-kee



บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจณี ละอองศรี
Editors : Charnvit Kasetsiri - Kanchanee La-onsri



สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND



มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

โครงการหนังสือชุด "ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้"
Publication Series "Thailand's Neighbors in Southeast Asia"

สามทศวรรษอาเซียน

ASEAN in Three Decades

พิชณ สุวรรณะชฎ
Pisanu Suvanajata



บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจนี ละอองศรี
Editors : Charnvit Kasetsiri - Kanchanee La-onsri



สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND

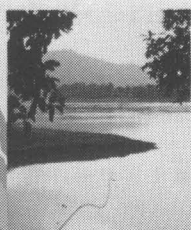


มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT



การสำรวจแนวพรมแดน ไทย-พม่า-ลาว-กัมพูชา

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ



ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม

สำหรับเรื่อง “ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม” ของ เชิดเกียรติ
อัทธการ ได้ชี้ให้เห็นถึงพื้นฐานความเป็นมา การกำเนิด พัฒนาการของ
ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 ตลอดจนบทบาท
ในการต่อสู้กับขบวนการชาตินิยมอื่น ๆ และระบบอาณานิคม จนประสบความสำเร็จในการประกาศเอกราชเมื่อปี ค.ศ.1945 หนังสือเล่มนี้นับว่าเป็น
ฐานข้อมูลที่ทำให้เข้าใจระบบคอมมิวนิสต์เวียดนาม และยังคงดำรงอยู่ได้
ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

กาญจณี ละอองศรี

บรรณาธิการโครงการหนังสือชุด

“ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

SOUTHEAST ASIA



อุษาคเนย์

ISBN 974-89554-9-4

สร้างสรรค์ปัญญา เพื่อพัฒนาประเทศ